1020

उर्दू संग्रह

पुस्तक का नाम दीवाने नादिर

लेखक शहज़ादा नादिर

प्रकाशन वर्ष 1901

आगत संख्या 1020

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

1020

1020,U

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

1020

دیوان نادر

شہزادہ صاحب شہزادہ نادر سی-آئی-ای

جس کو

مصنف کی یادگار میں بھائی ارجن سنگھ صاحب رئیس و
آنریری مجسٹریٹ باگڑیاں ضلع لدھیانہ نے

سنہ ۱۹۰۱ء میں

رائے صاحب منشی گلاب سنگھ اینڈ سنز کے مفید عام پریس لاہور میں چھپوایا

حق کاپی رائٹ محفوظ ہے

1020;U

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

GURUKULA LIBRARY

بسم اللّٰہ الرحمن الرحیم

ردیف الف

الهی عندلیب باغ حمدت کن زبانم را
بشکر خود شکرخا کن چو طوطی مرغ جانم را

اگر دانش شود مشغول با غیر تو دانا نیست
بوصف خویش گویا دار طبع نکته دانم را

ازین خاطر پریشانان ضمیرم را سلامت دار
بذکر خویش کن مجموع فکر این و آنم را

انابت خوی و طاعت پیشه شکر اندیشه کن یا رب
مدام از فضل و توفیقت دل و جان و روانم را

ارادت دارم اندر حمد بستانے بپردازم
بفیض ابر رحمت ده نضارت بوستانم را

اسیر بندِ عشقت را غمت شادی و آزادیست
باین شادی مبدّل ساز غمهاے جهانم را

امان و امن ده از شرِ شرکِ تلخ گویانم
بذوق و لذتِ توحید شیرین کن بیانم را

امورِ آشکارا و نهان پیش تو یکسانست
دلے شایسته تر از آشکارا کن نهانم را

امید بس قوی دارم ز لطف شاملت یا رب
که مشمولِ کرم داری مرادِ دوستانم را

اعانت در سلوک راه عشق از دوست میباید
که جذب مهر بر دار ذر پستی بر هوانم را

اگر بر حال من واقف شوی نادر یقین دانی
فزون از قصهٔ لیلے و مجنون داستانم را

ایا باد صبا گر بگذری در گلشنِ کابل
سلامے عرض دار از من شهٔ جنت مکانم را

ازین دنیاے فانی ختم کارش بر شهادت شد
خوش آمد ملکتِ باقی شهٔ خود آشیانم را

امارت بخش ایالت ده شجاع الملک شه بانم
پس آنگه عرض کن آن قبله گاه خاندانم را

اجازت میدهد شوقم تتبع راز دیوانت
الٰهی بلبل توحید خود گردان زبانم را

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

آشفتہ شدم بر رخِ زیباے تو یارا
من کُشتۂ شمشیرِ دو ابروئے تو ہاستم
بر عاشق خود جور و جفا کم بکن اے شوخ
از دوریت امروز پریشان و ملولم

از بہر خدا رو بنما بے سر و پا را
محراب بود کس چہ کنند قبلہ نما را
زنجیر سر زلف تو بس نست وفا را
بیمار شفا خانہ وصل تو شفا را

نادر بہ تمناے وصالِ تو پریدہ
از سوزِ دل خویش ہمیکرد دعا را

بیا اے نورِ شمع انجمن ہا
چہ باشد گر بسوے کلبۂ من
بکوبیت از سرشک چشم خونبار
بیادِ شمع روے آتشین خو
بکوبیت عاشقان را ہیچ گاہے
بہ بزم مے کشانت دوش دیدم
ز بیدادِ بُتِ ابرو کمانے

ز حسنت انجمن ہا در سخن ہا
بیائی اے نگار شوخ تنہا
بہر سو گل فشان دیدم چمن ہا
ز چشم خون چکد ہر شب لگن ہا
نمے آید بہ دل یاد وطن ہا
شکستہ جام و خالی کردہ خم ہا — دنیا
میانِ خاک و خون افتادہ تنہا

دلِ نادر شکستی کے ز بیداد
بزلفش گر نیفتادے شکن را

گر توانی یار را مایل نما
خرمن صبر و تحمل پاک سوز
چون قتیل استادہ سر بر کف منہ
پاے خود در راہ عشقش چسپ نہ
نقد جان بخشیدۂ آن دلبرست

باز حسرت ہاے دل زائل نما
در غمش خود را ز خود غافل نما
تیغ بیدادت علم قاتل نما
بے تکلف قطع این منزل نما
وصل اگر خواہی با و واصل نما

بندِ زلفش خوب یا قید حیات
مشورت نادر شبے با دل نما

مبارک سیر سیاحی کہ پوید وادی و صحرا

گر از بطحا سوے یثرب گر از یثرب سوے بطحا
مکہ معظم
مدینہ منورہ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

پس آنکه توتیای دیده از خاک نجف سازد
که بیند نور قدسی در زمین کربلا پیدا

همیشه سائران عالم عُلوی درین سیر اند
درین سیر است سرگردان شده این گنبد والا

بپا رفتن کفایت کے کند در مذهب عُشاق
درین راه است حقّا فرض عین از دیده کردن پا

مبارک باز گشتن مستفیدان زان دیار قدس
که تا از روے ایشان دیدهٔ نادر شود بینا

تا بر خسار چو شمعت نظر افتاد مرا
آتش عشق تو اندر جگر افتاد مرا

چارهٔ نیست بجز ناله چو بلبل کنون
آنچه در عشق تو اے گل بسر افتاد مرا

خاکساران تو دیدم بسرخ افتاده تراه
وی بکویت چو صبا خوش گذر افتاد مرا

دوش کز درد فراق تو دو چشمم تر بود
ناگهان دیده بلخت جگر افتاد مرا

آب چے صلے نفشانی ز رہ لطف و کرم
آتش عشق تو در بال و پر افتاد مرا

نادر از بلو خدا یک نفسے غافل نیست
شوق دیدار بتے تا بسر افتاد مرا

اے جہان حسن و خوبی زیر فرمان شما
مشرق مهر و وفا چاک گریبان شما

گل که لاف حسن و خوبی دوش میزد تا سحر
بازاز غم غنچه شد از روے خندان شما

میفریبد جان مشتاقان رخ خاطر فریب
میبرد دلهاے مردم زلف پیچان شما

آشنائی بحر عشق آن دل که در بر داشتم
گشت آخر غرقهٔ چاه زنخدان شما

قاصد بعد از سلام از من بجانان عرضه دار
هیچ درمانے ندارد درد هجران شما

نادر آن بیداد گر را کیست کو گوید ز من
دردمند استاده بر در چون سگ خوان شما

بے اثر کے بگذرد این نالهٔ شبگیر ما
عاقبت آرد ترا بر خاک ماتم گیر ما

میتوان دیدن ز رو ہاے فصل نو بهار
چون نمایان شد خزان از صورت تغییر ما

اے گرفتاران عشقت فارغ از بند جهان
زلف پیچان تو باشد در گلو زنجیر ما

دوش بر خاکم گذاری کرد و گردی نقش بست
گفت بعد از مرگ عاشق گشت دامن گیر ما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بر سرِ خاکم گذاری کن کہ ہم بعد از فنا
عاقبت روزے سرم پامال نازش مے شود

مبفزاید خاک پایت عزت و توقیر ما
پیش مے آید ہمان بنوشتۂ تقدیر ما

در غمش خاموش جان دادن نہ کار ہر کسے ست
نالہ و آہِ تو نادر مے کند تشہیر ماء

کیست تا بشنود از عشق تو افسانۂ ما
مست و بیباک در اے مۂ کاشانۂ ما
آرزوہاے دل زار بر آید بہ دمے
بادہ خواران تو ساقی ہمہ دم ہا زدہ اند
جائے در کوے خودم داد کہ او خم ہا میداند
مرغ دلہاے اسیران ہمہ ہا بہتر دانند

خود مگر رحم کنی دلبر جانانۂ ما
ہیچکس نیست بجز عشق تو ہمخانۂ ما
گر تو آباد کنی کلبۂ ویرانۂ ماء
نیست خالی ز مئے عشق تو پیمانہ ما
سوئے صحرا نرود عاشق دیوانۂ ما
کاکاست دام بلا خال بود دانۂ ما

نیست نادر بہ غمش ہیچ کسے محرم دل
کاش این حال بداند بتِ جانانہ ما

اے گل رویت بہارِ گلشن حسن و ادا
بادشاہ ملک حسنے دلبرانت لشکر اند
جلوہ فرما شو کہ مہر و مہ بپایت سر نہند
گلبنِ عیشم ز پا بر کند از دست فراق
روے خوبت را نباشد ہمچو من عاشق یکے
از لبِ لعلت اگر یک بوسہ بخشی جانِ من

دی ملِ عشقت بکام عاشقان فرحت فزا
عاشقان بینوا بر درگہت خیل گدا
ہمچو کوکب عاشقان دارند ہر سو دیدہ وا
میوۂ وصلت ربودہ ناکسانِ بے نوا
عشق بے حدِ مرا ہرگز نیابی انتہا
ہمچو من ہرگز نباشد کامیابِ مدعاء

نادر انبر در فراقِ آن نگار نازنین
حالتے دارم کہ نتوان گفت باکس برملا

اے گل تر بہ چمن باز بیا بہرِ خدا
با اسیران وفا ترک جفا باید کرد
با رقیبان بدم قتل من آن خندہ چہ بود

گوش کن نالہ بلبل یاد ابہرِ خدا
یا ازین دام بلا ساز رہا بہرِ خدا
سخت بگذشت جفا بعد جفا بہرِ خدا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

یک جہان منتظر آمدنت در مقتل
چہ درنگ است بیا قتل نما بہر خدا

یاد آن روز کہ در کوئے تو حیران بودم
خود سوے خویش شدی راہ نما بہر خدا

آخر اے بت نتو سنگے و نہ من آئینہ
میکنی جور و جفا نابجا بہرِ خدا

از رہِ مہر بہر روز بر آید خورشید
دمِ صبحے تو ہم از خانہ برا بہر خدا

ناصح از پند تو بیہودہ دلم میرنجد
ہان پئے وصل کشا دست دعا بہر خدا

منکہ بے روئے تو یک لحظہ ندارم آرام
مشو از نادر بیچارہ جدا بہر خدا

اے بیادِ روے خوب تو شمع خیال ما
در وصف ماہِ روے تو ظاہر کمال ما

ہیچ است این سخن کہ سرور آورد شراب
افزود در فراق تو از مے ملال ما

اے سنگدل بکام کسے از تو کم رسید
صد حیف ہیچ رحم نیاری بحال ما

اے کاش بوسۂ ز لبانت شدے نصیب
تا ہیچ و بے اثر نمودے سوالِ ما

ہیچ گہ زیاد تو خالی نیم مگر
جانا ہزار حیف نداری خیال ما

نادر بیاد روے صنم اشک خون مریز
چون نیست ہیچ گاہ میسر وصالِ ما

ایکہ با اہلِ وفا غیر جفا نیست ترا
ہیچ کس نیست ترا خوفِ خدا نیست ترا

با اسیران جفا دوست وفا نیست ترا
ہیچ رحمے چو سرِ زلف دوتا نیست ترا

کے ز آہ دل شوریدہ موثر گردی
خبر از آمدنِ باد صبا نیست ترا

جسمِ زارم بہست کاہ صفت میپرد
حیف باشد کشش کاہ ربا نیست ترا

میخورم خون جگر از غمت اے نشاط
مے خوری بادگران شرم و حیا نیست ترا

پنجۂ ناز خود از خونِ دلم رنگین کن
احتیاجے بسوے رنگ حنا نیست ترا

من بجز مہر و وفا ہیچ ندارم کارے
ہیچ شغلے بجز از ناز و ادا نیست ترا

وہ چہ تعلیم ز استاد ستم یافتہ
کار بے جور و جفا صبح و مسا نیست ترا

طرفہ از وصل بدور تو چہ بندہ نادر
بغریبان چو سر لطف و عطا نیست ترا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ای دل زار من نثار شما
تا بکجا باشم انتظار شما

دل دیوانه ام مده از کف
روزی آید مگر بکار شما

میکشم من ز سالها در چشم
عوض سرمه انتظار شما

بار ما نیست زان در آن دربار
با رقیبان فتاد کار شما

نکشاید نظر بسوی چمن
هر که بیند گل عذار شما

گر مگذر شوید یا خشنود
صاف گویم که خاکسار شما

طفل دل را حمائل حفظ است
موے پیچان تابدار شما

نادر شاعر است صبح و مسا
واصف روی مهر وار شما

ای خطاب سی آئی ای که آمد مر ترا
از حضور ملکهٔ عالی کوین وکٹوریا

هم خطاب خان بهادر از برای وادرت
شد عطا بادا مبارک هر دو را این ارتقا

دارم از حق آرزو زین گونه بل بهتر ازین
صد خطاب دیگر از فضل خدا گردد عطا

آن قدر خوشنودی خاطر باینجانب حصول
شد که از تحریر و از تقریر باشد ما ورا

جوهر علم و لیاقت میدرخشد صبح و شام
از وجود مهر و ماهِ هر دو این فرخ لقا

شادکام و شادمان از بخت و اقبال و حشم
یا الٰهی با کمال فضل دار این هر دو را

نادرِ آزاده مے خواهد همین از کردگار
دور دارد مخلصان را از حوادث دائما

دیده ام من روی گل اندام را
سر بسر آن زلفِ مشکین فام را

دانهای خال مشکین اندر آن
میکشد دلهای خاص و عام را

هر که میل دانه اش در جان فتاد
رفت و مسکن ساخت مشکین دام را

در شکن هایش پریشان رفته شد
داده ام از خویشتن آرام را

عاقبت از عافیت شد بر کنار
شد بگرداب فنا انجام را

گر ز حالش پرسشی کردم نگفت
من چه دانم آن دل خودکام را

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گفتمش بردی بصد مکر و فریب
گشتیش ناکام سر انجام را

نادر آزاده را تقصیر چیست
دادگر بر باد ننگ و نام را

هیچ اثر عیان نشد عشقِ بجان خریده را
کس بہ چسان نہان کند رنگِ رخ پریده را

گر نه بصید بابلی بهر چه دل شکار من
زلف کجت نهان نمود دام بخاک چیده را

رفت به این خیال خام عمر و میسرم نشد
کاش شبی کشم به بر دلبر نورسیده را

حسرت بوسه در دلم هم نرسد که جا کند
بو نکند اگر صبا غنچهٔ نو دمیده را

بادیهٔ مدیح تو هست فراخ چاره نیست
قطع زبان نمیرسد کلک بسر دویده را

دل که ز زلف شد جدا بار دگر تلاش چیست
پے بہ چسان برد کسے مُرغ بشب پریده را

طرّه کمالِ عشق باین بانوے مصر خود بجان
گشت کنیز جان نثار یوسفِ زر خریده را

دل که بعشق بسمل است تیر جفا چه میزنی
صید نمی کند کسے جانِ بخون طپیده را

منتظر اشارتست کوه کنِ تو جان من
تا به درت روان کنم آب سر شکِ دیده را

راه غم تو پر خطر هیچ یکے نه کرده طے
عزم سلوک در سر است عاشق دل کفیده را

تیغ مکش ز راه کین بر سر نادر حزین
روے نیاز بر درست بنده سر خمیده را

خوش آن دمے که ببینم دهان تنگ ترا
زشوق بوسه زنم لعلِ نم رنگِ ترا

کشید صورتِ جانانهٔ مرا مانی
پرید رنگ بدخش دیده آب و رنگ ترا

دلم بشوق مژه از منی حزین برگشت
نمود سینه سپر و چه خدنگ ترا

رقیب هرزه میالا که او مطیع من ست
کسے مباد که باور کند جفنگِ ترا

بپاس حرمت مهمان بود دلم سرگرم
بسینه جاے دهد ناوک خدنگ ترا

گزارد سی شب و صلت براه رفتن ناز
کسے چه چاره کند جا بجا درنگ ترا

نکرد ناله و جان داد نادر مسکین
چو دید تابش آن تیغ سرمه رنگ ترا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از بتان این بے وفائی خوش نمے آید مرا
راستی این کج ادائی خوش نمے آید مرا

تا شدی از دیدہ ام پنہان بہ بزم دوستان
میکشی نغمہ سرائی خوش نمے آید مرا

از رقیبان ہرچہ دیدم شکوۂ آن ہیچ نیست
ہان مگر این خودستائی خوش نمے آید مرا

گر نباشد درمیان دور شراب از دست یار
مطربا این خوش نوائی خوش نمے آید مرا

یار اگر تیرے زند جانے ستاند خوشتر ست
از کسے مشکل کشائی خوش نمے آید مرا

بستہ ام عہدے بہ آن زنجیر زلف خم بخم
ہیچ گہ از تو رہائی خوش نمے آید مرا

بردرت باشم گدائے بینوا شام و سحر
بر جہان فرمان روائی خوش نمے آید مرا

با رقیبِ رو سیہ ژولیدہ موکم گو سخن
در کدورتہا صفائی خوش نمے آید مرا

با وفاداران جفاہا میکنند انجام کار
اے بتان این دلربائی خوش نمے آید مرا

آرزوے بوسہ از لعل لبانت داشتن
در کمالِ بینوائی خوش نمے آید مرا

نادرا در وصل جانان شادمان بودن خوش ست
یاد آلام جدائی خوش نمے آید مرا

انتظارت دمبدم داریم ما
مہر و مہ را ذرہ انگاریم ما

در فراقت گرچہ در ناریم ما
این شکایت برزبان ناریم ما

بلبل آسا چشم گل واریم ما
فرق تو میدی چرا خاریم ما

برکسے رحمے نمے آرد کسے
از رقیبان تو بیزاریم ما

روے ماہت رامپوش ابر نقاب
اشک خون از دیدہ چون باریم ما

ایکہ برباے چو ماہے جلوہ گر
چشم دیدار تو میداریم ما

پاے رنگینت نیالاید بخاک
لالہ در راہ تو مے کاریم ما

تا نیاری حیلۂ بر روے کار
منتظر تا صبح بیداریم ما

یک ہمین ماتم بے خویش و نہیس
بہر ہجرانِ تو غمخواریم ما

نادرا در عشق خوبان مدتیست
زو بسوئے کس نمے آریم ما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل کے ز یاد روے تو شد جانمن جدا
تا شد دلم ز کوئے تو نالد بدشت غم
زاں دم و رنگ و روے تو شرمندہ شد بباغ
بادا جل و زید چو بر نخل قامتت

بلبل بو رفت گل نشود از چمن جدا
مانند آن غریب کہ شد از وطن جدا
نسرین جدا گلاب جدا نسترن جدا
شاخ بست جدا شد و سیب ذقن جدا

نادرا بیاد یار ز خود رفت ہم چنان
جان از بدن جدا و ز جان ما و من جدا

مے برد دلہاے مردم چشم جادوے شما
حال عشق خود بہ پرس از غیر میدارم یقین
ہر کرا در چارسوے عشق کس نبود گذار
گہ نماز عشق میخوانم گہے گردم بگرد
مرغ دل باشد غزلخوانِ قدیمت پاسدار
منکہ در عشقِ سر زلف تو بودم مردۂ
سادگی ہاے جمالت میفریبد جان خلق

میبزند راہ مسلمان زلف ہندوے شما
کے دروغ مے تواند گفت بر روے شما
عاقبت افتادہ باشد زار در کوے شما
مے کشد سوے خودم محراب ابروے شما
صد ہزار اکنون فداے لو گل روے شما
یافتم جان از شمیم نافۂ موے شما
نیست آگاہ کس ز رنگا رنگئ خوے شما

نادر مسکین ندارد ہیچ مسکن جانمن
کے رود جاے دگر بگذاشتہ کوے شماء

صبح دم در کوچۂ دلدار مے آئیم ما
شمع سان خاموش میسوزیم لیکن از آب چشم
راز داریہاے تو با غیر ما را زار کرد
با دو چشم خون فشان رفتیم از کویت برون
نالہ در دل خندہ بر لب قطرہ زن گوہر فشان
کس نمے داند بکویت حال ما را ماہِ من

بلبل آسا جانب گلزار مے آئیم ما
پیش ہر کس آہ در گفتار مے آئیم ما
با رقیبت در سخن ناچار مے آئیم ما
دامنے پر از گل بے خار مے آئیم ما
در پیت چون ابر دریا بار مے آئیم ما
با دلِ بیخواب و جانِ زار مے آئیم ما

حیف نادر ہیچ از دنیا نہ بردم طاعتے
چون تہیدستان سوے بازار مے آئیم ما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

پے ذکر تو نیست انس و جلے پیدا
مذکور توئی بہر لسانے پیدا

زان روز شہید ناوک مژگانم
ابروے ترا بند کمانے پیدا

آنروز کہ داشتی جہانے شیدا
لعل لب تو نداشت آنے پیدا

غیر تو ہمانست کہ من مے دانم
پیش تو نمودہ است شانے پیدا

تو خاصی و لطف خاص بر نادر کن
اے فضل تو عام بر جہانے پیدا

زندہ ام اے گل من از بوے شما

منزل آرام من کوئے شما
بردماغم ہر دم از بوے شما

خندہ کن ہمچو گل بر حال من
ابروش گریم چو در کوے شما

سرو گفتن قامتت را راست بود
بید لرزانم من از خوے شما

حلقۂ زنجیر در گردن کنم
در فراق حلقۂ موے شما

آمد اے دل از سر شکم در فراق
آب رفتہ باز در جوے شما

مشک نر گفتی چہ باشد در خطاء
راست گویم ہر خم موے شما

گر مژہ را تیر گفتم یک بیک
ناوکے زد بر دل ابروے شما

ہ - خار در دماغ گلشن دہ و سمن نجم

کشتہ شد نادر بہ عشقت بے گناہ
آفرین بر دست و بازوے شما

اے متاع درد و غم ارزان بہ بازار شما
میخرد از نقد جان خود خریدار شما

عاشقان در گوشہا افتادہ سرگرم فغان
کس چہ میداند نگاہ مردم آزار شما

وعدہ وصلت عبث امیدواران آمدہ
عین انکار است میدانم اقرار شما

راستی وصفیکہ خالی از خطا باشد کہ گفت
چین برابرو ہست زان روز لف خمدار شما

صاف میداند صبا بر شاخ جز زخمے نبود
زیب ہا دارد سراسر گل بدستار شما

اے مسیحا دم دمے بنشین و حرفے باز گوے
میدمد جان در تن صد مردہ گفتار شما

نادر از عشق آن مہ پارۂ زہرہ جبین
تا سحر اختر شمارد چشم بیدار شما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

رحم کن بر بندگان اے خالقِ ہر دو سرا
بندگانت عاجز و تو قادرے در ہر کجا

بلکہ الآن کما کان توئی بے ہیچ نقص
ہم چنان باشی نباشد ہیچ موجودے بپا

این زمین و آسمانہا کردی از کن آشکار
ہم زامرت منعدم گردند روزے بر ملا

کس نیارد دم زدن پیش جلالت ذوالجلال
صاحبِ سلطان توئی علام بے چون و چرا

ذات پاکت را ثنا گفتن نہ حد بندہ ہست
خود پیغمبر گفت در وصفِ تو لا احصے ثنا

آن پیمبر کو وجودِ ہر دو عالم را الم است
افتخار انبیاء و مقتدا او مصطفےٰ

رحمۃ اللعالمین حق خواندا و را در کلام
حامی اصناف خلق و شافع روز جزا

آرزو دارم کہ بینم درگہے والاے تو
تا کنم جان و دل خود بر سر کویت فدا

رہنماے انس و جان و پیشواے مرسلان
مصطفاے کردگار و خواجۂ ہر دو سرا

ظلمت و کفر و ضلالت نورش از عالم ربود
آفتاب دا و ملت ماہتاب اہتدا

روے خود سوے کسے نارد بجز دربار تو
نادر مسکین بہ عشقت بسکہ باشد مبتلا

عشقِ بتان نمیکند این دلِ حق پرستِ ما
گرچہ مشیّتِ ازل نیست بقبض دست ما

زلف دوتا گرہ بزن تار مساز عالمے
تا نہ فتد بہ غبغبت این دل پاے بست ما

وصلِ تو جبر خاطرم کردہ ہزار حیف باز
سعی مدام میکند ہجر پئے شکست ما

مرغ روان غیر را اصاف نشانہ میکند
تیر دعا بسوے چرخ رفت اگر نہ بست ما

جرعۂ مے ز چشم خود بخش کہ کیفِ او رسد
جام مغان نمے زند نادر نیم مستِ ما

بخیالِ زلفِ سیاہ او زخطا برا بہ ختن درا
بملال ہجر رخ چو گل ز ختن برا بہ چمن درا

بہ سحر نسیم چمن گرت خبرے دہد ز گل زرت
تو لباس خود مکن از برت ز جنون گذر بہ سخن درا

تو چہ سنگدل شدۂ دلا کہ گزیدۂ لبِ لعل را
ہمہ دُر چکان دو دیدگان بتلاش بہ عدن درا

بخیالِ وصل مرو زجا کہ ملالِ عشق بود بلا
چو اسیرِ زلف شدی دلا چو جنون مرد بہ وطن درا

ز سہر و رِ بادۂ مصطفےٰ بجہان زنم ہمہ پشت پا
بحریم میکدہ اش و الا مے نفی نوش ز من درا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

به شمار حسب و نسب مرد چو کمال جوهر ذات تست
به جمال نادر بی مثل ز وطن برابه سخن ورا

در فراقت زار مے نالیم ما — گر نشکایت میشود لالیم ما
در خیال سنبل زلف دوتا — عشق پیچان وار مے بالیم ما
کے ز دنیا رخ سوے عقبی شود — چون اسیر دست این زالیم ما
چون خم زلفت بود ملجاے دل — هم صفیران مژده خوشحالیم ما

همچو نادر خاک گشته در رهت
چشم بر پاے تو مے مالیم ما

عشق روئے تو شمع محفل ما — یاد چشم تو بادهٔ دل ما
زلفت امروز مے برد دل ما — مهر رویت مخمر دل ما
چون بکام دلم نمے آئی — چیست آخر ز عشق حاصل ما
کلبهٔ تار ما منور ساز — از قدوم تو ماه کامل ما
دل ما مبتلائے روے تو شد — دل سنگ تو نیست مائل ما
گر بخوانی به بزم خود روزے — حل شود جمله کار مشکل ما
میکشد انتقام نفس شریر — از هدایت حضور عادل ما
مه ز روزن کند تماشا بیت — گر بیائی شبے به منزل ما

نادر از نعت افصح عالم
کیست از شاعران مقابل ما

اے آرزوے وصل تو روح و روان ما — ایکدمے وزند نما مرده جان ما
اے از ثناے ذات تو قاصر زبان ما — انگشت حیرت است زبان در دهان ما
هر چند از تو دور فتادم ز بخت دون — داری هنوز با دل شیدا قران ما
در راه عشق خاک شدیم و هنوز هست — باقی چو نقش پاے بصحرا نشان ما
مائیم مست بادهٔ توحید سرمدی — کس نیست باده خوار چو نادر زمان ما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از بس بیادِ نورِ رخِ احمدم خموش   شمعیست در لگن نه زبان در دهانِ ما
یکتائی تو بسکه به دل جاے گیر شد   توحید آشکار بود از بیانِ ما
در عرصۂ شهودِ تو راندیم آن قدر   از کف ربود حیرتِ حُسنت عنانِ ما
صد بار نقدِ جان بفشانم بپاے تو   روزے اگر ز مهر شوی میهمانِ ما
یک ره بیا ز راهِ وفا سوے ما دمے   بنشین و منتے بنه اے جان بجانِ ما
دارم خیالِ مدحتِ والاے آن کسے   وصفش برون بود ز قیاس و گمانِ ما
تیغِ روانِ طبعِ تو نادر چو ذُو الفقار   مائل نمے شود به فلانِ لسانِ ما

سنگ بے یادِ تو آرام ندارم صنما   روے خود سوے کسے باز نیارم صنما
نامدی هیچ زمانے تو بکارم صنما   پس چه امیدِ وفا از تو بدارم صنما
صفتِ مژگانِ ستمگارِ تو خونریز مبند   رحم فرماے بہ بین سینه فگارم صنما
بنماروے چو گُل بهر خدا بلبل را   به خزان گشت بدل فصلِ بهارم صنما
گر رسد تا بکفِ پاے تو دستم یکبار   سرِ نومیدی خود باز نخارم صنما
بادهٔ وصلِ تو یک شب بمن زار نساخت   برد از کار مرا رنج خمارم صنما
گر بدانم که نواز سیرِ چمن خوشنودی   سنبل و لاله براهِ تو بکارم صنما
ورنه در نارِ فراقم تو دگر خواهی سوخت   رخ دگر سوے بجز کوئے تو نارم صنما

دست نادر نرسید ست بشاخِ مقصود
بچه تدبیر بر آید به کنارم صنماء

بنمائی شبے آن مهے رخسار نگارا یکبار خدارا   خوشنود کن از دولت دیدار نگارا یکبار خدارا
شاید که دلے غنچه پژمرده شود وا این ست تمنا   در کوے خودت گر بدهی بار نگارا یکبار خدارا
از عقل بجز رنج و الم هیچ ندیدم هر چند دویدم   در زلفِ خودت ساز گرفتار نگارا یکبار خدارا
بے شمع جمالِ تو بکاشانه طارم آه است شرارم   بنماے مرا روے پر انوار نگارا یکبار خدارا
افتاد زپا عاشقِ بیچاره براهت بر بوے نگاهت   از ناز بیا بر سرِ رفتار نگارا یکبار خدارا
بکشاے گره از سرِ آن کاکلِ مشکین خوش کن دلِ مسکین   شرمنده نما نافهٔ تاتار نگارا یکبار خدارا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مستانہ سرِ بزمِ تو صد بار گذشتم صد حیف بگشتم
ہجرِ تو ز سر تا بقدم سوخت حذر کن از لطف نظر کن
از میکدۂ چشمِ تو سرشار نگارا یکبار خدارا
ترسم کہ کند نالۂ دلِ زار نگارا یکبار خدارا

در دشتِ غمت خار بہ دل خورد فراوان این نادرِ گریان
بنمائے جمالِ گلِ بے خار نگارا یکبار خدارا

اے اسیرِ دامِ عشقت جان چندین مبتلا
چشم فشان نرا نرگس غلام کمترین
سرو قدے در گلستان ہمچو نخلِ قامتت
مرغِ جانِ ناتوانِ عاشقانِ روے تو
اے بہار عارضت گلریز بر طرفِ چمن
بر مرادِ عاشقان ہرگز قدم نگذاشتی
کاکلت دام و گرہ چیدست بہر صید ما
زلفِ پیچان ترا شد عشق پیچان مبتلا
کے خرامان دیدہ کس از بلبلانِ بے نوا
از لبِ لعلت تمنا مے کند نوش دوا
بلبل از فصلِ خزانِ ہجر دارد نالہ ہا
من ترا گویم نگارِ بے وفا یا با وفا

حرفِ تلخی گر بما گوید ازان شیرین بیان
من ترش ہرگز مذاقِ خود نسازم نادرا

اے مہر نیم روز بروے تو مبتلا
گل میدرد قبا بچمن از چہ صبحدم
خورشید گرم حشر شود سرد ہمچو ماہ
از مشک چین و باغ جہان معطر است
بر خاک اوفتادہ بکوے تو مبتلا
گر نیست چون نسیم بہ بوے تو مبتلا
زانرو کہ گشتہ است بخوے تو مبتلا
بادِ صبا شدست بہ موے تو مبتلا

نادر کہ در فراقِ تو بے تاب و طاقت است
جان بر لبش رسیدہ بہ بوے تو مبتلا

ز دست برد فراقت مرا قرار کجا
ہزار حیف تو پرواے کس نمے داری
مبند در گرہش سخت کے تواند زیست
بکوے دوست چو ابرِ بہارے گریم
مرا بہ ہجر تو از حیرت اطلاعے نیست
ترا ز حالِ کسے رنج اے نگار کجا
بیا بیا کہ مرا تاب انتظار کجا
دلِ نزار کجا زلفِ تابدار کجا
رسید کارِ من از چشمِ اشکبار کجا
خلید خارِ مژہ در دلِ فگار کجا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

منم کہ بلبلِ بستانِ سرای عشق توام
تو خود بگوی چنین بلبل ز ہزار کجا

عجب تفاوتِ عشقِ بتان بود نادر
خزانِ ہجر کجا وصل نو بہار کجا

زلفِ دیجور مکن از رخِ پر نور جدا
آبِ حیوان نبود از شبِ دیجور جدا

کارِ دشوار کشاید ز تواضع آخر
تیغِ اسلام کند گردنِ مغرور جدا

سخت جانی مرا بین کردم ذبح بخشم
آنچنان بر اند کہ شد دستۂ ساطور جدا

راہِ عشقت بجز سر نتوان رفت فرو
سر پا میخورد اینجا سرِ فغفور جدا

ناوکِ چشمِ جفا کیشِ بتِ تیر انداز
زخمِ دل تازہ جدا سازد و ناسور جدا

منکہ از روزِ ازل قربِ تو از حق خواہم
بچہ رو از تو شود عاشقِ رنجور جدا

نادر از ہجر برادر دل و جانم خون شد
آہ ازان روز کہ از من شدہ شہپور جدا

مقامِ حضرتِ عشق ست اے مجنون بیا اینجا
بعرضِ مدعاے خویشتن کن التجا اینجا

بہ بزمِ دلبری دلداری ہم میتوان کردن
اثرہا دارد اے مستِ جفا دستِ دعا اینجا

مرو در شاہراہِ عشق بی پروا چہ میدانی
کہ ہر ہر کام بر چیدست صد دامِ بلا اینجا

چو از روزے ازل منظورِ ما کوے تو میباشد
نظر اینجا گذر اینجا مقام اینجا و جا اینجا

بگردِ روضۂ سیرت بلا گردان روز و شب
قمر اینجا و شمس اینجا ہبا اینجا سہا اینجا

کشادی زلفِ عنبر بیز مسکین شد جہان یکسر
خطا بر خویشتن ثابت کند مشکِ خطا اینجا

بکویت مفلسان اکاش میدادم ہم باری
کہ نقدِ وقتِ عاشق میشود بر مدعا اینجا

بریز از تیغِ ابرو خون عاشق بے محابانہ
بفتواے محبت قتلِ مردم شد روا اینجا

بروزِ حشر اے نادر ہمو باشد شفیعِ ما
چو باشد حامیِ امت محمد مصطفے اینجا

صبحدم سوے گلستان گذرے کن صنما
بر گل و بلبلِ شیدا نظرے کن صنما

ہر دمن سیب و انارے چو نو در بارے
باد بیجا صلِ خود از ثمرے کن صنما

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زلفِ مشکین چو کشادی پے دفعِ نظرے
زاہد و برہمنان طرفہ نزاعے دارند
ہیچم از زر بخشِ عشاق اگر میداری
غیر تر دامن و این زاہدِ خشک ست یکے

بر فرازِ من مسکین گذرے کن صنما
بمیان آے و تو کم شور و شرے کن صنما
زارِ عشاقِ حزین ہم حذرے کن صنما
نظرِ لطف تو بر چشم ترے کن صنما

نادرِ زار بہ تنگ ست ز دستِ غمِ تو
ہان مدار اینچنین بے جگرے کن صنما

قابلِ تحریر خطِ مارا نمے دانی چرا
زلفِ پیچاپیچ پریشان کردۂ بر روے خویش
دلبران در بردنِ دل سیمہا ظاہر کنند
چون ز قدرِ گوہرِ دلہاے ما داری خبر
عالمے در ماندۂ حسنِ تو دیدم جانِ من
گو نۂ ابرِ بہارِ چشمِ من کے دیدۂ
فہمیدی یوسف مصری بجان خریدی

با سلامے یا کلامے تو نمیخوانی چرا
مے رساند عالمے را بر پریشانی چرا
مے بری دلہاے مشتاقان باسانی چرا
قیمت از صرافِ نادان باز پرسانی چرا
در جوابِ نامۂ درماندہ درمانی چرا
ہمچو گُل اندر چمن پے وجہہ خندانی چرا
چون زلیخا مائلِ زنجیر و زندانی چرا

نادرا عشقِ بتان بر خود مکن ناحق سودا
چون دلِ مغموم داری زار نالانی چرا

او بقتلِ عالمے مایل نمیدانم چرا
وعدۂ قتلم نمودے معشوقے منکر کنون
تیغِ ابرو بیت اشارت با کسے کمتر کنند
چون اجل در پے بود ہر بندہ ناکام را
این دلِ نادان کہ جز حرفِ فا ہرگز نخواند
سالہا ششتم ز آبِ اشکِ حسرت دہ فراق

من بدورِ عشق او بیدل نمے دانم چرا
این خلافِ وعدہ اے قاتل نمے دانم چرا
شد دلِ شوریدہ ام بسمل نمیدانم چرا
ہر عیشِ این جہان عاجل نمیدانم چرا
در میان عاشقان فاضل نمیدانم چرا
داغِ غم از دل نشد زائل نمیدانم چرا

نادرا عمرت بسر شد خود چو دہ بیحاصلی
داغِ عشق دلبران حاصل نمیدانم چرا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

باآتشِ غمِ ہجران مسوز جانِ مرا
بعشقِ خویش نمودی چو امتحان مرا

فغان ز دستِ دلِ ناشکیب واویلا
بناله کرد عیان سوزشِ نهانِ مرا

چو از وصالِ تو مغموم میشود مسرور
میازمای بغم جانِ ناتوانِ مرا

چو ترجمانِ غمت بود ایدلِ نادان
بہ تیرِ ناله چرا دوختی زبانِ مرا

منم نشانِ غمِ عشق ایفلک ز ازل
تو بی‌نشان نتوانی کنی نشانِ مرا

نوای بلبلِ دستان تو خود فغان سنجی
ہزار حیف که نشنیده بیانِ مرا

بحکمِ خیالِ خود خود تاسفے فرمود
شنید دوش ز نادر چو داستانِ مرا

ردیف ب

برآمد رخِ یارِ من از نقاب
چو خورشید کآید برون از سحاب

بمہرِ رخش شد منور دلم
چو آئینه از پرتوِ آفتاب

بود پرتوِ روے او در دلم
چو مہتاب در آب در اضطراب

با بروے و پیشانی و روے اوست
ہلال و مه و مہر را انتساب

برخ خالِ مشکین او نقطہ ایست
بدیوانِ حسن از پئِ انتخاب

بیا مطرب خوش نوا ساعتے
بزن راہ عشاق مست و خراب

برقص آر عشاقِ مشتاق را
باہنگ چنگ و نواے رباب

بخوان چند بیتے بفالِ نکو
که حالِ نکو را شود فتح یاب

بحمد الله از فضلِ پروردگار
بدیدارِ جانان شدم کامیاب

برومند شد بوستانِ امل
بجوی امیدم روان گشت آب

بیانِ غمِ ہجر و تقریرِ شوق
نگنجد بصد دفتر و صد کتاب

بود وصلِ مقصودِ نادر مدام
الٰہی دعایش شود مستجاب

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دیدم بخواب دوش رخ یار بے حجاب
شایان شان حسن خدا دادۂ تو نیست
من مست عشق گوشۂ صحرا گرفتہ ام
برخاست دود آہِ دلم تیغ آختہ

موسے بطور یافتہ دیدار بے حجاب
باغیر میروی سر بازار بے حجاب
در محفل رقیب تو مے خوار بے حجاب
آمد برون چو مہر ز کہسار بے حجاب

نادر مپرس نقد دلم را چطور برد
از بس شدہ است آن بت عیار بے حجاب

گر رسد دستم بدامان حبیب
یکدمی خوش بامنی ناخوش ومی
راہ عشقش طے نمودن مشکل است
یار میخواہد کہ آید در برم
کے رسد در گوش ہوش شہریار
تیر عشقش خوردہ و جان بر لبم

کس بمثل من نباشد خوش نصیب
سخت حیرانم ازین خوی عجیب
یا الٰہی از کرم سازش قریب
گر نگرداند ز رہ اورا رقیب
نالہاے زار محتاج غریب
زخم من درمان نیاید از طبیب

مے رمد نادر ز پند ناصحان
ہمچو طفلے کوز تادیب ادیب

گر ز آب گل بشوید کاکل مشکین حبیب
ز آشنایانم نمودہ عشق او نا آشنا
شانہ رایارب جدا سازد کہ دست از شانہ اش
کار من باچو تو سنگین دل فتادہ از ازل
ناز و انداز کہ داری از کجا آموختی
ز ابتدا تا انتہا صد رنج ہجران دیدہ نیست

نافہ تاتار گردد آشیان عندلیب
فرحت دل شد بعید و رنج حرمانم قریب
این دلِ بی خانمان را کردہ ویران عنقریب
صورت عشق تو در آئینہ دلہا رقیب
این کمال دلبریہا نیست تعلیم ادیب
کار عشق دلبرانست از کمالات عجیب

نادر از دست غمش دل تنگ بودم مدتے
تا پس از صد روز ہجران شد شب وصلی نصیب

اے رخت روشن تر از خورشید تابان در نقاب
در شب تار فراقت من ز قسمت در عذاب

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

میکشی خلقی ز تیغ ابروست ای فتنه گر — عاقبت روزی ز تو گیرند در محشر حساب
ای کلام معجز انجام تو جان عالمی — گر تو آئی در سخن صد مرده خیزد از تراب
کعبهٔ رخسار تو دل مرغک قبله نماست — هر زمانی بهر دیدار تو دارد اضطراب
سوختم از گرمی رویت با این ضعف بدن — چهرهٔ خوب تو زیبد همچو یوسف در حجاب
صورت لیلی ادایت ساخت مجنون عالمی — عشوهٔ شیرین تو فرهاد دارد بیحساب
شو خرامان سوی گلشن غنچه و گل منتظر — آ به میخانه که مست عشقت آمد شیخ و شاب
یک سخن منظور کن ای مست صهبای غرور — جان مشتاقان برآید یا بماند در عذاب
دست و پایت را حنا از خون اغیارت مبند — تیغت از خون عزیزان چون همی بندد خضاب

نادر مغموم را خوش کن بدیدارت شبی
تا بماند جان من از عمر و دولت کامیاب

ای دو چشم مردم آزار تو سرمست شراب — یک دلانت از دورنگی های شان در انقلاب
ای گرفتار فریب آن رقیب روسیاه — می نمائی گوهری افتاده خوش اندر خلاب
آتش هجر تو میسوزد دل عشاق را — از چه می آید ز هر سو روز و شب بوی کباب
خال مشکینت ندارد مردمی یک حبهٔ — کم کسی سیراب شد از فیض این جام حباب
نامه ها کردم سیه از حال زار دردمند — از سیه چشمی ندادی صد سخن را یک جواب
بادهٔ چشم تو می نوشند مردم خاص و عام — کس نمی بینم چو خود سرمست با حال خراب
تیغ خون ریز تو پیری خم کمر لیکن هنوز — حیف چون دست تو از خونم همی بندد خضاب

نادر آزرده با زلف کجت دارد سری
چون اسیر اوست دارد از چه رو این پیچ و تاب

منکه در عشق تو دارم اضطراب — رنج و غم همدرد و یارم اضطراب
بیقراری های دل جانا مپرس — در غمت باشد قرارم اضطراب
چون صبا بوئی از آن گل آورد — گل کند بی اختیارم اضطراب
از پی آن سیم تن باشد تمام — دمبدم سیماب دارم اضطراب

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ناامیدم از وصالت در ربود	چون عنان اختیارم اضطراب
یک دل ورنج وغم ہجران بسے	یک امید وصد ہزارم اضطراب
درکفت دارد بخونم دمبدم	بہر تزئین نگارم اضطراب

عاقبت رحمے بحالم کرد یار
نادرا آمد بکارم اضطراب

چون من کسے مباد دلاور وطن غریب	مانند بلبلے کہ شود در چمن غریب
اے شمع ہیچ آگہی از کشتۂ جفا	پروانہ اوفتادہ میان لگن غریب
اہل صفا برتبہ زغربت ہمی رسند	قیمت کشیدہ شد چو گہ از عدن غریب
وی بارقیب حرف ملایم جہان رُوم	با منعمے چنانکہ شود ہم سخن غریب
ایماہ یک نظر بعنایت برو فگن	تاچند زیر بام بود نعرہ زن غریب
از بزم خود مکش دل بلبل خراج را	در فصل گل مباد ہزار از چمن غریب

از صدمہ ہاے ہجرت گل عذار دوش
شد مرغ جان نادر محزون زتن غریب

[illegible]

اے گل تر بشنوی گر نالہای عندلیب	عندلیبے خود شوی اندر قفای عندلیب
کیست در فصل خزان نالاں میان طایران	اے صبا بارے بپرس از گل سوے عندلیب
در خمار ہجر جان بر باد داد اندر خزاں	جام پر مل میدہد گل خون بہاے عندلیب
پلے رنگین ترا بلبل بچشم خویش دید	مے نہد گل چشم خود را زیر پاے عندلیب
چند روزے خندۂ گل در خزاں نالان ہزار	کے برابر میشود گل در وفاے عندلیب
گلشن ہستی بقاے ہیچ دارد گل بگو	غنچہ سر اندر گریبان از وفاے عندلیب
عشق عاشق بے اثر نبود ببیں اے باغباں	گل گریباں چاک باشد از براے عندلیب
تا نباری ثالثی اندر میان ہمچوں صبا	کی شود ثابت ترا اے گل صفاے عندلیب

نادرا کس نیست جز گل گوش دارد در چمن
نالہاے زار بلبل ماجراے عندلیب

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در کلبهٔ احزان من آئی مگر امشب
بر حالت من رحم نمائی مگر امشب

توشانه نمائی و دل زار بیابد
از دام سر زلف رهائی مگر امشب

یا در رخ خوب تو بر بوده است ز هوشم
زلف تو کند غالیه سائی مگر امشب

یا زلف شب تار و رخ مهر نمایت
در بزم من سوخته آئی مگر امشب

یک لخت ز سر هوش شد و صبر ز جانم
دارم غم ایام جدائی مگر امشب

تار است جهان در غم روی تو چه سازم
از دیده و دل رفت صفائی مگر امشب

نادر چه عجب بخت تو بیدار نمودند
داری تو سر نعت سرائی مگر امشب

ساقی شتاب کن که منم مضطر شراب
پیش از فتوح میکده ده ساغر شراب

عرض مرا قبول نما و شتاب کن
تا بر تو نیز عرضه شود جوهر شراب

آبے ز وصل خود بفشان زود ساقیا
درد او آتشے بدلم آذر شراب

از چشم نیم مست تو دارد شکایتے
آن کس که عمر خویش کند در سر شراب

در دور چشم مست تو دارد مدام دور
منظور هر دلست همیں دلبر شراب

در دور چشم مست تو دارد کجا فروغ
اے مست ناز گرم مشو بر سر شراب

نادر ز جام چشم بتے باده میخورد
کے میکند نظر بسوے ساغر شراب

حنا نمود ز خونم مگر نگار امشب
بجان غیر فتادست صد شرر امشب

بیا به بزم من اے شمع رو نگار امشب
که نیست بی تو چو پروانه ام قرار امشب

ز دست جور رقیبان ترا خبر هم نیست
رسیده تا بفلک آه شعله بار امشب

شدند جمله باخفا ثوابت و سیار
منم به کوے تو تا صبح انتظار امشب

به بزم غیر تو سرگرم باده نوشیها
رسید جان بلب از هجر ناگوار امشب

چو لاله خورد رقیب تو سیلے از آهم
سرش میان گریبان چو کوکنار امشب

رقیب روے سیه برد بیم آه من است
به بزم غیر نرفتی باختیار امشب

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بیا در روے تو چشمم بر غمِ پروانہ
چو شمع تا بسحر بود اشکبار مشب

شنیدہ نالہ نادر ترحمے فرمود
عجب کہ شور شرمن نمود کارمشب

آمد آن مست مے رواق ایامِ شباب
ہمچو نرگس سر مخمور و بکف جامِ شراب

زود کن زود کہ چون رنگِ حنا خواہد رفت
از کفِ وقت روان نقد دل آرامِ شباب

وقتِ پیری کہ شود صبحِ سفیدی پیدا
یادت آید کہ چہ تاریک بود شامِ شباب

اول و آخرِ مسعود صلاح است و فلاح
مرغِ زیرک نشود صید بصد دامِ شباب

نادرا وقتِ ضعیفی بجوانی گذرد
گر بہ بینی برخِ یار مے آشامِ شباب

عاشق درماندہ کوے دلستان بیند بخواب
منزلِ مقصود ہر شب کاروان بیند بخواب

عاشقِ مہجور وصلِ دلبران بیند بخواب
آنچہ در دل دارد آنرا بیگمان بیند بخواب

ہر کرا بیرون کشیدند از سرِ کوئے نگار
چون مژہ بر ہم نہد باغِ جنان بیند بخواب

خسروِ دوران گدائے شاہِ ما نبود اگر
خود شود برباد گنجِ شایگان بیند بخواب

ہر کرا در دل خیالِ عارضش جاگیر شد
بر زمین افتادہ ماہِ آسمان بیند بخواب

تکیۂ سنگِ درت گر زیرِ سر بینم بچشم
دل بزیرِ پاے ہفتم آسمان بیند بخواب

ہر کرا زالِ فلک اندر فراقت پیر کرد
کے بکامِ خود رسد بختِ جوان بیند بخواب

اہلِ دنیا ظاہر و باطن بدنیا شاغلند
گربہ لحم و سگ ہمیشہ استخوان بیند بخواب

چوں بظاہر استلامِ درگہش امید نیست
کاش نادر سر بسنگِ آستان بیند بخواب

ردیف پ

پری دیوانہ را ندر است یا چپ
پری رویم ندا ندر است یا چپ

پر در رنگِ گل و لالہ چو یارم
برخ بر خال ماند راست یا چپ

بپیچد گر بگیتی آن شہِ حسن
ولایت ہا ستاند راست یا چپ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

پُرُو گرچه صدف از دُرِ شهوار　　بگوش او نماند رست یا چپ
پرم پروانه وش بر شمع رویش　　چو در بزمم نشاند رست یا چپ
پژوهد حال زارم زین صحیفه　　اگر یک صفحه خواند رست یا چپ
پر از مردم براید کوچه و بام　　چو یار اسپے جهاند رست یا چپ
پدید آید رقیب و عاشقان را　　براند تا تواند رست یا چپ
پناهِ عاجزان از پیش یا پس　　اگر بیند نراند راست یا چپ
پَرَندِ نامه ام از پشت یا روے　　چو برخواند پراند رست یا چپ
پسیچ ره نباید از تهیدست　　که باید زر فشاند رست یا چپ
پئے آن آهوے رم کرده نادر　　نگاور کو دواند رست یا چپ

به هیچ گاه دلا خود بکوے یار مخسپ　　که شرطِ عشق نباشد بانتظار مخسپ
بناله و صفتِ رخش خواں بطرفِ باغ بیا　　بزیرِ سایهٔ شاخ گل اے هزار مخسپ
ز درد هجر چو بر دل فگارها داری　　بناله شغل کن ایجان دل فگار مخسپ
چو رعد ناله کن و اشک ریز باش اے چشم　　به پیچ و تاب کنوں ابرِ نو بهار مخسپ
مگر نگار بیاید شبے به کلبهٔ تو　　دلا چو شمعِ سحرگه باختیار مخسپ
بیا بکوےِ گلِ خویش همچو خس میباش　　به زیر سایهٔ دیوار همچو خار مخسپ

چو عشق روز ازل شد نصیب ما نادر
بهوش باش درین شغل وقت کار مخسپ

چو تا جدار بتان میشود سوار بر اسپ　　عجیب بسته عراقِ عرق نگار بر اسپ
نموده از مژه دل رفت و روب مقتلِ خویش　　سوار گشت پے قتلِ من چو یار بر اسپ
برآورند فغان بلبلان چو گل یکبار　　لباسِ سرخ بَبَر گر شوی سوار بر اسپ
به ترکتاز مکن ملکِ جانِ ما تاراج　　که در کفِ تو عنانِ منست یار بر اسپ
ترانه سنجِ سرِ و راست بلبل و قمری　　سوار گشت چو آن سرو گلعذار بر اسپ
بران یقهرِ سرِ خاک خاکسار انت　　رخت زخوئے بفزاید عجب نگار بر اسپ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گرفت آتش حسن تو عالمِ بالا | برآمدی چو سحر گہ شرارہ وار بر اسپ

بہ بین رقیب چہ بے باک نادرا گردید
گرفت دامنِ گلروے من چو خار بر اسپ

ردیف ت

مُردم بانتظار رُخ دلکشاے دوست | یاران علاج چیست منم مبتلاے دوست
روئے نشد وصالِ تو روئے کہ دیدمے | از خونِ دیدہ رنگِ حناے بپاے دوست
لعل لبش کہ قند ہمے ریزد از کلام | من نیز در فشان شدہ ام در ثناے دوست
عالم بمدح حسنِ وے وعشقِ من خوش است | یعنی کہ حسن و عشق بود در وفاے دوست
ظالم ز جور چارہ ندارد مگر غریب | لازم وفا گرفت بہ منت براے دوست
مارا بسوے کوے بتان مسکنے کجاست | روئے ما بود ہمہ مہر و وفاے دوست
سوداے عشق کے رود از ما کہ در ازل | یاران خریدہ ایم بصد جان بلاے دوست

در عہدِ عشق نادرِ مسکین نیافت کام
ہر چند میدوید بسر در قفاے دوست

غزل

صبح شد شامِ سر و عشق نگارم باقیست | زیر خاکستر افسردہ شرارم باقیست
تا بدل عشق لب لالہ عذارم باقیست | ہوسِ سیرِ گل و باغ و بہارم باقیست
خنجر عشق ترا جاے بفرقم خوشتر | تا بدل ہوش و بہ تن جانِ فگارم باقیست
گرفنا گردم را صدمہ ہجران غم نیست | قصۂ عشق من و نام فگارم باقیست
شوق پابوس تو از دست نخواہم دادن | تا براہ تو نشانِ زمزارم باقیست
میزنم دست بدامان تو روئے محکم | بسرِ کوے تو تا مشت غبارم باقیست
گلہ کم منع فغان کردہ ازان نے سرسم | رغبت نالہ و فریاد ہزارم باقیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در غمِ زلفِ تو شبها که سحر میسازم — هوسِ نکهتِ مشکِ تتارم باقیست

نادرا از عشقِ بتان سیرئی من حاصل نیست
هستیم گشت فنا حسرتِ کارم باقیست

چو رویت جانِ من ماه تمام است — چرا از دست او خوابم حرام است
چو رویت روز روشن مینماید — چرا بر گرد او زلفت چو شام است
عزیزِ من ترا خوبی تمام است — ازان صد یوسفِ مصری غلام است
چو دام افتاده اندر دامِ عشقت — دلِ بیدم ز هجرانت دوام است
چنان محوِ تماشائے جبینم — نمیدانم که غیر او کدام است
به ترکِ عشق زاهد بود مغرور — چو آمد ترکِ من ترکی تمام است
شرابِ عیشِ دنیا زهر دانم — ز صهبائے غمت لبریز جام است
به پیشِ پخته مغزانِ محبت — خیالِ زاهدان خشک خام است
به مارِ زلفِ او افسون چه سازد — که خود افسونِ افسون سازِ رام است

به عشقِ دلبرانِ هند نادر
بود نادر که فکرِ ننگ و نام است

به جستجوے وصالِ تو روزگار گذشت — هزار حیف که عمرم به انتظار گذشت
فگند جانِ نزار مرا غمت بخطر — کنون چه سود که کارم ز اختیار گذشت
حنای خونِ منت چون پسندِ خاطر نیست — چرا زمانهٔ من در غمِ نگار گذشت
چرا بدیدنِ داغِ دلم نمے آئی — گمان مبر صنما موسمِ بهار گذشت
بگوے بلبلِ شیدا بروضه سرور — جفا و جور که بر گل ز دستِ خار گذشت
ز بیم آنکه رقیبت چو برق مے خندد — دلم ز کوے تو چون ابرِ اشکبار گذشت

نیامدے گلِ خندان بے عیادتِ او
ز دہر نادرِ مسکینِ دلفگار گذشت

بلبل بناله آمده در انتظار کیست — گل چاک زد قبا بچمن دل فگار نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نالان و سوگوار و پریشان و بیقرار
مانندِ عاشقت تو بگو خود کہ کار کیست

آخر تو خود بگوے شبِ گلعذار من
وقفِ خزانِ ہجر چو من نوبہار کیست

وصل تو گر وصال شود ہم نمید ہند
فیروزی مراد بگو اختیار کیست

اختر شمار در شبِ ہجرت مثالِ دل
دریا و ماہ روئیؤ تو شب زندہ دار کیست

ہر شب نہ دیدہ خواب بباید ہمین خیال
یارب نگارِ شوخ من اندر کنار کیست

نادر بیا بروپس کاریکہ آمدی
خون میچکد ز دیدہ چنیں انتظار کیست

غزل

تیرت پسینۂ من تا بر نشستہ است
مرغے باشیانہ خوشتر نشستہ است

در عیش و ناز شب ہا باشی تو با طربہا
چون حلقہ چشم بر در مضطر نشستہ است

ازبسکہ انس دارد این استخوان بہ جسمم
چون زخم خود بسینہ خنجر نشستہ است

یارب چہ آفت است این یا خود قیامت است این
آن شوخ با رقیبان پرشر نشستہ است

خالیست زیرا بروے پیر مردم آزار
در گنج کعبہ پنہان کافر نشستہ است

از معجز کلامت در باغ ہمچو بلبل
غنچہ خموش گل ہم ابتر نشستہ است

از آفتاب محشر غم نیست امتان را
در کف لواے رحمت سرور نشستہ است

نادر بعشق رویت خم شد بروز اول
چون ابرویت بہ مجلس برتر نشستہ است

تا جلوہ گر آن دلبر شیرین حرکاتست
صد کوہکن آوردہ چو مجنون بجہاتست

تا بدبشبے آن مہ بسر بام من آخر
امید بدرگاہ مجیب الدعوات است

تا یار سوار آمد و شہ رخ بدو رخ زد
شہ نیست دراین عرصہ ہر آن دل کہ نہ ماتست

تیرِ صف مژگانت چو بر قلب زند راہ
در میمنہ و میسرہ کے چشم نجاتست

تابندہ دُرِ گوش ز گیسوے تو ماند
با آن گہر دُر کہ درون ظلماتست

تا چشم حسود انت گزندے نرساند
اوراد محبان دعوات و صلواتست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تار است چو یارا شب زلف تو ولیکن
تا باد در کوے تو وزید آتش غم مُرد
تحریر غم عشق تو نے در خورِ اوراق
تا پایهٔ او نے ز در دوست شده جات
تعویذ کرامت طلب از شیخ مناجات

سرحلقه و سرسلسلهٔ قدر و براتست
خاک درت اے دوست مگر آبحیاتست
نے کار زبان و دہن کلک و دواتست
اے دل ہمه جا جاے تو اعلےٰ درجاتست
کش ہر سحرے بسط فیوض و برکاتست

تدبیر ره عشق بپرسید ز نادر
کاول قدمش بادیهٔ صبر و ثباتست

دیده گریانم ز دوری ہاے دوست
دل شود وا دیده ہم روشن اگر
یا الٰہی کے دہد دست این مراد
وعدهٔ دیدار بر فردا گذاشت
زانکه برمن صد قیامت میرود
راے من جز بر وصال دوست نیست

دل تپان از فرقت غم زاے دوست
دیده گردد ہمچو دل ماواے دوست
تا بکام دل ببوسم پاے دوست
کاش امروز آید آن فرداے دوست
چون ہمے بے دوست بینم جاے دوست
مے ندانم تا چه باشد راے دوست

دوست راضی نیست در آه و فغان
صبر کن نادر باسترضاے دوست

مطربا بانگ و نواے تو خوش است
از وفا و کرم و مهر ہمه
گرچه دورم ز وصالت ابد است
گذرے بر من مسکین تنها

دلبرا تنگ قباے تو خوش است
ستم و جور و جفاے تو خوش است
صفت و وصف و ثناے تو خوش است
دیدن ناز و اداے تو خوش است

گشته افسرده ز ہجرت نادر
نه ازین بیش جفاے تو خوش است

آراسته گیسوے دوتا کرده بدر رفت
نازم بوفاے دل وحشت زده خویش

دل را بستم قید بلا کرده بدر رفت
جان را بقدمهاش فدا کرده بدر رفت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

پامال بصد جور و جفا کرد دلم را — بی مہر مکافات وفا کردہ بدر رفت
تنہا بلحد کرد و دگر باز نپرسید — کز بہر چہ این کشتہ قضا کردہ بدر رفت
در بزم دمے آمد و ننشست و روانشد — صد گونہ جفا یار بما کرد و بدر رفت
افسوس کہ در بزم تو بیچارہ غریبے — دمے آمد و استاد و دعا کردہ بدر رفت

از خوبی او ہیچ نپرسید ز نادر
یک بوسہ بمن دوش عطا کردہ بدر رفت

یارب آن نو گل خندان من زار کجاست — مردم از ہجر رخش ماہ شب تار کجاست
بلبل آسا بہ غمش نالہ و فریاد کنم — آن گل تازہ من رونق گلزار کجاست
سوختم شمع صفت در شب ہجرش صد حیف — آن بت شہد بلب وان گل بیخار کجاست
حال دردے کہ نہانست مپرس اے مونس — نیست معلوم خود آزار و دل زار کجاست
قاصد ار ہست بگو نامہ و پیغام چہ بود — وعدۂ وصل کجا رفت و خود آن یار کجاست

دوش بر تربت نادر بت عیار گذشت
گفت افسوس کہ امروز وفادار کجاست

افسوس کہ این غنچہ دل وا شدنی نیست — مکنونہ دل شہرہ و رسوا شدنی نیست
مجنون تو بے روے تو دانا شدنی نیست — تدبیر مداوا ز مسیحا شدنی نیست
دیوانہ عشق تو بصحرا شدنی نیست — تفریح دل غم زدۂ ما شدنی نیست
گر نقد دل و جان بدہم سود نہ بخشد — باز لف گرہ گیر تو سودا شدنی نیست
ناصح بہ عبث درد سر خویش میفزا — دیوانہ بہ تفہیم تو دانا شدنی نیست
رخسار تو گل قامت رعناست صنوبر — چون چشم تو یک نرگس شہلا شدنی نیست
از لعل لبت بوسہ ربودن ہمہ ہیچ است — این عقدہ بہ تدبیر کسے وا شدنی نیست
در شش جہت دہر اگر سعے نمایم — مانند بہ ذات تو ہویدا شدنی نیست

نادر نتوان حل معماے دہانش
این نقطہ موہوم مجزا شدنی نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در چمن با ہمچو رویت گل کجاست — مثل زلفت دل کشا سنبل کجاست
از گل و بلبل گلستان ہا پُر اند — مثل تو گل ہم چو من بلبل کجاست
رونق گلشن نماند از رفتنت — نالہاے بلبل و صُلصُل (فاختہ) کجاست
سنبل و گل در چمن باہم خوش اند — اتصال آن رخ و کاکل کجاست
ساقیا بے روے روح افزاے تو — لطف بزم و کیفِ جامِ مُل کجاست
تا ز کویت شد دل دیوانہ ام — آن فغان و نالہ و غل غل کجاست

سوختم نادر ز گرمی ہاے ہند
نو بہار گلشن کابل کجاست

بُریدۂ زمن آخر بگو چرا اے دوست — چہ دیدۂ زمن ناتوان خطا اے دوست
عبث مرنج و مرنجان دل ہزار نزار — ترا صبا دگہ پرسد ز ما خدا اے دوست
وفاے یک شب عاشق اگر بیاد آری — تمام عمر نہ بیند ترا جفا اے دوست
ز بس تکبر و نازت بزیر نیست نظر — نہادہ ایم سرِ عجز زیر پا اے دوست

نشستہ منتظرت نادر حزین بر راہ
ز راہ مہر و وفا یک شبے بیا اے دوست

در فراقت شمع سان جانِ من دیوانہ سوخت — کلبۂ احزان در آخر چون پر پروانہ سوخت
سرد مہریہاے خوبان ثبت شد بر روزگار — از نگاہِ گرم ساقی بادہ در پیمانہ سوخت
تو بہ بزم غیر مست شعلہ بازی ہاے مے — آتش ہجر تو ام اے شمع چون پروانہ سوخت
کار گر شد بار قیبان گرمجوشیہاے یار — نار سودا پنبۂ مغز من دیوانہ سوخت
کشتۂ باد تجلی ایمنو بودم جان من — تا سحر شمع سرِ بالین من بیجانہ سوخت
رفت کار از دست تا کردی برنگ اے اخگر حسن — ز آتش مے رفتہ رفتہ عاقبت میخانہ سوخت
حیرتم از کم خیالی ہاے تو رو سید مد — طور دلہاے عزیزان جلوۂ جانانہ سوخت
کرد با خاکم برابر تیر مژگان کسے — خرمنِ صبر و شکیبم نرگس مستانہ سوخت
یارہ از نازک مزاجیہا کجا خواہد شنید — تا ز دما غم نادرا از خواندن افسانہ سوخت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کار عشق خوبرویان دل همیداند که چیست
رفتن دل خود بخود مایل همیداند که چیست

تیغ ابروے سیه تابت نمیداند فسان
جوهرش آن دیدهٔ قاتل همیداند که چیست

من نمیدانم دولت وصلت چسان آید بکف
راه و رسم این شرف واصل همیداند که چیست

سر بصحراے نهد دل دادهٔ زنجیر زلف
این وبال ناگهان عاقل همیداند که چیست

منکه در صحراے عشقت روز و شب سرگشته ام
قدر منزل فایز منزل همیداند که چیست

زیر پاے نازنینت وقت ذبح اے مست ناز
یک دو ساعت پرزدن بسمل همیداند که چیست

چارهٔ درد دل نادر نداند هیچ کس
گرچه درمان همه عاقل همیداند که چیست

کس نمیداند که در مقسوم من تحریر چیست
دل تسلی نیست یاران بعد ازین تدبیر چیست

گو بقتل عاشق بے پر دلت مایل شده است
پس بیا قاتل به مقتل حاجت تاخیر چیست

بی زری از شاهدانم دور میداند چنین
ورنه تدبیر وصال و مایهٔ تسخیر چیست

اے رقیب از جبهه سائی بر درش مانع مشو
تو نمیدانی مرا مکتوب در تقدیر چیست

اے طبیب مهربان فکر مداوا کم نما
چون نمے فهمی که رنگ و روے من تغیر چیست

گشته ام رسوای عشق حسن عالمگیر تو
بعد ازین در کوی و برزن حاجت تشهیر چیست

شربت دیدار او نادر اگر قسمت شود
میتوان ظاهر نمود این چیز را تاثیر چیست

کیست در عشق تو اے جان جهان بیمار نیست
مشکل این باشد که درمانے بجز دیدار نیست

عاشق روے ترا ذوق گل و گلزار نیست
بس بود عشق تو او را کار و دیگر کار نیست

اے بدور چشم بیمار تو مردم جان بکف
در نثار نقد جان پروائے شان زنهار نیست

تا کجا در آتش هجرت بسوزد جان من
آخرش مرغ دل من مرغ آتش خوار نیست

اے لبت قند مکرر بوسهٔ دارم هوس
تلخ کامم گرچه از بس حاجت تکرار نیست

تا رخت را برهمن دید اے بت نازک بدن
تار جان در پیرهن دارد سر زنار نیست

رفت آن عهدے که بودم در رکابت خوش روان
رفته رفته در فراقت طاقت رفتار نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

واے ناکامی زبعد مرگ سوزانم ہنوز — بر سر خاکم براہت سایۂ دیوار نیست

نادر از عشق بتان دارم شکایت دفترے
چون بگویم با عزیزان طاقت گفتار نیست

عہد و وفاے آن بت خمار نازک است — پیمان او چو رشتۂ زنار نازک ست
جانان بجر فہاے رقیبان عمل مکن — چون حالت دل منے بیمار نازک ست
عہد و وفا و دوستی و قول دلبران — خوش گفت ہر کہ گفت کہ این چارہ نازک ست
ترسم ز سخت جانی خود خم نہ اوفتد — تیغ نگاہ دیدہ دلدار نازک است
بارے نیامدی کہ عیادت ادا کنی — حال دل مریض تو اے یار نازک ست

نادر دہان یار و کمر ہیچ یافتم
باکس مگو کہ این ہمہ اسرار نازک ست

بداغ عشق تو شب ہمچو شمع دل میسوخت — ندیدہ شمع چنین کس کہ متصل میسوخت
تو خفتہ بودی و در تاب و تب دل زارم — بزیر پاے تو چون شمع مضمحل میسوخت
نگاہ تیز تو تا صبح مے کشان ترا — بسان روغن بادام آب و گل میسوخت
وفاے شمع بہ پروانہ بین کہ تا دم صبح — بسوز و ساز چہ یکرنگ مشتمل میسوخت

دلم اسیر سر زلف شد بشب نادر
چو موم آب شدہ جان و نیز دل میسوخت

ہزار حیف کہ ایام شادمانی رفت — بماند حسرت و غم دولت جوانی رفت
تو تیغ ناز کشیدی و من شدم مقتول — خیال ہجر و سر وصل رایگانی رفت
بہ ہیچ حیلہ و تدبیر کار دل نکشود — تمام عمر بہ تسخیر یار جانی رفت
تو در جفا و من اندر وفا نکردہ قصور — حوالہ کار بہ تقدیر آسمانی رفت
کمال عقل بہ پیرانہ سر چہ کار آید — نماند عہد جوانی کہ زندگانی رفت
ازین عجوزۂ دنیا چہ عیش میجوئی — بسوز و ساز چو اوقات کامرانی رفت
بقا بہ ملک بقا یافت نادر از باقی — نرفت ہیچ ز کف گر ز دار فانی رفت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ابروی کجت هلالِ عید است　　این مژده بگو شهار سید است
دامان نگاهِ خار مژگانت　　چون جامهٔ گل زهم دریده است
دلهای طپیدگان عشقت　　قطرات سرشک من چکیده است
درپای نگاهِ من زمژگان　　صد خار جفا بهم خلیده است
از روی تو دیده ام نگارا　　یک گل ز مراد دل نچیده است
اعمی ست بهر دو دار الحق　　آنکس که بدیده ات ندیده است

از بار جفای یار نادر
پشت من ناتوان خمیده است

تراکه هیچ زمان پاس آشنائی نیست　　خیال وصل بجز محنت جدائی نیست
بیا بیا که به دل بی توام صفائی نیست　　مرو مرو که چنین راه کج ادائی نیست
به آرزو طلبم بوسه بیحیائی نیست　　زکوٰة حسن تو میخواهم این گدائی نیست
بجای مهر و وفا میکنی تو جور و جفا　　مکن مکن که چنین ظلم در خدائی نیست
بهرزه گرد رقیبان نا سزا منشین　　بهوش باش که این داب خشنائی نیست
اسیر کاکل پرپیچ و خم شدم گفتم　　که هیچ گاه مرا زین بلا رهائی نیست
دلم ربودی و گاهی خبر نه پرسیدی　　بقین بدان که چنین رسم دلربائی نیست
هزار بار بگفتم هنوز میگویم　　شنو شنو که مرا طاقت جدائی نیست

چو هست عاشق جان باز نادر مسکین
از و مرنج که این راه آشنائی نیست

بی روی یار بادهٔ گلفام هیچ نیست　　بی نوش وصل راحت و آرام هیچ نیست
نامِ تو کنده ام به نگینِ دلی حزین　　الحق که این نگین بجز آن نام هیچ نیست
از ابتدای عشق تو تا انتها عبث　　آغاز هیچ نیست هم انجام هیچ نیست
بی عشق چیست هستی ناپائدار ما　　جز نام آن نگار خوش اندام هیچ نیست
راحت گه وصال تو دیدیم سر بسر　　جز رنج هجر راحت و آرام هیچ نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

صد مرغ دل اسیر بهر پیچ و خم نمود — در پیش زلف خم به خمت دام هیچ نیست
در گوش گل نیامده هیچک اثر نکرد — این نالهاے بلبل ناکام هیچ نیست
فانیست کاینات و زمان و زمانیان — هم صبح هیچ نیست هم این شام هیچ نیست

نادر خیالِ وصلِ بتان کن بدر ز سر
ناکام زی که هیچگه این کام هیچ نیست

چون ز من جلوه ے جانانه کردی عاقبت — همچو موسیٰ از خرد بیگانه کردی عاقبت
در غم رویت برون شد از دلم عشق بتان — رفته رفته کعبه این بت خانه کردی عاقبت
شهسوار من نمودی ترکتازی بیدرنگ — این دلِ آباد را ویرانه کردی عاقبت
دل ز قیدِ زلف خوبان وا رمیدی از چه راه — مرحبا کار عجب مردانه کردی عاقبت
مے رمیدی از برم یک مدتے از راه ناز — ایکه اکنون در دل من خانه کردی عاقبت
عالمے در چشم مردم شد سیه وا حسرتا — کاکلِ پر پیچ و تابت شانه کردی عاقبت
عهد و پیمانِ رهائی با اسیران وفا — کے کسے گوید که کردی یا نکردی عاقبت
دل که از وحشت سرِ آواره گردی داشتی — از سر زلفش بپا زولانه کردی عاقبت
اے پریرو اینچه سحر است از کجا آموختی — از نگاهے انس و جان دیوانه کردی عاقبت

چشم میگونش سیه کاسه تو جویاے شراب
نادرا سر در سرِ پیمانه کردی عاقبت

اے دل من جان نثار خنجرت — کاش قتل من بود اندر سرت
ملک حسن آمد ترا زیر نگین — لشکر خوبانِ عالم چاکرت
سر به جیبم که بسانِ پیرهن — بر کشیم یکدست جانا در برت
طالب جان است آن سیمین بدن — دل ندارد در نظر سیم و زرت
حیرتے دارم چرا بر قتل من — با رقیبان مے نمائی مشورت
نیت شب کے روا باشد مگر — آگهی نبود از آن شب منظرت
اے کمند زلف پیچانی چرا — من نیارم سر برون از چنبرت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گشتہ دلہا رخنہ رخنہ درفراق
پس سپوشان روے نیکو منظرت

تابدام زلف گشتی دل شکار
نادر آزادہ باشد چاکرت

کے چو ابرویت کمان دیگر است
تیر مژگان خود نشان دیگر است

حلقۂ زلفِ مسلسل شانہ کن
مرغِ دل را آشیان دیگر است

دل نشانِ بے نشان اینجا مجوے
ذات او اندر جہان دیگر است

سیرگل دامن کشانت مے برد
سینہ ام را گلستان دیگر است

بوالہوس کے میتواند عشق او
این ہنر را امتحان دیگر است

خاکساران را عروجے برتر است
این زمین را آسمان دیگر است

نادرا غم سینہ میکاود عبث
گوہر اشکم زکان دیگر است

درغمت درد جگر کافی نیست
گریۂ شام و سحر کافی نیست

تانہ روے تو بہ بینم یک بار
گریۂ دیدہ تر کافی نیست

اشتہا آتش ہجرت افزود
خون دل لختِ جگر کافی نیست

تانیائی بسوے خانۂ من
راہ رفتن باثر کافی نیست

درپیت شعلہ چو کوکب ریزم
داغ دل رشک قمر کافی نیست

بوسۂ دہ زکف دستم باز
بوسۂ پاے اگر کافی نیست

بہر قتل من مایل چو کمان
پر غلط تیرِ نظر کافی نیست

دل گم گشتہ بزلفش خون شد
آہ دردا کہ خبر کافی نیست

نادرا زلف سیہ برد دلم
زین بلا خوف خطر کافی نیست

پیش چشم دلکشت خوش وضعئے بادام چیست
زلف پیچانت نداند پیچ و تاب دام چیست

مے کشانرا نیست آسیبے درین دیر خراب
مردم چشمت نداند گردش ایام چیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چون زحالِ پر ملالم واقفی در جمله حال / ای زفرصت بیخبر پس حاجتِ ارقام چیست
دیده ام در ابتدای عشق او چندین الم / خود نظر کن ای دل آخر صورتِ انجام چیست
بر امیدِ نعمتِ وصلت شدم بی خواب و خور / جای انعام است ای بیرحم این آلام چیست
بیخبر از جمله گشتم در غمِ عشقِ بتان / بوالعجب کاری نمیدانم که ننگ و نام چیست
بوالهوس گر اعتباری یافت کی دارد ثبات / ای رقیب این خودنمائی های بی هنگام چیست

نادرا این بیقراری های من اندر فراق
میفزاید دمبدم آخر بگو آرام چیست

دوش که یار بیوفا از برِ من رمیده رفت / سبزهٔ فرح کشتِ دل آهوی غم چریده رفت
دوش که چشم شوخ بود محو نظارهٔ دلم / ناوک سینه دوز او تا به جگر دریده رفت
زار و حزین بکوی او دوش شدم که ناگهان / دید مرا بره روان راهِ خودش بریده رفت
جمله خلاف و حیله بود وعدهٔ هم کناریش / پستان امید طفلِ دل تا به سحر مکیده رفت
آهِ بهار سوزِ من دوش بسوختی چمن / باد صبا بصحنِ باغ تا بسحر وزیده رفت
بسمل من نداد جان وای چه جان سخت داشت / تیرِ جفاش پی به پی راست بدل رسیده رفت
ساغر جم بسنگ زد هر که ز بادهٔ غمش / جرعهٔ درد جان گداز یکدو سحر چشیده رفت
ثبتِ جریدهٔ وفا نام و نشانِ او بود / هر که بسوی قتلگاه همچو دلم جریده رفت

نادر مستِ عشق را هیچ ملال رو نداد
دید زدور و یک بیک سوی اجل دویده رفت

هر کسکه چو من نیست خریدار محبت / رسوا است بهر کوچه و بازار محبت
تا چند بود مرغ دلم زار و گرفتار / در دام بلاهای پر آزار محبت
صد حیف ترا هیچ نگاهی بکسی نیست / ناچیز دلم بود سزاوار محبت
رحمی بکسی نیست ترا هیچ وگرنه / کس نیست چو من در دو جهان زار محبت
در کش مکش بزم رقیبان چه توان کرد / از روی تو پیدا بود آثار محبت
کن فکر مداوای من ای رشک مسیحا / کس نیست چو من عاشق و بیمار محبت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

با ہر دو جہان نیست سروکار کہ دارم — من با سر زلف تو سروکار محبت
برگریہ من خندی و رنجیدہ نمائی — خود داد بہ کیست گنہگار محبت
فارغ زغم و رنج دو عالم شدہ حقا — ہر کسکہ بود در صدد کار محبت

در شش جہت و ہر دو جہان با دل بیکس
نادر چو تو کس نیست طلبگار محبت

برات عاشقان بر روی یار است — رہ عشقش مگر مشکل گذار است
ترا از عشق من ہر چند عار است — مرا کی جز غم تو ہیچ کار است
زدامن بر فشاندی مشت خاکم — گریبانم ازین غم تار تار است
ترا کی ہمچو من باشد خریدار — طلبگارت اگرچہ صد ہزار است
نمیگویم کسی غمخوار من نیست — شب و روزم غم تو غمگسار است
خلاف وعدہ کردی عادت خویش — دل امیدوارم انتظار است
تو یکتائی بحسن خویش ایگل — نہ بلبل ہمچو من در صد ہزار است
ازین غم سوختم گاہی نپرسی — بہ ہجرانت دو چشم اشکبار است
بہ خورشید رخت گر نیست شیدا — چرا بر آسمان مہ داغدار است

زیاران بی وفائی دید نادر
ازین دریا سلامت بر کنار است

کسی ز حال دل پر ملال آگہ نیست — بگو چہ چارہ کنم چون ز حال آگہ نیست
جواب نامہ من میدہد تغافل او — ہزار حیف کہ خود از سوال آگہ نیست
چہ بید ریغ دلم خون طفل اشک بریخت — بہ بی گناہی او از وبال آگہ نیست
رخش چو بدر و دو ابرو ہلال عیدین اند — زہی کمال کہ ہیچ از زوال آگہ نیست
ز دست عشق بصد رنج و غم شدم فرتوت — چہ غفلت است کہ دل از ملال آگہ نیست
عجب کہ تشنہ بمانم بدور خال ذقن — ز چاہ زمزم او این بلال آگہ نیست
من از خیال وصالش بصد ملال قرین — عجب کہ یار ہنوز از خیال آگہ نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بجز امید نہ بندد خیال نادر زار
برنج ہجر تو خود از مآل آگہ نیست

مارا بغیر کوئے تو جائے قرار نیست
مشکل ہمین کہ جادۂ آسان گذار نیست

اے ماہ روندیدۂ آخر تو خود بگو
شام فراق روکش روز شمار نیست

دُرِ یتیم گرچہ بسے خوش نما بود
لیکن چو اشک دیدۂ من آبدار نیست

زہر فراق عذب بکامم بہر چیست
صہباے وصل یار اگر خوشگوار نیست

عشق ترا زوال نباشد پس از کمال
این بادۂ ایست بعد عروجش خمار نیست

مارا میان کلبہ احزان بسال و ماہ
کس ہمدمے سواے غم روے یار نیست

گل در ہواے لعل تو گوش است بر صدا
بے عشق روے ہمچو گلت یک ہزار نیست

دیوار و در بہ شوق تو محو اند کن نظر
کس نیست آنکہ بہر تو در انتظار نیست

در وادئے تنم ہمہ نور است جلوہ گر
این داغہاے سینۂ من بیشمار نیست

نادر چرا بحرف تو باور نمے کنند
دامان عقل و ہوش اگر تار تار نیست

مارا بغیر کوئے تو ماوا چہ حاجت است
نشگفتہ غنچۂ دل ماوا چہ حاجت است

بزمیکہ بے فروغ ز شمع رخت بود
پروانہ را حضور ہمہ آنجا چہ حاجت است

اے مرگ یار اگر نہ شب آمد من آمدم
تا شام بار بار تقاضا چہ حاجت است

در گلشنے کہ سرو گل اندام من نرفت
مارا ہواے سیر و تماشا چہ حاجت است

جاے کہ خود تو ہیچ نپرسی تو حال ما
سر گوشئے رقیب در آنجا چہ حاجت است

نادر شفیع ماست پیمبر بعرض حال
در حضرت حضور معلے چہ حاجت است

در بزم چمن با دلِ گریان نتوان رفت
در کوئے تو با حال پریشان نتوان رفت

در پاے دلم خار خلیدہ است ز مژگان
از بہر وصالت بہ گلستان نتوان رفت

دیوانگیم شہرۂ آفاق نمودند
بے حلقۂ زلفش بہ بیابان نتوان رفت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

همسر نشود غیر تو با عاشق جانباز
کس نیست ز عشاق تو جانباز که گویند
گه گریه و گه خنده کنی ناله کشیدن
بے میکدهٔ چشم تو جامے نتوان خورد

پا برهنه بر خار مغیلان نتوان رفت
بر دار چو منصور غزل خوان نتوان رفت
در بزم تو با این همه سامان نتوان رفت
در یاد رخت سوے گلستان نتوان رفت

ابروے بتان تیغ برهنه است کشیده
نادر به دم تیغ نمایان نتوان رفت

فریاد و فغان قمری و بلبل ز من آموخت
ابروے تو بیتیست ز اشعار لطیفم
گوید قد خوب تو برفتار نزاکت
بیگانه شدم تا ز کس و ناکس دنیا
بلبل همه فریاد و فغان ضبط ز من کرد

در جامهٔ خود چاک زدن گل ز من آموخت
چشم تو معماے تغافل ز من آموخت
سرو چمنی ناز و تجمل ز من آموخت
والله رقیب تو توسل ز من آموخت
کوکو نغم سرو چو صلصل ز من آموخت

نادر به غم عشق بتان فرد زمانم
زاهد روش صبر و توکل ز من آموخت

حیف است که یار از برم رفت
بیجان و دلم کنون به هجرت
هر کس که ندید کوچهٔ یار
شد در بر و بحر لعل و گوهر
با گفته نامه بر چه سازم
در هجر تو قطره قطره شد جمع

آن بال همای از سرم رفت
زور از تن و از کمر زرم رفت
جان باخت به غم سوے ارم رفت
اشکے که ز دیدهٔ ترم رفت
آن مرغ حرم سوے حرم رفت
سیلے که به هجر از برم رفت

نادر به فراق زار نالید
دریاے سرشک از سرم رفت

نگار من بت بیدادگر نیست
نهال عشق ایدل بر کن از جان

به کویش داد را مطلق گذر نیست
بود شاخے که او را برگ و بر نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تو میگوئی که از کویم بدر شو
چو من بیچارهٔ خود دربدر نیست

چرا چون دود مے پیچد سر زلف
به آهِ سردِ عاشق گر اثر نیست

به قتل من چه بست آخر ستمگر
چه میگویند خوبان را کمر نیست

بود نقد روان درکف مقرر
چو گل در مشت عاشق گرچه زر نیست

بهر دم اشک ریزم با لب خشک
کسے را ہیچو من حالے بتر نیست

ترا رحمے به کس هرگز نباشد
که میگوید که عاشق چشم تر نیست

بنه نادر به عشق او قدم چیست
بود راہے درو خوف و خطر نیست

زلطفی که است گر وقت بهار خندان نیست

مرا که صبر و سکون در غمِ تو جانان نیست
چرا دلِ تو چو زلف کجت پریشان نیست

فراق گفت که من دامنت کنم صد چاک
غمت مباد دلا مر ترا که دامان نیست

دلِ نزار منست آنکه غنچه گردیده است
گلے که در چمنستان چو صبح خندان نیست

مگر ز غیرت حسنِ تجلت زار است
چو قامتِ تو صنوبر چرا خرامان نیست

چو روے خوبِ تو گل در چمن نمے بینم
چو موے دلکشِ تو سنبل گلستان نیست

کسیکه یاد سر زلف دلبران دارد
خطا مگوے بگو راست خود مسلمان نیست

چو خال هندوے سنگین دل و سیه رخسار
بهار عارض خوب ترا نگهبان نیست

چو زلفِ پر شکن او دلِ نزار شکست
چه هندویست که هیچش و بال تاوان نیست

ز حالِ زار جهانے هنوز بے خبری
دلے کجاست که چون کاکلت پریشان نیست

به کفرِ زلف چرا مبتلاش میداری
دلے اسیر تو نادر مگر مسلمان نیست

دلم ز دستِ فراقت کباب گردیده است
ز آه و نالهٔ شب سینه ام خراشیده است

بدیده مردم چشم چرا نمے گنجد
مگر جمالِ تو این شوخ دیده دل دیده است

به پاے خود که تو پازیبِ سلک دُر داری
بساطِ اشک درفشان من چیده است

نمک فشاند به زخمم چنان لب لعلت
که دل ز غصه و غم سخت زار شوریده است

ز ریسمان سر راه سخت مے ترسد
ز مارِ زلف پریشان دلیکه ترسیده است

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زخندۂ گل و برقِ بہار کے خندم
دلم زدست خزانِ فراقِ غم دیدست
بیا بسیرِ گل و لالہ جانبِ بُستان
کہ گل بہ شوقِ جمالت بہ خویش بالیدست
رخ تو مہر صفت دل زانجمن بُرداست
نظر بہ ماہ ندارد دلم ترا دیدہ است

رسید نادرِ مسکین ز بختِ خویش بکام
جبین خود کہ بہ پاے نگار مالیدہ است

درد اکہ دردِ عشقِ تو درمان پذیر نیست
دردِ دگر کہ بے سرِ کویت گذیر نیست
زلفِ کجت کہ راہ دلِ عاشقان زدست
کمتر کسے بود کہ بدستش اسیر نیست
حقا کہ ذاتِ پاکِ تو از نورِ ایزدیست
مانند روے خوبِ تو ماہِ منیر نیست
بر فرطِ عشق روے تو دارم ہمین دلیل
در بزمِ دوستانِ تو چون من حقیر نیست
در ہر دو دار پُر ز شر و رد محن مدام
ما را بغیر آلِ تو کس دستگیر نیست
ہر کس نذیر آمدہ از پیشِ کبریا
حقا ز انبیا چو تو دیگر بشیر نیست

نادر شمیم زلفِ پیمبر شمیدہ ایم
واللہ کہ مثلِ او ہمہ مشک و عبیر نیست

بدور چشم تو پرواے جامِ صہبا نیست
کہ دید نرگسِ مستت کہ شیدا نیست
چو نقطہ سر بگریبان خاموشی ماندم
بوصفِ میم دہانت زبان گویا نیست
بہ دُر فشانیِ تقریرِ یار حیرانم
وگرنہ ہیچ سراغِ دہن ہویدا نیست
تمام عمر درین آرزو بسر بردم
سواے بوسۂ لعلت مرا تمنا نیست
بہارِ عارضِ خوبت کہ دلکش خلق ست
تو خود بگوے ترا گر سرِ تماشا نیست
منم کہ در غمِ رویت نزار و حیرانم
ترا ز آہِ دلِ ہیچکس محابا نیست

بہ بین بباغ خرامندہ یار را نادر
کہ ہیچ سرو بقد گل بروش مانا نیست

رہزنِ دین است زلفِ کافرت
نیک پرکین است زلفِ کافرت
مومن و کافر بشک افتادہ اند
برچہ آئین است زلفِ کافرت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

راستی این پیچ و تاب ما ست ازو　　زانکه پر چین است زلفِ کافرت
ازرخت روشن شده روزِ نشور　　خود شب چین است زلف کافرت
کس ازو کم دیده خود روزِ فلاح　　ظلمت آگین است زلف کافرت
کے رسد دستِ زپا افتادگان　　چین و ما چین است زلف کافرت

زخم قلب خاطرِ نادر شگفت
زانکه مشکین است زلف کافرت

درد اگر دارد غمِ ہجران پدید نیست　　دردِ دگر کہ لایق گفت وشنید نیست
ابروے پرخم تو مہ عید عاشق ہست　　بعد از مہے اگر بنمائی بعید نیست
جان میدہند از پئے ذوق ہواے نفس　　در کربلاے کوے بتان کس شہید نیست
درمشہد محبت محبوب کردگار　　جان میبرد کسے کہ شہید سعید نیست
من در تلاش دیدنِ ویش بصد ملال　　رنجے دگر کہ یار مرا ذوق دید نیست
من نقدِ جان و دل بدہم صد ہزار بار　　لیکن ز جانب تو نشان رسید نیست
دانم مرید تست رقیبت مگر بما　　کس ہمچو او مفتن و دیو مرید نیست
ایدل بفکر عاقبت کار عاقبت　　سرگرم شو چرا غمِ روز وعید نیست

نادر براے قفل دل این بتان ہند
جز درہم روان طلائی کلید نیست

در غمِ عشقت مرا یاد از دل ناشاد نیست　　اینقدر دانم ز بند گیسوت آزاد نیست
نازِ شمشاد و قدت طرزِ روشن کرد ست یاد　　جلوہٴ سرو و صنوبر قابل ایزاد نیست
سرو را آزاد میگویند من دارم یقین　　از خیال طرزِ رفتارِ خوشت آزاد نیست
چشم خون افشانِ من گلنگار کوے دلبرست　　این نگارِ چین ز کار مانی و بہزاد نیست
از لبِ شیرین کلامت تلخ کامم میکنی　　در مذاق عشقبازان ہمچو من فرہاد نیست
شہسوارِ عشق دارد ہر زمانی ترکتاز　　ملک دلہاے عزیزا ہیچ گہ آباد نیست
حضرت میران محی الدین کہ غوث اعظم است　　غیر شان تا روز محشر صاحب ارشاد نیست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هیچ گه از وصل ننواز دبت بیداد گر
دوستان از دست عشقش خاطر ناد شاد نیست

نادر فرزانه خود طے مدارج مے کند
در طریقِ عشقبازی صاحب استاد نیست

گلِ روئے تو رشکِ نو بہار است
دل نالان من گویا ہزار است

جہانے از سر زلف تو تار است
پے آزار ما لیل و نہار است

نمیدانی خلاف وعدہ کردن
گناہِ عشق سقط اعتبار است

بیا بنگر دلِ شیدا ازان باز
بچشم باز سویت انتظار است

نہ بینی ہیچ گل را در گلستان
کہ در پہلو نہ اورا ہیچ خار است

تو بر روے منور زلف مکشاے
دلم در بندِ غم ہا بیقرار است

دلم بردی و جان را نیز خواہی
بہر صورت ترا خود اختیار است

لب و دندان او دل دیدہ بشگفت
بحقہ لعل و دُرِ ابدار است

بیا بنگر نگارا نادرت را
غمین و مستمند و سوگوار است

غزل

اے باد صبا آن گل بیخار چہ میگفت
این مرغ دل زار گرفتار چہ میگفت

من با توچہ گویم کہ تو خود یوسف مصرے
یعقوب تو از دیدہ بیدار چہ میگفت

رنجید چو بشنید صبا از تو بانجام
از قصہ پر غصہ من یار چہ میگفت

لائق نہ بود از تو جدائی بہ پسندم
منصور شنیدی کہ سر دار چہ میگفت

عہدے کہ بمن داشت چو پیمانہ شکستش
یاد آنکہ دل نادر میخوار چہ میگفت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف ث

ثنا خوانش شوند اہل مباحث — چو در مکتب شود آن شوخ باحث
ثوابت بر سرش سیاره میگشت — ولے آن برق جولان نیست ماکث
ثریا بادر گوشش نماند — صدف نبود درین سوگند حانث
ثرا پر از حدیثش تا ثریا ست — که حق یادش نگهدار از حوادث
ثمن یک دیدنت را حد چو مصر است — گرت ثانیست یوسف نیست ثالث
ثقیل افتد در آخر دین قدیمیست — چو عشق اول سبک سان گشت حادث
ثبات ہوش با مے چون غریب است — چسان باشد سکون با عشق لابث
ثبوت حسن با عشق است مبعوث — جنون قیس را لیلست باعث
ثمر وصل حبیب آید چو باشد — زمین صدر اشک دانه عشق حارث
ثواب و عقاب امضاے حکمت — که حق در امر تکوین نیست عابث
مقام — ثوی در خلد بیند موفی عہد — مشو در ہیچ عہدے اے دوست ناکث — عہد شکن
ثمود و عاد را بنگر بعبرت — بپرہیز از معاصی و از خبائث
ثیاب نیکی و اخلاق بد را — مثال آید نن زیبا و طامث

پوستاک — ثمین در لیست ہر بیت تو نادر
که طبعت بحر معنی را است وارث

سوختم از عشقت اے خورشید تابان الغیاث — ہیچ رحمے در دلت نبود نمایان الغیاث
دل که پابند سر زلفت ز روز اولست — کے رہائی جوید از زنجیر و زندان الغیاث
کے اسیر دام زلف خم بخم گشتے دلم — گر نبودے دانۂ خال تو پنہان الغیاث
فصل گل دیوانه عشقت نمیداند که چیست — ہست مجنون مایل سیر بیابان الغیاث
خاطر مجموع ما آخر پریشان ساختی — تا کشادی بر رخت زلف پریشان الغیاث
ہر کرا مار سر زلف تو بارے نیش زد — میشود از ریسمان ترسان و لرزان الغیاث

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تیر مژگان تو قاتل در دلم شد جاگزین | مالک کاشانۂ جان گشت مہمان الغیاث

نادرا انجام محبت بوالعجب خالی نبود
سینہ بریان قلب گریان دیدہ حیران الغیاث

اے غیرت از روے تو آرام الغیاث | من روز و شب ز ہجر بہ آلام الغیاث

شد کامران بدور لبت یک جہان من | از جملہ عاشقان تو ناکام الغیاث

تو پردہ دار خویشتنی از نگاہ لطف | من گشتہ ام بعشق تو بدنام الغیاث

اے ماہ در غم تو شدم خم چو ماہ نو | یک شب نیامدی بلب بام الغیاث

دل آشیان بکاکل او کرد بے خبر | پیچیدہ دور او ہمہ چون دام الغیاث

اے بے خبر ز درد کش ساغر غمت | اغیار از لب تو مے آشام الغیاث

چون چشم یار حیف بہ کام دل نزار | گاہے نگشت گردش ایام الغیاث

نادر دلم ز بود بت پختہ مغز دوش
چون من مباد ہیچ کسے خام الغیاث

غم فراق تو باشد میان ما ثالث | عجب مدان کہ رساند بمدعا ثالث

رقیب بہر خدا از میان قدم برکش | نساخت روز ازل خود نتراخت ثالث

شنیدہ ایم کہ ثالث بخیر میباشد | ندیدہ ایم چو غیر تو پر دغا ثالث

تو بے نظیر بحسنی بعشق من بے مثیل | چرا رقیب شود در میان ما ثالث

نہ گوشوارہ بگوش تو داشت سرگوشی | ہزار شکر کہ شد دُر بے بہا ثالث

میان ما و تو در ابتدا نبود کسے | کنون رقیب سیہ ست از کجا ثالث

ترا بہ نادر مسکین نبود ہیچ نظر
ہزار شکر کہ شد طبع نکتہ زا ثالث

چیست بر قتل من اے تیغ حمایل باعث | غیر ازین نیست کہ باشد دل مایل باعث

بارقیبان چہ نمائی پے قتلم تدبیر | بہر مطلوب مجو ہیچو وسایل باعث

بہر تفریح شدم سوے گلستان بے غمش | شد بہ دیوانگیم شور عنادل باعث

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

برفگن پرده ز رخ چیست تفاوت بمیان — مے شود آه مرا پردۂ حایل باعث
غیر و تو قیر رقیبان نه توانم دیدن — رفتم از کوے تو شد این غم هایل باعث
باسر زلف بتان عشق نه بازد دگرے — گشت دیوانگیم بهر سلاسل باعث

نادرا بهر نجات همه مخلوق به حشر
هیچ کس نیست به جز سرور واصل باعث

درون سینۂ من نیست خار خار عبث — شمرده محنت هجر مرا نگار عبث
ز دست هجر تو صد چاک گشته است دلم — تو مے کنی ز جفا ماه من فگار عبث
پرید مرغ دلم از فضاے سینه برون — بدام زلف تو افتاد این شکار عبث
شمیم غنچه لعلت بمن چو نیست نصیب — کسے چگونه کشد این جفاے خار عبث
امید لطف کلامی مدار هیچ اے دل — که گفته اند عزیزان دهان یار عبث
نزانگاه کرم نیست برکسے صد حیف — کشند حضرت عشاق انتظار عبث

به بزم غیر نگار تو مے زند ساغر
بجان رسیده دل نادر از خمار عبث

بعشق تو دیدم دل و جان ملوث — نبا شد چنیں کس بجرمان ملوث
نظر پاک دارم چو بر روے پاکت — مسازم تو بالوث هجران ملوث
به کوے تو بود تر کتاز رقیبان — خس و خار سازد گلستان ملوث
گریبان کند پاره از پاک جیبان — رقیب ترا نیست دامان ملوث
بلوث غم چو نیستو گلگون قباے — چو من کیست از صد هزاران ملوث
تو خود رحم کن غیر باشد ستمگر — مشو باگنه هیچو ناوان ملوث
بغم پاک بازیم این پاک جان را — نسازیم خود را بدرمان ملوث
سیه دل نه بخشد نه بخت سیاهم — بظلمت بود زلف پیچان ملوث
ز آمیزش دل بگیسو چه رنجے — پریشان شود با پریشان ملوث
جدا از ملک شد چو گردید نادر — بلوث جسد روح انسان ملوث

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اگرا ے دل بدانی این جہانِ بے بقاحادث
مگراین نیستی موہوم راچیزے اگرسنجے
یکے دان ویکے بین ویکے خوان و یکے جوئی
لبالب ساغرِ ہستی شود از بادۂ فانی

لزومِ بادباقی را نہ فہمے مطلقاحادث
عنارا یاغنا از عالمِ فانی دلا حادث
ازین عالم کہ باشد ہر کرا بینی بیاحادث
مکدر خاطرت سازد نداقے گر صفا حادث

عبور بحرِ ہستی کس بہ کشتی فنا نادر
یقین دان ہر کسے فانی ہم این ارض و سما حادث

ترا کر دست ایزد صاحبِ تاج
اگر قیصر بداند خاک پا بیت
اگر کسرٰے نماید سر بپایت
دہد مرا امتنانت را بہ محشر
دہد دستم بپایت سر نہادن
زویندت گر کند اعراض شاہی

زدرگاہِ تو شاہان طالبِ تاج
سرِ او پس نگردد راغبِ تاج
شود محتاج کویش سالبِ تاج
مرصع تاج زرین واہبِ تاج
ازان بہتر کہ باشم صاحبِ تاج
سرِ او نیست ہر گز واجبِ تاج

چو خسرو نادرا مقہورِ حق شد
تفِ دل در سرش شد جاذبِ تاج

چو کرد زلف تاج تو ملکِ جان تاراج
دلم بعشوہ و ناز و ادا چہ مے جوئی
چنانکہ نقدِ دلِ ما تو مے بری از کف
بجمع مال چہ دل بستۂ کہ آخر کار
برحم میل کن آخر کہ عاشقِ بیرم
بناز و غمزہ چو ممتاز دل شکارانی
بفرش خاک نشینند خاکسارانت

نگاہِ مستِ تو ننمود خان مان تاراج
چو کردۂ ہمہ املاکِ عاشقان تاراج
نکردہ اند چنین شوخ دلبران تاراج
برایگان شود این گنجِ شائگان تاراج
مکن متاعِ دل و دینم اے جوان تاراج
مکن بجور و جفا جانِ ناتوان تاراج
بجالِ نیست کند چرخ نقدِ شان تاراج

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زدیدۂ اشک رواں بود خندۂ فرمود
بہ شوخ چشمئے خود کرد کارواں تاراج

صفاتِ قہر خدا چوں ظہور فرماید
شود زمین وزماں نادر آں زماں تاراج

جعد مشکین تو از نافہ چین بستدہ باج
مشک را غالیۂ زلف تو بشکستہ رواج

جو ہم از کوے تو مقصود وسوال از تو کنم
کہ بسے صاحب دولت نبود دیدم محتاج

جادوے شہر ببند و نظر دیدہ دراں
جادوی چشم تو بند د نظرش روزی کاج

جبر نقصان غم ہجر کند شادی وصل
صبح روشن دمد آخر زپے ہر شب داج

جملہ امراض پذیروز طبیباں درماں
مرض ہجر ندارد بجز از وصل علاج

جان بیمار غمت را بجفا ہا مستاں
کہ شہاں از دہ ویرانہ نگیرند خراج

جاے دل تا سر کوی تو در مشکوی تو گشت
فارغ البال شد از فکرت تخت وسر تاج

جور ارہ کشد وسینہ بصد چاک کند
تا شود شانہ زلفین کجبت صندل وعاج

جان سپاری کند از شوق لب لعل تو پان
سر پا بوس تو آوردہ حنا را تاراج

چار سو چار کماں میکشد آں چار ابرو
کہ بہر گوشہ دل اہل نظر کرد آماج

جز بتائید ازل نیست کسے را حاصل
شرف گوہر حسن ادب ولطف مزاج

جستن از جذبہ عشقش نتواند دل
گرچہ نادر رہد از چنگل بازہ درّاج

چشم جادوے تو ز آہوے حرم گیرد باج
ز آفت وفتنہ بصد جور وستم گیرد باج

گلشن کوے تو کز خلد بریں است گزیں
حکم فرماے کہ از باغ ارم گیرد باج

جز موہوم کہ انگشت نماے وحشت
لب بخشاں کہ ہم از ملک عدم گیرد باج

قتل مردم چو نمائی بہ نگاہے ہر سو
تیغ مژگان تو از تیغ دو دم گیرد باج

چوں بہ مے خانہ چشم تو نمایم مستی
دل سرشار من از ساغر جم گیرد باج

در فراق تو چو گرید ہمہ شب نادر زار
ز ابر بارندہ مگر دیدۂ نم گیرد باج

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

به کاکل تو دلم هست هر زمان محتاج
چنانکه مرغ بود سوی آشیان محتاج

بقامتِ خم عاشق نیاز نازت نیست
اگرچه تیر بود جانب کمان محتاج

نگاهِ مست تو خونی چو من هزار بریخت
هنوز تیغ تر نبود سوے فسان محتاج

بغیرِ نافه کجا آشیان طایر مشک
بود نسیم بکوے تو جان جان محتاج

کنون ز دست دعا نادرا چه مے خیزد
جفاے هجر نباشد بآسمان محتاج

مے نهد گل در چمن بے روئے تو دستار کج
گر تو آئی مے خلد در جانِ او هر خار کج

سرو مهر ئے تو مے ترسم شود غالب به طبع
خود رقیبت را شود چوں لقوه و رخسار کج

راستی عشق قدت در پیچ و تاب افگنده است
سرو را بنگر نماند بر لبِ جو بار کج

عشق مه رخسار من گر خود نمودی اختیار
کے شدی کبک دری طوطی صفت منقار کج

هیچ سو منگر که لطفِ دیده بازی میرود
باده میریزد نهی گر ساغر سرشار کج

چوں به پهلویت رقیب هیچو عقرب بنگرد
مے نشیند پیشِ رویت عاشق ناچار کج

قتل عام مردمان زینگونه گر خواهد مدام
چون کمان نرم گردد ابروے دلدار کج

راستی نادر چه گوید شعر رنگین طبع من
طرح صایب هست همچوں راه ناهموار کج

تا چند در دلِ تو بود جستجوے گنج
در رنج او فتی همه در آرزوے گنج

جز پیچ و تاب نقد روانِ تو هیچ نیست
چوں مار میدوی همه تن گر بکوے گنج

یک قطرهٔ ز آب شریزی بکام کس
گر خود روان کند ز برای تو جوی گنج

خاکِ درِ تو از زر و گوهر فزون تر است
کے میکند گدای تو وا چشم سوے گنج

قاروں که میرود سوے تخت الثرا هنوز
خاکش بسر بخاک شد از آرزوے گنج

بنشیں بکنج خانهٔ قناعت گزیں دلا
خود را غنی شمار مکن گفتگوے گنج

پیچد بگردِ جان تو چوں مار عاقبت
نادر مبین بچشم ترحم بروے گنج

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

میکند زلفِ دلبران تاراج ملکِ دلہاے عاشقان تاراج
خانمانِ غریبِ مسکین را نکند شاہِ مہربان تاراج
پیر گشتم باشتیاق وصول نقد جان کرد آنجوان تاراج
غمِ عشق تو برد جان حزین خانہ ام کردہ مہمان تاراج
از دلِ داغ دارِ من دو سہ داغ مہر و مہ کرد و آسمان تاراج
کرد ویرانِ دلم غمِ دوری این مکین کند مکان تاراج
عشق آباد از کرشمۂ تست از چہ رو کرد مردمان تاراج
مشک چین را نماند چون و چرا کرد زلفِ تو آنچنان تاراج

نادرا بو العجب تماشائی ست
میکند عشقِ او جہان تاراج

جویند از لبان تو شہد و شکر علاج از یک جوابِ تلخ نما مختصر علاج
آنکس کہ در حضر نتواند بسر نمود او را نوشتہ اند ز موطن سفر علاج
سودائیان زلفِ معنبر نسیم را نتوان نمود ہیچ زعود و اگر علاج
آنرا کہ مار گیسوے پرپیچ و خم گزید او را بہ ہیچ وجہ ندارد اثر علاج
آنرا کہ مار زلفِ سیاہت گزیدہ است ثابت براے اوست ہمین مشک تر علاج
یارب چہ چارہ سازی حال زبون کنم دارد مریض عشق بتان را خطر علاج
غیر از شرابِ وصلِ تو کے شد شفا نصیب کردیم دردِ ہجر ترا پیشتر علاج
رندان بسوے میکدہ آرید شیخ را این زہد خشک را بکند جام تر علاج

ہر درد را دوا است نکرد ست ہیچ کس
نادر غمِ فراق بتان را مگر علاج

ردیف ج

بہ پیش روے تو باشد گل گلستان ہیچ چونکہ سبزۂ خط تو ساخت ریحان ہیچ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هم این دعاست بمحراب ابروت دردم
دلم که گلشن کوے تو دیدمے واند
جواب روز قیامت بگو چه خواهی داد
فسون عشق توام عالمے مسخر کرد
چرا ز درد دلم از رقیب مے پرسی

مباد در غم زلفت چو من پریشان هیچ
کنون تفرج گلزار و سیر بستان هیچ
ترا که نیست به دل درد و دردمندان هیچ
زمار زلف بتان نیستم هراسان هیچ
چو نیست بر تو ز احوال عشق پنهان هیچ

شفیع هر دو جهان است نادر آں سرور
وگرنه کار قیامت نبود آسان هیچ

دلے هزار چو من زلفت آورد در پیچ
دلے نزار من اندر خمے سکون داد
بقتل گاه غریبان تفرجے فرمائے
نکرد رحم به حالم نگاه خوں ریزت
کشیدگی منما در شب وصال و بساز
چنانکه هجر تو افشرد جان زار مرا

چو واکنی ز سر زلف خویشتن سر پیچ
مده برائے خدا زلف را مکرر پیچ
بیار خوش بنشین شال سرخ بر سر پیچ
اگرچه خورد چو زلف تو جاں مضطر پیچ
چو شاخ گل به بر داغدار من بر پیچ
دهم بموے میانت بوصل یکسر پیچ

هزار بار زمے کرد تو به نادر را
هزار حیف که آورد نفس بدور پیچ

بجز وصال توام نیست آرزوے هیچ
نزا نمود خداوند عالمین مختار
رقیب راهزن وصل تست با عاشق
نگاه تیز تو صد پاره کرد قلب حزیں
شهید خنجر عشق تو سرخرو گردید
برفت نقد جوانی ز دست وا ویلا

بجز ثنای دهاں تو گفتگوے هیچ
زانبیا نبود هیچ تو نکوے هیچ
میان ما و تو نبود جز او عدوے هیچ
نکرد سوزن مژگان تو رفوے هیچ
ز عاشقان تو کم یافت آبروے هیچ
بکام دل نرسیدم ز جستجوے هیچ

بکوے یار چو دیوانگان مرو نادر
به مدعاے نرسیدی بهائی هوی هیچ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف (ح)

زتیغ عشق تو جانانش خود منم مجروح
بود زتیشهٔ هجر درت صنم مجروح

خیال بُرّش تیغ نگاهِ یار بلاست
زنار اشک روان گشت چشمِ مجروح

چنان بمدرسهٔ حسن کرده مشق ستم
به تیغ هجر دلم کرد چون قلم مجروح

زبسکه یاد نگاهت بدل قرار گرفت
نفس به سینه من میشود زغم مجروح

بدور چشم تو خط میکشد بناکامی
تو خط باده مدان گشته جام جم مجروح

مبین بکعبهٔ دل تیر مے تپد روحم
مکن به تیرِ نظر طایر حرم مجروح

مپرس حال دل زار نادر مسکین
که ترک چشم توش کرد یک قلم مجروح

من سوے کوئے بتِ یگانہ میرائم ہر صباح
نظمِ خود با آه و ناله مے سرائم ہر صباح

ظنِّ غالب آنکه با عاشق کنی کمتر وفا
وائے ناکامی گرفتارِ جفائم ہر صباح

مانعِ اشک و فغان ناکامے وصلت نشد
ہمچو ابرِ نم فشان سوے تو آئم ہر صباح

من براے وصل گریان زار در بیت الحزن
یاس و حرمان خنده زن باہم برائم ہر صباح

روزیِ من وصل محبوبان نکردی گر خدا
این چنین آسان نگشتی مدعایم ہر صباح

لام زلفش ده چه زنجیرِ مسلسل ساخته
مے فشارد با ہزاران قہر نائم ہر صباح

عار باشد نادرا گر یار با اغیار رفت
یاس و غم آمد بجاے او بجائم ہر صباح

اسیرِ عشق لبت گشته پُر شراب قدح
پئے من و چپ خورد از موج پیچ و تاب قدح

نظر ز دیدهٔ مخمورت ار بلطف کنی
کجا دگر برود در راه ناصواب قدح

لبالب است ز عشق لبت مدام مدام
ازین به بزم عزیزان بود خراب قدح

مدام منتظرِ لطف چشم مخمور ست
ملول و زار بود چشم پُر ز آب قدح

بیکے ز لعل لبت کامِ دل سوال نما
رحیق روح فزا امید ہر جواب قدح

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مکن جفا تو باهل وفا که مے دانند
حرام در غم تو پر شراب ناب قدح

مراد باده بود بوسه ز لعل لبت
دریده جامه بتن زین با ضطراب قدح

اگر نظر نکنی سوے او بچشم کرم
لزوم فکر کند سر بسر کباب قدح

مدام مست می عشق تست ورنه چرا
عبث شمرد ز بزم کسان حجاب قدح

یکے بمیکده بین باده رفته ز تو بی هوش
ازین زند بر خش و مبدم گلاب قدح

ستاده ساقی و مینا بیاد او نادر
تمام شب سر طاق است مست خواب قدح

حاصل حال من از وصل تو گشت است صلاح
صورت فال من از مصحف روے تو فلاح

حد حسن تو نگنجد به بیان وصاف
شرح عشق تو نیاید ز زبان شراح

خذ را زمے نکند هر که مرید لب تست
باده گویند که در دین مسیح است مباح

حاشیه بر اوج کمالات جمالت چه برد
عقل خود باز فرو مانده چو بر کنده جناح

حد مست لب جان بخش تو قاضی نزند
مشرب عیسویان را نبود باده جناح

حل رمز نکت عشق تو نتوان بکتاب
این لغت را نتوان یافت ز قاموس و صراح

حسن معشوقه که برتر ز حد اوصاف است
غیر عشاق که دید اندر نکاتش ایضاح

حلقه زلف خم اندر خم چین در چینش
بر سویدای دلم کرد خطا راه نجاح

حالیا ساقی گلچهره بده جام صبوح
که شب از جلوه محبوب صبیحت صباح

حسد و حرب من بیدل اگر خواست رقیب
حرز جان نامهٔ جانان کنم و نام سلاح

حیرت عشق زتمیز خرد مستغنیست
صبح روشن چو دمد خواجه نجوید مصباح

حال نادر ز ضیا پرس که چون نست به شوق
کرده مصروف دعایت چه صباح و چه رواح

ای خیال عارضت خندان باستحسان صبح
بلبل صبح ثنا گوشت گلخندان صبح

نالهٔ شبگیر من آرایش افلاک بخت
شمعهٔ شمس ست باقیمانده در ایوان صبح

آه آتش بار من گر رو به گلشن آورد
غنچه گردد باز در یکدم گل خندان صبح

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے شهید ناز شمع انجمن برخیز و بین / نیست محبوب تو غیر از سا غنچه مهمان صبح
پنجه خورشید رخسارت ز مژگاں ساخته / زد ز روی لطف یکسر چاک در داماں صبح
ساقیا جام صبوحی ده که دور آخر ست / بر نمیخیزند تا شام ابد مستاں صبح

نادر از آسیب آه و ناله شب گیر ما
شمع ساں خاموش گشته یکبیک مرغاں صبح

ندید عاشق شیدا آگهی زمان فرح / کز وست دور بفرسنگها جهان فرح
دلا مبند به بخت سر اگمان فرح / که نیست هیچ پدیدار خود نشان فرح
بهیچ وجه نیاید بسوے عاشق زار / بوصل خویش غلط کرده گمان فرح
کجا رویم ز دست غم فراق بتاں / زمین عشق نمیدارد آسمان فرح
تمام عمر من اندر غم فراق گذشت / نیامدی به برم هیچ گاه جان فرح
نشسته ایم بکوئے تو بے سر و ساماں / شکسته ایم به بار غمت میان فرح

به دور عشق بتاں تا به عمر خود نادر
به چشم خویش ندیدیم ما آوان فرح

گردید مبتلای جمالت دلم صریح / فرتوت گشتم در غم و رنج والم صریح
تا تار زلف یار دهد مشک چیں بباد / هرگز دگر مباد خور دنیچ و غم صریح
مهر رخت بمهر برافروخت ملک دل / یعنی سیاه بختی باشد عدم صریح
روشن ز روی تست جهانی مگر هنوز / از کاکل تو تیره شود روز هم صریح
لاغر چناں شدم ببلاش میان او / مردم گمان کنند مرا کالعدم صریح

عشرت سرائے دهر شمر نادرا خراب
یعنی فنا پذیر شود یک قلم صریح

ردیف خ

ناروا باشد خوری تنهائی انگور تلخ / ظلم خود تا کے پسندی بر من مخمور تلخ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مار زلفت زہر میریزد بکام عاشقان   کے ازین زہرے بود قاتل دگر مسموم تلخ
روزی ما وصل خوبان گر نبودی از ازل   دل نگشتی ہیچ گہ از کار نا مقصود تلخ
ہر یکے از یادِ لعلِ تو بود شیرین مذاق   آه نبود جز دل ناکام این مہجور تلخ
لعلِ نوشین تو مے بخشد بہر کس شہد ناب   من بناکامی بدورش زار چون زنبور تلخ

عیش نادر تلخ شد در عہد محبوبان ہند
یا الٰہی کس مبادا ہمچو او رنجور تلخ

تدبیر وصل یار نمودیم ما فراخ   صورت نہ بست تنگئے وصل تو جا فراخ
نومید گشتہ ایم ز کوی تو ہزار بار   یاران نشستہ اند مگر جا بجا فراخ
فکر دراز دستیٔ زلف تو داشتم   از بخت خفتہ دید دلم ابتلا فراخ
لاچار و مستمند غریبیم و سوگوار   ما تنگدل ز وصل و بدل التجا فراخ

عام است لطف یار و مگر نادر غریب
یکبار ہم ندید دل دلربا فراخ

ای کہ مے بالے درین گلزار چون گل شاخ شاخ   زلف پیچانِ تو می پیچد چو سنبل شاخ شاخ
مثلِ من ہرگز نباشد بلبلے در ہیچ باغ   یکبیک سرو و صنوبر دید صلصل شاخ شاخ
روی تو گل قامت رعنای تو نخل مراد   میکند شمشاد با طوبی تقابل شاخ شاخ
حیرت دارد ز رویت شاہِ اقلیم چمن   میل دیدار تو دارد مثل بلبل شاخ شاخ
دید رخسار ترا امروز بلبل در چمن   از چہ بر گلبن غزلخوان است گل گل شاخ شاخ
لفظ معنای چمن مہمل شمارد پیش تو   مینماید گل بہ گلبن پر تجمل شاخ شاخ

عاشقت نادر کنون دارد خیال روی تو
یا بہ گلشنہا بگشتی بے تامل شاخ شاخ

خدنگ نازِ آن شوخ کمان شیخ   چہ خوش دلدوز و جان سوز است بخ بخ
خم زلفش کمند عقل بندہ است   کہ صد فرزانہ را بندد بیک نخ
خیالش ہر کرا بیدار کرد است   نبیند خواب جز در خواب بر رخ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

خط مشکین او ہر کس کہ دید است — تمید اندبنفشہ بہ زفر فخ

خراباتی بشوقش ہمدم اخ — مناجاتی زوذ قتش یار آدخ

خطاب باعتابش تشنگاں را — بہ از آب وگلاب وشکرو یخ

خط از دستش برات عشرت آمد — کہ ہست از نیمہ شعبان مورخ

خراب بادۂ عشق آں کسانند — کہ تشنا سند اجانب از آب و آخ

خوش آں سالک کہ در منزل گہ دوست — بپیا سود از حساب میل و فرسخ

خلود وصل دلبر خود بہشت ست — بجز ہجران جانان نیست دوزخ

خداوند از پے خان کرم ساخت — زخورشید و زمین طباخ و مطبخ

خلاف امر او نادر مبند بیش
بترس از ہول صور و یوم ینفخ

ہر چند نیست آں بت رہش غدار شوخ — لیکن ادائے ناز وے آمد بکار شوخ

ساقی بہ بزم بادہ چوں پر خمار شوخ — ہرگز کسے ندید چنیں میگسار شوخ

افتادہ ام بخاک درش زار و ناتواں — خوش گشت بہر قتل من دل بکار شوخ

با غیر کار و بار تو رسمے است ہر زماں — با من ہمیشہ کار تو باشد نگار شوخ

افتادہ زار بر در او بندہ حسن بن — باشد مدام آں بت خورم غدار شوخ

چون جہاں بریخت بیک عشوہ در دمے — کس دید کم کسی روش چشم یار شوخ

نادر بجلوہ گاہے بتاں رو نگاہ کن
یک شوخ ماست افسر چندیں ہزار شوخ

یار با عاشقان مشو گستاخ — شاہ راہ جفا مرو گستاخ

فائز منزل وصال شوی — برہ ہجر دل بدو گستاخ

شب وصل است و ہیچ خوف نیست — حال دل گوییت شنو گستاخ

دل بہ چاہ ذقن چہ جست بجست — گرد گاں رفت سوے گو گستاخ

نادرا بہر قتل بے پایاں — یار ما مے رو بدو گستاخ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ستم نمود چها بر من این ستم گر چرخ
که می دهد پی مطلوب من بهر در چرخ

نه مهر و ماه عبث گرد دهر می گردند
به دور کوی تو دارند هر دو اکثر چرخ

مرا بخاک در تو نمی تواند دید
شد است دشمن جان من محقر چرخ

اگر بفکر دلم نیست پس چرا دارد
بگرد دائمًا این کاکل چرخ

بگرد کوی تو گشتن نمی توانم حیف
که پاسبان تو دارند عام اکثر چرخ

چرا هلال نخواندم کمان ابرو را
ز ماه نو پی قتلم کشیده خنجر چرخ

ثنای آن لب و دندان نمود نادر دوش
نثار تا به سحر کرد لعل و گوهر چرخ

گر نمائی عاشقان را ای پری رخسار رخ
از بتان یکسر بگردانند خود یکبار رخ

زلف مشکین را دگر مگشا برخ ای نازنین
خود بگرداند ز آهوی نافهٔ تاتار رخ

سالها شد در فراقت چشم بر راه تو اند
جان من بنما به مشتاقان خود یکبار رخ

دیده ام خوبان عالم را مگر ای جان جان
همچو روی تو ندارد هیچ کس زنهار رخ

بادهٔ گل رنگ با اغیار نادر می خورد
نیست از بی روی آن بت بیباک را گلنار رخ

وصالت جنت الماوی است هجرت همچنان دوزخ
جوار و قرب اغیارت بود اندر جهان دوزخ

به حسن آتشین رخسار خوبان چون نظر کردم
نمود از غیرت عشقت برای مردمان دوزخ

الهی از عذاب ناصحان امن و امانم ده
بود اندر جهان قرب و جوار ناکسان دوزخ

بهشتی روی من رحمی بحال مستمندم کن
فراق دلبران باشد برای عاشقان دوزخ

چه بلبل جنت کوی تو بیند بالیقین هیچ اند
گل و غنچه همه اندر فضای گلستان دوزخ

هوای گلشن کویت اگر صبحی وزد زان سو
گلستان گل افشان میشود بر ناریان دوزخ

بسوزد آنکه در هجرت بود آنجا قرار او
نه پنداری که حق موجود کرده رایگان دوزخ

بیان داستان هجر من گر نار بسازد
شود خاموش چون شمع سحر در آن زمان دوزخ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چو بے روے تو تکلیف گلستانم دہد نادر
براے عاشق مسکین بود نادر جہاں دوزخ

دل آوارہ ام چون از میان عاشقان گم شد
نثار مقدمت گر نقد جان خود نمے سازد
چہ مے پرسی ز حالِ دل بمیدانِ فراقِ او
دہان را با کمر یکرنگ میگفتند من آخر
کلامِ پارسی گفتن بہندوستان عجب باشد
ز دیدارت خدارا یافتم خطا کہ در رویا

میان دود آہم چون شرار آسمان گم شد
ز نقادانِ دین آخر ہمان اندر جہان گم شد
ز جور چرخِ پیر آخر ز من آن نوجوان گم شد
کمر را یافتم در وصل لیکن آن دہان گم شد
زبان در کام میبایم و لیکن ہم زبان گم شد
یقین ہستیئش افزود خود وہم و گمان گم شد

مپرس از انقلاب دہر نادر بارہا دیدم
بسے صاحب نشانان را درین عالم نشان گم شد

دردا کہ درد عشق تو درمان نمیشود
ایدل بہوش با سرِ زلف بتان مباد
زلفت بآہ و نالہ نشد مائل دلم
تا نوشمی از لب تو بہ بینم بکام خویش
احوال سوز ہجر تو تحریر مشکل ست
لطفے بسنگ بازی طفلان چو دیدہ ست
خورشید بعد ریزش باران شود عیان

از دل خیال زلف پریشان نمیشود
ظلمت کان زمارہر آسان نمیشود
کافر بہ ہیچ پند مسلمان نمیشود
درد دل غریب تو جانان نمیشود
کاغذ حریف آتش سوزان نمیشود
مجنون کسے شود شتت و بیابان نے شود
داغ دلم بہ گریبان نمایان نمیشود

نادر بگو بآن بتِ سفاک ہیچ گاہ
زخم درون بوصل تو درمان نے شود

دل دلارام را ہوا دارد
دار دل دار روح محکم او
در ملاک امور ملک دلم
داورم داد داد در ہر کار

روحہ روح مدعا دارد
حکم در ہر دو دار ما دارد
کرم و عدل و ہم عطا دارد
کہ دل را حم و رسا دارد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در دور و لعل درد و لبها را   مرہم و دارو دوا دارد
دام در دام طره داده گره   کاکل مسک سارها دارد
دل مهلوس را دعا گو دار   که سحر راه در سما دارد
ورد درس سحر گه دل مدح   در دو ورد ما دعا دارد
دورم و روم دار او دارم   داور دورم ار روا دارد
وهر زینت ده نجیبی او   بخشش حاصل غنی دارد
دلبر از طالع مبارک ما   وعده را قصد بر وفا دارد
دیده بر روے یار روا باید   واے بے روی وے که وادارد

دست نادر گرفت زلف نگار
کاکلش فتنه از قفا دارد

معشوقه بصد ناز چو در جلوه گری شد   حیرت زده از هر قدمش حور و پری شد
ما شکوه ز ناسازی وصل تو نداریم   کین سوز فراق تو قضا و قدری شد
بے نور بد از دوری تو خانه چشم   خاک کف پاے تو کحل بصری شد
دلبر چو برحم آمد و گفتم که نگاهے   رنجیده بمن گفت که این بے جگری شد
گفتم که خطا کردم و بگذر ز گناهم   گفت این همه گفتار تو از بے هودری شد
گفتم که چرا رحم نداری بمن زار   گفتا که هزارے چو تو در صحن چمن زار
باکس نکند مهر و وفا دهر دغا جو   صیاد نماد رطلب کباب دری شد
کنه فرقت نوروز و شبنم در نثری شد   بانا کس اگر که دو دو روزے گذر شد

چوں غنچه نه واگشت دل بسته نادر
آه این گله ما ز نسیم سحری شد

آه پر سوز من اثر نه نمود   در دل یار من خبر نه نمود
خاک راهش شدم بچشم نگاه   حیف بگذشت و یک نظر نه نمود
پنجه زد یار و نقد جانم برو   هیچ فکر دل و جگر نه نمود

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

من زجان وجہان گذشتم آہ یار سویم گہے گذر نہ نمود
کرد صد چاک دل بہ تیغ نگاہ بخیہ مژگان بخیہ گر نہ نمود

مفت نادر بہ ہجر جانان مرد
در غمش کس دو چشم تر نہ نمود

ہر کہ خواہد عشق یار سیمبر پیدا کند ہمچو سنگ خارہ اول دل جگر پیدا کند
گر سر عاشق برد معشوق از تیغ جفا ہمچو شمع استادہ صد صد بار سر پیدا کند
من نمیدانم چسان خواب خوش در بر کشد سوز آہ عاشقانت گر اثر پیدا کند
جلوۂ دیدار ار بخشی بچشم عالمے زتبہ موسی ہر انسان بے خطر پیدا کند
جلوہ گر شو نیم شب بر بام ار رشک قمر شام ہجر بے نوا یا سحر پیدا کند

عکس روے خوب او نادر گر افتد بر دلت
رفتہ رفتہ جلوۂ شمس و قمر پیدا کند

دلم بہجر تو حال غریب پیدا کرد شکست ساغر خم ترک جام مینا کرد
صبا کہ راہ بگل در خزان نمید النست زخاک کوی تو چشمان خویشتن بینا کرد
کمال عشق نہفتم ملال دل افزود ہزار حیف کہ این آہ پدید افشا کرد
بدور عارض خوب تو نیست سبزۂ تر بکلک لطف خطی دست حسن انشا کرد
بیا ببین کہ روانست سیل اشک مدام چہ باحیا است کہ دل جوے دیدہ دریا کرد
ولیکہ دولت دیدار جست از خوبان دماغ بیہدہ پخت و خیال بیجا کرد

اسیر بند غمش را نمے کنند رہا
دل نزار تو نادر عجب تمنا کرد

دل اسیر کاکل پیچان آن صیاد شد خانہ بر دوشی بکنج خانۂ آباد شد
مے نماید قمریان را سرو داری در نظر تا خرامان در چمن آن غیرت شمشاد شد
سرو را آزاد مے خوانند مردم زین سبب قید زنجیر سر شک عاشق ناشاد شد
حرفے از مہر و وفا از بر نکردی جان من دفتر جور و جفا آخر چسانت یاد شد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر ازین غم قرار و صبر من یکسر رسید
بار قیباں دوش از بزم بُت بیدا د شد

بے گلت عندلیب مے نالد — عاشق بے شکیب مے نالد
دل بہ عشق حبیب مے نالد — او ز دست رقیب مے نالد
طفل دل گر یداز غمے طفلی — کے بضرب ادیب مے نالد
بفراق گل زخش دل زار — مثل بلبل عجیب مے نالد

بر ہٴ عشق یار د و رے دوست
دل نادر غریب مے نالد

چوں شانہ سبز زلف اگر مو بمو کنند — دلہا ہزار نافہ بہ زتار بو کنند
ناوک زنند سینۂ عشاق مے درند — خوبان غلط بسوزن مژگان رفو کنند
در حیرتم دہاں بتان کس نشاں داد — این طرفہ ماجرا ست چسان گفتگو کنند
یارب چہ مردم اند کہ عشاق خویش را — رسوای خلق دربدر و کو بکو کنند
خوبان بدست خویش زنا ثیر آہ ما — ژولیدہ موے زلف بروے نکو کنند
صدرخنہ در عبادت زہاد ثابت است — آیا بود ز خون دل خود وضو کنند

نادر نگار شوخ دلم برد و شد نہاں
آیا بود شبے کہ بہ من روبرو کنند

محبوب من آز وفا ندارد — از راہ جفا خطا ندارد
عشقت مرضی است کز مسیحا — گر جان بردو دوا ندارد
ای ترک ستم شعار واللہ — تیر نگہت خطا ندارد
تا رفت ز پیش رو نگارم — آئینہ دل صفا ندارد
بیمار ترا عجیب حالے است — گر ہست دوا غذا ندارد
از گلشن حسنت ای گل اندام — مطلق خبرے صبا ندارد
حیرانم ازین رقیب ای دوست — آخر ز چہ رو حیا ندارد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر دل و دین و خان و مان سوخت
اکنوں ہوس بقا ندارد

دل بستۂ آن زلف دوتا شد چہ بجا شد
سر بر قدمِ یار فدا شد چہ بجا شد
دیوانہ دلِ من کہ ہوادار رخت بود
خاکِ من سرگشتہ کہ پامال جفا بود
در کشور عشق تو بفتوائے مروت
از سختی جان نیست کنون غم بدم قتل

دیوانہ گرفتار بلا شد چہ بجا شد
دامے کہ پس از عمر ادا شد چہ بجا شد
ہم سلسلہ زلف دوتا شد چہ بجا شد
در کوے تو ہمدوش صبا شد چہ بجا شد
خونِ من دیوانہ روا شد چہ بجا شد
چشم تو کہ ہم چشم قضا شد چہ بجا شد

در مصطبۂ عشق بتاں نادرِ سرشار
یک جرعہ بمن نیز عطا شد چہ بجا شد

چو یار از کلبہ ام بیروں برآمد
گہے در راستی چون جان تنہا
گہے در مصر جان فرعون باعون
گہے بردمین افگند بردوش
گہے شد قیصرِ قصر جلالت
گہے زرہا نثار حسن خود داشت
قد تو اے نہال باغ جانہا
گہے پوشید رخ گاہے عیاں شد
چو لطفش را بسنجیدم بمیزان
ہم آں آئے کہ یوسف داشت ہر آں

دلم از دیدہا با خون برآمد
گہے مانند دل وا اژون برآمد
گہے در صورت ذوالنون برآمد
گہے در حلہ اکسون برآمد
گہے تنہا سوے ہاموں برآمد
گہے در خاک با قارون برآمد
چو سرو اندر چمن موزون برآمد
گہے دور و گہے مقرون برآمد
ز جانِ عالمے افزون برآمد
ز لیلی پیش او مادون برآمد

کجا نادر نشان ہستی غیر
چو آں بیچون برنگ چوں برآمد

سر زلف تو اژدر مے نماید
رخت سوزندہ اخگر مے نماید

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دہانت تنگ شکر مے نماید	سخن قندِ مکرر مے نماید
چو مے گریم بیاد قامت یار	صبا شاخ گل تر مے نماید
شدم با خاک یکساں لیک قاتل	ہنوزم تیغ و خنجر مے نماید
دلم چوں طائفان کعبہ از شوق	طواف کوی دلبر مے نماید
رخت بر حال دل گو مہربانست	مگر زلف تو کافر مے نمائد
بہر شب دیدہ ام بی یادِ رویت	بخون آغشتہ بستر مے نمائد
چہ میپرسی دل آوارہ چون ست	بحال خویش مضطر مے نمائد
ترا میلے بہ عاشق نیست صد حیف	کبوتر با کبوتر مے نمائد
دل از ہجر گلِ رویت چو شبنم	بہر شب گریہ اکثر مے نمائد

چرا نادر شب ہجران سیاہ است
رخش خورشید انور مے نمائد

صبا از جانب گل زار آمد	پیام یار سوے یار آمد
بجویت رفت ہر کس شاد و خرم	حزین و بیکس و ناچار آمد
گرہ از زلف مشکیں باز وا کرد	نسیم طبلۂ عطار آمد
خرامان شو کہ گل با لالہ گوئد	چہ سرو است اینکہ در رفتار آمد
سوال بوسہ کردم نرم اظہار	جواب سخت ازاں عیار آمد
دل دیوانہ ام بیوجہ صد حیف	اسیر طرۂ طرار آمد

بہ پیما بادہ نادر غزل خوان
کہ چشمش ساغر سرشار آمد

ساقیا شاہِ گل بہ باغ رسید	لالہ پیر مے بکف ایاغ رسید
نور شمع رخت بخاطر داشت	دِل کہ از دستِ غم بداغ رسید
داغ عشقت بسینہ سوزانست	کلبۂ تیرہ را چراغ رسید
دوش دیدم رقیب در کویت	گفتم ایں زاغ چوں بباغ رسید

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

داغ حرمان بسینه مے یابم
وای در گلشنم کلاغ رسید

دل افسرده تازه شد نادر
بوی زلفش چو در دماغ رسید

دوش مستان تو ساقی در مے خانه زدند
وای ناکام به آخر ره کاشانه زدند

محتسب ریخت چو خون خم و مینا مستان
حلقه ماتمیان از پی پیمانه زدند

شب ایجاد چو شمع رخت افروخت خدا
آتش غم بدل عاشق دیوانه زدند

دل مجموع اسیر تو پریشان کردند
وای روزیکه سر زلف ترا شانه زدند

دُرد نوشان حقیقت شده از خود بیهوش
چون رسیدند به کنهت پی افسانه زدند

دوش دریاد لب لعل تو تا وقت سحر
باده مستان تو مردانه به میخانه زدند

دولتِ وصل چو کردند نصیب نادر
داغ حسرت بدلِ تفته پروانه زدند

دلا بردار فانی مبتلا بودن نے زیبد
بعیشش چند دائم در بلا بودن نمیزیبد

ببین از خون مردم گشته گلِ خاک بیابانها
چنین غافل ازین دشمن ولا بودن نمیزیبد

پریشان همچو خود سازد ترا زلف پریشانش
غلط زین سان پی مشک خطا بودن نمیزیبد

تکلف میبری آخر سوی خاک لحد روزی
ترا چون دیده ای آل صفا بودن نمیزیبد

بکنج گور جای تنگ تیره مسکنت باشد
پی چندے ببزم کبر سرا بودن نمیزیبد

چو مور و مار مے پیچد بساق و ساعدت روزے
اسیر خط زلف مہ کسا بودن نمیزیبد

بیا نادر بفکر عاقبت سامان مهیا کن
به ذوق کارهای ناروا بودن نمیزیبد

غنچه پیش لب تو آب شود
گل رخت بیند و گلاب شود

ذره خاکِ نقش پای نگار
رفته رفته خود آفتاب شود

گر بگویم چنانکه مے باید
این کهن خاندان خراب شود

باده با غیر مے خوری صد حیف
دل من زین الم کباب شود

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ذکر رویت چو شب کنم با دل	ماه پوشید در سحاب شود
با که گویم که بعد ہجر دراز	مانع وصلِ او حجاب شود
کوکب طالعم بوصل شبے	لطف بنگر که ماہتاب شود
دل که خاک درت بصد جان شد	کے دگر راہ ناصواب شود
بوسہ گر طلب کنم زاں لب	دلِ من مورد عتاب شود
خواہمش گر شبے بہ بزم شراب	گرم بر من چو آفتاب شود
چشم مستش اگر نظارہ کنم	آب در دیدہ ام شراب شود

نادر از شوق پاے رنگینش
اشک در دیدہ خون ناب شود

رخت را ماه انوار آفریدند	دو زلفت را شب تار آفریدند
رخت را رشک گلزار آفریدند	بسوز عشق گل زار آفریدند
ترا چون ماه رخسار آفریدند	مرا جویای دیدار آفریدند
بکویت دیدہ گریان دیدہ ام را	میان باغ جو بار آفریدند
چو رویت را بہ خط دیدند مساز	بگردا گرد گل خار آفریدند
چو افسون محبت بر دمیدند	سر زلفِ ترا مار آفریدند
چو نرگس مست چشمت گشت از و	مرا با چشم بیدار آفریدند
بدور چشم بیمار تو ہر دم	بحال زار و بیمار آفریدند
چو تا ہمواری حسن تو دیدند	رہ عشق تو ہموار آفریدند
نظر باز ترا دیدند محزون	دو چشمت مست و میخوار آفریدند
ز کاکل نافہ وز چشم تو آہو	چو زلفین تو تاتار آفریدند
ترا مہر منور ساخت ایزد	ز آہم چرخ دوار آفریدند
ز صہبای غمت در روز اول	دلم را مست و سرشار آفریدند
چو صحرای غمت دامن بگسترد	مرا از عقل بیزار آفریدند

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چو چشمت تیغ ابرو کرد بالا
دلم را نادرا افگار آفریدند

دلم با زلفِ جانان کار دارد — پریشان با پریشان کار دارد
دلِ شیدا بجانان کار دارد — بجان ناتوان آن کار دارد
نگاہے چشم فتان را بدل نیست — کجا دانا بنادان کار دارد
بہ تیغ سرمۂ خون مرمان زخت — نگاہت با صفاہان کار دارد
جفای عشق عالم سوز بنگر — مہ کنعان بزندان کار دارد
دلم را گر سری باشد برو بیت — ہے بلبل بہ بستان کار دارد
چہ سازم دل بہ زلفش گشت دمساز — بہ کافر این مسلمان کار دارد
ز دل پیکان او بیرون نیاید — بہ اہلِ خانہ مہمان کار دارد
بگوئیت آہِ سردِ خاکساران — صبا گہ با گلستان کار دارد

بگو نادر بہ آن رشکِ مسیحا
بدردِ ما چہ درمان کار دارد

رخت را ماہِ نورانی نمودند — لبت را لعل رمانی نمودند
چو باقی ذات خود را کرد اثبات — دو عالم را لقب فانی نمودند
ترا دلدار و دلبر نام کردند — مرا عشق تو ارزانی نمودند
چو رخسار ترا آئینہ خواندند — مرا ہمدوشِ حیرانی نمودند
جہانے را فدائے یار کردند — عجب کارِ بہ آسانی نمودند
دل و جانِ من از لخت جگر دوش — بہ پیشیت خوب مہمانی نمودند
عزیز مصر جان عاشقانے — کہ نامت یوسفِ ثانی نمودند
کلاہ فقر سابق زیب سر بود — بدل افغان بہ درانی نمودند

بہ نادر با ہزاران رنج و افسوس
نوشت لوحِ پیشانی نمودند

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کے بکویت دلِ از چمن گزرد — حیف بلبل کہ از وطن گزرد
آہ سردم فرد انجم را — چوں نسیمے کہ بر سمن گزرد
نیست ممکن کہ جز رقیب حریف — کس بکوئت بہ مکر و فن گزرد
باد کوی تو باد خاک بسر — از خطا گر سوے ختن گزرد
کے کشاید نظر بہ کوثر و خلد — ہر کہ بر دور آں ذقن گزرد
آہ سردِ کسے است میدانم — گر نسیمے سوے چمن گزرد

جلوہ ذات حق خود بیند
ہر کہ نادر زما و من گزرد

ہر کہ روے تو ماہ تابان دید — زہرہ در رقص و مہر خندان دید
ہمہ شب ماند در پریشانی — ہر کہ زلفِ ترا پریشان دید
چہ دل است اینکہ با چنین تنگی — مشکلاتِ فراق آسان دید
یاد حق کے دگر تواند کرد — جز خوبان دلم نہ چندان دید
قطرۂ اشکِ دل بہ لختِ جگر — گوہری در میان مرجان دید
ہر کہ رخسار یارمے بیند — کے تواند بماہ تابان دید
ہر کہ با آتشین رخان گرمست — مرغِ دل را بہ ہجر بریاں دید

نادرِ زار در فزایش غم
جان خود را بہ عین نقصان دید

مے کشان موسم بہار آمد — ابر از طرفِ کوہسار آمد
وعدہ وصل عنقریب رسید — دل بہ چشم بانتظار آمد
در مذاقِ من خراب و حزین — بادۂ ہجر خوش گوار آمد
زلف مشکین کشادہ دوش بدی — نگہتِ نافۂ تتار آمد
کس چہ امید ساغرے دارد — خود دو چشمِ تو پر خمار آمد
عشق رویت از ازل دارم — عشقِ بلبل بہ گل ہزار آمد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

شبِ ہجر تو بود بس تاریک	فکر روی تو غم گسار آمد
شکر صد شکر بعد ہجر دراز	شادمان باش دل کہ یار آمد
از برِ من رمید و سوی رقیب	شاد و خرم بہ اختیار آمد
نادرا غم مخور کہ بعد فراق	وعدۂ وصلِ آں نگار آمد

شانہ بے ساختہ گر ربط بہ کاکل نکند	سرکشی با گل تر طرۂ سنبل نکند
ہر کہ در راہ غمت صبر تحمل نکند	دامن دیدہ ز رویت تو پر از گل نکند
پردہ بردارد تماشای جمال خود کن	ماہ در آئینہ ہم با تو تقابل نکند
بے نوایان خودت را بہ کلامی بنواز	گلِ خندان نظرے جانب بلبل نکند
گر بیائی بہ تماشائی چمن دیگرے بار	سرو در باغ خرامی بہ تجمل نکند
جرعۂ نوشی مئے میخانہ چشمت گاہی	التفاتی بہ سوی ساغر پر مل نکند
دل خوشی نیست درین ہند شب و روز مرا	تا خدا مسکنِ بیچارہ بہ کابل نکند
دامنِ شاہدِ مقصود نیارد در چنگ	ہر کہ با پنج تنِ پاک توسل نکند
تا بہ عشق گل رویش نخوری خار ہزار	نادرا نام تو بلبل بجہاں گل نکند

بے وجہ روی خویش چو زیر نقاب کرد	آیا خطا چہ رفت کہ بر ما عتاب کرد
روزے کہ عاشقان ز رخش حساب کرد	مارا اسیرِ کاکلِ پر پیچ و تاب کرد
ثابت شد اینکہ آتش حسنش فسردہ است	رخسار آتشین چو بزیر نقاب کرد
بر ذرہ ہائے خویش چرا مہربان نہ	روی ترا کہ رو کشِ صد آفتاب کرد
کوے ترا بہشت درخت رشک خور ساخت	مارا چرا بہ آتش ہجراں عذاب کرد
تیغ تو پیر خم کمر انگاشتیم حیف	آخر ز خون عاشقِ برنا خضاب کرد
مارا صبا بہ کوے تو بر دوش خویش برد	این ناتوان بہ بین کہ چہ کار ثواب کرد
لحن نگار رسا و رباب و شراب ناب	دل را بہ آتش غم ہجران کباب کرد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر چو نام یار شنید از کسے ز رشک
رخ زرد و آه سرد چشم پر آب کرد

انجام ندانم که چه در عشق تو باشد
من نیست شوم چاره اگر عشق تو باشد

ای زلف سر افگنده بفکر دل ما ئے
دل تیر بهر وقت بسر عشق تو باشد

صد تیر جفا گردش ایام زند لیک
ما را همه هنگام بسر عشق تو باشد

هر کس بخیالی شده مصروف به دنیا
ای یار مرا مد نظر عشق تو باشد

من در غم روی تو نه بے یار و عزیزم
غمخوار بهر شام و سحر عشق تو باشد

یک لحظه بود زندگیم شاق به هجران
جان پرورد و دلدار نه گر عشق تو باشد

دنیاست نهالی همه پر خار دل آزار
برگش غم و گل وصل و ثمر عشق تو باشد

ما بلبل گلزار تو سرمست فغانیم
در باغ جهان غنچه تر عشق تو باشد

سر منزل وصل تو بلے باغ نعیم است
هان راه پر از خوف و خطر عشق تو باشد

نادر غم ناداری خود هیچ ندارد
در راه عدم زاد سفر عشق تو باشد

دل که در وصل یار مے نازد
بلبل اندر بهار مے نازد

گل بدستار یار مے نازد
دل دران زلف تار مے نازد

بلبل اندر چمن بفرحت گل
گر بوقت بهار مے نازد

مرغ دل در خزان به هجر مدام
به امید نگار مے نازد

خنده ات بار قیب میز یبد
گل به پهلوی خار مے نازد

کے به پیش در سرشک روان
لولوے ابدار مے نازد

نادر انظم و نادر شیرین
بر سخن در نثار مے نازد

هر که در راه عشق خاک شود
سوی پاکان قدس پاک شود

هیچ گاهے بگوش او نرسید
ناله بے وجه تا سماک شود

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گر تو نعلین مخملی پوشی — رشتهٔ جان ما شراک شود
حالت دردناک من مشنو — هر که بشنید دردناک شود
زلف مشکین بروی خود نگشای — دل ازین غصه چاک چاک شود
میشود دوست مهربان بر دوست — دشمن ما اگر هلاک شود
پستی ما نمیکند باور — گر رقیب تو در مغاک شود
عاقبت در غم تو مثل صبا — صرف کوی تو مشت خاک شود

هر که نادر بعشق زد قدمی
پاک ازین روز بیم و باک شود

ترا ابر خلق سرو را آفریدند — قرا پیشت پرستار آفریدند
بسی کمتر مثالت گشت موجود — پریرویان بسیار آفریدند
بجز عشقت ندارم هیچ کاری — که میگوید که بیکار آفریدند
طبیب جان من لعل لبت شد — چو چشمان تو بیمار آفریدند
ترا خندان چو برق ابر نیسان — مرا با چشم خون بار آفریدند
دو ترک مست چنان ترا شاد — سیه رویان خونخوار آفریدند
چو مژگان ترا موجود کردند — سنان و تیر بیکار آفریدند
چو اقبال ترا افزون نمودند — رقیب مست ادبار آفریدند

چو آن یوسف لقا را هست کردند
مرا نادر خریدار آفریدند

اگر گل نزهت روی تو بیند — چو بلبل بینوا سوی تو بیند
کجا بلبل مدیح گل بگوید — چو در راه گلشن کوی تو بیند
نگر پشت خم او راست گردد — مه نو سوی ابروی تو بیند
هزاران پیچ و تاب از غم خورد زار — چو سنبل تار گیسوی تو بیند
شب تار فراقت روز گردد — چو نادر جب رخ و موی تو بیند

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اگر گل با رخت دعوا نماید — بخوبی در چمن رسوا نماید
اگر مجنون بصحرا شد بجا شد — دماغی هم چو ما پیدا نماید
اگر روئی تو را یک بار بیند — چرا بلبل چنین غوغا نماید
نگردم از غم عشق تو صد پا — سرِ من گر پُر از سودا نماید
در آئی گر به باغ اے نخلِ امید — قد تو سرو یا طوبا نماید
جهانے میشود آشفته احوال — گره از زلف خود گر وا نماید
رقیب خویش را از در بدر کن — که سیر گلشن و صحرا نماید

مثال یار نادر نیست پیدا
به خوبانش به بین یکتا نماید

اے به شوق تو خانه ها برباد — اے بیادِ تو جان عاشق شاد
گر شبے خوش کنی به وصلِ خودم — از همه رنجها شوم آزاد
بے وفائی سرشت خوبانست — داد ایشان همین بود بیداد
مرغ دل شد اسیر کاکل تو — رحم بر حال او بکن صیاد
خود نه پرسی ز حالِ دل چونست — میرسد گر کنم ز غم فریاد
تیغِ ابرو کشیده میدارد — ترکِ چشم تو صورتِ جلاد
به امیدِ وصال خواهم مرد — نکنی رحم اے ستم ایجاد

نادر از رنج و غم خلاص مجو
که نصیب از ازل همین افتاد

خوش صبحدم ز کوے تو باد صبا رسید — گویا گلے به گلبن امید ما رسید
غیرت فگنده سرمه کنون در گلو مرا — تا ناله ام بگوش رقیبت چرا رسید
در یاد سرو قامت بے سایهٔ اگر — گل کرد اضطراب بفرقم هما رسید
صد حیف سوے گلشن کویت نه راه یافت — مرغِ دلم به کنگرهٔ عرش وا رسید
ناکام گشت کاش شدے خشک بعد عمر — دستم به دامن تو بصد التجا رسید

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

وے در حریم کوے تو از کوہسار غم
گریان بسان ابر دل مبتلا رسید

کے بلبلے چنین بخزان میرسد تزار
باحالتے کہ سوے تو این بینوا رسید

در باد غنچہ لب شیرین تمام عمر
جز خار خار ہجر بہ دل کے نوا رسید

دل در فراق نالہ و فریاد میکند
نادر غمش بجان اسیر جفا رسید

سوے صحرا چو مجنون این دل دیوانہ می آید
نہ فکر کوچہ لیلی نہ ذکر خانہ مے آید

چہ سرمست اینکہ بہر عاشقی سرمست شیدائے
بکف ساغر بصد مستی بت جانانہ می آید

نگاہ چشم مست قتل مردم میکند زانرو
کہ کار ناصواب از میکش مستانہ می آید

دل دیوانہ در رفتہ میخواہم کہ باز آید
چنان مرغے کہ در دام تو بہر دانہ می آید

رہے باریک رفتن پاے چوبین را بود مشکل
براہ تار زلف از پای چوبین شانہ می آید

کسے کز شور عشقت رفت چون مجنون صحرائے
وگر کمتر براہے عاقل و فرزانہ مے آید

دل و جان را نثار مقدمش سازند میخواران
چو ساقی سوے مستان با می و پیمانہ می آید

چہ کیف است این نمیدانم کہ نادر شد غزل گویان
بسوے کلبہ ویران خود رندانہ مے آید

بہار آمد جہان را رونق دیگر نمایان شد
بہ گلشن صلصل و بلبل مبارکباد گویان شد

زمین و آسمان روشن دل اہل جہان خرم
بہ بزم می قدح دستک زن و ساقی غزلخوان شد

سروش عیش میخوانند میخواران بہ تہنیت
کہ کار می کشان و میکدہ ہمدوش سامان شد

حضور مہاراجہ صاحب نا بصد حشمت
نمودہ غسل صحت عالمی خوشوقت فرحان شد

ازان دنبل کہ تکلیفے نصیب دشمنانت شد
و لے اینجانب از حد ہمقرین رنج پنہان شد

دعاے صحت مہاراجہ بیر اسنگھ ہمیکردم
بہ حمد اللہ کہ مقبول جناب پاک یزدان شد

ہمہ ارکان و اعیان و عزیزان در دعا گویان
بخوشحالے مبارک گوے دولت از دل و جان شد

ہمیشہ شادمان و کامگار و حکمران باشی
بصد رافت چو ابر لطف تو ساز جود و احسان شد

بعیش و جاہ امن و یمن اقبال و چشم بانی
بہ کام و کام بخشیہا ہمین مطلوب دوران شد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

وے عهدِ تو ثبکه جی بعمر و عیش خوش باشد
تو خورشید درخشانی مه انور ولیعهدت

چو از فیض کمال او ول احباب شادان شد
ز فیض ماه خورد ریاره انجم و ارتابان شد

بگو نادر دعاے مال و جانِ حضرت عالی
به اخلاص و محبت ها همین فرضِ محبسان شد

دیدم رخِ تو هوش و حواس از برم پرید
صیاد چشمِ مست تو پروا نمیکند
بهرِ شکار غمزهٔ تو شاید مصمم است
شاید وصال روےِ تو ام بیشود نصیب

مرغ دلم ز سینه چو عقل از سرم پرید
از بیم شصتِ تیز تو مرغ حرم پرید
از دشتِ سینه مرغ دلِ مضطرم پرید
در عین گریه مقلهٔ چشمِ ترم پرید

نادر بیاد روضهٔ سبز محمدی
وے مرغ روحِ من ز نعیم ارم پرید

انتظارِ گل به بلبل بیسزد
اے قدت شمشادِ باغِ جان ما
بهرِ تسکین دل مهجور ما
همچو مینا ے دل سرشار ما
با چنین چستی و چالاکی ترا
میکشی از ناز و میرانی سمند
مینهٔ تیرِ قضا گاهے خطا
از چنین کارے که بی عشق نهی است

هر دو را با ما تقابل میسزد
این دلِ آزاد وصلِ چل بیسزد
قمری
بلبلا دور تسلسل میسزد
هم ترا در بزم قل قل بیسزد
کے بکار ما تساهل بیسزد
کے ترا چندین تغافل میسزد
با نگاهت کے تبادل بیسزد
راست گر پرسی تعطل بیسزد

نادر آن تو باده که باغ شجاع
تاجدارِ ملک کابل میسزد

بے روے یار گل به گلستان خراب شد
یکرنگی دلم لبسرِ زلف دید نیست
خورشید را سحاب چه پوشد که عاقبت

گلبن بسوخت بلبل شید اکباب شد
آشفته سر اسیر عجب پیچ و تاب شد
روے تو جلوه ریز بزیرِ نقاب شد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دیدم ترا بہ حلقۂ اغیار رو سیاہ
آیات روے خوب تو ایمان عالمی است
افروخت رنگ حسن تو از بادہ در چمن

خود گوہری ملوّث لوث خلاب شد
حسن ترا عطا ز ازل این کتاب شد
از داغ رشک روے تو خود گل گلاب شد

نادر بکوے دوست رسیدیم عاقبت
شاید دعاے خستہ دلان مستجاب شد

مست غمت ز ترک سر و تن حذر نکرد
زاہد کجا و لذت عشق بتان کجا
آن بیوفا ز راہ جفا دوش ناگہان
آن سنگ دل چہ حوصلہ دارد نظر کند
زاہد ہزار حیف کہ از عشق فارغے
در بزم یار بار کسے یافت عاقبت
نادر ز کوے دوست گذر کرد از ادب

بے باک در گذشت مگر در گذر نکرد
یک شب بہ آہ و نالہ چو عاشق سحر نکرد
رفت از میان بزم کسے را خبر نکرد
رحمے بہ نالہاے ولے بے جگر نکرد
این ہاے ہوے نیم شبے ہم اثر نکرد
از رفتن روان بعبث در گذر نکرد
سوے رخش بعین محبت نظر نکرد

کسیکہ طرۂ طرار یارے جوید
گلے بروے تو مانا بہیچ بستان نیست
دل فسردۂ غم را نماند جوش بجا
بیا ذقامت آن سرو ناز در گلشن
تو رفتے از چمن و صورت خزان نمود
وزیدہ باد سموم فراق جان سوز است
تو رخ نماے و صد پیچ و تاب خواہد خورد
ز زلف در روے بتان دل بکام خود نرسید

فسون نداند و اقبال مارمی جوید
ہنوز بلبل تا فہم خارے جوید
کہ از بتان ستم جو کنارمی جوید
دلم چو قمری آشفتہ وارے جوید
عجب کہ بلبل شید ابہارمی جوید
دل طپیدہ براے نگارے جوید
بہار کوے تو این خاکسارمی جوید
ہنوز وصل تو لیل و نہارمی جوید

بنشین بیاد رخش نادر اشب مہتاب
دل تو کاکل ظلمت شعارے جوید

بدرد عشق توام طاقت و قرار نماند
بیا ببین کہ مرا تاب انتظار نماند

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تو رفتی از چمن و شد کمال گل آخر
خزانِ ہجر تو برگے ز تو بہار نماند

بزلف پُر خم و پیچ تو افتاد دلم
عجب کہ تاب ز دل رفت و اختیار نماند

ز آہِ گرم منت نیست ہیچ گاہ خدر
ز سرد مہرے تو قابلِ شرار نماند

کمر بقتلِ منِ ناتوان چہ مے بندی
مگر ز ذوق جفا در دل اختیار نماند

رقیب روسیہ ات از فسادتِ قلبے
ہزار شکر کہ مقبول اعتبار نماند

بوصف روے تو گل ریز گشت شاخ قلم
ہواے سیر گلستان روزگار نماند

فراق روے تو افسرد خاطر نادر
کہ ہیچ گہ بدلش رغبت بہار نماند

ز دیدہ اشک چو گوہر مدام میریزد
نہ قطرۂ بلبِ خشک کام میریزد

بیادِ بادۂ لعلت شبِ فراق بجام
سرشک سرخ ز چشم مدام میریزد

مِیے سیاہ رگِ ابرِ آذر یست مگر
دُر از دہانِ تو وقتِ کلام میریزد

بہ تشنہ کامے من التفات کم داری
دلِ حزین مگر آبے بکام میریزد

نہ بیم آنکہ ز دستم مگر کشتے ساغر
شرابِ خام رقیبت بجام میریزد

عجب بسرو گل اندام تو بہارے تو
ز دامنِ تو گل اندر خرام میریزد

بعشقِ آن دُرِ یکتاے بحرِ حسن دادا
سرشک ہمچو گہے صبح و شام میریزد

بیادِ مستی چشمِ نگارِ خود نادر
ز دیدہ اشک ہمہ لالہ فام میریزد

سوے چمن صباحے آن شوخ گر خرامد
تا شام بر در او بادِ سحر خرامد

سرو و سست سر کشیدہ شمشاد قد خمیدہ
آن نازنین بگلشن بارے مگر خرامد

انجم صفت جہانے حیرانِ جلوۂ او
شاید شبے ببامے رشکِ قمر خرامد

در آشیانہ دل سازد مقام و منزل
از دیدہ اش چو بیرون مرغ نظر خرامد

قدوسیان ببالش از عجز سر بمالند
بر عرش کبریاے خیر البشر خرامد

آہِ درونِ عاشق رویش سیاہ سازد
در بزم اگر رقیبش امشب بشر خرامد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

بوسیدہ خاکپایش عشاق با تمنا
نادر چو بر در او امشب بسر خرامد

هر کہ بپیوند بآن زلفِ رسا میداند	با خطا رابطہ مشک خطا میداند
بسکہ عنوان ز فریبش دلِ محزون برہد	حالِ سربستۂ من زلفِ دوتا میداند
خونِ عشاق بریزند نہ ترسند بتان	قتلِ مردم مژۂ من عینِ غزا میداند
مستے خویش فنا کن کہ درین دارِ فنا	کم کسے هست رہِ دارِ بقا میداند
ظلمِ اغیار بآزار دلِ ما مپسند	حالِ دلِ ما نہ کسے غیرِ خدا میداند
ما بتو جبید پرستیم باخلاص ترا	زاهدِ صومعہ گر زهد و ریا میداند
کشتیِ آلِ عبا بہرِ نجات است	بس کفایت دلِ پر جرم و خطا میداند
هر کہ دید است ادائے ز تو یکبار دگر	تیرِ مژگانِ ترا تیرِ قضا میداند

غیرِ دیدارِ تو اے جانِ جہان نادرِ زار
نہ غذائے نہ دوائے نہ شفا میداند

ہوائے عشقِ تو نادر فضائے سینہ وزید	ہزار غنچہ داغِ درون چو گل شگفید
براستی چو خرامان شوے بصحنِ چمن	فتاد سرو ز پاؤ نہالِ ناز خمید
براہِ مہر تو چون ذرہ خاکسار کرد	کسیکہ روے پُر انوارِ مہر وارِ تو دید
بصحنِ باغ چو دامن کشان گذر کردے	ز رشک سبزہ بخشکید غنچہ جامہ درید
ہنوز زخمِ دل از صد بخیہ ندوختہ ام	کہ تیغِ تیزِ تغافل دل و جگر بدرید
نگاہِ مہرِ تو ہم تیغِ تیزِ خونریز است	ز لطفِ شمع بہ پروانہ زخمِ تیغِ رسید

منال نادرِ مسکین کہ کار شد مشکل
از آنکہ ہست ز جوبان وفائے وعدہ بعید

بسیرِ گل چو نگارم سوار مے آید	بہ شاخہاے کہن نو بہار مے آید
بکامِ مائِ بتِ بے مہر باز میل نمود	کہ آبِ رفتہ سوے جوے بار می آید
چو یاد قول و قرارِ تو میکنم شبِ ہجر	ز اضطراب دلم را قرار مے آید

هر از تیر نبین میزند بدل مژه اش
بایین طریق پتّنِ فنی سوار مے آید

بکوے یار دلم چون گذر کند پنهان
بسان ابر چرا اشکبار مے آید

بکوے دوست شدن کار پخته مغز انست
که باز پس چو صبا خامکار مے آید

نگاهدار دلم را که این وفینه عشق
کدام وقت مقرر بکار مے آید

هر آنچه امر کنی از زبان خود فرما
ز اختلاط رقیب تو عار مے آید

ز رشکِ قامتِ تو سرو شد نزار چنانکه
کنون بدیدهٔ قمری چو دار مے آید

گمان برم که زبان سوخت کام شد ناکام
چو آه از جگرِ پُر شرار مے آید

بسوے ماه شبِ هجر مے کنم چو نظر
بدل خیالِ رخت بار بار مے آید

بکام هیچ کسے زلفِ یارِ شیرین لب
ندیده ام که بجز زهر مار مے آید

بکن کنار ز خویش و دیارِ خود نادر
نگارِ شوخ کجا در کنار مے آید

غزل

دل در سرِ زلفِ تو ز جان شد شده باشد
از خون جگر سیل روان شد شده باشد

پیوسته عیان تیرِ ستم راست نمائے
پیکان تو در سینه نهان شد شده باشد

هر گز ز جفاے تو شکایت نتوان کرد
گر نامِ تو ام وردِ زبان شد شده باشد

ترسم که روانم چو بریخد تو بر سخنه
از شصتِ تو گر تیر روان شد شده باشد

ترسم که بتر سے چو مرا کشته ببینی
بر قتلِ منت عطفِ عنان شد شده باشد

خوش باش بهجرِ تو گرا ے سرو خرامان
خم تیر قدم مثلِ کمان شد شده باشد

نادر ز هوس کام ز خوبان نتوان یافت
گر همچو منی از سرِ جان شد شده باشد

ردیف ذ

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ذکر لب تو کرده نه تنها دهان لذیذ | این شهد ساختست هر رگ و هر استخوان لذیذ

ذوقی که در خیال لبت یافت ناطقه | گاهی نیافت ذائقه شکر چنان لذیذ

ذم تم بکن ز بوسه که جز شکر تو نیست | قوتی برای طوطی روح و روان لذیذ

ذو بان دل بیو نه غم ز آتش فراق | بر بوی وصل او چو نعیم جنان لذیذ

ذل و مرارت طلب آن مراد جان | چون غر و نعمتست به دل دادگان لذیذ

ذی نعمت آنکه از می آن جان جان کند | دل شاد و طبع خرم و سرخوش دهان لذیذ

ذاکر بنام دوست شود لذتش ببین | ای دل بنام دوست شود کام جان لذیذ

ذوق صحیح آن طلبد زین آن حسن | آری بخوان حسن نباشد چو آن لذیذ

ذکر ملاحت تو کند شعر را ملیح | آری نمک کند همه الوان خوان لذیذ

ذرات کائنات به تسبیح ملتذ اند | ای مستلذ چو ذکر مدان در جهان لذیذ

ذا اهل ز شکر نعمت منعم بخوان دهر | هرگز مگوی کاین نقمه افتاد و آن لذیذ

ذم رقیب و مدح حبیب الخ است لیک
نادر چه مدح ذم نه بود بر زبان لذیذ

اے مے یاد لبت در کام جان من لذیذ | ذکر گفتار چو قندت در دهان من لذیذ

مردمان موهوم میدانند لیکن بی سخن | خود دهان تست در کام گمان من لذیذ

آن نی قلیان که بوسد لعل او گوید بناز | نیشکر هرگز نباشد در زمان من لذیذ

وصف لب های شکر بار تو میگویم مدام | در دهان من بود گویا زبان من لذیذ

نادر ایکسو همه یکسو سگ کوی صنم
بسکه در یاد لبش شد استخوان من لذیذ

بیا بیر ز مینا بکام جام نبیذ | رسد ز کام عزیزان مگر بکام نبیذ

بهشت خود نگر آید که مست و مدهوش است | اگرچه چشم تو بخشد بخاص و عام نبیذ

کفایت است جهان را بیک دیدار | نمود ساقی وحدت از آن حرام نبیذ

چو چاشنی چشم خمار دار تو ام | جو زهر تلخ نماید مرا بکام نبیذ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ز جام کوثر چشم تو بیشود محروم — کسیکه در غم عشقت خورد مدام نبیذ
چشیده جرعه حسنت دلم نمیداند — کدام ساغر و مینا بود کدام نبیذ

بیاد نوش لبش نادر حزین دیراست
حرام ساخته بر خود علی الدوام نبیذ

ردیف ر

جانم اسیر عشق شد و دل فدای یار — یارب کسی مباد چو من مبتلای یار
غم در قفای من بود و من قفای یار — افغان و خیز میدوم اندر ولای یار
گردیده ام بدشت و بیابان چو گرد باد — برباد گشته ام بهوای ادای یار
فرهاد شد خموش زبان تیشه برکشاد — جان این چنین نداد کسی در وفای یار
بلبل ترانه سنج مدیح جمال اوست — گل گوش گشته خود همه تن بر صدای یار
روزی نگر حنای کف پای او شود — خون جگر ز دیده بریزم برای یار
از بسکه مدح دولت بود طبع شاعرم — فردی نگفته است مگر در ثنای یار
آن دل آلوده خون شده از دست پرنگار — آسود عاقبت چو حنا زیر پای یار

نادر ز خار خار محبت گزیر نیست
گل میدرد قبا به چمن در هوای یار

دارم دلی بسینه نگر سوگوار یار — غم بخش اوست یار خود او غمگسار یار
کز چشم مست خود ندهد جرعهٔ بکس — کمتر کسی شود بجهان باده خوار یار
از ترکتاز عشق بتان یافتم امان — دادم عنان خود بکف اختیار یار
میخواستم کشم بکنارش چو دل بذوق — می بینم این زمان دل خود در کنار یار
یارب چه چارهٔ دل آشفته سر کنم — خون دلم بریخت غم انتظار یار
صد جام پر کنند ز صهبای خون دل — زین باده بشکند چه عجب گر خمار یار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر ز خار خار محبت چہ گل شگفت
عمرے بسر برم بغم گل عذار یار

مے طپید دل بہ برم بہرِ خیالِ شہپور
جان بجان آمدہ از شوق وصالِ شہپور

بود خوش صورت و سیرت پسرِ شاہ شجاع
دیدہ ام خود ہمہ این لطف و جمالِ شہپور

مہربان ہمچو برادر نہ کسے دیدہ نہ بود
از کجا باز بہ بینم بہ مثالِ شہپور

عمر در طاعتِ حق کرد بسر آخرِ کار
بر قضا گشت رضا بود مآلِ شہپور

رحم دل بود و خوش اخلاق برادر جانم
اے قضا رحم نکردے تو بحالِ شہپور

سفرِ زندگی سطح جہان کرد تمام
ساحتِ رحمتِ حق گشت محالِ شہپور

بپیرد منقلہ چپ حسن و ملال افزاید
چون کنم تذکرۂ لطف مقالِ شہپور

روے از خویش اقارب سوے مولا آورد
کرد آسان بکرم جملہ محالِ شہپور

رحمتِ خویش خدایا سرِ خاکش فرما
کن مبدل بفرح رنج و ملالِ شہپور

روز و شب نادر مہجور ہمین میخواہد
مرحمتِ خاصِ خدا باد بحالِ شہپور

ہر کہ بنمود ترا از پے یاری منظور
کرد بر خویش بسے محنت و خواری منظور

ہمچو گل چاک جگر دارم و خوین ملبوس
بود از روزِ ازل سینہ فگاری منظور

گر خرامے زرہِ لطف پے سیرِ چمن
خاک روبے بکند بادِ بہاری منظور

پند گیر ست جہانے ز کلام اصحاب
وعظ عیسے بنمودند حواری منظور

زلفِ مشکین چو کشائے برخ شعلہ فشان
سوزشِ عشق کند عود قماری منظور

ما کیا نیم کہ در کارِ تو دخلے بدہیم
نزد ہما نیم ہمہ آنچہ تو داری منظور

دل کہ بے روے تو یک لمحہ نمیداشت قرار
عاقبت کرد غم ہجر بزاری منظور

از ہمہ خلق گزیدیم ترا بہرِ فلاح
ہست فرمان تو اے رحمتِ باری منظور

در غمِ عشقِ بتان نادرِ فرزانہ مکن
وضع شیدائے و دیوانہ شعاری منظور

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

رضای دوست باید عین منظور　　که باشد در رضا موصول مهجور
رهین عشق باد افارغ البال　　غمین هجر یارب باد مسرور
رسوخ عشق آن سلطان جان کرد　　خراب آباد دل را نازه معمور
رسد هر ساعتی فیض خیالش　　بدل چون دانش و در دیده چون نور
رباید دل بناز از رند و زاهد　　ستاند جان بچشم از مست و مستور
رخش در خواب اگر بیند بخیرد　　پری دیوانه و حیرت زده حور
رهی در جلوه گاه او نبرد است　　که گشته باغبان بر سرو مغرور
رجا دارم بهی زان نارپستان　　روم در باغ کویش زار و رنجور
رفیق دوست بر دشمن مظفر　　قتیل عشق بر دار است منصور
رضا داده بر فنای دل که گویند　　شهید عشق را مرحوم و مبرور
رباب و نی کباب و می بیارید　　که زیب بزم آمد مست و مخمور
رخ از چشم هواخواهان نزدیک　　مپوش ای چشم حسد از رخت دور
رموز روی و زلفت و دل و عشق　　طوی موسی شب تار آتش طور

روایتهای حسن و عشق نادر
نباشد در غور مذکور و مسطور

تا تو رفتی از برم ای گل عذار　　بستر گل می نماید خارزار
غنچه دل در برم نشگفته است　　نی بسیر باغ و نی فصل بهار
گفته ام دیدم چو رویت زیر زلف　　می نماید گل ز سنبل آشکار
تا تو پنهان چهره خود ساختی　　نی بچشم خواب و نه در دل قرار
خاک پای تست ای نور البصر　　سرمهٔ از بهر چشم اشک بار
نقص شانت نیست ای سیمین بدن　　گر بیائی یک شبی بی انتظار

بی تو تا در جان بلب افتاده است
یک دم ای ناآشنا سویم گذار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل گریزان ز صحبت گلزار — بے تو خوش نیست فرحت گلزار
تا نیائے تو غیرتِ گل زار — کے توان دید صورت گلزار
خالی از لطف نیست گر برسد — مرکسے را جراحتِ گلزار
گل ز گلبن شد از چمن بلبل — آمد آن ماہِ غیرت گلزار
محو دیدار یار مے بینم — ہاہمچو آئینہ صورت گلزار
بہ چمن آے تا ز دل خیزد — بلبلان را محبت گلزار
تا ز گلشن شدی بہر شب نم — اشک ریزد بحالت گلزار

دل نادر کہ غنچہ گشت ز غم
تک شاید لطافت گل زار

ساقیا ساغر شراب بیار — فرصت از کف مدہ شتاب بیار
گر ترا ذوق وصف خین است — یک دو جامِ شراب ناب بیار
داغ دل را ز بادہ باید شست — صاف بید رد ہمچو آب بیار
خم پر از مے تمام و ساغر نیست — آفتاب است و ماہتاب بیار
قاصدا رنامہ ببرے بر یار — بہر تسکین دل جواب بیار
وقت پیری زمان رنج و غم است — بادہ آن مایہ شباب بیار

این مضامین تازہ را نادر
زود شو زود در کتاب بیار

بے جمالِ تو نباشد گل و ریحان خوشتر — نے ہوائے چمن و سیر بیابان خوشتر
گر بہ بیند رخ خوب تو کجا نازد گل — بجمالِ خود و بر لطف گلستان خوشتر
جان شیدائے مرا بی تو نباشد لطفی — نیست بے روئے تو دل نیز بصد جان خوشتر
چند وقت است کہ نومید بہجرت بودم — از لبِ لعلِ تو آخر شدہ درمان خوشتر
نقد دل چیست اگر جان بہمانش بخشم — نیست تا ہم شدنے زلف پریشان خوشتر
بت کافر بخدا برد ز نادر ایمان — جان و دل علم و ہنر دولت ایمان خوشتر

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ابروانت کمان و مژگان تیر
یک زمانے بیانشین فارغ
ابروانت کشیده اند کمان
کے نو پروائے جان) مادارے ی

میزند چشم مست بر جان تیر
مزن اے دل شکار بر جان تیر
بهر قلم مزن بهر آن تیر
پر چون آ۔ استه است مژگان تیر

نادر ادر دہر خبانان را
چاره شمشیر کرد و در مان تیر

کسے چگونه بعشق تو میشود جان بر
بیاو حال من زار را تماشا کن
اگر بحال من زار میکنی رحمے
ترا که ناز و اداد اده اند و حسن و جمال
گل جمال ترا بلبلے چو من شیدا
بناز و عشوه گذر کن بخاک سار وزے

که نیست مونس و غمخوار در غمت دلبر
جفا و جور نما و ز من و فا بنگر
رقیب رنج نماید از ان بسے برتر
چراز مهر و وفا نیست ہیچ ور تو اثر
به ہیچ جاے نباشد اگر کنی باور
که زیر پاے تو سازیم جان فدا یکسر

بناز گفت که تا در زه عاشقان منست
چو ابرو ورنه چرا هست دیدگانش تر

بپاے سرو تو مستم بیاد قامت یار
ربود از دل من رنج ہجر صبر و قرار
نماند خون به تن ناتوان ز رنج فراق
تو بوسه ندهی در زکوة دولت حسن
بیا بمیکده بنشین و باده پیما شو
هزار حیف بکام من حزین روزے
بسیر باغ روم در غم سر کویت
ترا که شوق گل و لاله میبرد به چمن
رخت گل است و لبت غنچه قامتت شمشاد

بخاک ریخت ز چشمم سرشک چون گلنار
فتاده ام بسر کوے یار زار و نزار
دلیل دعوے من جز ز ردے رخسار
چو مستحق توام اے نگار بے انکار
فشان بکام منی تشنه باده گلنار
نیامدی که بخیزد غبار از دل زار
تمام عمر نه بینم بخواب روے بہار
بیا بسیر دل دا غدار من یکبار
که لاله سنبل و خط سبزه دیده نرگس وار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نگار شوخ تو نادر بسیر گلشن رفت
زہوش رفت صنوبر فتاد سرو از کار

اے بہار عارضت را بلبل دل خواستگار		وے مے لعلت بجام بادہ نوشان خوشگوار
یک زمانی سوئے گلشن شوخرامان با رقیب		امتحانِ جان نثاران کن بہ تیغ آبدار
من بہ ہجرت جان ناشادی آتش دام ولی	ق	مست و خوشدل بادہ میگرد در رقیب و سار
او بوصلت آرزوہائے دلِ خود یافتہ		من بہ حسرت در فراقم رگ رگ خود در انتظار

یار از دست نگارین گر شود خنجر گذار
نادر آزادہ جان از سادگی سازد نثار

۱۱۷۰

یا رب من زار کرم کن پے سرور	دور از دلِ من رنج و الم کن پے سرور
از بسکہ بہ غمہائے جہان زار و حزینم	از بندۂ مسکین ہمہ کم کن پے سرور
حاسد کہ سرِ خود ز شر افراختہ دارد	عقلش دہ و از شرم قزم کن پے سرور
این دل کہ شب و روز بہ پرواز ہول است	رحمے بسر مرغ حرم کن پے سرور
آنکس کہ وفا ترک و جفا کرد بعالم	بروے کرمے غیرِ ستم کن پے سرور

نادر دلِ من آنکہ سفالے شدہ از غم
کن غرض ہمہ ساغر جم کن پے سرور

من ندانم چیست یا رب کام ہجر	سوخت جانم را غم انجام ہجر
گر بیابم یک زمان وصلِ ترا	محو سازم از جہانے نام ہجر
کے بود جانا کہ بینم ناگہان	ماہ ابروے ترا در شام ہجر
ساخت بے نام و نشان صدہا غریب	باد یا رب از جہان گم نام ہجر
دانۂ وصلِ ترا مرغِ دلم	دید و آخر شد اسیرِ دام ہجر
در میان عاشقانت جان من	کیست دیگر ہمچو من ناکام ہجر
آنچہ با ما مے کنی خود مے کنی	پس چرا گیری تو ناحق نام ہجر
نعمت وصلت ندید از چشم و شد	عاقبت دل لقمۂ در کام ہجر

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هر که نوشید از مے عشقت دمے
پر زسم دادند اورا جبام هجر

نادرا نومید بودن چیست سود
مژده وصلش بود پیغام هجر

گل به گلشن رسید بار دگر
یار من گشت حیف یار دگر

در غمت غیر وردِ نام تو یار
نیست لیل و نهار کار دگر

دل بکاکل اسیر بود که زلف
آه پیچید همچو مار دگر

سالها شد که پیشه عاشق
غیر عشق تو نیست کار دگر

یک دلم نیست بلبل رویت
جان ناشاد من هزار دگر

عشق هرنا کسے نمے ورزد
هست این باده را خمار دگر

دیده ام نادرا به عشق بتان
گلبن دیگر و بهار دگر

دارم بدل مدام خیال وصالِ یار
هستم گدائے کوچه خیل خیال یار

زین غم دریده ام گریبان خویش را
یارب چرا به غیر بود اتصالِ یار

جان تازه دل خنک شد و روشن دل و دماغ
در گوش ما رسید چو شیرین مقالِ یار

موسیٰ نیم بطور روم بهر دید نقش
هر سنگ خانه پُر ز شرار جمالِ یار

برخاکِ کشتگان خود نقش قدم نیست
در چار سوے و هر بدیدم مجالِ یار

یوسف کمال حسن ستم دید شد زهوش
حقا که نیست در همه عالم مثالِ یار

نادر تمام روز همین فکر در دل است
بر بخش چسان برم ز دل پر ملال یار

چشم من چون ابر گرداری نمی باری بیار
بر سرِ کو نشین به صد زارے نمی باری بیار

تشنه لب تا چند جانم باشد از آه درون
چون تو عین ابر کهسارے نمے باری بیار

ای دل غمدیده تا کے ضبط خون باری کنی
بهر جان من به غم خواری نمے باری بیار

آه بهر دم و مبدم از دل روانی همچو ابر
روے بسوے چرخ مے آری نمے باری بیار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ابر آذر ابگو نادر بکوے یار من
چون ز آبِ چشم سرشاری نمی باری بیا

کے بجز حسنِ تو دارم سوے گلزار نظر
بے گلِ روے تو در دیدہ خلد خار نظر

خود تو عیارے و این حیلہ اینکو داری
کے بحالم کنی از نرگسِ بیمار نظر

ہمہ غمہاے شبِ ہجر فراموش شود
چو بروئے تو کند عاشق غمخوار نظر

ثبتِ دیباچہ دل گشت دو رنگی توام
چون کنم بر گلِ رعناے تو اے یار نظر

ایکہ مخمورے حسن وا داے صد حیف
ہیچ گاہے نکنی بر من میخوار نظر

از پے غیرت و سوزِ منت این شغل خوشست
مے کنی خندہ کنان بر رخِ اغیار نظر

با ادب باش تو استادہ براہش نادر
بر تو از لطف کند سیدِ ابرار نظر

در فراقت گشت یارا انتظار
تا کجا باشم نگارا انتظار

یک زمان احوالِ ما بنگر بیا
کشت عاشق را خود آرا انتظار

آدمے زادم بہ ہجرانم مسوز
آب سازد سنگِ خارا انتظار

خود نمے ائے بہ پیغام نیز
کردہ بر ما گو ارا انتظار

بے تو جانا زندگانی ہیچ نیست
می کشد عاشق قضا را انتظار

خار ہجرانِ تو در دل مے خلد
سخت باشد گلعذارا انتظار

عاقبت روزے بیاے بیوفا
تا کجا مانم خدارا انتظار

نادر از بہرِ مذاق شعر تو
شاہ خوبان شد گدا را انتظار

زمانہ بر سرِ بیداد و بے خبر من زار
رقیب ظالم و بے رحم و مستِ ناز نگار

گر آہ و نالہ کنم در غمے کفار شبے
شوند خلق خدا رنجہ د ز من بیزار

دگر بخانہ نشینم بگوشہ خاموش
زنند طعنہ ابیگانگے کسان دیار

دگر بدشت روم بہرِ نالہ وا فغان
کنند شکوہ و خوش و طیور و مور و مار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

وگر روم بسوے باغ بهرِ فرحت دل   زصحبتم بگریزد گل وشگوفه وخار
وگر بکوے بتان میردم پے تسکین   کنند جور وجفا از براے خاطر یار
اگر ز چارہ گرے چارۂ طلب دارم   ملامتم کند وگوید این روش بگذار
وگر بکوے بتِ بیوفا همے گریم   که از وصالِ خودم شاد کن چوگل یکبار
دردن جامه خلد خار صد هزار مرا   کزنا نه باز کنم ناله همچو مرغ هزار
نه مونسے نه انیسے که پیش او گویم   زبختِ بدبچه نوبت رسیدم ناچار
بحالتے که منم کس مباد در عالم   بدرد عشق گرفتار واز جهان بیزار
زحالِ من به نگارم نمے برد خبرے   صبا که هست برو سهل هر رهٔ دشوار
زبخت تیره من روز همچو شب تاریک   زعقل خیرهٔ خود شب چو اخترم بیدار
باین ملال وبالیکه مبتلا بودم   به چاهِ فکر فرو بهرِ جرعه یک بار
نداے هاتفِ غیبی چنان رسید بگوش   که اے زبختِ بدِ خویش گشته زار ونزار
چرا بسوے جناب حبیب خاصۂ حق   بصد نیاز بناے پے درستے کار
چو این نوید شنیدم زهاتفِ غیبی   بشست وشوی تن ولبس ودل شدم طیار
بیاد خواجۂ عالم بگوشه رفتم   به لب درود به دل عجز ودیده دریابار
چه نیمه زشب قدر من گذشت چنین   ربود خواب دبدر بارشه فناد گذار
بصد خشوع ونیاز یکه داشتم در دل   بعرضِ حال کشادم لبِ ادب هشیار
که اے فروغ رخت به زمهر پر انوار   زفیض تست منور جهانِ تیره وتار
کریم وباذل وفیاض وفیض بخش امم   رحیم وعاقل ومرتاض وسید ابرار
بحالِ امتِ عاصی مدام لطف کنی   که خُلق حق به تو شایان بود شها بسیار
بحالِ زار منے پر ملال هم لطفے   زرنج دهر رهان وبه عشق خود بسیار

مدام نادر مسکین بمدح والایت
نوشته است ونویسد کلام گوهر وار

عاشقِ درمانده را با صحبت یاراں چه کار   نخلِ خشکِ دشت را با نزهت باراں چه کار

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هر که از لعل مسیحاے تو نوشد زهرِ غم
طالبِ درد و الم را بینوا درمان چه کار

منکه میگریم بسانِ ابر بر زرا ہے گلے
خارِ غم در سینه دارم با گلِ خندان چه کار

دستِ وحشت چاک بیساز دقبائے ننگ و نام
وحشیانِ عشق را با جیب و بادامان چه کار

خاکساران ترا پرواے ننگ و نام نیست
مست و مدهوشِ غمت را با سر و سامان چه کار

هر کرا سرمایۂ عیش از غمت برباد باشد
خود نمیداند چه باشد سود با تاوان چه کار

می نوازد نادرِ غم دیده هردم سازِ عشق
بینوایان را بساز و برگِ این و آن چه کار

دوش دیدم گلِ بی خار میانِ گل زار
آتشے بود در افتاده بجانِ گل زار

سود و سرمایۂ حسنِ گل و بلبل از چه تست
پرتو روے تو شد باعث شان گل زار

از سمومِ غمِ هجرِ تو سراپا مے سوخت
شد نسیم سر کوے تو ضمان گل زار

ریخت چون برف ز مشت گل و غنچه به چمن
سرد مهرے تو بگذشت بتان گل زار

قبضهٔ ناز قدت چیره شد از شصت خرام
ناوکِ سرو بدر شد ز کمانِ گل زار

جلوهٔ حسنِ ترا بیند و گوید و صفت
نرگس و سوسنِ تر چشم و زبانِ گل زار

پست شد شانِ جمالش ز خط رخ نادر
سبزه واکرده عیان راز نهانِ گل زار

هیچ است جز وصفِ دهان قولِ دگر کارِ دگر
مثلِ لبت باشد کجا لعل گهربار دگر

یارا نباشد در جهان بے یاد او بکار دگر
کمتر سزد بے مدحتش تحریر گفتار دگر

پیش که از دستِ غمت نالم که جز تو هیچ کس
غم بخش نبود بر بلا پوشید و غم خوار دگر

چشمت بکس ساغر دهد باور ندارم گرچه خود
بینم بدور میکده افتاده مے خوار دگر

از گل چه جویم نکهتی و ز باد گلشن راحتے
در سینه از عشق رخت هر دم خلد خار دگر

هر چند جوئے در جهان از می کشان خوددنشان
کمتر کسے باشد چو من مخمور سرشار دگر

تیرِ زمژگان میزنی هر سو طبیانی بسملے
لیکن نیابی همچو من جانا دل افگار دگر

تو مستِ حسنے جانِ من من محوِ عشقِ پر فتن
تو هر زمان نازِ دگر دارے من آزارِ دگر

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

سیر و صفاے گل ترا مسرور میسازد چرا
دارد شگفته در جگر زار تو گل زار دگر

گوید خریدارت چرا خود یوسف ثانی ترا
روے تو دارد گرم تر از حسن بازار دگر

بهر رقیبانت نهان سامان عیش جاودان
از آه گرم عاشقان پے خون دستکار دگر

گر وصل یار پرفسون از اختیار آمد بردن
صد شکر بے چون و چگون ہا راست مختار دگر

نادر بیاد رسیکده گرد غم از دل پاک کن
شاید که بنماید ترا از غیب اسرار دگر

غزل

اے دل بے خانمان در ہجر جان غم مخور
میرسی روزے ز وصل او بدرمان غم مخور

در ملالتہاے ہجران ترک وصل او مگیر
مشکلات را میکند خود عشق آسان غم مخور

اے دل غمدیده از رویدار او دیده مدوز
درد جان کاهت رسد روزی بدرمان غم مخور

اے غریق چاره غم جان زلیخا شاد باش
مے براید یوسفت روزے ز زندان غم مخور

میشود بازے بجمعیت دل پر غم دوچار
ساخت گر زلف پریشانت پریشان غم مخور

بلبلا نالان بایام خزان چندین مباش
باز مے آید گل خندان به بستان غم مخور

بدل شوریده ام با تلخکامے ها بساز
میشود شیرین مذاق اندر و ہجران غم مخور

روز و شب آه و فغان در کلبه احزان مکن
میشود روزے عیان خود درد پنهان غم مخور

احمد و سید شفیع امتان باشد به حشر
نادرا از کثرت عصیان بدین سان غم مخور

ردیف ز

ز دلبرم همه انداز نخوت آید و ناز
نباید از من بیدل جز آرزو و نیاز

ز قید غم خط آزادیم رسد چو رسد
نوازش قلمی زان امیر بنده نواز

زمین چو چرخ شد از فرط نور دیده فروز
چو ماه مهر وشم شب ببام بود فراز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زند خیال فلاطونیش بہ مجنونے
گران پرے بہ حکیمے دمے شود دمساز

زبان ہجر مسیح تو آشنا چکنم
کہ ماند ناطقہ حیران ز کہنہ حسن تو باز

ز دلبران جہان در کمال حسن و جمال
ندیدہ دیدہ ورے چون تو دلبر طناز

ز خواب ناز بخیز و بباغ جان بخرام
کہ سرو نرگسش از سر نہد تکبر و ناز

زبان چو خامہ بفرسود و عمر شد کوتاہ
نہ شرح پیچش زلف تو در شبان دراز

زمانہ وار مشو پست ہمت و سر شب
تو سر فراز تمکن در بروے بندہ فراز

زکوٰۃ حسن ز محتاج خود دریغ مدار
کہ افتدت بفزایش جمال و نعمت و ناز

زر برگشتہ رخ و پشت غم بہ بوارم
بروے خود در شادی بروی من کن باز

ز غرو جاہ بکیوان براست خواب گہش
کجا رسد ز تو نادر بگوششش این آواز

در فراقت زار گریانم ہنوز
دل کباب و سینہ بریانم ہنوز

ترک چشمت ای کمان ابرو ببین
میزند از تیر مژگانم ہنوز

بے دل و بے خانمان عشقتش نمود
دشمن جانست جانانم ہنوز

تیغ آسا در گذشتے از سرم
کے بر آید از دل ارمانم ہنوز

دل بہجر آن نگار گلبدن
ہمچو گل صد چاک و خندانم ہنوز

باکہ گویم حال زار خویشتن
از فراقت چاک دامانم ہنوز

خندہ بر لب میخرامی سوے باغ
من چو بلبل زار و نالانم ہنوز

نادر از جور بت بیدادگر
میچکد اشک از دو چشمانم ہنوز

توئے بناز و ادا در بتان چنان ممتاز
کہ نیست ہیچ کسے در جہانیان ممتاز

براین لطافت و حسنت ہمین دلیل بس است
شدم بعہد جمالت بعاشقان ممتاز

رقیب ہرزہ درا سا عزیز میدارے
کسی نگشت ونگردد برایگان ممتاز

کسے بعشق تو چون من کجاست خاص بعام
تو ہمچنان بجمال بدلبران ممتاز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بدرگہ تو کند سجدہ مہر شام و صبح
ازین سبب شدہ بر جملہ اختران ممتاز

اگر دماغ نمایم آسمان شاید
منم بخاک نشینان استان ممتاز

منم بعشق بتان نادر حزین دلشاد
چو من کجاست کسے در فدائیان ممتاز

تو مسیحائے منی اے یار بیمارم ہنوز
کار من از دست شد امید جان دارم ہنوز

گل فشانی ہائے ایام بہاری رفت و من
بر سر راہ تو اے گل ز اشک گلکارم ہنوز

شد سفال راہ جام ہستیم ساقی مگر
آرزوے بوسہ از لعل لبت دارم ہنوز

تو خمار نشہ را صدرہ می دادی شکست
من ز جام چشم میگون تو سرشارم ہنوز

خار صحرا ز آتش آہم سراسر خاک شد
از غم مژگان جان دوزت در آزارم ہنوز

نرگس مست تو خون عالمی بر خود گرفت
از جفا کاریش من در سخت انکارم ہنوز

شد ز گلزار جہان ابر بہارے ہمچو برق
من براہت روز و شبت از دیدہ دربارم ہنوز

بخت خواب آلود من سر بر نداشت لمحہ
آب بر رو میزند گو چشم بیدارم ہنوز

نادر از ہجرش پریشان خاطری ہایم فزود
خوش نمے سازد بوصلے آہ دلدارم ہنوز

عمرہا شد در خیال زلف پیچانم ہنوز
زین الم بر خویشتن چون مار پیچانم ہنوز

ہمچو من صدہا بدورش آمد و ناکام رفت
از لب لعل تو باشد ذوق دربانم ہنوز

چاک زد گل پیرہن در ہجر رویت ہم نسیت
من بروے بلبلان در گریہ خندانم ہنوز

در دل سنگین او آہم نمے سازد اثر
بوالعجب کاریست من زین فکر حیرانم ہنوز

با رقیب روسیہ دار سری از من نہان
من درین غم مبتلا با رنج و حرمانم ہنوز

سالہا شد در غمش زین ہر دو فارغ گشتہ ام
بے خبر دارو بدل فکر دل و جانم ہنوز

شانہ شانہ شکستہ کرد مویش شانہ دوش
من پریشان حال چون زلف پریشانم ہنوز

بیت ابروے ترا کس ہیچ معنائے نکرد
من فتادہ در سر مضمون آسانم ہنوز

در رہ عشقت اچنان خجع اندم کہ دیگر کس نخوردند
از فسونہائے تو حیرانم کہ نادانم ہنوز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر آن ابرو کمال صد صید بسمل کرد و رفت
میخلد تیر نگاهش در دل و جانم هنوز

شرمنده بود پیش رخت مهر و مه نماز
بر چرخ و فا نیست ز خوبان زمانه
بدری تو بر خسار و بر فتار صنوبر
این نال جهان خیر سر پیدا که بر خلق
اے زهره جبین ماه جبین مهر بهری
اے ترک ستم گار خدارا تن تنها

کس نیست ز خوبان جهان چون تو شهناز
خورشید لقا زهره جبین چون تو مه ناز
صد دے تو بخوبان همه در بارگه ناز
دارد همه جا خفیه پسے دام گه ناز
کس نیست درین دور ہے چار دہ ناز
یک بار بیا بر سر خاکم پر ہے ناز

نادر پے دیدار تو افتاده بخاک است
ده جلوه جانانه سر شاهر ہے ناز

در بتان دهر دارد گلعذارم امتیاز
چون تو ہمتا نے نیاز و حسن و آن دلبری
گر نه پرسے حال زار من تو از راه کرم
فرق رویت من ز گل از بیخودی کے داشتم
بسکه محو ساغر چشم تو در میخانه ام
با گل رویت مقابل کے گل تر میکنیم
فی الحقیقت بے تمیزی جاہلی وصفی خوش است
فصل گل اندر فراقت خار دانستم کنون
فرق غیر و آشنا تا جان بود خواهم نمود

در میان عاشقان من نیز دارم امتیاز
من به آه و ناله و فریاد دارم امتیاز
پس چه آید در میان شان بکارم امتیاز
از رہے انصاف آخر داد خارم امتیاز
من ز جام و نرگس و چشمت ندارم امتیاز
داده در این کار عشقت ہزارم امتیاز
کرد نزد جاہلان دهر خوارم امتیاز
با خزان کرده مبدل نو بهارم امتیاز
تا کجا دارد بعشقت بیقرارم امتیاز

نادرا بے امتیازی در جهان وصفے خوش است
تا کجا دارد بگو زار و نزارم امتیاز

مرا که عشق تو وا سوخت بر بلا امروز
بمهر دختر رز را بعقد من بخشد

هنوز رحم نداری بمن چرا امروز
همین ز پیر مغان است التجا امروز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هنوز مبلِ جفا دارد آن ستم آرا
رسیده کارِ من از غم بانتها امروز

زکارِ عشقِ من افسوس غافلے بلحال
نموده بارِ فراقت قدم دوتا امروز

کسی مباد سیہ بخت و روزگار چو من
شدم بزلفِ سیاہ تو مبتلا امروز

مگر نشانۂ تیرِ جفاے قاتل شد
بیامد از سرِ کویش دلم چرا امروز

زروزِ اوّلِ میثاق مبتلاے توام
گمان مبر کہ منم عاشقت کنا امروز

اگر نہ مشقِ ستم خاطرِ تو میخواہد
ترا چراست بعاشق سرِ جفا امروز

صداے نالہ ز کویت بآسمان برسد
اگر نہ وعدہ کنی با کسے وفا امروز

ثنا طراز سے خوبان بے وفا نا کے
بحمد و نعت بدل نادرا گرا امروز

اگر آید بگلشن سیم تن باز
شود ہر گل ز زلفِ او رسن باز

تو در گلشن چو آئی گلبدن باز
نہ بینی بلبلان را در چمن باز

چنان در کوے او رفتم بچسپند سے
غریبے چون بیاید در وطن باز

صبا در کوے جانان گر تو رفتے
نمے آئی دگر روزے بمن باز

اگر روے ترا بیند نگار را
نیارد سجدۂ بت برہمن باز

رقیبش یا الٰہی تا سحر گاہ
نیاید امشب اندر انجمن باز

از ان کاکل شمیمے گر بجوید
بنافہ میرود مشکِ ختن باز

چو بیند سلکِ دندانِ تو منظوم
رود سوے صدف دُرِّ عدن باز

بکامِ دل از ان لب بوسہ خواہم
بحسرت نادرا دارم دہن باز

نہ گل عزیز نہ سرو نہ نو بہار عزیز
مرا ز گلشنِ دہر است روے یار عزیز

ز خونِ عاشقِ مسکین چرا حنا بکنے
بدست و پاے تو باشد بسے نگار عزیز

ز خار خارِ جفا سینہ ام خراشیدی
ز صد ہزار گل اکنون مراست خار عزیز

چو در خزانِ فراقِ تو برگ ریز شدم
چرا نباشد ازین رو مرا بہار عزیز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ز غیر صورتِ یاری کسے نمے بیند — منم کہ ہیچ نیامد مرا بکار عزیز
ز جذبِ عشق کشیدم بخود پس از عمرے — نیامدست بسعیم باختیار عزیز
چو دل بدل نبود مائل از وفاق چہ سود — کسے بہ پیش کسے گر بود ہزار عزیز
منم ستادہ چو بینا و دیدہ باز چو جام — بہ بزمِ غیر نشستست میگسار عزیز
برآمد آہ و فغان از کنارِ غیر چرا — بصد تپاک کشیدم چو در کنار عزیز
ہزار بار ز غم یار تلخ کامم ساخت — عطا نکرد بمن جامِ خوشگوار عزیز

عزیزِ خاطرِ نادر چو لعلِ نوشین شد
مرا ز ہر دو جہان گشت در دیار عزیز

ہر کہ آمد در جہانِ جان گداز — بسزد او را کہ باشد پاک باز
ہر چہ داری در گرہ واکن شتاب — اینکہ سازی جمع مال و برگ و ساز
یار را پروائے زر ہر چند نیست — نیک باشد گر نمائی کیسہ باز
غیرِ وے کس نیست در دنیا دگر — زاہدا کم کن ریا اندر نماز
لب کشا در ذکرِ مذکورِ جہان — یا بکن قطعِ زبانِ خود بگاز
آبروے تست گر گریان شوی — تا بدانی چیست حکمِ بے نیاز
از جہانِ بے بقا ہرگز مجوے — زور و زر حکم و حشم با عیش و ناز
مدعای زندگی تمجید اوست — با عبادت با وصالِ کارساز
روز خود در طاعتش کن شام و شب — از کمالِ عجز بنما صبح باز
لامِ زلفِ خوبرویان لابدان — مختصر کن قصۂ دور و دراز

عیش دنیا نادرا باشد حرام
یا مکن آرام عقبے حرص و آز

مارا بنارِ عشق بتا این قدر مسوز — از سرد مہری سوختہ ام بس دگر مسوز
روزے بود بجنتِ کویت شوم مقیم — اکنون بدوزخِ غمت اے بیخبر مسوز
لایعقل ست مستِ غمت بس بفکرِ او — مشغولِ خویش باش تو ای چارہ گر مسوز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

عاشق مزاج نآدر درمانده را بگوے
یا ترکِ عشق گیر ویا تا سحر مسوز

غزل

اگر باشی به کامِ دہر فیروز
زنا دانی چراغ کبر مفروز

بحالِ زار خود گریم شب و روز
ندارم غیر آہ و نالہ دلسوز

دلم کاوارۂ دشت وفا بود
ہلاک است از جفاے آن وفا سوز

مرادِ من بر آید گر بہ پرسد
یکے از حالِ زارم آن ستم توز

رخے دارد نگارم ہمچو خورشید
ازین رو ہست زلفِ او دل افروز

لبِ لعلت بانفاسِ مسیحا
مدام از ناز باشد معجز آموز

عبث در آتشِ ہجرم مسوزان
یکے از نآدرت رحمے بیاموز

ردیف ژ

ژژف دل جد جوید وبے رائے ژاژ
ہزل خائیدن بود اے وائے ژاژ

ژنده پوشا ہر سخن کان بشنوی
جد بجو ہرگز طلب منماے ژاژ

ژرفی دریائے عرفان را بیان
گر کنی خائی چو بے پروائے ژاژ

ژنده پیل از عشق میگردد پشہ
اسپ تازو چون شتر مدرائے ژاژ

ژاژ اگر خائید رقیب دیو سار
اے پری رو مشنو آن بیجائے ژاژ

ژاژ خوائی گر قدت را سرو گفت
تو نہ چوبے گل رخا گو خائے ژاژ

ژالہ را نسبت بدّرت چون کنم
کے دِر آید فکر دُر آمائے ژاژ

ژاژ خا تہمت بدشنامت کند
کے نجاید لعل شکر خائے ژاژ

ژفت فکری گر لبت را قند خواند
بَست بر نوُش روان افزائے ژاژ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ژرده ات برق ست و لعل او هلال
زند خوان آتش پرستی میکند
ژاله دندانے گرت عیبے کند

مدحتِ اسپت زمین پیمائے ژاژ
تو رخش بنمایے دکو بہمائے ژاژ
گو مجو در باغ جان آرائے ژاژ

ژفتی ار در شعر نادر نکتہ جست
جست در باغ چمن پیرائے ژاژ

ردیف س

خورشید و ماه هر دو ز روئیتو مقتبس
نازم بحسن و خوبیٔ خُلقت چو جن و انس
گردن نهد بہ سنگ درت شب برائے تو
ختم است حسن بر رُخِ پاکت زفیضِ قدس
راز درونِ نافہ بود اینکہ همچنان
هر چند آبِ ابر زفیضِ روان اوست
لازال سالکان زہے حمد کردگار

وان کہکشان ز فرقِ نکوئیٔ تو مقتبس
جان و جہان بوند ز خوئیتو مقتبس
روز است خود ز سایۂ کوئیتو مقتبس
واللہ ہر گل است ز بوئیتو مقتبس
دایم بود نسیم ز موئے تو مقتبس
آن بحر خود ز قطرۂ جوئے تو مقتبس
مثلِ صبا بوند بہ بوئے تو مقتبس

عالم نواز شد در احباب بر درت
یعنی چو نادر ست عدوئیتو مقتبس

ایکہ جانم می بری چون دل علےٰ ہذالقیاس
نازِ خوبان میکشد خو کردۂ جور و جفا
یاد آیا می کہ در عہدِ تو عزے داشتم
اے نگار سیمبر دل بے نوائے کوئے تست
مردمِ چشمش ندارد مردمی با ہیچ کس
روشنی بخشِ شبِ تارم خیالِ خال تست
لالہ و گل مستفیضِ پرتو حسن تو اند

یافتم خود را چنان غافل علےٰ ہذالقیاس
داد بیرحمی بدہ قاتل علےٰ ہذالقیاس
وندران قربت بدم واصل علےٰ ہذالقیاس
نامرادی را گمان عاطل علےٰ ہذالقیاس
یار بر حالم شود مائل علےٰ ہذالقیاس
آن رخِ تابان مہ کامل علےٰ ہذالقیاس
ماہ خورہم بر درت سائل علی ہذالقیاس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

عندلیب طبعِ نادر گلفشانِ روی تست
یاسمین زان زلف شد حاصل علیٰ ہذالقیاس

آن دل کہ نیست نزد بتان در شمار کس
نامی شبے بکلبۂ احزان ہزار حیف
واسوخت شمع در پئے پروانہ تا سحر
فانیست این جہان چہ جہانی سمند ناز
مُردم بانتظار تو اے شوخ بادہ نوش
روئے تو دیدہ ام ز عزیزان رسیدہ ام
لعلِ لبت بکامِ رساند چسان مرا

یارِ منست و مونس و غمخوار و زار کس
مانند شمع اے بت مہ رو بکار کس
لائق ندیدہ کہ دے بر فرار کس
ہر بار بر ہزار دلِ جانِ نثار کس
یکبار نامدی کہ شوی غمگسار کس
اے بیوفا چرا نکنی اعتبار کس
مائل نہ بدیدۂ یاقوت بار کس

عاشقِ مزاج نادر دل خستہ چارہ چیست
یارت گہے نیامدہ اندر کنارِ کس

دلا بگوے بدرگاہ بے نیاز سپاس
خطا بود کہ ازین در قدم برون آری
شکائتِ شب ہجران اگر رقم سازم
مرادِ خویش ز دربار او ہمے جوید
نخواندۂ ورقے از کتاب مہر و وفا
ورود رحمت حق خواہ بر روان کسے
ازین جہان نبری غیر نیک و بد اعمال
لیاقتِ ہمہ کس از عمل شود معلوم

رضا و رغبت او ہمدرین سپاس شناس
ورای شرع نجوے کہ ہست جائے ہراس
انیسِ وحشت خاطر نمی‌شوند حواس
دلیکہ سنگِ درش را مدام دارد پاس
اگر ہزار زنے لاف خود نگردی پاس
رسول و داعی خلق ست و ہم شفیع الناس
زیان و سود یعقبیٰ ازین نمائے قیاس
متاع خوبی و زشتی بر چو گرد لباس

عذاب عذب شود نادرا اگر در عشق
یقین بدان و مکن یاس یاس باشد یاس

آنرا کہ کرد کاکل ہر پیچتاب مس
زلفت عجب کہ حافظ قرآنِ روی تست

چشمش بخواب ہم نکند خود بخواب مس
ہر چند نیست این حبشی با کتاب مس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تعداد بوسه از من آشفته سر مپرس	دیوانه را عجب که بود با حساب مس
زلف کجت چنین نزدے راه او بجور	گرداشتی غریب غمت با صواب مس
تا مست جام نرگس شهلاے دلبرم	دستم نمیکند به کدوے شراب مس
اعجاز شوق بین که کند رخنه صد هزار	دست نگاه من چو کند با نقاب مس

گر چشم ساغرے از ان چشم مرتراست
نادر به تشنگی نکنی جام آب مس

ساقی بیار جام مے آتشین لباس	تا نور معرفت بدلم بخشد انعکاس
ساغر منه ز دست و پیمای می مدام	هر دم که سرخوشی بجهان مغتنم شناس
سلطان دهر گر شوی ایدل بجا مدار	کز یاس درد و غم برهے بے رخ ایاس
سرمائهٔ حیات پے سود عشق باز	تا رائگان زلف ندهی گنج بیقیاس
سر نه بشکر دوست که دارد سری بجا	ایدل مباش سخت دگر انجان و ناسپاس
سودائے غم بعیش جهان کن که عشق دوست	بهتر بود ز شادی دنیائے غم اساس
سلمی برخ چو راه سلامت زند شود	حور و فرشته هائم و سرگشته جنّ و ناس
سرو سمن ز قد و نقش یافت زیب و رنگ	شمس و قمر ز نور رخش کرده اقتباس
سیمات را تمیزّے از ماه و مهر کرد	خالت چنانکه نقطه کند دفع التباس
سهوی بدیدنی که دهم آرزو نشان	قصد شنیدنی که کنم عرض التماس
سر بر در سراے تو همچون سگان خوشم	تا باشم از کسان وفادار حق شناس
سر خاک پیز و سینه پر آتش دهان پر آه	چشمان پر آب و آبله بر پا ببر پلاس
سامان عاشقان بر هش نادر این بود	گر خود بود ز بے سر و سامانیست هراس
سلطان بحر دل بن تیمور شه شجاع	کانهار فیض از و کفش کرده انجاس
سر بر قدر تهی ز جواهر چو کرد کیس	از وهر پر ز شهد شهادت گرفت کاس

سیش بصلح بود و غم خاص و عام خورد
تا شد بدل بفرحت فردوسش ابتیاس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل چو بلبل می طپد اندر قفس — دیدن روی تو گل دارد هوس

جملهٔ خوبان جهان را دیده ام — لیک مانندت نباشد هیچ کس

ای بت محمل نشین در هجر تو — میکند دل نالها همچون جرس

بار عشقت عاشق صادق کشد — کی تواند آن رقیب بوالهوس

کی ز جور چرخ نالم زانکه هست — چون تو شاهی مهربان فریادرس

شب به بزم غیر بی باکی زدی — نه بدل خوف خدا نه بیم عسس

عرض محتاجان ترا باید شنید — دارم اندر خدمتت این ملتمس

دی لبش بوسیدم و اکنون رقیب — دست بر سر میزند همچون مگس

هیچ رحمی بر من آن گلرو نه کرد
سوختم بادا به هجرش هیچ خس

چون رسد تیغ بر آن صورت موزون افسوس — چون خورد گوله بر آن جان همایون افسوس

آنکه سی جنگ بسامان جهانگیری کرد — از سه کس وز دشو کشته شبخون افسوس

آنکه در حشمت و اقبال به افسانهٔ دهر — از حشم دور دمیدش اجل افسون افسوس

آنکه در تاجوران بود چو جمشید به جاه — دیو تختش برد از گردش گردون افسوس

آنکه پیوسته ز دولت بفرح بود قرین — ناگهان با غم و اندوه شده مقرون افسوس

آنکه کیخسرو بزم آمد و اسکندر رزم — بزم و رزمش بچه انجام شد اکنون افسوس

آنکه رو از عمل فرض خدا داشت سفید — سرخرو گشت بخون بر ره مسنون افسوس

کان گوهر بکمر بادشاه کوه وقار — سر پی تیغ چه بنهاد بهامون افسوس

درِّ درّان به گهر گوهر کان درّان — در کف بدگهران چون شده مرهون افسوس

یاد میداد فریدانِ جهان را به حشم — شوکت و ثروت و آئین فریدون افسوس

بیرق دولتش از بس بهوا بود بلند — بیکی باد اجل چون شده واژون افسوس

زد بهم رای خطا از مدد فوج قضا — بخت اسکندر و تدبیر فلاطون افسوس

رهزن چند گدا خو چو غریبش کشتند — مخزنش بیشتر از مخزنِ قارون افسوس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تن سیمین سمن برگ مثالش مجروح
زاهن سنگدلان لعل شد از خون افسوس

بسکه خون رفت گلش همچو سمن گشت سفید
سمن از لالهٔ خونش شده گلگون افسوس

گرد چون دُرِّ گرانمایه اگر میل به آب
چون گل آلوده شد آن لولوئے مکنون افسوس

دوست خاک از بدنش شست و نگهداشت بناز
دشمنش گنج صفت ساخته مدفون افسوس

چشمه سان بود روان از بدنش تا یک سال
آنقدر خون که ز طوفان غم افزون افسوس

بُد ز دیدار خوشش جان جهانی دلشاد
چون ز هجرش نشود پر غم و محزون افسوس

داغ غم از سینه چو خون از کفنش شسته نشد
رود چشم ار چه روان بود چو جیحون افسوس

بازه و زور کس از قاتل او خون نگرفت
نشد ارمان دل غمزده بیرون افسوس

نادر این قصهٔ غصه است نگردد منظوم
رشتهٔ نظم نتابد دُر مضمون افسوس

کے بہ جز تو دارم اے نازک بدن فریادرس
همچو گل باشی از پئے مرغ چمن فریادرس

از جفاهائے تو نالم گر بہ نزد کردگار
کیست آندم پس ترا چرخ کهن فریادرس

از خطا تشبیه خط کردم بمشک چین مگر
زلف پیچان شد پئے مشک ختن فریادرس

من غریب و بیکسم اندر دیار عشق تو
گر چه دارد هر کسے اندر وطن فریادرس

دل اسیر کاکلِ پر پیچ بود و شد رها
یوسفم را هست آن چاه ذقن فریادرس

گر غم لولوے دندانت نبودی جوش زن
کے بہ هجرانم شدی دُرِّ عدن فریادرس

عشق عاشق را کند انجام بے خویش و تبار
نیست نادر کس درین رنج و محن فریادرس

اے نگار بیوفا بهر خدا فریادرس
بے تو کے داریم ما اے دلربا فریادرس

مرغ وحشی بود دل نالان چو بلبل کو بکو
کس ندیدم همچو آن زلف دوتا فریادرس

ناله ها دارم بهر شب همچو مرغ صبح خیز
اے گل تر یک زمان بهر صبا فریادرس

از تو صد جور و جفا هر دم ز من مهر و وفا
با وفا چون من نیابی بیوفا فریادرس

نادرا بر روئے احمد صد صلوٰة و صد سلام
نیست جز او خلق را روز جزا فریادرس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بدور چشم تو شد مائل شراب عسس
زخون تاک به بندد کنون خضاب عسس

نمود گردشِ چشم تو دوش مدهوشش
چنانکه رفت و بیفتاد در خلاب عسس

زدست آن بت ترسا گرفت ساغر می
چو دید روی مرا شد زشرم آب عسس

بلطف باده کشان ترا کند بیدار
ندیده بود رخ مه وشت بخواب عسس

فتاد در خمِ می بسکه هوشش از سر شد
چو دید روی ترا دوش بی حجاب عسس

بیاد جامِ می چشم نهم خوابش ده
بدور حسن خودش کن چو من خراب عسس

زآهِ نادر میخوار گشت روی سیاه
وگرنه بود بهر بزم کامیاب عسس

منم که نیست مرا بی رخ تو یار هوس
نماند در دل من هیچ انتظار هوس

خیال وصل تو دارم بگو چه چاره کنم
که نیست در دل سنگ تو ای نگار هوس

بیک نگاه کفایت نمود کار مرا
وگرنه بود بخاطر مرا هزار هوس

من آن نیم که مرا همچو بوالهوس شبِ وصل
عنان صبر رباید ز اختیار هوس

چو عاشقان جمالِ تو دم فرو بستند
بخاطر من بیچاره بی شمار هوس

تو بوسهٔ بکسی داده که من خواهم
تمام عمر نیامد مرا بکار هوس

مدام بوسه و لطفی تبسمی نگهی
مرا زیار همین نادر است چار هوس

نالها دارد ز مدت بلبل تو در قفس
سیر روئی گلشن آرای تو میدارد هوس

قمرئی ناشاد تا کی نالهٔ کو کو زند
سرو آزادم بیا بهر خدا فریاد رس

خوی آتش خیز او آتش بجانم میزند
زانکه او چون شعله گرم و جسم زار من چو خس

لطفها دیدم ز چشم مست ساقی تا بصبح
شب که صهبا ریخته بشکست جام و خم عسس

میروی در بزم میخواران بهر شب مست ناز
با منی مخمور عشقت نیست میلی یک نفس

مشکل این باشد که جز رویش ندارد مامنی
بلبل بی خانمان را گر رها کرد از قفس

نادر از عشق بتان دل تنگ شد اندر جسد
نعت پیغمبر نویسم نو بنو خوشتر ازین پس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مرغ دل را کرده آن گیسوئے جانان در قفس
مے طپید بیخواب و خور با چشم گریان در قفس

من ندانم این چه ظلم ناگهانی میکنند
تا بکے باشم بگو دل خستہ حیران در قفس

من ز بند عشق او ہرگز نمے یابم خلاص
زانکه میدارد مرا زلف پریشان در قفس

یا الٰہی اینچه طرفه ماجرا در عشق زاد
دل بود در سینه یا مرغ خوش الحان در قفس

مے پریدم ہمچو بلبل در گلستان ہر طرف
سرو آزادم یکایک کرد پنہان در قفس

دوش دیدم جلوه گر آئینه پیش روی یار
معجز حسن است یا گلزار رضوان در قفس

سالہا در بند جانم بودی و شد دل شکار
اینچنین مرغے نزیبد بہشت ایجان در قفس

درمیان خط مشکین نادر آن لبہاے سرخ
مے نمائد گوئیا لعل بدخشان در قفس

زان لعل باده رنگ مئے دارم التماس
یکبار گوش کن بت میخوارم التماس

چون نشنود ز راه کرم بارم التماس
اکنوں ہمیں خوش ہست که بگذارم التماس

ناخوانده پاره پاره کند وا مصیبتا
کے در کف رقیب تو بسپارم التماس

با ما حکایتے به محبت نمے کنی
زاں لعل ہمچو قند شکر دارم التماس

اے جاں مراں ز خدمت عالی غریب را
در خدمت خوش تو ہمیں دارم التماس

خنجر کشیده تند خرامید و تافت رو
صد شکر گوش کرد دل آزارم التماس

نادر ز نوش لعل لب جان نواز خویش
ہاں شربتے کند دل بیمارم التماس

دریاد روئے خوب تو ام نیست کس انیس
محبوب کبریائی واللہ بس انیس

افتاده ام به بند غمم آب و دانه حیف
مرغ رواں چو داشت تن چوں قفس انیس

آہے درون رواں سوے چرخ است دمبدم
اے کاش در غم تو شدے یکنفس انیس

صہباے کوثر غم سرور بجام دید
از لطف ماند تا به سحر شب عسس انیس

گم گشتگان بادیۂ ہجر شاه را
تا صبح آه بود و صداے جرس انیس

در قعر بحر گوہر لب بستہ بیکس است
صافی دلاں قبول ندارند خس انیس

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

پروائے کس مکن چو بہ دُنیا و دین ترا
نادر غم حبیب خدا یست بس انیس

در داکہ نیست وصلِ تو در اختیار کس
نائے باختیار خودت درکنار کس

ہیچت خیال نیست بتِ گلعذارِ من
وقف خزان ہجر شود نو بہار کس

آہ و فغان ز سمت فلک میرسد بگوش
برباد کردۂ دلِ زار و نزارِ کس

شانیست مر ترا کہ ندارد دگر کسے
خلقے است منتظر تو نۂ انتظار کس

صدہا غریب سوختہ دل خاک رہ شدند
لیکن نیامدی صنما بر مزار کس

ما نقد جان بوعدۂ وصل تو دادہ ایم
اے سنگدل ترا نہ بود اعتبار کس

از روے زلفِ یار پراگندہ خاطرم
یارب چنین مباد سیہ روزگار کس

نادر دل نزار ترا دیدہ گفت یار
این مرغِ پر شکستہ نیاید بکار کس

ردیف ش

شمشاد من کہ باغ جہان خندد از گلش
آیا شنید نالہ قمری و بلبلش

شیدا شداست بلبل جان خستہ بادلی
پر خار غم کہ گل نشنیداست غلغلش

شمع آتشین رخش چو بدید آبگون لباس
در آتش آب گشت ز شرم تجملش

شامم باہ و نالہ اگر صبح شد بجوش
صبحم بدرد و غم شدہ شام از تجاہلش

شاباش ساقیا ز صراحی مدار دست
خوش دورِ آن شراب کہ باشد تسلسلش

شاہد سخن نتا بد اگر گفتنیت ہست
ز آہنگ چنگ دا کن گلبانگ قلقلش

شد طالعم بہندوے خال لبت غلام
شاید بدل شود بترقی تنزلش

شبنم بگل عرق برخت دیدہ دل کہ باز
نابد بیاد صحبت باغ و گل دلش

شہ بیت ابروے تو معما باسم طاق
جفت تحیر آمدہ عقلش از تعلقش

شہزادگان مقید و آزادگان اسیر
در طرۂ مسلسل ودام کاکلش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

شہد شہادت از لب جانم چکید مدام
شبہا مسودات سیہ کردہ ام دراز
شمس جہان کشا ست یکی پرتو از رخش
شہزادگی گدائے کوئے حبیب آن
شاہنشہ جہان شہ دوران ما کہ کرد
شرمندہ بحر و کان شد و مہر و ستارگان

تا گشتہ نیم بسمل تیغ تغافلش
کوتہ نشد حدیث چلیپائے سنبلش
نادر بیا ز جزو کن اندازہ گلشن
خوش منصبی کہ نیست تغیر و تبدلش
تعمیر قندہار و بہ آمد ز کابلش
از جود فیض و لشکر و عزم و توکلش

شمسش فرو شد و چو شفق یادگار ماند
تقوے و عدل و صبر و جہاد و تحملش

تا بدیدم ز دور تصویرش
دل زار و جفائے زلف دراز
دل کہ بگریزد از جفائے فراق
دل دیوانہ سر بصحرا داشت
دل کہ در وصل یکدمے خوش بود
نگہے مہر خیرہ گی آرد
ہمہ از خاک من سمن روید

دل من گشتہ قید زنجیرش
من ندانم چہ کرد تقصیرش
مے نمائی بلطف تسخیرش
زلف او کرد پا بہ زنجیرش
مید ہد ہجر یار تعذیرش
گر بہ بیند بہ دیدہ تنویرش
گر نمایم شبے بغل گیرش

نادر از حال من مپرس کہ نیست
ہیچ در دست یار تدبیرش

سوئے میخانۂ یاران شدم دوش
نگار شوخ و بے باک و ستم گر
پس از پاسے کہ ہوشم باز آمد
مرا عشق تو سر تا پا شرر زد
جوابم داد آن غارت گر دل
سراپا خود زبان چون شمع باشی

بتے دیدم کہ صبرم رفت و ہم ہوش
ز صہبائے جمال خویش مدہوش
بدو گفتم کہ اے ترک قبا پوش
بسوزم شمع سان در عشق خاموش
کہ دعوائے تو صادق نیست مخروش
پس آنکہ خاموشی باشد فراموش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چسان نادر شود سنگ دلش نرم
که آه بے اثر دارم در آغوش

بتے دارم که شوخ و شنگ بے پرواست و سرکش
کلاه سروری بر سر به بر پیراهن زرکش

دو چشم مست خونریزش و ترک دم آزارش
کمان ابروانش را ز مژگانها بود ترکش

مرا عهدیست با عشقت که نتوانم از و گشتن
اگر ترک وفا گویم پس آنگه تیغ و خنجر کش

شراب عشق او گو تلخ میسازد مذاق جان
اگر میخوارهٔ حسنی دلا جامی چنین سر کش

قبا ہے ہستی موہوم مشکل نیست گر فہمی
انانیت ز خود ابدل بسان جامه از بر کش

عجب رعب خدادادست حسن جاودانش را
بتان دست ادب بنهاده پیش روے و بر کش

به پند ناصحان از عشق نتوانم که بر گردم
کند جور و جفا هر گز ز من نادر مجو ترکش

بهار آمد و منشین بکنج خانهٔ خویش
چو عندلیب برون آ ز آشیانهٔ خویش

ز تیغ عشق بدل کاش زخم میخوردی
منا ز خضر برین عمر جاودانهٔ خویش

ز صاف دهر اگر جرعهٔ نمے بخشد
بیار پیش همان در سبوئے شبانهٔ خویش

بآه و ناله همه درد دل ادا سازم
بگوش یار رسانیم خود فسانهٔ خویش

چو نے وجود من زار بے سخن سوزد
چو نار عشق برون آورد زبانهٔ خویش

نے زنی بچه رو ناوکے ز مژگان تیز
چو ساخت تیر نگاهت مرا نشانهٔ خویش

چو شمع نور سراپاے او شود نادر
خموش هر که نشیند بکنج خانه خویش

ماه گر جلوه کند پیش رخ زیبائیش
مهر از کین بنهد تیغ ستم بر نائیش

گر شود جلوه نما سوئے چمن بالائیش
سرو شمشاد سر خویش نهد بر پائیش

مهر از مهر جمال رخ زیبائے نگار
مے نهد روے پر انوار بزیر پائیش

صبحدم سوے چمن رفت بت مست خرام
سرو آزاد خجل شد ز قد بالائیش

چون ننالم بغم هجر بگو اے نادر
مست نازست و نباشد بکسے پروائیش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بہ ہجرش رفت نادر یک بیک ہوش
ز دل صبر و ز جان طاقت ز سر ہوش

خوش آمد آن نگار دام بر دوش
پرید از کاخ سرہا طائر ہوش

غم زلفت ندارد ہیچ پایان
بیا در میکدہ با ما قدح نوش

از آن مژگان زند نشتر بجانم
کہ خون دل زند از دیدہ ام جوش

چو نقد صبر از جانم ربودے
خدا را زین نمط بس عشوہ مفروش

اشارت میکند آن چشم میگون
بیا زاہد در این میخانہ می نوش

خدا را دہ گزک زان لعل شیرین
منم از بادۂ چشم تو مدہوش

چو مژگان درازت طعنہ برزد
شدم چون چشم گویائی تو خاموش

بیا نادر بہجرش زار بنشین
چو شمع اشک ریزان سوز خاموش

دل بہ عہدِ ساقیان بادۂ گلنار نوش
بشنو آوازِ دف و چنگ و مے غمخوار نوش

اے زلعلت چاشنی چشید دم گفتار نوش
کم چہ گردد گر دہے با عاشقِ میخوار نوش

ترک چشمت گرچہ زخمی زدہ بجان ناتوان
نوبتِ آخر عطا کرد از لبِ دربار نوش

تا ز لعلِ شکرینت بوسۂ کردی عطا
شد بہ چشمِ مستِ چشمت سر بسر بیکار نوش

چشمِ مستش را بہ بوسِ جام مے در گردش آر
تا بہ نیشِ تیر مژگانت دہد دلدار نوش

تا شدم مجروح نیشِ تیر مژگان جانِ من
داد لعلِ جان نوازت خوشترم صد بار نوش

ہر کرانیش غمت در جانِ خلید ای نازنین
کے ز دستِ چارہ جویان می خورد زنہار نوش

اے بگرد لعلِ جانت بخشت فدا جانِ جہان
میکند مر خستہ گان خویش را ایثار نوش

ہمچو بیتش عشق سرور من ندیدم دلکشا
خوردہ ام نادر ز دستِ دلبران بسیار نوش

دیدم دل زار بکوئیتو زار دوش
چندان گریستم کہ شدم شرمسار دوش

در بزمِ ناکسان تو بدی میگسار دوش
من تا سحر بکوئیتو در انتظار دوش

گفتم کہ عرض حال کنم روبروئے تو
افتاد خود زبان سخن گو نگار دوش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در بزم باغ سنبل زلفِ تو سحر کرد — بلبل چو گل بخنده و گل شد ہزار دوش
مانند شمع تا بہ سحر اشکبار بود — بر خاکِ کوئے یار دل پر شرار دوش
تیری عجب کشاد ز شصت نگاہِ تیز — مرغ دلم نمود ستمگر شکار دوش
بر خاکِ کوئے یار چو بلبل برائے گل — میکرد گریہ مرغ دلم زار زار دوش
ناگاہ مژدہ ز وصالت صبا رساند — بشگفت ہمچو غنچہ و گل شد نزار دوش
افتادہ ہمچو برگِ خزان دیدہ در چمن — دیدم ز شرم روئے خوشت نوبہار دوش
ایماہ جلوۂ نہ نمودے تو تا سحر — بودم بیاد روئے تو اختر شمار دوش

بہتر شود ز مرہم شفیع محمدی
نادر شد از زبار گناہم فگار دوش

ہستیم در فراق تو حیران بکار خویش — گہ انتظار وصل تو گہ انتظار خویش
از بسکہ رفتہ ایم ز خویش و دیار خویش — افتادہ ام بکوئے تو از اختیار خویش
اغیار را بزمرۂ عشاق خود مخوان — دانستہ خود غلط منما در شمار خویش
ترسم کہ چشمِ گوہر اشکم باور سد — منما بخندہ باز دُر آبدار خویش
در عہدِ عشق آن بت خود کام سالہا — برکام خود ندید دلم روزگار خویش
اے گل بہ بین صبا چہ قدر باد در سرا ست — تا بر درِ تو ماند سرِ انکسار خویش
ترکِ وفائے سیمبران کن کنارہ شو — یابی مراد خویش دلا در کنار خویش
صد بار برگ عیش خزان فراق ریخت — یک بار ہم بچشم ندیدم بہار خویش

برطرح شعر شاہ شجاع والد شہید
نادر دُر بسفت بوصفِ نگار خویش

بر و سودائے خوبی ہمچو من سوئے گلستانش — بخندد ہمچو گل وقتے کند سنبل پریشانش
دل دیوانۂ صحرا نشین من اگر یابی — بزنجیر سر زلف سیاہت کن بزندانش
رود طفل نگاہم گر سوئے کوئے گریبانش — بلہو گوی پستان محو سازد حسن چوگانش
چو پابند غمِ عشقت نمودی سرو آزادم — بآبِ دیدہ غرقش کن بنار غم مسوزانش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مرا کز دست غم صبر و شکیبائی نمی باشد
به بزم او کشم خود را نمی ترسم ز دربانش

چه پرسی ز حال پر ملال دل که در هجرت
میانِ گلستان دیدم چو بلبل زار گریانش

نه پردازی بحال من اگر گلگون قبائے من
بدامن میرسد روزی مگر چاک گریبانش

نگاہے از کرم بر حالِ شیدایم اگر سازی
برشے موحشت بینی چو انجم دیده حیرانش

چو میدانی مآلِ این بتان هند نار آمد
مسوز از نار غم نادر چنین خود را بهجرانش

زاین و آن جهان عاقلانه دم درکش
سرِ نیاز بپاے رسولِ داور کش

چو در سرِ تو سرِ سرور یست سرافگن
بپائے او تو ازین در دگر مشو سرکش

سر نیاز چو در پاے سرورے داری
ز دست بر و حوادث دگر مکن ترکش

ز شصتِ ناز تو بر دل نمیرسد تیرے
کمان بگیر دز ترکش خدنگ را برکش

چو راز عشق تو گل شد دگر ندارد سود
عرق بسوز محبت ز غنچهٔ ترکش

سمند ناز بر آن و نمائی منع رقیب
که ناگوار بود ترکتاز این خرکش

هزار شکر خدا کن که دسترس داری
گلوی نفس لیمیت به زیر خنجر کش

بگیر ساغر حب محمدؐ عربی
بنوشِ ای دل محزون بذوق دم درکش

بفرش خاک نشینی برائے خاطر ما
بزیر پاے تو زیباست مسند زرکش

بحفظ مصحف رخسار مصطفائی کوش
زلطفِ ایزد منعام تاج بر سر کش

بزیر سایهٔ سنبل به بوستان چو صبا
بیاد کاکل او عطر عود و عنبر کش

بیا بمیکدهٔ عشق احمدی نادر
خطے بدفتر غمها ز خط ساغر کش

غزل

تا در غمت رسید بدل الصنم خراش
لازم بود کنون ندهد رنج و غم خراش

از تیغ نازت اے شه شیرین کلام من
شوق دلیست تا برسد دمبدم خراش

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

منظورِ عاشق است اگر میرسد زیار — یاس و ملامت و غم و رنج و الم خراش
روے تو مہر چشم تو مردم زراہ کین — از تیر میزند مژہ ات بر دلم خراش
لعل لبت کہ نوش دہ خستگان بود — بار از حرف تلخ رساند چو سیم خراش

عشق تو کرد نادر درماندہ را جریح
یعنی ببین بسینۂ او بیش و کم خراش

ردیف ص

صبح خوانم دعات با اخلاص — شام وصف حریم حرمت خاص
صوت نیکوت کند بقلوب — آنچہ ارواح کردہ با اشخاص
صید شیران کند غمت چہ عجب — کاہوے جان من نیافت خلاص
صفت حسن تست ذکر عوام — نعت روے تو خاصہ در خواص
صلح میکن بعاشق صادق — جنگ میچو بہ دشمن خراص
صدق عشاق در فنا بنگر — کہ نگیرند خون بہا و قصاص
صد بخوانم بہ شکر حق الحمد — خواندم از مصحف رخت اخلاص
صاد چشمت نوشت بادامے — کلک صانع بصنع خاص الخاص
صبح خور وش براکہ چرخ کند — بر تو زانجم نثار سیم اقراص
صیغہ دان است یا سیمین بر — کہ تن من گداخت ہمچو رصاص
صبر در قید ہجر نتوان کرد — دہ بوصلم خلاص یا خلاص
صابران جستہ از فراق مفر — ثنا یتان گفتہ لات حین مناص
صمت ہرچند موجب امن است — نطق بہتر ز بہر استخلاص

صفوت شعر نادر ار شنود
زہرہ گردد بہ رقص رقاص

از غم عشقت مبادا دل درین عالم خلاص — ہم ز نخجیر سرشکم دیدہ پرنم خلاص

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

طاقت نظارهٔ حسنت ندارد جان من — از غم زلفت دل من کے بود دیدم خلاص
کس نه بود اندر جهان و عشق بد سر گرم کار — عشق باشد جلوه گر آندم که شد عالم خلاص
الفت گندم کشیدش از بهشت عیش و ناز — کے زدام عشق گشته حضرت آدم خلاص
الفت دنیا و ما فیها گرفتارش کند — بعد مردن نیست از حسرت دل سنغیم خلاص
معجز حسن فراوان تو عالمگیر شد — ما ز دست عشق تو دیدیم مردم کم خلاص
از غم صهبای پر زور خیال چشم یار — شد ز بزم می پرستان کار جام جم خلاص
ریخت خم باده شب از رشک چشم پر خمار — هیچو آبستن که گردد یک بیک از غم خلاص

تا بدام زلف پیچان تو افتادم اسیر
نادر آشفته سر شد از غم عالم خلاص

در غمت دارد نگار ایک جهانی اختصاص — آنقدر نبود که دارد ناتوانی اختصاص
حکم قتل عام کردی حیف از راه جفا — داشتم در جان نثارانت بجانی اختصاص
ناوکت اندر جگر رفت و دگر نامد برون — میهمانی یافته از میزبانی اختصاص
هر که مے بیند ترا در خیل خوبان بید ریغ — بر زبان آرد که دارد نوجوانی اختصاص
تو بتو هم صحبتان اے بیوفا داری کنون — یا همین من داشتم در هر زمانے اختصاص
راست گر پرسی خیال قامتش دارم بدل — این گلستان دارد از سروردانی اختصاص

نادر او صف جمال روز افزونش بس است
در بتان دارد نگار من بآنی اختصاص

داری تو با غیار بتا انجمنے خاص — من نیز به هجران تو رنج و محنتے خاص
با غیر تو هم از مشو زانکه بتان را — بابر همنا نست نهانی سخنے خاص
جز و یکه دگر جز و ندارد دهن تست — کس هیچو تو کم یافت ز خوبان دہنے خاص
مالیده مسے غنچه گل ساخته سنبل — نیلوفر عام ست و یا یاسمنے خاص
آغشته بخاک سر کوئے تو تن ما — پوشیده شهیدان تو گویا کفنے خاص
در آئینه دیدار تو دیدم دل من گفت — اے شمع جمال تو جمال لگنے خاص

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر همه اشعار تو خود عام پسند است
در اهل سخن گرچه تو داری سخنے خاص

الهی از غمِ خوبان دلم نمائی خلاص — زکوے شان بگذارم مگر بپاے خلاص
مرادِ مرغِ قفس چیست زین نوا سنجی — یقین بدان که پر بدن بہالهاے خلاص
رسیده نالهٔ مرغِ سحر بگوش نگار — ازین نمط نتوان داشتن ہواے خلاص
لبت اگرچه چو طوطی شکر همی ریزد — مراد او ز قفس نیست ماسوائے خلاص

عبث مگرد چو نادر بکوئے محبوبان
یقین بدان که اسیریست در قفاے خلاص

اے دل چسان شدی زغمِ دلبران خلاص — زین سان کسے نگشت زبندِ گران خلاص
مردم بانتظار نگاهے هزار حیف — ناگشته از بلائے فراقِ بتان خلاص
ظالم وفاے عهد بود شرطِ مردمی — وانگه زبندِ هجر بکن بار جان خلاص
ما را غمِ فراقِ تو زان سان اسیر کرد — از هیچ حیله می نشوم از میان خلاص
تا زلفِ تابدار تو پیچید بر دلم — از قیدِ غم دلم نشود جان جان خلاص
لازم گرفته ام بدرت عجز و مسکنت — ممکن بود زهجر شوم ناگهان خلاص

عارف بود کسیکه چو نادر به نشاتین
یکبارگی شده است ازین این و آن خلاص

ردیف ض

ضرورت شد دلم را تا کنم عرض — غموم جهان زسر تا پا کنم عرض
ضمیرِ خود به کس هرگز نگویم — به پیشِ شوخِ بے پروا کنم عرض
ضروری نیست صد جا عرض یکجا — که خواهم صد سخن یکجا کنم عرض
ضماندار دلم در عشقِ او کیست — بشاهِ ملکِ استغنا کنم عرض
ضعیفم کے رسم در بارگاهش — چو آید جانبِ صحرا کنم عرض

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ضمیم جوشش کرد و تیشها
اگر شوق تو بر دریا کنم عرض

ضیا بخشِ دلم چون عارضِ تست
برآن مہ ظلمتِ شبہا کنم عرض

ضلال دل دران ظلمات گیسو
بخضر خال لعل آرا کنم عرض

ضراعتہاے مجنونانۂ خویش
ہمہ در حضرت لیلےٰ کنم عرض

ضرار خویش و بیگانہ چو وامق
بخدام در عذرا کنم عرض

ضمیران کارم و لالہ براہش
غم دل از رہِ ایما کنم عرض

ضحے چون نم شب گردد اگر من
غمِ شبہاے ہجران را کنم عرض

ضیافت گر پذیرد جان جانم
کباب دل برو تنہا کنم عرض

ضریر از گریہ گردد آہوارمن
زچشمت سحر بر شہلا کنم عرض

ضرر مپسند و بر فدایش مگذار
کہ حال **نادرت** حالا کنم عرض

ہست خالِ زلفِ خوبان دانہ و دام مرض
مرغِ جان پاے بندش لقمۂ کام مرض

نیست جز حرمان و غم آغاز و انجام فراق
زندگی یا مرگ باشد ظاہرا انجام مرض

صبح دیدارت بعین عیش میگردم یقین
شامِ ہجران تو آخر میشود شام مرض

در گروہ مستمندانت بلب نارد کسے
با کلال ہجر و رنج عشق خود نام مرض

از لب لعل بتان آنکس رباید بوسۂ
ہر کہ را باشد ہوس نوشیدن جام مرض

بعد چندین رنج غمہائے جہانم ثبت شد
مستمندِ عشق خوبانست ناکام مرض

مرغ دل از شاخ زلفِ خم بہ خم **نادر** پرید
طایرے گویا بہ پرواز آمد از بامِ مرض

نشنوی تا کے مسیحائی من ناچار عرض
شربتے دار و ازان لبہا دل بیمار عرض

اے ستمگر حاجت اغیار میسازی روا
گر بس از چندی کنم در خدمتت اظہار عرض

بار در بار تو میخواہم نمے گردد قبول
گر کنم پیش رقیبان تو صد صد بار عرض

چشم بکشا حال بنگر چارہ ام کن غم ربائے
از کرم مقبول کن یارے نگار این چار عرض

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

قصه کوته بوسهٔ زان لعل شیرینم بس است — هیچ باشد گر نمایم سر بسر بسیار عرض
آنچه دیدم در فراقت گر ترا یابم شبی — می نمایم یک بیک در خدمتت ای یار عرض

نادرا خاموش منشین پیش آن طوطی مقال
زان لب شیرین نما بارے همین گفتار عرض

ہر گشادی بهر مردم ماه من در بار فیض — میکشی مهر توے بینم ازان سرشار فیض
کے شود فائز بکام دین و دنیا آن شقی — هر که از درگاه والایت کند انکار فیض
از حکایات بتان اعراض دارم زین سخن — از لب لعل تو میریزد همه اخبار فیض
اُمّی بے باپ و ام را داده حق علم لدن — زان سبب شد از لب لعل ہینی اظهار فیض
چون ببزم حضرت اصحاب آئی در سخن — میشود از صدر معمورت عیان اسرار فیض
گر بصد فرسنگ شد سویت مراقب اهل دل — قلب همچون ذرّه اش شد غرقه انوار فیض
چون بخوانم وصف آن سرچشمهٔ آب حیات — در قلوب سامعین گردد روان انهار فیض
ذره هاے راه عشقت اختر تابان شوند — گر ز راه مهر فرمائی بشان انظار فیض

چون کند عزم ذهاب دلکش آثار تو
میشود از قلب نادر منکشف آثار فیض

خالی از یاد تو بودن بود آثار مرض — در جهان کیست که او نیست خریدار مرض
مرض عشق تو صد راحت و درمان دارد — زین سبب نیست دل زار طلبگار مرض
وه چه بیماری چشمان تو دلکش افتاد — جام پُر باده فدائی سر و سرشار مرض
جاے امن است دامان کوے بتان هندی — عاقلان گفته جهان راکه بود دار مرض
همچو من نیست کسے عاشق شیدا پیدا — نام او چیست بگو کیست خریدار مرض
هر که در بند تو افتاد به هجرش کار است — نام آن باد بکف هست هوادار مرض

نادرا نام تو در دفتر عشاق نوشت
کرد انصاف که کس نیست چو من یار مرض

مردم چشم ترا کیست چو من یار مریض — یا خریدار وفادار دل افگار مریض

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

روزگاریست که در عشق مسیحائی لبت
من بآفات گرفتارم و ناچار مریض

حیرت آئینهٔ روئے تو از هوشم برد
منکه بودم زغمِ عشقِ تو بسیار مریض

دردِ عشق تو مرا عاقبت الامر بکشت
ایکه بودم بفراق تو عجب زار مریض

لازم آمد به غمت ناله و فریاد نمود
مردمے نیست کنی منع ازین کار مریض

عجب از بند سر زلف تو نادر برهد
پاس دارد ز سحرگاه شب تار مریض

ردیف ط

طالب آن گلرخ دایم نشاط
بلبل دل گشته پے انبساط

طرفه که در صحبت اغیار رفت
با من اغیار نکرد اختلاط

طرز جفا یاد گرفت از رقیب
رسم ستم نیز ازان کم صراط

طور خوش از بنده پسندیده کرد
خواجه ز اطوار غلام احتیاط

طالعم آید شه شطرنج وار
تا شود مات برین خوش بساط

طائر دل در شب زلفت گم است
هندوی خالت کندش التقاط

طرح جنون دل غمدیده را
حسن تو با عشق تو داد ارتباط

طلعت زیبائے تو از بس ظهور
در بصر مهر نگردد محاط

طرهٔ طرار تو دلها برد
بے خبر و بے حذر و اشتراط

طاق نشین جفت غم از ابروت
کِش بمه عید نیاید نشاط

طفل سرشک آیدم اندر کنار
سازمش از پردهٔ دل خوش قماط

طنطنهٔ عشق نماید نمود
هر قدر از سِن که کند انحطاط

طامع سیم و زر و آسائش است
زاهد بیدرد بکنج رباط

طالب تو گرسنه در طے راه
خانه حاتم نرود بر سماط

طرفه بود شعر تو نادر چو دُر
کن صدف گوش نگارش نشاط

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در کوئے یار دوش رسیدم باحتیاط
کنجے پے نظارہ گزیدم باحتیاط

از بیم سخت جانی و شمشیر نازکش
در وقت ذبح ہم نہ طپیدم باحتیاط

دیدم ز دست ہجر جفاہائے بید ریغ
پاے از میان عشق کشیدم باحتیاط

دی شب بخواب ناز چو دیدم ترا بخواب
گلدستۂ رخِ تو شمیدم باحتیاط

عزمم بسیر کوے تو وے بود ناگہان
از بیم غیر راہ بریدم باحتیاط

غیر نگس مزاج ترا تا کنم اسیر
دامے چو عنکبوت تنیدم باحتیاط

نادر چہ نازک است بکیدم کبود گشت
لعل لبش اگرچہ مکیدم باحتیاط

در قتل عاشقان منما یار احتیاط
ماخود نمودہ ایم درین کار احتیاط

پرگندہ کرد مرغ دل عاشقان ہزار
ہرچند داشت زلفِ گرہ دار احتیاط

در دور چشم جرعہ فشانِ نگارِ خویش
داریم ما ز ساغر سرشار احتیاط

بے یاد گردمے گذرد این غفلت است
دارند عاشقانِ تو در کار احتیاط

مارا بس است یاد خدا و رسولِ او
از کاروبار ماست باذکار احتیاط

برباد شد بیاد سر زلف عنبرین
ہرچند کرد نافۂ تاتار احتیاط

نرگس نگاہ مہر ندارند شان زصف
زان میکنند مردم بیمار احتیاط

با زلفِ یار کفر نورزے کہ عاشقان
دارند بہر کعبۂ رخسار احتیاط

عشقش چنان گرفت کہ آخر ز کار شد
ہرچند داشت نادر درین کار احتیاط

دارند خاکسار درت بر زمین نشاط
عیسےٰ ندارد آن سر چرخ برین نشاط

این مال مفت و آن دل بیرحم دلبران
دارند بر متاع دلم از ہمین نشاط

حدِ نظر چو روضۂ سبزت بود مرا
گویم کہ نیست بہتر ازین بر زمین نشاط

آن راکہ در فراق تو دردے نصیب شد
باشد مدام بہر دلش ہمقرین نشاط

فارغ ز رنج و راحت دنیا و دین شدیم
زاہد ترا نصیب کجا اینچنین نشاط

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

با ہیچ کس معاملۂ گفتگو نماند ازبس بہ ہجر تلخ مذاقم نمودہ ازبس فراق زندگیم تلخ کردہ است	حاصل بدور عشق تو دارم گزین نشاط بخشند بیادِ لعل تو کے آبگین نشاط در وصل ہم نیافت دل اے ہمنشیں نشاط

وصلت نصیب نادر آشفتہ سر نشد
داری تو با رقیب بت مہ جبین نشاط

بدور عارض خوبت چو شد نمایان خط بوصفِ زلفِ پریشان یار مشغولم خط خوش تو چو بفریفت سادہ لوحانرا بوصفِ خط خوشت گر کنم خطے انشاء یقین کہ پنجۂ خورشید آن ید بیضاست فتاد عکسِ رخت چون بدور آن عارض	برائے نقل برخ ثبت کرد رضوان خط عجب مدار اگر شد مرا پریشان خط رخ تو داد زافکار این و آن شان خط شود بصفحۂ کاغذ بخویش نازان خط شعاع نور بود در کفش نمایان خط شد از زمرد خضر ابسان مرجان خط

بدور عارض تو خط چو دید نادر گفت
کشیدہ اند زعنبر بدور قرآن خط

نیست جز عشق محمد در جہان بہتر نمط از نمطہاے جہان برچیدہ ام یاران بساط از طریق عشقبازی منحرف بودن خطاست گر تخلف از صراط مستقیم او کنی خاک راہ مصطفا بر تن بمال اے خاکسار عالمے شد مستفیض از صحبت و آلای او	ہست منظور الٰہی صورت او ہر نمط تا نشان داد ست شرع خویش پیغمبر نمط نیست خود در ہر دو عالم زین نمط خوشتر نمط میشوی گمراہ اے رہرو مقرر بر نمط کی برائے عاشقان باشد ازین بہتر نمط بہر کسب دین نباشد زین برتر نمط

در طریق فوز طیبہ ہر کسے جہدے کند
نادرا جز شوق نبود بہ پے بے زر نمط

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف ظ

ظالم از دست تست جان محفوظ	جان چه باشد همه جهان محفوظ
ظاهر از نگاه پنهانیست	هر که پیداست یا نهان محفوظ
ظهر منقض شده زبار غمت	وجه اصفر شود چسان محفوظ
ظلِ زلفت چو یافت دل شد شاد	چون زبال هما شهان محفوظ
ظلمت زلف جسته دل کانجا	زاب حیوان کند روان محفوظ
ظفرت یار باد بر دشمن	دوستان با تو در امان محفوظ
ظهر و فجرم چو مغرب است و عشا	از غم یار و دیگران محفوظ
ظلم خوبان اگر کند مغموم	همچنان کرده لطف شان محفوظ
ظبی و لیث است جان با عشق	این چه باشد بچنگ آن محفوظ
ظله بر فرق ماه ما چه خوش است	از دو خورشید یک زمان محفوظ
ظرف این بنده گرچه محرم است	باد آن شاه کامران محفوظ
ظاهر ار ناخنے شود زان حور	گردد از نورش انس و جان محفوظ
ظفر ماه من است بدر و هلال	بحر دستش چو آسمان محفوظ
ظاهر است اینکه شد دلم زان رخ	همچو بلبل ز گلستان محفوظ

ظنّ بد هر که برد در نادر
او مبادا ز نیکوان محفوظ

میدهد در کام جانم بوسهٔ دلدار حظ	کے توان از صد زبان کردن چنان اظهار حظ
چشم بیمارت نیارد هیچ کس را در خیال	هیچ نبود در دهان مردم بیمار حظ
حیف میسوزم خمش در بزم او پروانه وار	شور بلبل میدهد گل را سوی گلزار حظ
یار شیرین کار من ار دو همے گوید سخن	شد زبان شاخ نباتش بار ور از چار حظ
میدهد در کام ناکامان نعماے وصال	ذکر شیرین لبان تلخ گوئی یار حظ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

تلخ کامی میگوار دعاشقانرا زانکه هست
نامرادیهاے دلها درپس بسیار حظ

نادرا از صد زبان گفتن نیارم شمۂ
آنچہ مے بخشد خیال لعل شکر بار حظ

کسے زوصل تو کم گشت ای صنم محظوظ
مگر زروے رقیب تو دمبدم محظوظ

اگر نگاه زلطف وکرم کنی برما
زبس ملال فراقت شویم کم محظوظ

بسوختیم زنار فراق آخر کار
شدیم از رخِ خوبت بچشم نم محظوظ

تلاشِ موے میان و دہانِ دلبر داشت
دل از وصول بشان گشت در عدم محظوظ

گدائے کوے تو بر خاک راہ خوشحال است
بعیش وناز چنان نیست محتشم محظوظ

بزعمِ غیر ز عشق تو من بتاب و تبم
بہ بوی وصل تو اے دلربا منم محظوظ

بخاکِ کوے تو گر مشی اتفاق افتد
نظر ز بام و ز خاکش شود قدم محظوظ

ز حمد و نعت نما کامِ جان و دل شیرین
چو از تناولِ نعما شود شکم محظوظ

رسیده اند بدربار تلخ کامانت
ز فیض روضۂ تو گشتہ یکقلم محظوظ

عرب ز فیضِ کلامِ تو فائز کامست
ز لطف عام نمودی تو خود عجم محظوظ

ز بعد دار تو نادر شده است تلخ مذاق
یکے ز وصل خودش ساز بیش وکم محظوظ

تلاشِ وصلِ تو کرد ست کام جان محظوظ
اگرچہ داشت دلم را غمت نہان محظوظ

لبالب ست زخون ساغر دل ناکام
یکے نمای من وصل بجان جان محظوظ

فراق روی تو دل تلخ کام میدارد
مدام بوے وصالت کند روان محظوظ

یقین کہ ہیچ کسے در غمت نخواهد زیست
رضاے عشق بہجران کند چسان محظوظ

ازین دو مار سر زلف زہر میریزد
لزوم تلخی کامم کند زبان محظوظ

مدام یاد لبت نوش بخشِ عشاق است
عجب کہ نیست لب کام ناتوان محظوظ

یکے بوصل رسیدی اگر بنا کامی
اسیر دامِ فراقت بدی عیان محظوظ

سرِ وفای تو نادر ز روزِ اول داشت
تلاش وصل ہمیکرد ہر زبان محظوظ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف ع

ای ستم گر گنی حالِ من ناچار سمع
زین نمط هرگز نگردد در جهان بیکار سمع

ماجرای بلبل شیدا چرا می نشنوی
یار من داری بعینه چون گل بیخار سمع

راضیم هر سوز و سازِ هجر لیکن یک شبی
از کرم کن حال زار آه آتش بار سمع

لعل لب شکر فشان کن عرض مشتاقان شنو
مدعای ما همین باشد نما یک بار سمع

عرضِ حال خویش نادر گر رقم سازی به نظم
یار خوش طبع تو سازد سر بسر اشعار سمع

اگر ز روی تو افتد بر آفتاب شعاع
ز شرم باز نه بخشد بماه تاب شعاع

منم به کلبهٔ تاریک ز آهِ شعله فروز
یقین که حسن تو دارد تهِ نقاب شعاع

رسید ذره بخورشید چون بجذبهٔ شوق
اگر نه تافت ز روئی تو بیحساب شعاع

لیالی من حیران ز بسکه تاریک است
مدام عود کند سوی آفتاب شعاع

عنایت مه رویش نبودی ار نادر
یکی بدیده ندیدی کسی بخواب شعاع

عرض دارم لرزهٔ دل پیش جانانم چو شمع
شام تا صبح از تپ هجران سخن رانم چو شمع

عهد من برهم زد و اندر هوای کاکلش
دود از فرقم گذشت و بس پریشانم چو شمع

عید من گشت آن هلال ابرو که امشب ز اشتیاق
زیر تیغ او نهادم سر که قربانم چو شمع

عیش وصلم تلخ میگردد ز بیم هجر دوست
زان به پیش روی او گریان و خندانم چو شمع

عالمان تا عاشق آنِ زلف و عارض گشته ام
شرح و تفسیر دخان و نور میدانم چو شمع

عزم زیب جمع مستان کی کند جانان شبی
تا ز داغ دل بزمش گل برافشانم چو شمع

عارضش نار است با نور است حسن با داو
سورت نور از زبان آتشین خوانم چو شمع

عین یار انگبین گفتار عالیشان بدم
غیر گردانید و دون گردن گردانم چو شمع

عمر در هجران آن شیرین ادای شهد لب
بس بتلخی میرود با داغ حرمانم چو شمع

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

عهد دیرین دلم آن یار شیرین تا شکست
سینه سوزان جان گدازان اشکبارانم چو شمع

عزم کشتن گر کنی یا سوختن شب تا سحر
من بپا استاده بر امید فرمانم چو شمع

عار باشد مدحت نور رخت از آب و خاک
بر زبان آتشین وصف تو خوانانم چو شمع

عشق بازم گاه بر شمع رخت پروانه وار
گاه بر پروانه وصل تو شادانم چو شمع

عاریت در شعر خود از کس نیارم هیچ حرف
از لباس عاریت آن به که عریانم چو شمع

عاشقان این غزل از شعر حافظ از برا است
در وفاے عشق تو مشهور خوبانم چو شمع

عندلیب این غزل نادر شد از دیوان شاه
در فراق روی تو پیوسته سوزانم چو شمع

در فراقت ماه من تا صبح لرزانم چو شمع
آه بر لب سوز در دل زار گریانم چو شمع

سوز هجرت کم نگردد گر بگریم تا سحر
هم به عینِ سوز و گریه شاد و خندانم چو شمع

سوختم اسباب هستی آنچه با خود داشتم
نیست جز آتش بمسکن هیچ سامانم چو شمع

بسکه سرگرم خیال روی همچون آتشم
سوختن از شام تا شب گیر میدانم چو شمع

سوختم نادر به هجر روے او پروانه وار
اختیارم نیست گر آتش بر افشانم چو شمع

همچو شمع از عشق رویت زار سوزانم بجمع
گاه در نزع روان چون صبح خندانم بجمع

بسته ام عهدے کزان هرگز نگردم تا بمرگ
همچو مو تا سر زلفت پریشانم به جمع

اے صبا حالِ دلِ من عرضه کن در پیش یار
در گلستان همچو بلبل زار نالانم به جمع

کشته ها در راه عشقت پشته ها افتاده اند
حسرت دیدار بنگر چشم حیرانم به جمع

بلبلان در کوئے تو نالند از بیم رقیب
وصف رخسار گل آثار تو میخوانم به جمع

در وفاداری نباشد همچو من دیگر کسے
در چنین غمهاے هجران تو نازانم به جمع

عاشقان در کوئے تو آیند و میگردند باز
همچو سنگ آستان افتاده میمانم به جمع

دلبران سیاره و ثابت تو ماه کاملی
من میان عاشقان استاده دونم بجمع

نادر کسی همچو من در عاشقان راسخ کجا است
بر گلِ رخسار او هر دم غزل خوانم به جمع

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بهر پابوس توکردم صبحدم سازرکوع	اوج گیراچون هما گشتیم به پرواز رکوع
تاخمیده روی توازروزنی دیدم شبی	میکشیم زانوقت برخود روز وشب نازرکوع
این سهی قدان پسندند عاشق افتاده را	فرض شد بر ما سجود و واجب اعزاز رکوع
پیر راه طاعت از عمری بگوشم خوانده وش	راست گویم خوش بود صد بار انداز رکوع

یادم آید برکف پای کسی غلطان شدن
در اقامت چون نمائیم نادرا ساز رکوع

میکند از کوی خود آن بیوفا اظهار منع	باش غم بخشد دلم را چون کند هر بار منع
روز وشب گردم بهرسو در تلاش وصل او	میزد گفتار کم کردن نه از رفتار منع
حیرتی دارم بوصف موی آن آئینه رو	می نماند ضبط اشکم کثرت گفتار منع
دل بکار دنیوی بستن نشاید ترا	انتظارست آنکه روزی میکند از کار منع
لب به بند از گفتن بیهوده در یاد خدا	مغتنم دان گر کند عشقت ز کار و بار منع

عاریا شد نادرا گر یار مائل شد بغیر
یا بکن مرخویش را از خواهش دیدار منع

مرا که نیست بهجرت دل پریشان جمع	یکی نمائی ز لطف وصالت ایجان جمع
رسید کفر سر زلف یار در عالم	مدام نیست ازین رو دل مسلمان جمع
حصول رویت او همچو زلف پیچانش	مراچو نیست ندانم نمود ایمان جمع
دلا منال ز دنیای دون که نتوان یافت	ازین و آن دل یک کس زجن و انسان جمع
لبالب است زخون دل و جگر جامم	مدام عیش نکرد است دور دوران جمع

عروج بخت بتان نادرا ازین دریاب
یمین یسار نمودند قلب ویران جمع

ردیف غ

آنرا که پر ز باده بود در جهان ایاغ	در عاقبت بکام نیابند شان ایاغ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از چشم مست ساقی کوثر خوریم مے
باشد برائے طالب صادق ہمان ایاغ

مے نور چو مبتلائے غم ہجر دلبری
از رنج و غصہ میدہدت صد امان ایاغ

پیرانہ سر فتادہ بگوش کنم خراب
پر دارد آن جوان زمی نوش جان ایاغ

با انتظار جرعہ لعل تو در خمار
پرانہ مے وصال رقیبت عیان ایاغ

چشم تو گردشی ز غضب کرد وقت کار
افتاد از کف مغ نامہربان ایاغ

صد جام سر شکستہ فلک تا یکے بداد
مشمار مہر را تو ہمین رائیگان ایاغ

پیریم و ناتوان بہ غم ہجر مبتلا
نادر بیار زود نمے در میان ایاغ

غمین دلم ز بہار رخت شگفتہ چو باغ
کہ گلستان شدہ از زخم و لالہ زار زداغ

غریب از سر کویت مران رقیب مخوان
روا مدار بگلشن حریف بلبل زاغ

غرور حسن خوشت مست و لا او بالی ساخت
کہ خون اہل ہوا ریختی ببازی و لاغ

غم تو کردہ رخم زرد و اشک من گلگون
باین دو رنگ توان گفت عشق اصباغ

غلام ہندوی درگاہ تست ترک فلک
دو نسر طائر و واقع ببام قصر کلاغ

غزای ہجر ترا مہر بر فراشت علم
فضائے وصل ترا دیدہ بر فروخت چراغ

غمین دلم بخیال تو بود شبہا گم
صبا صباح ز زلف تواش کشید سراغ

غلامی درت اے دوست خواجگی و شہی ست
گدائے کوے تو دارد ز تخت و تاج فراغ

غلاف تیغ تو سازم ز پردہ دل خویش
کہ عشق صاف و مژکاش کردہ چون دباغ

غزال چین بہ ہوائے تو گشتہ صید کہ تا
بعبرہ خون دل از نافہ داردت ابلاغ

غریم بلبل و قمرے توئی بحشر اے چرخ
کہ گل ز باغ جدا میکنی و سرو ز راغ

غبار خاطر نازک نخواہم اے ساقی
ز برگ لالہ کن از بہر لعل یار ایاغ

غذائے روح کن اے دل ز ذکر ہو گفتمت
کہ بر مؤذن اذان است بر رسول بلاغ

غریب بیدلم از من صلاح کار مجوی
کہ در جدائی جانانہ دل نماند و دماغ

غزالہ غزل حافظم دل از جا برد
ہر بوئے گلستان ہمیشہ دم در باغ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

غزل بنغمہ زدیوان شہ بخوان نادر
ببوے زلف تو رفتم سحر بجانب باغ

در دل ندارد عاشق کویت ہواے باغ
باد سموم بے تو نماید ہواے باغ

دل آرزوے روے تو دارد دمی نشین
دامن کشان مرو صنما در ہواے باغ

من میروم بجوئیتو در موسم بہار
مردم بذوق وشوق روان از براے باغ

بے روے تست در نظر من جہان سیاہ
مارا چہ با صبا و صفا و ضیاے باغ

تا زین نمط حصول کند پای بوس او
افتادہ اند غنچہ و گل زیر پائے باغ

بگرفت خاطرش چو صبا کوے یار دید
بگذاشت سیر جلوہ گل چون وفائے باغ

نادر بعشق ہر کہ دلش داغدار گشت
دیگر بعمر خویش نشد آشنائے باغ

دارم در آرزوے جمالت خیال باغ
بالید زین نوید بخود ہر نہال باغ

صد غنچہ دل از ہوس روے تو شگفت
در ابتدائے عشق تو دیدم کمال باغ

میخواستم شگفتہ شود خاطر حزین
شد منحرف ز سوز دلم اعتدال باغ

بلبل ہزار شور و فغان کرد گل شگفت
افزود نالہ ہاے دلم اختلال باغ

چندان گرفت خاطر گل ز آہ سوزناک
شبنم بہ گریہ تا بسحر بد بحال باغ

از نالہاے بلبل شیداے کوے تو
شد با خزان بدل ہمہ آخر مآل باغ

گل چاک زد قبا چو رخ آن نگار دید
ظاہر ز داغ لالہ نماید ہلال باغ

تا در کمال غنچہ و گل بود صبحدم
بنگر بوقت شام کہ آمد زوال باغ

بی مالکش بغیر چنین دمبدم ایاغ
پسند تا کند بہ حریفان ستم ایاغ

بشکستہ ایم در غم عشقت ہزار بار
مینا و جام و شیشہ و خم الیصم ایاغ

بارے پیالہ لب بلب تو تہدیہ ذوق
افتادہ است بے تو نگار ازم ایاغ

شرمندہ از نظارہ چشم تو دیدہ ام
پیش رخ تو ورنہ چرا گشت نم ایاغ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

خون جگر خورم بغم عشق تا کجا
شد بے لبت بکام من ایدوست سیم اباغ

نادر بیاد چشم ولب باده خوار یار
گاہے زلاله گاه زگل میکشم ایاغ

زبان را مکن آشنائے دروغ
که بدنام گردی برائے دروغ

توگر راست مانی بشان رتیب
نویسم نگارا ثنائے دروغ

زبان را زیان خودت هان مسان
بگو راست ایدل بجائے دروغ

دروغ است بر راستی میل او
کسے کو نداند سوائے دروغ

باخفائے او سعیها باطلست
شد منکشف انتہائے دروغ

بصافی دلان یار آئینه رو
چرا میکنی وعده هائے دروغ

زمن رنجه دارد رقیبت اگر
در آخر بیابد سزائے دروغ

بگو نادرا حال خود پیش کس
شمارند خود ماجرائے دروغ

تا کجا پروانه را سوزد چراغ
درس دلسوزی بیاموزد چراغ

بار خست دعوے اگر میداشت دوش
حالیا از رنگ مے سوزد چراغ

از منِ دلسوزِ غم جان سوخته
سوختن در جمع آموزد چراغ

تار خست را دید شد اندر حجاب
بر رقعهٔ فانوس میدوزد چراغ

در شب یلدائے هجرت بر نفس
آتشی در سینه افروزد چراغ

بسکه تارست از خیال زلفِ یار
در شب هجران نیفروزد چراغ

کے بعاشق میتواند همسری
داغ غم چون دل تیندوزد چراغ

همچو نادر کے بغم پروانه سوخت
عشق اورا دید و بر رُوزد چراغ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف ف

فتوح و فیض ابد باد مرترا ز رؤف — دگر سلام و دعاها ز بیدل مشغوف
فراخور شغف و حسن طالب و مطلوب — برابر طرب و عشق عارف و معروف
فرامشش مکن از دل که بر ضمیر منیر — پس از سلام و دعا بنده دارد مکشوف
فلاح حال دلم تا بحال بر خیر ست — بخیر خواهیت ایجان همیشه دان معطوف
فراز اوج اجابت. بخیر مقرون باد — که عمر خود بدعائے تو میکنم مصروف
فغان ز باد غرور سپهر آتش بار — که تشنه میرمم و از آب دلدارم مکفوف
فراق دوست بود دوزخ اے بهشتی روے — وصال حور و قصور و فواکه ست قطوف
فراخی دل بجرم ز هجر بس تنگ است — بسان قافیۂ ضاد موصل و موقوف
فرستمت چو ز دل شوقنامها خواهم — که جان خسته ریش اندران کنم ملفوف
فدائے نامه و قربان خامهات گردم — که یاد و شاد کنی بنده را بچند حروف
فراغ خاطر مشتاق عاشقان خواهی — توئی ز جملهٔ خوبان باین صفت موصوف
فگار غم دل من در مقام تست مقیم — که باز نا آمده مسکن بمسکن مالوف
فسانهٔ دل و دلدار داند آن مهموم — فنون مهر و وفا یاد دارد آن ملهوف
فزون ز غیر گرامی و محترم دارش — چو بیدلان همه بندند بر در تو صفوف
فروغ مهر رخت بے زوال بادا مصون — که مهر و مه نبود ایمن از کسوف خسوف

فراق نامه به هنگام نیک واصل باد
زبنده نادرت ابن شجاع شاه عطوف

ق

عمر خود برباد کردم حیف حیف — نے دلے را شاد کردم حیف حیف
مرغ جان ناتوان عاقبت — صید آن صیاد کردم حیف حیف
در جهان بهر قیام چند روز — خانه آباد کردم حیف حیف
عاقبت در بحر غمها چون حباب — در دمے برباد کردم حیف حیف

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چون زلیخا در ره یوسف زنی — بشیشهٔ کلبهٔ آباد کردم حیف حیف
قتل من پنهان توکردی آه آه — شکوهٔ جلاد کردم حیف حیف
درس عشقم دادهٔ روز ازل — خدمت استاد کردم حیف حیف
آخر از بیرحمئ شیرین لبے — خویش را فرهاد کردم حیف حیف
جامه برتن میدرم زین غم بوصل — گریهٔ بیداد کردم حیف حیف
زیر چرخ نیلگون زآه درون — چرخ نو ایجاد کردم حیف حیف
درغمش شبهاے تار انتظار — ناله و فریاد کردم حیف حیف
دل بیاد زلف جانان می طپید — از قفس آزاد کردم حیف حیف

صبر نادر بهتر از نالیدنست
عمرها فریاد کردم حیف حیف

اے جهانی در پیت حیران و رسوا یکطرف — توبه یاران شادمان مخمور صهبا یکطرف
میکشد زنجیر گردن یکطرف در کوی یار — مے خلد در پای مجنون خار صحرا یکطرف
توبه بزم غیر با احباب سرشار شراب — من بسوزم تا سحر چون شمع تنها یکطرف
میکشد تیغ نگاهش یکطرف از غمزهٔ — طعنه بردل میزند آن چشم گویا یکطرف

نادر بیچاره ات درکش مکش افتاده است
زلف پیچان یکطرف رخسار زیبا یکطرف

دل میبرد از مردمان آن روے رعنا یکطرف — آن خال مشکین یکطرف زلف چلیپا یکطرف
مهر و ماه آمد یکطرف روے دلارا یکطرف — خوبان عالم یکطرف حسن دوبالا یکطرف
مردم بصدها آرزو هر سو بلاگردان تو — داری کلاه دلبری برفرق زیبا یکطرف
کار دو عالم ساخته یک جلوهٔ رعنای تو — شد طور سرمه یکطرف بیهوش موسی یکطرف
از آه و اشک خویشتن دارم روان و شعله زن — آتش بدریا یکطرف دریا بصحرا یکطرف

نادر اداے خاص و از بهر جانبازان بود
پنهان زما دارد چرا روے دلارا یکطرف

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

رفتم بسوی باغ و ندیدم بہار حیف ‌ ‌ بی روی یار بر گل و بلبل ہزار حیف

او محو بزم غیر بسر نشئہ شراب ‌ ‌ ما تا بصبح بر در او انتظار حیف

در آرزوی وصل بسر شد تمام عمر ‌ ‌ یکبار در کنار نیامد نگار حیف

زخم دلم بسوزن مژگان ندوختی ‌ ‌ جیبم ز دست ہجر تو شد تار تار حیف

تا تار مشک نافہ چین بود ہر خمش ‌ ‌ زلف تو کرد شانہ چرا تار تار حیف

با لطافت شب وصلت نگار من ‌ ‌ برد از دلم بہ ہجر تو صبر و قرار حیف

نادر ز عاشقان بدم قتل ہیچ گاہ
سیرش ندید ہیچ کسے صد ہزار حیف

میرساند ہر زمان آزار زلف ‌ ‌ نیست از آزار ما بیکار زلف

نوش وصلت گو کہ نیشی میزند ‌ ‌ ہر زمانے بر دلم چون مار زلف

رحم بر حالم ندارد ہیچ گاہ ‌ ‌ بسکہ باشد ظالم و خونخوار زلف

گر بگویم دل ربودی از برم ‌ ‌ صاف بر رو میکند انکار زلف

صد گرہ در کار دلہا مے فتد ‌ ‌ چون کشائی بر رخت ای یار زلف

در شب تار فراقم مبتلا ‌ ‌ کاش بینم یک شب آن صد تار زلف

کے دل دیوانہ گشتی ہوشیار ‌ ‌ گر نہ بودی در پیش طرار زلف

مائل رویت ندیدم ہیچ کس ‌ ‌ ہیچ این زنگئ مردم خوار زلف

نادر از عشقش بجانم چون کنم
وہ کہ پیچیدہ بدل چون مار زلف

اے رخت ماہ آسمان شرف ‌ ‌ زیر فرمان تو جہان شرف

نیست مثلت بدلبرے دیگر ‌ ‌ یوسفے مہ جبین و جان شرف

اے نثار درت بیکتائی ‌ ‌ گوہر آبدار کان شرف

خال و پیشانئے ترا دیدم ‌ ‌ ماہ یک ہفتہ با نشان شرف

با رقیب کمین متاز چنین ‌ ‌ چون بد سنت بود عنان شرف

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ماه و خور میکند نثار درت	آنچه دارند در دکان شرف
خاکسار در تو عشاق اند	تاجداری تو در زمان شرف
قلم از زیر پاے خود سازی	گل کند خوشتر ارغوان شرف

نادر اینست ہمچو او دیگر
ماه تابان آسمان شرف

اے پری پیکر ما ہیچ نداری انصاف	از که جوئیم وفا چون تو نداری انصاف
غنچه و گل شگفانید و دلم وانکشود	حیف ننمود چرا باد بہاری انصاف
غیر در بزم تو جا کرد و مرا نگذاری	این غضب ترکه چنین ظلم شماری انصاف
کس به ہجر تو چو من آه نباشد ناکام	یافت از دست توکے ناله و زاری انصاف

نادرا مرغ دل زار به فتراک نه بست
از چه رو نیست بآن چشم شکاری انصاف

چون میروم من سوی او میرود دیگر طرف	یارب رقیب راہزن از نزد او کن برطرف
ہر وقت در جانم توئی بل جان جان دانم توئی	ہمدرد و درمانم توئی در ہر مکان و ہر طرف
ہر سو بگردم دمبدم بہر تلاش آن صنم	از خوان وصلش یک قلم بند کسے کمتر طرف
از بہر نوش و نیش دل ہر سو بگردم متصل	از حسن آن پیمان گسل جانم طپان اکثر طرف

نادر بہر طرفی که آن خورشید رو رخ آورد
گردد ز فیض مقدمش پر نور چون خاور طرف

از قرب تو ہر کس که شد اے یار مشرف	از خانهٔ حق گشت بصد بار مشرف
تکریم خدا چیست پئے حضرت انسان	یعنی که نمائی تو بدیدار مشرف
کے قصهٔ افسانهٔ خوبان شنود باز	آنرا که نمودند ز اخبار مشرف
ارواح و ملک جمله براہت نگرانند	برخیز و نما سید ابرار مشرف
از روضهٔ سبز تو گراے رشک مسیحا	مے گشت شبے نرگس بیمار مشرف
از مین فیوض در پے نور تو میشد	نرگس چه که بر گلبن گلزار مشرف

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بو بکر و عمر حضرت عثمان اسد اللہ — از صحبت پر فیض تو ہر چار مشرف
در خواب بیائی چو یکے ماه دل آرا — گردد ز جمال تو شب تار مشرف

نادر چہ شود گر برسیدی بدر او
یک بار شدی بندۂ ناچار مشرف

در دیدہ ہمچو سرمہ کشم انتظار زلف — یکبار دلفروز نشد نیم تار زلف
سنبل بہ پیچ و تاب و بنفشہ نزار زلف — در انتظار گلشدن نوبہار زلف
ہرگز دلم ز روئیتو نشگفت ہیچ گاہ — یارب کسے مباد چو من دلفگار زلف
بر روئے فرح بخش پریشان چہ میکنی — کس نیست در زمانہ چو من غمگسار زلف
کم یافتم نشان دل غم رسیدہ را — کشتم بپاے شانہ ہمہ تار تار زلف
بر پائے نازنین تو افتاد عاقبت — بہر حنائے خونِ دل ست انگسار زلف
سر رشتہ دلست بدست تو از ازل — ناحق بہانہ چیست بود اختیار زلف

طرفے نہ بست ہیچ کس از کام نادرا
این زنگی ست خال سیہ در جوار زلف

با عاشقان خویش مکن در وفا خلاف — خوبان نمیکنند باہل ولا خلاف
بر گفتۂ رقیب نیاری بروے من — لیکن ہمی کنی صنما در قفا خلاف
چشمت کہ جرعۂ بسر خاکِ من فشاند — رندان کنند بر سر بختم چرا خلاف
داریم چشم عفو ز چشمت کہ ہیچ گاہ — اہل صفا نکردہ با اہل صفا خلاف
عہدے کہ کردہ ایم برایم تا ہنوز — صد بار کردۂ تو دران بیوفا خلاف
با غیر چون بصلح دگر میل کردۂ — با ما دگر مکن بت نا آشنا خلاف
ہر آنقدر کہ جور و جفا میکنی بکن — لیکن دگر مکن صنم دلربا خلاف
غفران چو در مشیت ایزد مقررست — با میکشان یار من زاہدا خلاف
آن کس کہ بر طریق محمد نمیرود — او را بود ز راہ خدا بر ملا خلاف
بیشک خطا بود چو صبا گر دگر کند — با زلف عنبرین تو مشکِ خطا خلاف

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

حیا نا ستم بنادر مسکین روا مدار
مه را نمیرسد که کند باصها خلاف

از چه در عشق تو دارد دل مضطر تکلیف — یاس هجران توام بود چه کمتر تکلیف
ناز من بر کرم تست نه بر حسن عمل — درد کردار بدم داشت مقدر تکلیف
یار از حال دل زار چه اظهار کنم — وای از بخت بدخویش منم در تکلیف
از وفا چیست بجز حسرت و اندوه نصیب — ناز بردار تراهست مقرر تکلیف
سرو من طرف چمن هم تو خرامان بگذر — اینکه سوی تو کند سرو و صنوبر تکلیف
خرم آن دیده که بر روی تو دارد نظری — تر نگردد اگرش هجر دهد هر تکلیف
هر سری از تو طلبگار مرادی باشد — میدهد عشق تو زانروی بهر سر تکلیف
یاس و امید بود فرحت و غم بخشش مرا — روز و شب گرچه دهد هجر تو دلبر تکلیف
ای ز روی تو مرا کام دل امید مگر — لام زلف تو دهد آه سراسر تکلیف
مدعای من دل داده بجز وصل تو نیست — عار نبود که دهد هجر تو دیگر تکلیف
یاد آن روز که در وصل تو خرم بودم — اینک از هجر تو گریانم و اندر تکلیف

ساده لوحی تو نادر چه عجب نقشی بست
تا ندانی که عبث داد ستمگر تکلیف

ردیف ق

قیامتیست در این عالم ابتلای فراق — که کس مباد گرفتار در بلای فراق
قمیص وصل خدایا بدوز بر قد من — ز دست دوست بکن از برم قبای فراق
قصور قیصر و کسری بباد رفت از کی — ببادم نیز رود یارب این بنای فراق
قسم بقامتت ای سرو قد که خوش دارم — از قیام قیامت شود بجای فراق
قبول کن ز غریب این سخن برای مجیب — مزن برای رقیب ای حبیب رای فراق
قلم باین دو زبان خشک و تر چه شرح دهد — بصد زبان نتوان شرح قصه‌های فراق

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

قضا نوشت و قدر خوانده ای طبیب سفینه — که وصل دوست بود نسخه دوای فراق
قسم بشاه شهیدان تشنه لب داری — که کن گذر بشهیدان کربلای فراق
قرار و صبر کدام و کجا ثبات و سکون — که کند بیخ همه سیل دیر پای فراق
قدح بنوش و بیزم آگه با تو آساید — دلم که سیلی غم خورده و قفای فراق
قرار و هوش کجا و ثبات عقل کدام — که سوخت خرمن اشان برق فتنه زای فراق
قیاس غم بفرح گیر گر بدل گردد — بنوش نوش وصال تو های های فراق
قصاص جان من و خون بهای دل زو گیر — که نیست قاتل ما عاشقان سوای فراق
قرین دوست شود عمر خویش از سر گیر — که ابتدای حیاتست انتهای فراق
قرار داد دل است این حکایت معقول — که انتهای حیاتست ابتدای فراق
قبول باد ز حافظ دعای خیر آمین — کسی مباد چو من خسته مبتلای فراق

قصیده تو عجیب و غریب شد نادر
بلی عجیب و غریب است ماجرای فراق

دلم بسکه شد مبتلای فراق — عجیب بسکه خوردم قفای فراق
اگر عمر خضرم میسر شود — بگویم همه ماجرای فراق
بشاه شهیدان بر آب وصال — رسان یارب از کربلای فراق
بود جز تو هر چیز را انتها — خدایا نما منتهای فراق

بگو نادر از من طبیب مرا
که جز وصل نبود دوای فراق

وصل جانان است انتهای فراق — جان و دل میکنم فدای فراق
بسکه خو کرده فراق تو ام — هر طرف میدهم صلای فراق
گر بوصلت رسم بگردانم — پنجه زور آزمای فراق
سخ حرمان دولت دیدار — یار و همکار و آشنای فراق
گر بوصلت رسم شوم سرور — می نهم سر بزیر پای فراق

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

داشت تا مگر بکف آرم
میدوم روز و شب قفائے فراق

گر به پایان رسد و یا نرسد
سر نهادم بر رضائے فراق

گو مسیحائیت چه کار آید
شد فنا وصل از بقائے فراق

نادرا نیک بیا ببین و بسنج
انتہائے غم ابتدائے فراق

بادل آواره دارد انتظاری اتفاق
اشکباری دلفگاری بیقراری اتفاق

من چه امید وفا دارم که هرگز هیچگاه
با کسے اے جان جانان خوج ونداری اتفاق

کے شگفتی همچو گل دل گر نه بودی جا بمن
تیر مژگان ترا یا زخم کارے اتفاق

بادلِ صد چاکِ من هجر تو دارد خار خار
بارخِ خوب تو دارد گلعذاری اتفاق

گر بگویم بار قیب روسیه کمتر نشین
سخت حیرانم چرا با من نداری اتفاق

تا مگر روزی ببوسم پائے رنگینش چو خاک
نادرا داریم ما با خاکساری اتفاق

صد حیف نیست در غم عشقت کسے رفیق
رفت آن زمان که بود کسے بر کسے شفیق

افتاده ام بفکر سر زلف تار تار
هوش و حواس رفته کارے چنین دقیق

نا آشنا مشو چو منم آشنائے غم
کے بے شنا عبور شود بحر بس عمیق

دارم غمے که در پئے او نیست فرحتے
ساقی بپاس عشق بده ساغر رحیق

در کوے زلف شانه چه آسان گذر نمود
ما را عسیر گشته مروری چنین طریق

دشوار شد معاش به هجر تو جان من
این آتشے است گرم تر از آتش حریق

بر خاطر شکسته ما جبر مے کنی
چون نیست هیچگاه مروت برین طریق

نام تو کنده است بدل نادر حزین
اے سنگدل کجا است ازین خوبتر عقیق

دمید صبح بیا ساقیا بیار رحیق
بجام مهر بده با من نزار رحیق

سرود وصفِ رخ یار میسر اید بیست
نه جام گل چو خورد صبحدم هزار رحیق

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

لب تو معجزه خوش بروے کار آورد
تبسمے به نمودے بشد زکار رحیق

بدور چشم فسون سازد دلنواز مدام
دگر کسے نخورد خود باختیار رحیق

بسوے ساغر جم کے دگر کشاید چشم
چو چشم مست تو بخشد بباده خوار رحیق

بدور عشق تو مهر و وفاق دیدم عام
چو چشم مست تو گردید غمگسار رحیق

گذشتم از سر نوش و نوازش اے نادر
شب فراق نیاید مرا بکار رحیق

هرچند بے نیاز توئی از نیاز خلق
لیکن تو واقفے که بود بر تو ناز خلق

کار من غریب هم از لطف کن براه
کس نیست دیگرے بجهان کارساز خلق

مارا بخاکساری کویش خلود بخش
چون خلق اولست سرو سرفراز خلق

بر عرش کبریائی و عظمت نظر نما
خود بر در تو هست جبین نیاز خلق

انجام کار ملک ترا حکم هم تراست
این چند روزه است همه ترکتاز خلق

دریاے کبریائی تو موج میزند
لنگر گداز عجز در شد جهاز خلق

من بے تو کے کسے بنظر هست آدم
عین حقیقتے تو همه این مجاز خلق

کس را مجال نیست که پوشد گناه خویش
پیش تو آشکار بود جمله راز خلق

این طرفه لطف بخش تماشاست نادرا
لطفش قصیر ساز امید دراز خلق

چو من غریب نه بینی اگر کنی تحقیق
نموده ست جهانی ملال من تصدیق

کسیکه عشق نورزد بود بمذهب ما
شقی و کافر و ملعون و مرتد و زندیق

رقیب روے سیه نابکار را بنگر
که عاشقان ترا میکند عبث تحمیق

دلم چو ابروے او دید گفت کلک قضا
نوشته بسمله بر لوح سیم نستعلیق

شتاب کن پئے کاریکه آمدی اینجا
که خوب نیست درین دار بے بقا تعویق

غمین و زار و حزین سوگوار و حاجتمند
چو من یکے نبود گرچه صد تراست عشیق

تو آشنائے یم حسینی و منے دانی
بآب دیده دلم رفته رفته گشت غریق

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

فراخ چشمے چو بان رقم مکن نادر
فتد تنفسِ کلکِ روان من در ضیق

شد پیشِ روے خوب تو ہر گل عرق عرق	از رشک مشکِ زلفِ تو سنبل عرق عرق
از داستان سرائی مرغِ دلم بلطف	شد روبروے گل ہمہ بلبل عرق عرق
یک نیم نالۂ زتہ دل کشیدہ ایم	در باغ گشت بلبل و صلصل عرق عرق
از بودِ آبروے تو چون نزد کردگار	خوبان شدند خود بتقابل عرق عرق
ظلمے کہ در اوایلِ الفت نمودہ بود	آخر تراز ستم بتامل عرق عرق

پرسند نادرا چو زکردارِ روزِ حشر
آری شوند اہلِ تغافل عرق عرق

اے بردہ در کمالِ لطافت زجان سبق	ہم در جہانِ حسن زخوبان عیان سبق
از بالِ شوقِ روئے تو بر آسمان پرم	از عاشقان ربودہ دلِ ناتوان سبق
وصفِ گلِ رُخِ تو چہ دلکش ترانہ ایست	من بردہ ام بنالہ ازین بلبلان سبق
در عالمِ ظہور ہدیر آمدن چہ غم	دارد ز انبیا شہِ صاحب زمان سبق
گر درسِ عشقِ احمدِ مرسل نخواندہ	تصدیق دان کہ نیست ترا در جہان سبق
خاکے کہ در فراقِ تو بر سر فشاندہ ام	بُردست در عروج ز ہفت آسمان سبق
یک کس زعاشقانِ تو چون من بعشق نیست	آرے برد ز پیر بر فتن جوان سبق

نادر بنظمِ نعتِ تو دارد توغلے
شک نیست گر بود ازین شاعران سبق

ردیف - گ

غمِ دہانِ تو دارد دلِ سخن در تنگ	کسے مباد چو من زین ملالِ دیگر تنگ
زسخت گیریِ عشقت اگر شوم شاکی	شود بخلق خدا وسیع دشتِ محشر تنگ
ہزار شکر بپایت نثار شد آخر	دلِ غریبِ دیار تو بود در بر تنگ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زچشمِ وحشیِ خود کن اشارتے بکرم ــ خیالِ وحشت دل کرده جانِ مضطر تنگ
چرا ز عشقِ غریبان شکایتے داری ــ نمے شود ز گدایانِ دلِ تو نگرہ تنگ
زلطفِ مہر و وفا خاطرم بیا ساید ــ زجورِ اہلِ جفا میشود دلم کرہ تنگ

عجیب واقع نادر بعشق مے بینم
بعکسِ آئینہ رویان دل مکدر تنگ

چون بیاراید بروے خویش آن دلبر کجک ــ دل ز دستِ نارسائی میزند بر سر کجک
یاد مے آید مرا زان کاکلِ سر پیچ و تاب ــ چون ہمے بینم بدستِ رہبرے اکثر کجک
شد بسوادے سرِ زلفش فزون سودائے من ــ ہمچنانکہ در ہر نظر بر صورتِ نشتر کجک
راستان از راستی افتیده راه کج روند ــ گر بیاراید برخ آن یار مہ منظر کجک
کس نمے داند چہ دارد تعبیہ ہر پیچ زلف ــ بہرِ قتلِ عاشقِ مسکین بود خنجر کجک
کج نہادان را براہِ راست آرد در زمان ــ کج کلاہِ من عیان سازد ز برقع گر کجک

شد رقیبش راست رو نادر ز بیم رمح آه
رام فیلِ مست گردد چون بود بر سر کجک

ز دودِ آه روانم شد آسمان تاریک ــ بدین قرار چو ماند شود جہان تاریک
فروغ عشقِ رخت گر نہ برکند شمعے ــ بکنجِ جسم بود جانِ عاشقان تاریک
چراغِ گل کہ برافروخت غیر بادِ صباء ــ کہ شامِ ہجرِ کسے دافت گلستان تاریک
ز دودِ آهِ منست آنکہ دور او پیچید ــ نگشتہ زلف سیاہست بر ابکان تاریک
ز خاکِ کوئے تو گر سرمۂ نصیب شدی ــ نمیشدے بجہان چشمِ ناتوان تاریک
چراغِ حسن بتانست خود جہان افروز ــ ببین ز دوری رویت دل و روان تاریک
ہزار شکر کن امروز شمع راه تواند ــ شوند زیر لحد ہر دو دیدگان تاریک

شبے رسم برواقِ نگارِ خود نادر
خدا کند کہ شود چشمِ پاسبان تاریک

کارم افتاد بابُتے بے باک ــ شوخ طبعی ستمگر سفاک

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کلکت تا شرح حسن او خواهد — تیغ غیرت زند زبانش چاک

گر شود آن سهی چمان بچمن — میکند خاک ناز بر افلاک

گر کند قصد صید سحر آن ماه — میفروشد سمک شرف بسماک

گر شکار رم کند خو شم لیکن — غم زنا بستن است در فتراک

گل رخا همچو لاله ام مپسند — که برم داغ آرزوت بخاک

گل چو روی تو نیست از هر بیت — نسبتی خاک را بعالم پاک

کن برون کینه من از سینه — شاد گردان درون این غمناک

گنه حسنت فزون و بیرون است — از حد عقل و حیطهٔ ادراک

کشتگان تو زندهٔ ابد اند — شد هلاک آنکه او نگشت هلاک

گندم گر بخاطرت چه عجب — که بدریا گذر کند خاشاک

گر کند عرض حال من بر دوست — نیست کس در معاشران دراک

کو صبا پیک عاشقان نادر
که جز او نیست قاصدی چالاک

شدم به هجر تو ای جان چنان سراپا خشک — که چوب خشک نباشد چنان بصحرا خشک

چنان بسوخت غم هجر یار خون دلم — که همچو نی شده یک لخت جمله اعضا خشک

بسوز هجر کشم آه و نالهٔ جانکاه — مگر چو بادیه گردد تمام صحرا خشک

بریخت جرعهٔ می یار بر سر خاکم — که تا نه دامن عاشق بود بفردا خشک

کنند بر سر زلفش دراز دستیها — خدا کند که شود زود دست اعدا خشک

به بزم باده کشان زاهدان نمی آیند — هزار حیف که دارند زهد و تقوی خشک

بوصف لعل ترش نادر ار قلم گیرم
چو گفته گفته شود این دهان گویا خشک

که همی پاشند بر زخم جگر طفلان نمک — کاشکی در سنگ هم بودی اگر پنهان نمک

شاید آن حسن ملاحت خیز او بینم شبی — گر بیندازد کسی در دیدهٔ دربان نمک

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

سوزش زخم درون افتاده منظور ازل
لذت زخم جگر شاید ترا معلوم شد

نادر

سنگ میگردد برآید زرم گر از کان نمک
زان نمی باشی بزخم عاشق بریان نمک

نادر آن حسن ملیحش جاگزین جان ماست
زان بجای اشک ریزد دیدهٔ گریان نمک

ای رخ تو آفتاب تابناک — وی نهاده ذره هایت سر بخاک
یک زمان بردار از رویت نقاب — تا پرند این ذره ها با صد تپاک
عاشقانت از ثریا تا ثری — شهره حسنت زماهی تا سماک
در غمت اشکم رسیده تا ثری — مردم چشم فتاده در مغاک
قتل مردم کرده شوری برنخاست — مرحبا اعجاز چشم سرمه ناک
چون به بزم غیر مینوشی ز رشک — پیچتابم می فزاید همچو تاک
با که گویم درد عشق خویش را — زانکه از افشای رازت هست باک
آه من سر بر فلک زین غم کشید — زلف چون مار تو دیدم رو بخاک

نادرا شکر غم او خوش بگو
گرچه میدارد فراقش دردناک

حیف از دست عشق آن بی باک — گشته ام زار و ناتوان و هلاک
نه هما خورد و نی سگ در یار — استخوانم به هجر شد کاواک
داد پروانه جان به سوز درون — کو کند اشک چشم شمعش پاک
دل که چون قطره درچکیدن بود — رفت آخر چو اشک خون در خاک
سوز دل کم نشد شب هجران — آب پاشید دیدهٔ نمناک
عشق آن غنچه لب گزید دلم — زد گریبان خود چو گل صد چاک
در عدم شور عشق نیست اگر — گل چرا آمده گریبان چاک

خون عشاق ریخت در یکدم
نادرا غمزهٔ بت سفاک

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چون نکہت آن گلگون قبا در شب کشاید یک بیک	غنچہ صفت تا صبحدم بر خود فزاید یک بیک
باور نمے آید مرا من خوب میدانم ترا	شرح غم دل پیش تو قاصد زملند یک بیک
حالیکہ دارم روز و شب رنجیکہ ہجران میدہد	سازم بہ پیش او بیان این جملہ شاید یک بیک
جادو طرازی ختم شد بر چشم سحر آگین تو	صد فتنہ ہائے نو بنو ہر لمحہ زاید یک بیک
در کوے او دفنم کنید آخر پے کارے برون	شاید نگار نازنین بر خاکم آید یک بیک
بنت بے حس و حرکت شود گویا چو سازی چشم را	بر آستانت برہمن جبہہ بساید یک بیک

باید کہ وصف روئے او سازم رقم در کوے او
بر نظم نادر خوئے او شاید گراید یک بیک

اے رفتہ دود آہ من شب تا سحر سوئے فلک	ترسم کہ روز روشنم گردد شب تاریک
من در پریشانی سحر کردم شب ہجر ترا	تو شام کردی روز در آرایش زلف و کجک
از دست یار فتنہ گر زخمے کہ دارم بر جگر	پاشند ہر ساعت مگر حسن ملیح او نمک
بحر عمیق اشک من دریا و روئے ہمچو مہ	مری عجب پیدا نمود از ماہ تا سوے سمک
رفتی ز کوئے دلربا خود سوئے مقتل مرحبا	دارم ہمین از حق دعا ایل کہ اللہ معک
آخر تو جان عالمے با جسم و جان سلمے	باشد رقیب رو سیہ چسپیدہ از چہ چون علک
من پا برہنہ در غمت ہر سو دوان رحمے نما	آخر چسان طے میشود این راہ پرخار و خسک
دنیا چہ باشد عاقبت جز روسیاہے خود بہ بین	سر تا بپا گشتہ سیہ از حب زر سنگ محک

نادر چرا گریان شدی در رنج و غم بریان شدی
رحمے نما بر جان خود کن گریہ باری کمترک

اے عاشقان فتادہ بہر رہگذر ہلاک	خوبان دہر بر تو ز من بیشتر ہلاک
از بسکہ جستہ ام دل خود را نیافتم	صد جستجوے وصل بتان شد مگر ہلاک
صد کوچہاے زلف بتان عمرہا گذشت	آخر دل نزار شد اندر سفر ہلاک
آہے درون کہ سوے فلک رفت باز گشت	شاید کہ صد غم تو شد آن نوحہ گر ہلاک
کے غم خورم کنون بفراق تو اے صنم	بستم کمر بروز ازل زانکہ بہ ہلاک

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل خاک شد ز عشق بدن شد ز دیدہ اشک
گردد پسر خراب شود چون پدر ہلاک

شب گریہ داشت در غم روئ تو شمع نیز
پروانہ وار گشت بہ آخر سحر ہلاک

نادر ز وصل یار کسے بہرہ یافت کم
ناکام گشتہ اند چو من بیشتر ہلاک

کرد قتلِ عالمے آن چشم فتان یک بیک
پر خاک و خون ہر سو بسے افتادہ غلطان یک بیک

ہر کس کہ دید ہم تو خامش سوختے مانند شمع
چشم گویائی تو کرد او را غزلخوان یک بیک

آہوان دشت چین باہم چرا امید ہشتند
کرد زلفِ مشک افشانت پریشان یک بیک

گر بیائی صبح دم سوئے تماشائے چمن
بلبلان گریان و گل گردند خندان یک بیک

زائمہ اِن روضۂ پاکِ تو شاہا حاضر اند
میسزد شانرا کنی یک روزہ مہمان یک بیک

سیر گلشن کردی و گل شد ز غیرت غنچہ باز
سرو و شمشاد و صنوبر گشتہ حیران یک بیک

عالمے را میکنی زیر و زبر از عشوہ ئی
میکشائی بر رخت زلفِ پریشان یک بیک

نادرا حیرانم از دستِ فراق آن نگار
راز دل را فاش کرد این چشم گریان یک بیک

دلا داری بہ بختِ خود چرا جنگ
کہ نبود بندہ را با حق روا جنگ

قضا را یک نظر دیدم برویت
کنون زیبا نباشد با قضا جنگ

ز خوفِ حق نسازی صلح صد حیف
روا با عاشقان داری بتا جنگ

چرا با عاشقان تہمت نمائی
ندارد ہیچ شاہے با گدا جنگ

رقیبت مردم آزارِ ستمگر
کند با عاشقانِ بینوا جنگ

چرا از قسمتِ خود زار نالی
ندارد ہیچ عاقل با خدا جنگ

بزلفِ پرخم او دل در افتاد
سکندر میکند با اژدہا جنگ

ز تیرِ آہِ او ترسد کہ حکمے ست
تونگر کے کند با بینوا جنگ

بہ گرفتہ پرداز زمانہ
رقیبت میکند با ما چرا جنگ

اگر زلفِ تو کافر کیش نبود
نسازد با مسلمانے روا جنگ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بچشم مست او نادر کہ گوید
بمن با عاشقان باصفا جنگ

تو رفتی از چمن جانا بشد آخر بہار اینک — گرآئی باز ہند دہر بہائے صد نگار اینک
بجولان تنگ تازی کردے و رفتی ازین صحرا — براہت در جگر صد داغ دارد لالہ زار اینک
تو با ما ساعتے بنشین کہ از چشمت عیان گردد — کہ مے با غیر خوردی یا نہ اے عیارکار اینک
ز بزم ہم میروی و عیش من را طیش میسازی — خم و جام و صراحی ہیچ مے ناید بکار اینک
چہ گویم صبر و طاقت در فراقت چون نہفت از دل — کنون در دست من نبود عنانِ اختیار اینک
مرا از جملۂ عشاق میخوانی و بیخندی — نمے آری چرا اے مستِ غفلت در شمار اینک
دل ہر غنچہ غلطان ست در راہِ تو گوئی آسا — گواہی میدہد دلبر بپایت ہزار اینک
بیادِ سبزۂ خط تو مردم سبز بین خاکم — بیا بر خاکِ ما بگذر تماوقتِ بہار اینک

بنشین نادر بیادِ قامت بے سایہ سرور
بجاے سایہ اش پای ہما اندر کنار اینک

ریزد ز چشمِ عاشقِ خونین جگر سرشک — از دیدۂ تر ریخت چنین بے اثر سرشک
شور آب ساختیم ہمہ چاہ ہاے شہر — از بسکہ ریختیم بغم بیشتر سرشک
گفتا کہ ور ز ابر سفید از چہ رو بریخت — در پلے یار ریخت چو از چشم تر سرشک
از بس کمی نمود سرشکم بگریہ دوش — شد رفتہ رفتہ صورتِ خونِ جگر سرشک
ہرگز ترا نظر ز کرم نیست سوے ما — ہرچند ریختیم بہ بیت چون گہر سرشک
بلبل بنالہ آید و گل نوحہ خان شود — از چشمِ عاشقان تو ریزد اگر سرشک

در آرزوے چشمِ سیاہِ تو دوش دل
نادر صفت بریخت ز مژگان تر سرشک

بقتلِ عاشقِ مسکین میا چنین چالاک — نشین بلطف و دگر آستین مچین چالاک
براہ عشق چنین سست پے مشو زاہد — روے براہِ عدم روز واپسین چالاک
بہ بگیر دل و جام مے ز دستِ مغی — بیا بکوے خرابات اے غبین چالاک

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

میانِ خشک لبان کس چو من نبودے تر — اگر بگریہ نبودے دلِ حزین چالاک
چنانکہ دل زجہانے تو مے بری بادا — بدلبری نبود ہیچ مہ جبین چالاک
نگاہ لطف تو بنواخت عاشق خودرا — کسے ندید بنکردست کاردین چالاک
ستارہ ریز شبِ ہجر میشوی زدو چشم — دلا ببُردی بُتِ مہروش مبین چالاک
صدائے آہِ تو بشنید چون بسفتنِ گوش — زقعرِ بحر برآمد درِ ثمین چالاک
رسید آہ بگردون ونالہ تا کوشش — ہزار بار دلِ بہتر این قرین چالاک
نگار شوخ وستمگر حسین چنین بجبین — کسے ندید زخوبان بتے چنین چالاک

چو نیست یاد خدا نادرا بغیر ریا
بروبجوے بتے گوشۂ گزین چالاک

ردیف ل

لب لعل ترا گوید دعا دل — تو دانی تا چہ دارد مدعا دل
لطیفے چون بصارت یا بصیرت — بیا جایت کنم در دیدہ یا دل
لبت را با بہا حیا موتی ست — بدردِ جان ازان جوید شفا دل
لذیذ از غم بکام جان بود تلخ — چو در ہجر تو باشد مبتلا دل
لقاے یار ما شمس الضحی دان — زعکس او شود بدر الدجا دل
لآلی میفشانند از غزلہا — ہزاران برگل رویش عنادل
لب میگون او شہد مصفاست — گر از وے یابد شفا جان وصفا دل
لواے عشق ہر جا بر فرازند — بود بر فوج غم صاحب لوا دل
لباس شادیش منکر کہ خون شد — صنوبر را ز داغ لالہ ہا کو دل
لطیفان ہر کجا در جلوہ آیند — حریفان را کجا صبر و کجا دل
لحاظ دل کن از آہ من نفس — کہ ہست آئینہ یزدان نما دل

لزوم بند گیہا عرض دارش
صبا از نادر ابن شاہ عادل

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

من داده ام دگر مطلب باره بار دل   سازم نثار باشد اگر صد هزار دل
قاصد نشان کوچهٔ قاتل بیاد دار   یابی دراں طپیدهٔ بے بیقرار دل
دیوانه ساختست مرا شور بچگاں   آخر کدام روز شود سنگسار دل
بسمل دلے که بود به برعرض کرده ام   دیگر کجاست تا بدہم یک دو چار دل

نادر غرض ازاں رخ و گیسوے یار داشت
ظاهر نمود گردش لیل و نهار دل

اے جمال نازنینت گلبن بستان دل   هر سحر خواند دعایت بلبلِ خوشخوان دل
خندهٔ شیرینت از گنج دهن دارو ے جاں   شکر گفتارت ازیاقوت لب درمان دل
تو بحکم خویش در اقلیم جانم حاکمی   نکهتِ مشک و عارا ہے کنند خاقان دل
خواهم از لطف خداوندی که از اقبال و جاه   در امور عشرتت بنود سر ارمان دل

نادر اندر بحر عشقت غوطه ها خورده مدام
تا که آرد زیب گوشت صد در از عمان دل

ز روے روشنِ جاناں شد آفتاب خجل   ز پردهٔ رخِ زیباے او سحاب خجل
ربوده از لب لعل تو بوسهٔ ناگاه   شد از لعاب دهانم شرابِ ناب خجل
اشارتے سوئے مستاں خود نما که شود   میان میکده خوش ساغر شراب خجل
ز بسکه غرق عرق شد دلِ گنهگارم   ز دامن ترِ من گشت جوے آب خجل
لبان سرخ تو خود خونِ لعل و مرجاں ریخت   مقابلِ دُرِ دنداں دُرِ خوش آب خجل
بیا به بزم حریفاں نوازشی فرماے   به بیں ز نالهٔ پر سوز من رباب خجل

کلام نادرِ نادر چو مدعی بشنید
چو شعر خویش عیاں گشت در جواب خجل

رو سوے غنچه و گل گاه نیارد بلبل   خبر از روے خوشت آه ندارد بلبل
گریه بر خاک چمن بے سببے نیست و لا   تخم عشقِ گل خنداں تو کارد بلبل
ناله سنجی ز چه با عاشق شیدا دارد   داغ عشقِ تو بدل سوخته دارد بلبل

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مرو از باغ گل تازه من وقت بہار
ابر آسا ز مژه اشک ببارد بلبل

اے خزاں رخت بدر کش ز چمن بہر خدا
طاقت دوری گل آه ندارد بلبل

نادر از رنگ حوادث چہ نویسم کہ ہمیں
ہستی خود نفسِ چند شمارد بلبل

یار آمد بر برم دوش پریشاں کاکل
دل پریشان شدم از صحبت پیچاں کاکل

حسن روئے تو کہ شمعیست فروزاں شب و روز
ہمچو دودیست پریشاں بسر آں کاکل

تر دماغند اسیران کمند عشقش +
مشک بیز است بچیں رخ جاناں کاکل

روے خوب تو عجب رونق زیبا دارد
شل سنبل شده خوش زیب گلستاں کاکل

در غم اہلِ دلاں سر بگریباں دارد
آخر از چیست چنیں زار و پریشاں کاکل

کرده دلہاے جہانی بہ شکنہا محبوس
پشت خم کرده بہ تدبیر نمایاں کاکل

سبد پر ز گلاب است بدانست ہزار
کرد دلہاے عزیزاں چو بہ داماں کاکل

برد نادر ز دلم صبر و سکوں آخر کار
کرد بے وجہ بمن سحر نمایاں کاکل

ز چشم مستِ تو شد ساغر شراب خجل
فتاده باده کشاں یک بیک خراب خجل

بہ پیش زلفِ دوتا گشتہ مشک ناب خجل
ز تاب حسن تو شد ماه و آفتاب خجل

بیا بباغ بہ بیں حال بزم و فصلِ بہار
نہ شبنم است بر ویش کہ شد گلاب خجل

ز چنگ ہجر تو ہر چند خشک نے شده ام
ز نالہاے دل من بود رباب خجل

حدیث لعل لبت ہمچو قند شیریں است
غریب نیست اگر گشت شہد ناب خجل

شبات ہستی عاشق ہمیں بود نفسے
ز بحر رخت بروں کرد خود حباب خجل

دلم ربودی و قربان خاطرت بادا
رخم نماے و مکن ز و دور نقاب خجل

سوال حلّ معماے ابروش کردم
کہ گشت چشم سخن گوے لاجواب خجل

بسر دہرے او نادر آه سوزانم +
نموده داغ دلِ مہر و ماہتاب خجل

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زدستِ زلفِ تو دارم بسے پریشاں دل
به وحشت است قرین وز خود گریزاں دل

زدست بر د حوادث چو گشت حیراں دل
مقام خویش نمود است کنج احزاں دل

به دامِ عشقِ تو افتاد ناگہاں غافل
رخت امید فسونی که گشت ناداں دل

ہمیشه خوارِ جفا خورد و خار خار فراق
نکرد در چمن دہر گل بداماں دل

زخان و مان و شده آواره عاقبت ناچار
گرفت در غمِ ہجرت رہ بیاباں دل

زکلبۂ من مسکیں بتا چه می طلبی
کدام روز به عشقِ تو داشت ساماں دل

تو ہمچو برق درخشاں بجلوه خنده زناں
منم که اشک بریزد زغم چو باراں دل

زمین مہر محمد کنوں بود معمور
زتر کتاز بتاں گشته بود ویراں دل

گرفت دامن شاہِ اُمم ازاں نادر
که بود سخت گرفتارِ رنج و عصیاں دل

شد در غمِ رخِ تو زجانم قرار دل
شاید که نیست ہیچ کسے غمگسار دل

شد در پے وصال تو ناگاه از برم
دارم ہنوز صبح و مسا انتظار دل

زلف کج تو راست نگردد به ہیچ وقت
در صدق و کذب نیست از اں اعتبار دل

کاکل نه ہم کناری او بر کنار شو
جز چند قطرہ خوں چه حصول از فشار دل

صد بار جان نثار فشاندی بپاے تو
بودی اگر زبخت بجاں اختیار دل

زلفِ کجِ تو راست به پاے تو میرود
شد رہنمون راستیش انکسار دل

نادر به عشق یار منم مبتلای غم
شد با خزاں به ہجر مبدل بہار دل

کس نیست در فراقِ تو جاناں چو من ملول
دارم زدست عشقِ تو خود جان و تن ملول

لعلِ لبِ تو خاطرِ من رنجه میکند
معلوم میشود دلِ من در سخن ملول

خوشبوے کاکلِ تو صبا را بباد داد
گل را نمود رشکِ رخت در چمن ملول

شوق مدینه دامنِ خاطر فرا گرفت
اکنوں زدستِ عشقِ توام در وطن ملول

گشتند بے گناه حسن ہم حسین را
زیں واقعه شدند بسے پنج تن ملول

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از زہر و تیغ قتل نمودند طاغیاں
نادر منم بہ رنج حسین و حسن ملول

شد ز قدت بہ گلستاں سرو صنوبر خجل
سنبل و ریحاں نمود زلف معنبر خجل

از درِ اشکم بسوخت ورّے ہفت آسماں
ہم ز رخت بر ملا گشتہ مہ و خور خجل

زلفِ سیاہ مشکِ بیز کرد چو ابر وے خویش
عود و اگر ز غم بسوخت ہم شدہ عنبر خجل

تو بہ نگاہِ چشمِ مست کردہ خراب عالمی
من بامید جرعۂ بالبِ خشک و تر خجل

غرقِ عرق ز روے تو گشت گلاب در چمن
دیدۂ نیم خواب تو ساختہ عبہر خجل

یار ز بیقراریم چنیں بجبیں نمود دوش
شد بمیانِ عاشقاں این دلِ پر حذر خجل

بوسۂ دل نوازِ او کیفِ عجیب میدہد
شد ز لباں نوش بخش قند چو شکر خجل

ہر کہ رخش نہ زرد شد در غمِ دوری رخت
در صفِ بازہ اں بود بندۂ عنبر زر خجل

نادرِ پر گناہ را بخش خدا بفضل خود
تا نکنی بمحشرش پیشِ پیمبر خجل

ہیچ و انت را خیالِ قامتت باشد دلیل
در رہِ عشقِ تو باشد چشم گریانم سبیل

در روانِ جان و تن مثلم نباشد در جہاں
در کمالِ حسن نبود از بتانت کس عدیل

خالِ نیلی گرد لعلش جام پر کوثر زند
گشت جاری آب چشم در غمش چوں رود نیل

غنچہ و گل از لبِ نوشینِ او در زہر خند
نرگس اندر باغ حیراں شد ازاں چشم کحیل

خاکسارانِ درش را نیست بیم انقلاب
گر کند جور و جفا صد بار ایں چرخِ بخیل

عاشقاں را از سرِ کویت تو مانع شد رقیب
عاقبت بنمودہ آہِ خاکسارانش ذلیل

شاہدِ دعوے من باشد ہزار اندر چمن
نیست از خوباں کسے مانندِ آن گل رد شکیل

قتلِ مردم میکنی و باز می پرسی چرا
از نگاہ کیستی اے بسملِ چشمم قتیل

در طریقِ دین و دنیا امتانت شاد کام
لیس فی الدارین یا ختم الرسل ہادی سبیل

نادرا از روزِ محشر غم مخور در ہیچ گاہ
بہر فوز امتاں باشد رسولِ حق کفیل

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل کہ از روزِ ازل بود بجاناں مایل　　نشدے کاش بآں زلفِ پریشاں مایل

ہر کرا دردِ محبت بدلش یافت قرار　　ہیچ گاہے نشود بازبدرماں مایل

تا بکوے تو چو گل گرد نشینیم بصدر　　بلبلِ زار اگر شد بگلستاں مایل

من چرا طوطیِ آئینہ رویت نشوم　　بلبلِ زار چو شد بر گلِ خنداں مایل

تا زِ تشریفِ غمِ عشقِ تو شد صدر نشیں　　حور و غلماں شدہ بر حضرتِ انساں مایل

اشکباریِ مرا برقِ جمالت افزود　　تا بروے تو شد ایں دیدۂ گریاں مایل

گر بہ بیند رخِ زیبائے تو یکبار عیاں　　باز لیخا نشود یوسفِ کنعاں مایل

نانہ بر منزلِ مقصودِ وصالِ تو رسم　　کے بساں نشود ایں بے سر و ساماں مایل

وہ چہ اعجازِ جمالِ تو بعاشق بنمود　　گشت از روے تو بر قرٔتِ قرآں مائل

ہر کہ دعوے سخن پیشِ تو نادر دارد
اول از ہند شود سوے خراساں مایل

ایکہ از روے تو دارد ماہِ تاباں انفعال　　زرد از خوے تو گل وز بوے بستاں انفعال

من ندارم غیر او پروائے غیر و آشنا　　یار میداند کہ دارم از رقیباں انفعال

روشن از رویت و خورشید جہانتاب آمدہ　　از چہ رو دارد بگو ماہِ درخشاں انفعال

لازم عشقت ننگ و نام را بگذاشتن　　من ز رسوائی ندارم اے عزیزاں انفعال

عیب خوباں نادرا از روے او شد آشکار
یک بیک دارند زیں رو جملہ پنہاں انفعال

ردیف م

من کہ دل باختۂ جانانم　　بے رخِ او چہ شکیبد جانم

مار زلفش بفسوں رام نگشت　　عمر بگذشت بہ ہندوستانم

مستِ آں چشمِ خمار آلودم　　کشتۂ خنجرِ آں مژگانم

ملکِ دل لشکرِ غم ویراں ساخت　　شاہِ حسنی تو کن آبادانم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مردم چشم من اندر خون است — حال مردم ز تو زینسان دانم
محو دیدار پر انوار تو ام — فتنهٔ طرّهٔ مشک افشانم
میرود دود ز فرقم همه شب — شمع بزم طرب رندانم
مهر گر جنبدت از دل چه عجب — آتش از سنگ برآید جانم
ماه کنعان توئی امروز بمصر — من همان غمزدهٔ احزانم
مرهم بر دلم از وصل بنه — که جگر سوختهٔ هجرانم
مهربان شو بر خود بارم ده — بر درت منتظر فرمانم
مدحت آن دهن تنگ بشعر — غنچهٔ پابستهٔ خندان خوانم
منزل عشق ندارد پایان — عمرها گرچه جنیبت (اسپ) رانم
محرم راز دلم دست نداد — در طلب آبله پا حیرانم

میل نادر سوی احمد شاهیست
که دُرِ دُرج شهٔ درانم

یاران خبر از حال دل و جان بکه گویم — شرح غم و خون خوردن پنهان بکه گویم
سوز دلم از پیرهن چاک عیانست — لیک از طپش سینهٔ بریان بکه گویم
حال دل اگر باد صبا را بدهم شرح — بی همدم جان شرح غم جان بکه گویم
شیرینی کامی ز لب او طمعم بود — از تلخی آن خسرو خوبان بکه گویم
در مصر عزیزان چو زلیخا خوش و ناخوش — از دلبر یوسف کنعان بکه گویم
چون مورچه در مسکن مسکینی و فقرم — در دل هوس صدر سلیمان بکه گویم
یک ز عشق تو بسالی نتوان گفت — صد غصهٔ هر روزهٔ هجران بکه گویم
آیا غزلم چون غزل خسرو هند است — کس نیست ز یاران خراسان بکه گویم
نی ممتحن طبع خوشم عبد غفور است — زاخوان بود این کار ز اخوان بکه گویم

نادر بجوانی ز غم دوست شده پیر
در خیل جوانان غم پیران بکه گویم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بهجرت اے پری چوں از وصالت یاد میکردم　　بسرشک از دیدہ مے باریدم و فریاد میکردم

اگر مے بود شاہے زیر چرخ نیلگوں منظر　　ز بیدادِ تو اے بیداد گر بیداد میکردم

اگر مے بود اندر بیستوں اے جانِ شیرینم　　بناخن کار کار تیشۂ فرہاد میکردم

تو رفتی گر بہ بزمش مدعی من نیز در کویش　　بناکش جبہہ میسائیدم و دل شاد میکردم

ترا بیرحم اے صیادِ زاولِ من ندانستم　　وگرنہ مرغ دل را از قفس آزاد میکردم

چو آواز جرس در گوش من آمد تمام شب　　ز آمد آمد دلبر دل خود شاد میکردم

ولش بگرفتہ زیں غم خانہ دل من ندانستم　　برایش خانۂ در چشم خود بنیاد میکردم

چہ مقدور است نادر را کہ چوں شاہ شجاع گوید
کہ او شاہ است و من خادم چہ حرف ایجاد میکردم

تا چند بسوز غم بسازم　　چوں شمع بگریہ جاں گدازم

ایں زردی روی و خشکی لب　　از پردہ بروں فگند رازم

تا جان بودم امید باقیست　　زاں دلبر شوخ جاں نوازم

گر پای نہد بدیدۂ من　　در دیدہ وراں سرے فرازم

نادر بامید روز وصلش
تا ہست سرم بسوز سازم

نگارے گلعذارے دوش دیدم　　بحسن خویشتن مدہوش دیدم

دو چشم نرگسش مست می ناب　　جہانے در پیش بیہوش دیدم

شراب حسن او در کعبۂ رخ　　چو خُم در میکدہ پر جوش دیدم

دہانش غنچہ گل وقت تبسم　　دگر لعل لبش را نوش دیدم

گہے پیدا میان انجمن ہا　　گہے از چشم خود روپوش دیدم

کسے گر سوے او بکشاد چشمی　　چو مستِ بادہ دور از ہوش دیدم

دلم دستے کشودن آرزو داشت　　دو مار عنبریں بر دوش دیدم

عجب مغرور حسن خویشتن بود　　نہ بر حرف کسانش گوش دیدم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بغرض حال نادر خندہ فرمود
بحرفِ مطلبش خاموش دیدم

روے تو جان جاناں دیدم ندیدہ بودم	ماہے چنیں درخشاں دیدم ندیدہ بودم
رفتی بہ بزم رندان خوردی شراب چنداں	از کار خود پشیماں دیدم ندیدہ بودم
دیوانہ ات بصحرا حال عجیب دارد	از خود بخود گریزاں دیدم ندیدہ بودم
در صحن باغ دیشب از ناز مے خرامید	شمشاد گل بداماں دیدم ندیدہ بودم
اے کعبۂ رخ تو ایمان جملہ عالم	صد عید بر تو قرباں دیدم ندیدہ بودم
دیشب بیاد لعلش خوں میگریست چشمم	صد سلک دُرِّ مرجاں دیدم ندیدہ بودم
ہردم شرارہ ریزد داغ دلم بیادت	خوش گلبنِ گل افشاں دیدم ندیدہ بودم
تا کے رہی زپیشم رحمے بجان ریشم	ظلم چنیں نمایاں دیدم ندیدہ بودم
آخر خطِ لبِ او مہر دہاں گرفتہ	مورے شود سلیماں دیدم ندیدہ بودم
جائے کشید آخر کم التفاتیٔ تو	رنج و غم فراواں دیدم ندیدہ بودم

نادر بیاد چشمش از بسکہ اشک ریزم
از چشم خویش طوفاں دیدم ندیدہ بودم

از رخت چوں چراغ مے سوزم	بہ دلِ تیرہ داغ مے سوزم
پے تو اے سرو قد لالہ عذار	زآہِ سوزاں بباغ مے سوزم
بے رخت ز آتشِ مے صافی	لالہ آسا ایاغ مے سوزم
شب ہجرِ تو اے ماہ خوبی	شمع صوت دماغ مے سوزم

نادر از عشق یار ناصح را
ہمہ پند و بلاغ میسوزم

چوں مہر تو در گلِ است و آبم	تا زندہ ام از تو رخ نتابم
ز آتش فرقت تو جانا	دل سوختہ و جگر کبابم
حیران تو ام کجات جویم	جویان تو ام کجات یابم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

یک ره بشنو که در فغانم
یکبار به بین که در عذابم
در روز بچشم کو نیائے
در شب بشمار خفت بخوابم
آلام فراق گر نویسم
مکتوب شود و صد کتابم
صدنامۂ شوق خوش نگارم
گر شاد کنی بیک جوابم
چون شد که دلت گرفت آرام
وز بهر تو من در اضطرابم
جور فلک از منت جدا کرد
حقا تو نکردۂ عتابم

نادر چه کنم چه چاره سازم
چون نیست بدل توان و تابم

تا کے با غمت نزار باشم
دل خسته و اشکبار باشم
شب تا به سحر ز درد هجرت
اختر ز فلک شمار باشم
در وصف گل رخ تو یک حرف
کے گویم اگر هزار باشم
احسان تو بیش و شکر من کم
زین ره ز تو شرمسار باشم
رفتی ز میان و من هم اکنون
از غیر تو بر کنار باشم
برگشته نکردۂ نگاہے
از تو چه امیدوار باشم
رفتی و بگو وگر کے آئے
تا چند در انتظار باشم
هرگز دلم از وفا نگردد
هرچند ز هجر زار باشم

بهتر که درین مقام نادر
رو کرده به کردگار باشم

بیا بیا که ز دیشب در انتظار توام
نه راحت و نه خور و خواب و بیقرار توام
بیا بخاک من کشته یک نظر انداز
ز خون بخاک سرشته چو لاله زار توام
به زیر سایۂ گلبن چو بلبلِ نالان
فتاده شکر گذار گل عذار توام
اگر به کلبۂ احزانِ من شبے آئی
ستاده سر بکف آمادۂ نثار توام
بیا بمیکده بنشین و باده پیما شو
بریز جرعه بخاکم که میگسار توام

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

منم که نیست مرا بی تو هیچ ملجائی — تو یار غیر مشو جان من چو یار توام

بعشق تست گرفتار نادر صابر
مگر که رحم کند زلف تابدار توام

به کویت ناتوان و زار و پیرم — نگه ای نوجوان شو دستگیرم
مرنجان خاطر نادر خدارا — چو در بند سر زلفت اسیرم
بچشم گر نهی پا عین لطف ست — بصد جان جانِ من منت پذیرم
ترا در حسن و خوبی نیست ثانی — بسوز عشق من هم بی نظیرم
مسیحائی منی پروا چه دارم — چو گوئی میر من صد بار میرم
مشو از من گریزان هیچ گاهی — نه آنم من که دامانت نگیرم
چو استغنائی عشقت حاصلم شد — به از قالین بود فرش حصیرم
زکوٰة دولت حسنت عطا کن — تو شاه ملکِ حسنی من فقیرم

نگردم نادر از پیمان عشقش
به درد هجر گر صد بار میرم

جمالِ یار عیان از نقاب می بینم — به زیر ابر نهان آفتاب می بینم
جواب ناصح موذی نمیدهم ورنه — هزار مسئله لا جواب می بینم
دلیکه غرق بدریای صاف صهبا بود — کنون به آتش هجرت کباب می بینم
زمن به بزم رقیبان شدن چه میپوشی — به ماهتاب عیان آفتاب می بینم
دلی که داشت نشیمن به شاخ سدره کنون — اسیر طرهٔ پر پیچ و تاب می بینم
خراب مضبطه عشق آن بت خمار — بهر طرف که روم شیخ و شاب می بینم
رخ کتابی جانان نمیرود ز دلم — اگرچه صبح و مساء صد کتاب می بینم

به دور نرگس مستانهٔ تو نادر را
زباده مست بحالِ خراب می بینم

لله الحمد دلِ واله و شیدا دارم — ناز بردار بتان پر ز تمنا دارم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ذوق دیدار تو از بس بہ دل غمگین است
آہ و افغان ہمہ چون بلبل شیدا دارم

تو بہ اغیارِ سرِ سیرِ گلستان داری
من شب و روز غمت لے گل رعنا دارم

تا بدام سر زلف تو فتادم ناکام
نہ بہ دل ذوق چمن نہ سر صحرا دارم

منکہ وحشت زدۂ چشم تو بودم بچہ رو
بہ گلو حلقۂ آن زلفِ چلیپا دارم

جگر و سینہ و پہلو ہمہ یکسر داغند
شور عشقت نہ ہمین در دل رسوا دارم

بہ رخ زرد روان است سرشکِ خونیں
راز پنہان محبت ہمہ پیدا دارم

نادر از عشق بتان سخت ملولم شب ہجر
نہ دلِ صابر و نے جانِ شکیبا دارم

دارم بیاد روئے تو ہر صبحدم الم
ہمچون صبا کہ ہر گلشن ہست ہم الم

آنکس کہ مرد در غم ہجر تو نامراد
ہمراہ خویش برد بملک عدم الم

جانان بآستان درت میفزایدم
در یاد خلد کوے تو سیر ارم الم

یاد آن زمان کہ چشم تو میدادمے بجام
ایندم بجاے فرح دہد جام جم الم

درد فراق کرد عیان اشک بر رخم
دارد نہان بجان غریبان ستم الم

نادر ہزار شکر بیاد گلِ رخش
رفت از دلم چو باد صبا یک قلم الم

زدرد ہجرت اے دلبر نمیدانم کجا ہستم
بحالِ ابتر و مضطر نمیدانم کجا ہستم

مے عشق تو نوشیدم دگر چون خم نہ جوشیدم
ز عالم چشم پوشیدم نمیدانم کجا ہستم

ببند زلف پیچانم بسے زارم پریشانم
چنان بدحال و حیرانم نمیدانم کجا ہستم

خیال روے تو دارم ز چشمان اشک مے بارم
ز ہجرت اے دل آزارم نمیدانم کجا ہستم

نمودی صبح رخسارم بہجر اکنون گرفتارم
بسے حیران در این کارم نمیدانم کجا ہستم

چہ گویم نادر شیدا بہجر آن بت ترسا
بدرد و رنج جان فرسا نمیدانم کجا ہستم

ذرّہ منم خاک منم گرد رہے یار منم
ماہ منم زہرہ منم مہر پر انوار منم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نالہ منم آہ منم عاشق سرباز منم
طالب دیدار منم عاشق رخسار منم
حیف ترا ہیچ گاہ نیست ز حالم خبر
گلبدنا غنچہ لبا نالۂ ما شاد شنو

درد منم سوز منم ساز منم تار منم
با ہل خمار منم شایق مے خوار منم
نالہ کنان تا سحر در پس دیوار منم
در قفس ریختہ پر مرغ گرفتار منم

نادرہ جان بازہ منم خوش تنگ تاز منم
زار منم خوار منم بیکس و ناچار منم

ز روییت گلے آرزو چیدہ ام
بہ دل آرزوہاے دیرینہ را
سر نا امیدی ز دستِ فراق
بشکرانۂ یک نظر بر رخت
بگشتم جہانے بیانِ صباء
قدت را لب سرو چمن بارہا
صفائی رخت دیدہ آئینہ گفت

ترا دوش در خواب خوش دیدہ ام
چو موئے سیاہ تو پیچیدہ ام
بسے سال و مہ زار خار دیدہ ام
چو گوہر کہ از دیدہ باریدہ ام
گلے چون تو بسیار کم چیدہ ام
بہ موزونئ طبع سنجیدہ ام
ہر آئینہ مثل تو کم دیدہ ام

چو آید سوے خاک نادر نگار
نثار کفِ پاے او دیدہ ام

کلامت بہ شکر مے شمارم
رخت را ماہ انور مے شمارم
نمے شاید جواب تلخ گوئی
رخ تو کعبہ خالت سنگ اسود
منِ مسکین حالتے دارم بہ ہجرت
چو وصفِ ابروان گویم ز مژگان
بہر لحظہ روان کن خون مردم
چو قمری نالہا دارم بہ گلشن

لبت قند مکرر مے شمارم
بدورش خال اختر مے شمارم
لبت را تنگ شکر مے شمارم
طوافت حج اکبر مے شمارم
شب ہجر تو اختر مے شمارم
گلو را زیر خنجر مے شمارم
چو مژگان تو نشتر مے شمارم
ترا سرو و صنوبر مے شمارم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مرنجان از خطا گر مشک گفتم
خطت را سبزهٔ تر مے شمارم

بہ بحر حسنِ بے پایان رویت
دو زلفت مشک و عنبر مے شمارم

رقیبت را چو سگ خوانم مشو رنج
ازان ہم بلکہ بدتر مے شمارم

چرا محتاج ماہِ عید باشم
مۂ نو ابرو‌ت گر مے شمارم

تو میدانی کہ داغ سینہ زخم ست
من آنہارا چو گوہر مے شمارم

نمیدانم کہ با غیرت چہ سود ست
ترا دلدار و دلبر مے شمارم

بخاکِ پاے او اکسیر خاکیست
بخاک پا برابر مے شمارم

چو شب ایم بجاے خویش تا صبح
جفاہایت مکرر مے شمارم

عجب نادر کہ دارد سرد مہری
رخش را مہر خاور مے شمارم

در غمِ ہجر تو دل شاد کنم یا نہ کنم
لطف و بیدار ترا یاد کنم یا نہ کنم

سرو من زیر صنوبر بخیال قد تو
نالہ چون قمری ناشاد کنم یا نکنم

خسرو ملکِ جہانِ غم شیرین توام
تاج سر تیشۂ فرہاد کنم یا نہ کنم

وقت ذبح من بیچارہ نگفتی تکبیر
شکوہ از دستِ تو جلاد کنم یا نکنم

گلشن روے تو ہر لحظہ بخاطر دارم
نالہ چون مرغ چمن زاد کنم یا نکنم

ادب عشق توام خون بجگر میدارد
از جفاہاے تو فریاد کنم یا نکنم

اشکم آوارہ شد از دیدہ چو آمد بیرون
فکرِ غم خواری اولاد کنم یا نکنم

نادر از درد کنون ضبط فغانست محال
شکوۂ آن بت بیداد کنم یا نکنم

بہ عشقت ناتوان و دردمندم
ازین بے مہرے تو دہر گزندم

ندیدم روے آتش خیز گاہے
بہ آہ و نالہ سوزان چون سپندم

من آن چابک سوار دشتِ عشقم
کمند زلف نتوان کرد بندم

بموباف و رخشان بستۂ مو
چرا باروے رخشان دل نہ بندم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زلعلت نوش مے بخشی باغیار
ز نہ دسد نیش بر دل زہر خندم

دہانم پُر کند زہراب حسرت
چو یاد آید لب لعل چو قندم

ترا بر حال کس جانان نظر نیست
من از شدت بہ ہجرت پاے بندم

ترا باید کنی رحمے بہ حالم
کہ زار و ناتوان و مستمندم

پسند خاطرش نظم تو نادر
اگر افتد ہمین باشد پسندم

بیا بہ بین کہ بہ ہجرت چہ عالمے دارم
دلے شکستہ و چشمان پر نمے دارم

برفت جان حزین و دل نزار پست
بحال زار کنون نیک ماتمے دارم

بہ آہ و نالہ چہ سازم کہ اختیارے نیست
بشوق ساز تو ہم زیر و ہم بمے دارم

جراحت جگر افزون و سینہ پر خون است
نہ داروئے نہ طبیبے نہ مرہمے دارم

تو رفتی از بر و آہ و فغان بہ ہمراہ است
نہ یاورے نہ شفیقے نہ ہمدمے دارم

بیا برائے خدا تا کہ راز دل شنوی
بغیر تو بہ کہ گویم کہ این غمے دارم

ترا بہ قتل من زار ہیچ سودے نیست
کہ من نہ جان و دلے غیر یک دمے دارم

بہ ہجر ساغرے در کفم خیال مبند
قسم بنوش لبت جام پر سمے دارم

بشانہ باز مکن موے پر شکن برہم
کہ آشیانہ بزلف تو در خمے دارم

طواف کعبۂ کویش بدامن تر کن
کہ در حریم وفا چشم زمزمے دارم

وفا نکردہ ازینہا کسے اہل وفا
خیال وصل بتان نادرا ہمے دارم

نالہ در ہجر تو اے یار کنم یا نکنم
درد عشقت بکس اظہار کنم یا نکنم

صحبت عشق رقیب تو ز من مے پرسد
با چنین رابطہ انکار کنم یا نکنم

شدہ نے خشک تنم در غم ہجرت اکنون
نالہ از دست تو ناچار کنم یا نکنم

بے تو اے جان جہان زندگیم چیزے نیست
بہر دیدار تو اصرار کنم یا نکنم

چون اسیران ترا بار بکویت ندہند
از غلامی تو انکار کنم یا نکنم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

همچو فرهاد سر تیشه زنی میدارم
در غم روئیتو یک لحظه بسر نتوان برد
بحر حسن تو دلم داده به طوفان بلا

روسوئے دامن کهسار کنم یا نکنم
جان خود در سر این کار کنم یا نکنم
چشم در راه تو دُربار کنم یا نکنم

نادر از راه وفا در رهٔ عشقش قربان
جان ناشاد و دل زار کنم یا نکنم

بیتاب به عشق رخ نیکوئیتو باشم
از رشک بصحرا روم و گوشه گزینم
اے بت بخدا عشق تو برد دل و ایمان
اے واگره از قلب مکدر نکشائی

در سجده به محراب دو ابروئے تو باشم
با غیر چه عنوان بسر کوئیتو باشم
دعواے مسلمانی و هندوے تو باشم
پیچیده چو شانه بخم موئے تو باشم

با سرو قد خویش بگو نادر آزاد
افتاده بپائے قد دلجوئے تو باشم

میطپد بهر سو هزارے دمبدم
کارم از لخت جگر در هر طرف
بهر آن گل پیرهن شام فراق
نالها سر کرده چون من سو بسو
نیستم بے یاد او یک ساعتے
در شب هجر تو از خون جگر
قوس ابرویت چرا زه مے کنی
جلوه گر دارد خیال روئے تو
یک نفس با ما نشین حرفے شنو

بهر وصل گلعذارے دمبدم
بهر سیرش لاله زارے دمبدم
میخلد در سینه خارے دمبدم
بر گل رویت هزارے دمبدم
همدمے من هست آہے دمبدم
هست جاری چشمه سارے دمبدم
ماه من بهر شکارے دمبدم
پیش چشم نو بهارے دمبدم
با رقیبت هست کارے دمبدم

نیستش بر یک سخن نادر قرار
میکند قول قرارے دمبدم

بغیرت مهر ورزیدن ندارم
ز عشقت روئے تابیدن ندارم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گل رو بینت مپوش از بلبل زار — بجز دیدن سر چیدن ندارم

دلِ پرداغ من طاؤس وارست — ز مار زلف ترسیدن ندارم

شدم بلبل گلستان رخت را — ہوائے بوستان دیدن ندارم

دماغم سوخت از غمہائے ہجرت — چو بلبل ذوق نالیدن ندارم

ق

رقیب بو الہوس در ہجر گوید — رخِ خوب ترا دیدن ندارم

بہ روز اندر خیالش بے خور و نوش — بہ شب از فکر خوابیدن ندارم

چو گرید نادر آن دلدار گوید
غم و درد تو پرسیدن ندارم

من بادۂ چشم تو بخوبان نفروشم — خار غم مژگان بہ گلستان نفروشم

لطفیکہ بہ ہجرِ تو مرا عشق عطا کرد — این گوہرِ ارزندہ بصد کان نفروشم

خاکی شدم و یافتم این مایہ اکسیر — خاک سرِ کوے تو بصد جان نفروشم

در یاد تو فارغ شدہ ام من ز دو عالم — این فقر بصد ملک سلیمان نفروشم

یک بوسہ ز لعل تو مرا توشۂ کافی است — صد بار بسر چشمۂ حیوان نفروشم

نادر سخن نغز بہ تعریف تو گوید
یک فرد بصد دفتر دیوان نفروشم

بیاد روے تو سوے چمن روانہ شدم — ہزار حیف کہ خاک درت چرا نہ شدم

از ان غریب تو روے دیار خویش ندید — بدشت عشق تو تا حسب آب و دانہ شدم

رہین گوشہ بیت الحزن چرا باشم — بیاد چشم تو چون حشیان نے خانہ شدم

بتار زلف چنان دل بہ بند افتاد ست — ہزار حیلہ نمودم مگر رہا نہ شدم

بزلف خم بہ خمت داشت مرغ دل مسکن — ہزار حیف کہ بے جا ز دست شانہ شدم

بہ بزم غیر مرا دید دید و گشت بیگانہ — چو گل شگفت با یشان جو از میانہ شدم

گذشت عمر من اندر فراق بے خور و خواب — عجب مدار اگر در جہان فسانہ شدم

بخال و زلف تو افتاد عاقبت کارم — چو نادر از پے دل سوے آب و دانہ شدم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بندۂ پر گناہ و عصیانم	مشکل افتادہ کار آسانم
یا الٰہی ہدایتم فرما	جز تو ہادی کسے نمے دانم
یاد رویت مونس من باد	تا شود خاک گور بستانم
نام پاک تو ورد جانم ہست	ہیچ کس را دگر نمے خوانم
مشکلاتم تو میکنی آسان	نام پاکت چو بر زبان رانم
بر ہمہ حال مے تو مے دانی	بندۂ زار و زیر فرمانم
نام پاکت بوقت وقتِ کارہ	ہمہ مشکل نمود آسانم
خانہ ام در جوار خود فرمائے	چند روزے بدھر مہمانم
ہر دو عالم ز فیض و انعامت	کامرانند خوب مے دانم
ہر مراد مرا عطا فرما	چون کریمے خدائے رحمانم

نادر خویش را عطا فرما
صحت جان و نور ایمانم

اے فدائے تو جان ناشادم	از غم و رنج جملہ آزادم
یک زمانے نیم ز غم آزاد	تا بدام دو زلفت افتادم
جان براہ وفائے عشق تو داد	دل بے خانمان آزادم
از ہوائے محبتت اے گل	چون صبا صبح و شام بربادم
ظلم اغیار دوست نپسندد	اے ستمگر نمے دہی دادم
گر نہ صحرا روم چہ چارہ کنم	غم عشق تو کند بنیادم
گر نہ در دام عشق افتادی	از عدن کے شدے برون آدم
رفت بیرون ہر انچہ در دل بود	بر در یار سر چو بنہادم

ہر کہ نادر چو من شد از ہستی
من دمائے بقا باد دادم

بے روئے یار سیر و تماشا نمیکنم	گل را نثار مقدم طوبے نمیکنم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گر خون من بعشوه بریزی ترا رواست
خوش باش من بروے تو دعوے نمیکنم

وصل بتان بخواب نه بیند هزار سال
با غیرت استمالت ترسا نمیکنم

در حسرت خیال سخن داد جان را
بے وجه ناز بر دلِ شیدا نمیکنم

خاموش هم چو شمع بسوزم شب فراق
اے گل چو عندلیب تو غوغا نمیکنم

داغ فراق تست که پنهان نموده‌ام
راز نهان عشق تو افشا نمیکنم

وصلت کنون خوش ست بیا مے بجام کن
این نقد را حواله بفردا نمیکنم

نادر بیار کیست که گوید چند گاه
کار سوائے عشق تو حقا نمیکنم

جلوهٔ نور تو هر سمت عیان مے بینم
پس چرا ذاتِ تو از جمله نهان مے بینم

ماه کردار گذارِ تو بهر بام و درست
جامهٔ هستی خود جمله کتان مے بینم

این چه سر است که از جمله تعین پاکی
جلوهٔ ذاتِ تو در کون و مکان مے بینم

وصفِ پاک تو برونست ز حد تقریر
آنچه گویم صفتِ ذات همان مے بینم

گاه پیری و گهے طفل گهے برنائی
گه ملک گاه بشر گه همه جان مے بینم

نقد اوصافِ تو هرگز بشمارم ناید
سود خود را همه در جیب زیان مے بینم

نظم شعر تو همه سلک گهر میخوانم
نادرا طبع چو آب تو روان بینم

بعشق تو مریض و درد مندم
غمت باشد مداوائے بسندم

نمے پرسی ز حال مستمندت
نگار نازنینِ دل پسندم

ترا بینم چو با این مهربانی
جمال ماه کامل کے پسندم

بسے در رنج هجرت ناله کردم
نشد کم سوز عشقِ جان گزندم

گلِ تر را چه بینم بے رخِ تو
به آه و نالهٔ بلبل بخندم

بنه بر حلق من تیغ دودم را
خلاصی ده ز عشق چون کمندم

نهادم سر بپایت همچو عشاق
کنون سرخیل شان و سربلندم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

جدا از من نگردد عشقِ مضمر
جدا سازی اگر از بند بندم
شب تارم شود صبحِ سعادت
نمائی گر رخ از مشکین پرندم

بیا نادر به عشقش ناله سر کن
بسے از دستِ ہجرش شکوه مندم

ما غیر غمِ عشقِ بتان کار نداریم
این کا بجان خواہیم و انکار نداریم
ازبس به غمِ روی تو دل تنگ و ملولم
پروائے گل و لالہ و گلزار نداریم
دستم به تمنائے سر زلف تو داغست
جامی به کفِ از بادۂ گلنار نداریم
در مشغلہ عشق تو در بستہ بروئیم
کار بکسے با ہمہ این کار نداریم
یوسف صفتم حیف که با این ہمہ عصمت
در ہر دو جهان ہیچ خریدار نداریم
یاران بکہ گوئیم که به عشق بت شوخی
حالِ غمِ دل قابلِ اظہار نداریم
حقانہ پرستیم کسے را چو تو ربی
با دیر و حرم بے تو سر و کار نداریم
این نالہ و فریاد تو بیہودہ و ہیچ است
درمان تو مائے دل افگار نداریم
خود ہیچ نگوئیم دہان تو چہ ہیچ است
پروائے سخن چینی اغیار نداریم
در کش بکش دہر گرفتار بلائیم
در کوے امان بخش تو ما بار نداریم

نادر چه توان کرد مداوائے محبت
جز عشق بتان ما دگر آزار نداریم

بیدل شدہ ام چه چارہ سازم
چون با تو بگوے عشق بازم
در پائے تو سر نہادم از عجز
اکنون بہ زمانہ سر فرازم
افتادہ بکوے مے فروشان
چون جامِ تهی سرِ نیازم
بردار ز خاک و جرعہ ریز
بر خاکِ من اے صنم کہ نازم

نادر بہ غمے بتان مے نوش
افزودہ مدام حرص و آزم

یارب چہ چارۂ دلِ بے خانمان کنم
آہ از جگر کشم کہ فغان ہر زمان کنم

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

رفت از برم کسیکہ بصد ناز گفت دوش — روزے ترا بہ تیغ جفائیم جان کنم
نازک مزاج یار برنجد اگر شبے — بہ نهفتہ راز خویش اگر خود بیان کنم
یاد آن زمان کہ مست گذشتے ز خاکِ من — دریاے خون هنوز بحسرت روان کنم
گاہے بجوے عشق تو از پاس بنگرم — گاہے نظر بجانبِ دلِ ناتوان کنم
از دل نرفت رنج غم انتظار تو — هر چند خویش را ز رخت شادمان کنم
این کاروانِ خط سیاہت دلفریب — دل را روانہ در پسِ این کاروان کنم
صد حیف از بہار تو یک گل نہ چیدہ ام — دل را چگونہ وقفِ وبالِ خزان کنم

نادر شب وصال بت میکش نخفت
دل را حوالۂ چشمش بجان کنم

دردِ عشق تو جان گزا دیدم — بلکہ رنجے کہ لا دوا دیدم
روے خوب ترا کجا دیدم — کہ بگویم مہ وجے دیدم
دیدہ ام دلبران هندی را — عربی چون تو کے کجا دیدم
بادشاہ دو عالمے بخدا — نظرت رشکِ کیمیا دیدم
ہر کرا سوے خویش میخوانی — گر گدا بود بادشا دیدم
رخ پُر نور تو شبے در خواب — دیدم و عین مدعا دیدم

نادرا دیدہ ام بخواب رخش
راست گویم کہ من خدا دیدم

خواہشے دارم کہ مہمانت کنم — در میان سینہ پنہانت کنم
یار میگوید بہ پایم سر منہ — ہمچو زلف خود پریشانت کنم
گر بہ تیغ نازِ من گردی ہلاک — داخلِ گنجِ شہیدانت کنم
گر ز خویش و آشنا یکسو شوی — واقفِ اسرار دورانت کنم
یار اگر بارم دہے بار دگر — عرض حال خود بدربانت کنم
بار میگوید بہ وصلم خوش مشو — ق — مبتلاے دردِ ہجرانت کنم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چشم داری یک نظر بر حال زار ‌‌ ‌‌ گر شهید تیر مژگانت کنم
بسمل تیر نگاهم چون شوی ‌‌ ‌‌ بر جمال خویش حیرانت کنم
گر چو بلبل زار نالی هر شبی ‌‌ ‌‌ صبحدم چون غنچه خندانت کنم

نادر از خم به دل داری ز عشق
تا ز نوش وصل درمانت کنم

بوسه پای غمت چون من شیدا گیرم ‌‌ ‌‌ بی نیازانه ره یثرب و بطحا گیرم
لاف عشق تو زنم حیف بعقلم چو دگر ‌‌ ‌‌ نام خوبان جهان از ره سودا گیرم
عشق محبوب خدا دارم و کارم با غیر ‌‌ ‌‌ تا تم خویش خود امروز بغوغا گیرم
با سر زلف بتان باز سر و کارم چیست ‌‌ ‌‌ بصد اعزاز چو زنجیر دست سا گیرم
بر درت گاه نشینم به تحیت خوانی ‌‌ ‌‌ گر پی نعت نویسی ره انشا گیرم
گاه در کوی تو آیم همه گریان چون ابر ‌‌ ‌‌ گه بصحرا چو صبا مسکن و ماوا گیرم
دستگیرم چه شود جذبهٔ عشقت شاها ‌‌ ‌‌ بهمین زاد صفر خود ره صحرا گیرم
دامن آل نبی چون بکف من باشد ‌‌ ‌‌ بر خود امروز چرا ماتم فردا گیرم

نادر آر دست دهد در دو جهان صلی علی
سرمهٔ دیدهٔ دل خاک کف پا گیرم

وصف رخ تو بسکه بهر جا نوشته ایم ‌‌ ‌‌ شرح رخ گلی بزلف سمن سا نوشته ایم
هر جا که وصف قامت زیبا نوشته ایم ‌‌ ‌‌ خوش مصرعه چو سرو دل آزار نوشته ایم
فوز عظیم بر در پاکت رسید نست ‌‌ ‌‌ کوئی ترا بهشت معلی نوشته ایم
هر سنگ ریزهٔ که بدست تو کلمه خواند ‌‌ ‌‌ او را نظیر طوطی گویا نوشته ایم
فرش در تو آئینه عرش اعظم است ‌‌ ‌‌ هر نخل طیبه روکش طوبی نوشته ایم
ما نقش پای معجزه پیرای شاه را ‌‌ ‌‌ صد بار روکش ید بیضا نوشته ایم
یک دم ز یاد روی تو غافل نمیشوم ‌‌ ‌‌ تا مست به لوح سینه بصد جا نوشته ایم
عنبر مداد و غنچه دوات قست کلک بید ‌‌ ‌‌ وصف رخ تو بر گل رعنا نوشته ایم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر به وصفِ شائع روند جز اگر اے
اشعارِ نا صواب سراپا نوشته ایم

روئے پُر نور نثار رشکِ قمرے بینیم
در غمت چاک گریبان سحرمی بینیم

ماهِ من بهرِ تفرج قدمے بیرون نه
در رهت جوے ازین دیدهٔ ترمی بینیم

هیچ پروا مکن از قتلِ منِ سرگشته
خونِ دل در سرِ کوئے تو هدر مے بینیم

گر به خوابم بنمائی رُخِ روشن جانا
جلوه گر تا به سحر شمس و قمر مے بینیم

با رقیبان منشین صحبتِ اغیار مکن
زانکه در صحبتِ اشرار اثر مے بینیم

ماهِ من حسنِ دل افروز تو روز افزونست
حالتِ خویش چرا روز بتر مے بینیم

وصفِ دندانِ پیمبر چو نمودی نادر
نظمِ خوبت همه هم سلکِ گهر مے بینیم

چون عهد به عشقِ یار بستم
از رنج و غمِ زمانه رستم رستم

گاهے به تکلمے گه از دشنامے
از لعلِ لبِ خوشِ تو خستم خستم

بالا شدم از کمندِ امید چه سود
ناکام ز بامِ هجر جستم جستم

از رشک حناست داغها بر دلِ من
گفتا نه ولے تو بلکه دستم دستم

نادر مے عشقِ یار خوردم چندان
تا حال از ان شراب مستم مستم

بے روے یار سوے گلستان نمیروم
در بزمِ عیشِ ساقی و مستان نمیروم

پنهان ز چشمِ خلق گذشتم نسیم وار
من زین چمن چو سروِ خرامان نمیروم

گریم بسانِ ابر بحالِ خرابِ خویش
خندان چو برق جانبِ زندان نمیروم

طبل است ناله آه علم اشک لشکرم
در کوے دوست بے سر و سامان نمیروم

باد نگاهِ مستِ تو محو آنچنان نمود
در بزمِ باده مست غزل خوان نمیروم

مردانه بسته‌ام کمرِ خویش در وفا
در شاهراهِ عشق تو پنهان نمیروم

نادر ز حرفِ غیر نخیزم ز کوے او
مشکل رسیده‌ام بدر آسان نمیروم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از جوشِ عشق ناله و غوغا نمیکنم	راز ترا به هیچ کس افشا نمے کنم
هیچک علاج این دلِ شیدا نمیکنی	جز بوسه از لبِ تو تمنا نمے کنم
گر کشتهٔ مرا بجدا روز رستخیز	از بهرِ خونِ خود به تو دعوے نمیکنم
حسنت صلاے عشق دہد خاص و عام را	راز نهانِ خویش هویدا نمیکنم
وصلت بجز رعایتِ اغیار مشکل است	خود را رهینِ منتِ اعدا نمے کنم
از بهر وفا امید وفا داشتن خطاست	خود را اسیر دام جفاها نمے کنم

نادر به عشق یار اسیرِ فراق شد
آینده چارهٔ دل شیدا نمیکنم

چه خوشنما رخ با آب و رنگ مے بینم	به بسانِ غنچه دهانِ تو تنگ مے بینم
اسیرِ بند وفا را ز قیدِ زلف چه باک	مگر مزاجِ ترا شوخ و شنگ مے بینم
وفور وحشتِ دل چون به عقل می سنجم	فضاے روے زمین نیز تنگ مے بینم
به دورِ حسنِ تو دیوانگانِ عشقِ ترا	گذشته از سرِ ناموس و ننگ مے بینم
مدام بستهٔ زنجیرِ زلفِ خوبان را	بحالِ زار بقیدِ فرنگ مے بینم
شهیدِ ناوکِ مژگان سینه دوز ترا	ز تنگ چشمئ خوبان به تنگ مے بینم
یقین خاطرِ من کے شود که یکرنگی	چرا که جمله بتان را دو رنگ مے بینم

به بختِ سوخته خود مدام نادر را
به این شکسته دلی ها بجنگ مے بینم

بے روے تو گل چه کار دارم	دل غنچه صفت فگار دارم
از یادِ رخِ چو گلستانت	در پیشِ نظر بهار دارم
از سیر و صفائی گل چه خندم	در سینه چو خار خار دارم
در یادِ میانِ نازنینت	وہمے بدلِ نزار دارم
آخر ز چه در کنار نائی	از کارِ جهان کنار دارم
از آتشِ حسن عالم افروز	در جان و جگر شرار دارم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بگذشته زکار و بار دنیا	پے عشق رخت چه کار دارم
حال من ناتوان مپرسید	جانے و دل نزار دارم

نادر بخشم بتان هندی
پیوسته قدم بنار دارم

منم که طشت زبام افتاده میگردم	سوار مرکب عشقم پیاده میگردم
بقتل بت بیدادگر زچندین روز	بکف سر دل شیدا نهاده میگردم
خمار عشق توام آنچنان بود از هوش	بدیر کعبه بکف جام باده میگردم
مرا چو نقش و نگار تو یاد مے آید	زنقش فرنگ چو قرطاس ساده میگردم
چه بود مرا جود او بجودی عشق	کشیده از کس و ناکس کشاده میگردم
گدائے کوے سر زلف پیچ در پیچم	کلاه فقر بسر کج نهاده مے گردم

چو هست نادر خود ز نسل درانی
ازین نمط پے تاج و وساده میگردم

تا بر کشاده ام برخت اے نگار چشم	گردید هر مسام تنم اشکبار چشم
گردد رواق دیدهٔ من پا نهی بناز	سازم نثار جلوهٔ حسنت هزار چشم
در بزم غیر باده اگر تو نخوردهٔ	تا حال از چه روست بگو پر خمار چشم
از راه ناز گر تو خرامی بصحن باغ	روید بجائے سبزه براهت هزار چشم
شاید خلاف وعده زیادت رود گهے	دارد هنوز زیر لحد انتظار چشم
عشاق میزنید بامید وصل یار	بے روے خوب هیچ نیاید بکار چشم

نادر هنوز در غم عشق تو زنده ست
وا میکند بروے رخت بار بار چشم

ما بے رخت بسیر گلستان نمیرویم	بلبل صفت پے گل خندان نمیرویم
افسرده خاطریم بگلشن چو بید خشک	مانند سرو مست و خرامان نمیرویم
سرتا قدم ز داغ فراق تو سوختیم	لیکن بسیر سرو چراغان نمیرویم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اشکی و آہ و نالہ و سوزے رفیقِ ماست
از کوے دوست بے سر و سامان نمیرویم

شب تا سحر بخوابِ پریشان بسر بریم
گر راہ عشق زلفِ پریشان نمیرویم

در کوے او بما متعرض مشو رقیب
مشکل رسیدہ ایم خود آسان نمیرویم

یاران مرادِ خاطرِ ما روضۂ نبی است
ہان در تلاشِ روضۂ رضوان نمیرویم

مدحت طراز طیبہ پر نور احمدیم
چون غول راہ سوے بیابان نمیرویم

تا در خیالِ روضۂ سبز تو دیدہ ایم
جز راہ او بروضہ رضوان نمیرویم

آن ترک چشم مست بخود میکشد بجور
نادر بشوق بادۂ رہبا نمیرویم

بدورِ کاکلِ مشکین چو میدانی کہ مسکینم
بدستم بس نمے بخشی چرا آن زلفِ مشکینم

نگارا نا نمودستی اسیرِ زلفِ پرچینم
زگلزار رخِ خوبان گل کافی ہمی چینم

نگاہت قتلِ مردم کرد مژگان غارت ایمان
بہ بین محرومی بختم نہ از آنم نہ از اینم

ندیبان راہے رائی نوان را دست بیدانی
بکن لطف و نما رحمے کہ از عشاق دیرینم

بمہرِ مہرِ رخسارت ہمے گردم کہ دیدارت
بتِ محجوبِ خوش منظر مگر از منظرے بینم

بوصفِ دُرِّ دندانش چو سلکِ نظم مے سنجم
نگارِ خامہ ام سازد فلک خود عقد پروینم

ترا گنجِ قناعت بس بیا نادر کہ در عالم
نشانِ امن و آرامے بجز کنجے نمے بینم

من ندانم اے عزیزان انتظارِ کیستم
من بچشم خود ندیدم در خمارِ کیستم

دیدۂ حیران کہ محوِ حسنِ حشمت خیز شد
من نمیدانم ولا آئینہ دارِ کیستم

میبرد ہر جا کہ خواہد ہمچو خس موج ہوا
حیرتے دارم بخود در اختیارِ کیستم

از لب و چشمت صلائے جرعۂ امید نیست
ساقیا از لطفِ خود گو مے گسارِ کیستم

بار در بزمیکہ خاصان را بصد مشکل دہند
من کہ باشم چیستم اندر شمارِ کیستم

پیشِ گلرویان خجلت نزد شدم اندر چمن
ہمچو شبنم یا الہی اشکبارِ کیستم

نادرا چون برگِ کاہی درمیانِ این چمن
مے پرم ہر سو نمیدانم بکارِ کیستم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف ن

کمالِ حسن زتو نقصِ جانِ زار از من — نہالِ ناز زتو ایں نیازِ یار از من
خلافِ وعدہ نمودن باختیار از تو — بانتظارِ تو بودن باضطرار از من
بصحنِ باغ نگارا خرام ناز از تو — برنج وغصہ خلشہائے نوکِ خار از من
میانِ سیم تناں عز واقتدار از تو — میانِ اہلِ ولا عجز وانکسار از من
برائے قتلِ عزیزاں نگاہ تیز از تو — برائے سوزشِ غم سینۂ فگار از من
تمام خلقِ خدا شاہد است من از تو — نگر تو نیستی اے یارِ غمگسار از من
دہانِ خندہ زناں ہمچو گل مدام از تو — بحالِ زار چو نم چشمِ اشکبار از من
باقتدار نشستن بہ تختِ ناز از تو — باعتذار بکوئے تو جانِ زار از من
بہ بزمِ غیر صدارت بعز وناز از تو — زخویش وخویشتن از غصہ صد فرار از من
چو گل بہ خندہ تکلم بدوستاں از تو — خمولِ گوشۂ غم موسمِ بہار از من
سرودِ بادہ بہ بزمِ کساں مدام از تو — بچشمِ بادہ ندیدہ ہمہ خمار از من

چو ماہ ومہر رخِ خوب وگرم از تو
چو نادہ است دلِ گرم وداغدار از من

بعشقِ کاکلت زبیدگرفتار بلا بودن — بآں روئے پری وارت بصد جاں مبتلا بودن
چو دنیا ہیچ در ہیچ است پس ایدل نمی زیبد — بہ تسخیرِ بتانِ شوخ غافل از خدا بودن
بجز رنج وکدورت چیست حاصل ایں ستم خوئے — پے ننگ جفاجوئی ترا اندر خفا بودن
چو صیدِ جنگلِ شہبازِ غم شد دل چہ میداند — گرفتارِ عنا بودن اسیرِ صد بلا بودن
بکامِ ما نمے آئی بتِ ظالم نمیدانم — چہ لطفت میدہد آخر بتدبیرِ خفا بودن
چرا زیں ساں بکنجِ غم رہیں بیکسے باشی — بعشقِ چار یار وپنجتن باید ترا بودن

ازیں جنجال ہائے این واں تا در بسے بہتر
اسیرِ کاکلِ پُر پیچ وتاب دلربا بودن

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نامت شده ورد نیک نامان / کام تو مراد دوست کامان

نازاز ہوست نیاز گردد / چوں سوے چمن شوی خرامان

نزدیک شو آستیں فشاندہ / از دور بکش بناز داماں

نبود چو تو دلبری بعالم / باشوکت و شان بناز و ساماں

نبود چو منت بمدح خوانی / شیریں سخنے نہ تلخ کاماں

نازاں بمودت تو خاصاں / شاداں بہ محبت تو عاماں

نظم در مدحتت ندانند + / جز طبع درست انتظاماں

نادیدہ شنیدہ صیت حسنت / بردہ دل صاحب احتشاماں

نشنیدہ ز سنبلت شمیمی / آشوفتہ دماغ خوش مشاماں

نقل از منت از رقیب بدگرد / مشنو سخن نمک حراماں

نزد ہوسے سبا زاے ماہ / با لکم خرداں و ناتماماں

نیکوست محب و زشت مبغض / نیکو را دار و زشت راماں

نقع حرم حریم کویت / کجل دل صاحب احتراماں

نازم باداے گفت و گویت / سرو قد شکریں کلاماں

ما در بلباس پادشاہی
در خیل تو کمتر از غلاماں

ترک آں رونمے تواں کردن / بالم خونمے تواں کردن

پیش مجنوں ز نسبت لیلی / صید آہونمے تواں کردن

جز بخوے لطیف ہمچو صبا / سیر آں کونمے تواں کردن

درد ہجر تو بے دوا مرضیست / فکر داروئمے تواں کردن

متقابل بعشوۂ چشمش / سحر جادونمے تواں کردن

تیغ و طاق ہلال و محرابش / وصف ابرونمے تواں کردن

گرچہ ادراک کرد ترک تو نادرہ / ترک ازیں سونمے تواں کردن

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

آہ و فریاد بکن صید گرفتار کنوں
میبرد حلق تو صبا دشمنگار کنوں

رازِ عشق تو روا نیست کہ افشا گردد
حیف رسوا کندم دیدۂ خونبار کنوں

عمر بگذشت کہ در وصف میانت پیچم
غیر من نیست کسے واقف اسرار کنوں

پردۂ ماؤ توئی گر ز میاں برخیزد
یک نمایند بہم کافر و دیندار کنوں

ساقیا وقت بہار است بنوشاں مے ناب
توبہ زاں بعد کند نادر سرشار کنوں

سبق مدح تو اُستادم محبت دل کتاب من
زآہ و گریہ نظم و نثر دارد فصل و باب من

بآب گل نشانِ سوزشِ دل را نمیخواہیم
کزیں آتش میاں سینہ داغان است آبِ من

زبہر جمیش آبادی نبیند کس عجب دارم
امیدم آنکہ آرد رحم بر حالِ خراب من

گر آرد نامۂ قاصد ازاں سردار محبوباں
بپائے او بریزم ہر چہ گرد و دست یاب من

سوال وصل نادر کردم در نجید آں بدخو
سزائے جرم داد از فرقتِ ایں بس عذاب من

کجائی نو بہار من کجائی گلعذار من
نمے آئی بکار من نگاہے در کنار من

ترا رحمے مگر نبود بحالِ بلبلِ شیدا
کہ میخندی چو گل از گریہ ہائے زارزارِ من

خراماں سیر گل کردی و خنداں با عدو رفتی
ندیدی اے گلِ رعنا چو بلبل خارخارِ من

چو بلبل زار نالانم چو گل صد چاک دامانم
چو پیش تست دُرِ ماتم کجائی نو بہار من

بہ بیند ہمچو من بلبل غزل خوان در وِشش صد
صبا را اگر گذر افتد بکوئے گل شعار من

سوئے بلبل نگاہے کن کہ نالانست در گلشن
چو گل بر گریہ اش خنداں گذر کن نو بہار من

برا از مطلع خانہ زراہ مہر خوش بنگر
بود چوں حلقہ در دادو چشم انتظار من

ترا بر عہد عشاق اعتمادے نیست میدانم
ز روز اول افزونست بر تو اعتبار من

چو زیر پائے دہانم مگر رحمے کند روزے
ز کوئے دمبر باد صبا مشت غبار من

روا دارستم بر من نمے بودی اگر روزے
ترا معلوم میگردید ذوق انتظار من

ترا عذرے حنا بندی است ہم ترک وفا یادت
نمے آئی گہے بر تربتِ نادر نگار من

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے دشمن جان دردمندان
داری دل سخت ہیچ پسندان
دریا درخ تو چشم بد دور
سوزم شب و روز چوں سپندان
پیشند چو سرو پا بزنجیر
در پیش قد تو قد بلندان
در ہجر نزار شد چو خارے
ہر دل کہ چو غنچہ بود خندان
در حسرت بوسۂ لبت دل
بر لخت جگر فشردہ دندان
گل نیز چو عندلیب نالد
بارے بگذر بباغ خندان

شل کمر بتاں نمائی
نادر شدۂ کے نزار چنداں

آخر ز تو گشتہ ام جدا من
در درد فراق مبتلا من
دنبال غزالۂ نگاہت
آوارۂ دشت و کوہ ہا من
صد حیف کہ حال من ندانی
کز ہجر تو ام بصد عنا من
در وقت سحر بگریہ گویم
حال دل خویش با صبا من
آرام نہ بودست از جدائیم
اکنوں تو کجا جدا کجا من
گر در عوض تو نقد جانم
بر بندہی و دادی رضا من
تدبیر چہ سازم و چہ گویم
جز شکر و ستایش قضا من
بیزار شدم ز الفت از ہجر
اے کاش ندیدمے ترا من

یکرہ ندہی جواب نادر
صد بارت اگر کنم ندا من

حسن یا لطف ازل یا مہد دل آراست این
عشق یا قہر خدا یا درد جاں فرساست این
کاکلت یا حلقہ یا قلاب بہر قید جاں
زلف یا دام بلا یا دود خاطرہاست این
مرغ دلہا صید عشقت گشتہ از روز ازل
مطرح حسن است یا زلف ستم پیراست این
طرفے از مقصد نہ بستہ کس بدور عشق تو
جان من یا کام من یا طائر عنقاست این
قامتت یا سرو یا شمشاد گلزار ارم
چہرہ ات یا ماہ یا مہر جہان آراست این

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

سوختم زین غم که چشمم شد سفید از درد هجر
اشک من یا ابر نیسان است یا دریاست این

نظم نادر یا ثریا یا بود سلک گهر
یا خیابان یا چمن یا باغ روح افزاست این

بصحن باغ شبے گلبدن تو باشی و من
پیاله نوش دران انجمن تو باشی و من

خوش آن شبے که بفرش پر از گل و نسرین
بخواب ناز بیک پیراهن تو باشی و من

خوش آن زمان که بصد مهر و اشتیاق دلے
به بزم غیر میان سخن تو باشی و من

چو غنچه تنگ دلم من چو گل تو خندانی
باین صفت بت گل پیرهن تو باشی و من

به عشق آن گل رعنا مدام اے نادر
چو عندلیب بر رنج و محن تو باشی و من

بیا در فصل گل روزے نگارا سیر بستان کن
ز رشک روے زیبائے نو گل را چاک داماں کن

مه من میروی شبها به بزم غیر هم روزے
بجاے من بیا مهمان مرا بر خویش مهمان کن

دلا در عشق گل رویان چو بلبل ناله زن تا کے
بسان شمع و پروانه تو کار عشق آسان کن

به این خوبی که مے داری به کس رحمے نمی آری
بظاهر گر تو بیزاری بحالم لطف پنهان کن

دلا بر حال محزونت نه بخشد یار سنگین دل
چو گل صد پاره داماں کن چو بلبل شور و افغان کن

بیا در بزم مخموران صهباے غم عشقت
زمانے نادر مدهوش را بر خود غزلخوان کن

ترا با این چنین خوبی نه زیبد بر جفا بودن
مرا با درد محرومی فریبه باوفا بودن

دل نادان چرا باید بزلفش مبتلا بودن
شب تاریک مهجوری همه اندر بلا بودن

بتان را یاد کردن دمبدم از شوق و بیتابی
بظاهر این چنین بودن به باطن با خدا بودن

به بحر هجر غرقابم براے وصل بیتابم
نواز من بر کران تا کے بشرط آشنا بودن

به بزم غیر میخواری چو طوطی نغمها داری
مرا در فصل گل تا کے چو بلبل بے نوا بودن

رخت مهر درخشانست دیدار تو روز ما
شب هجرت مگر صبحے نخواهد در قفا بودن

بیا نادر به میخانه بنوش از دست او جامے
به این رندی و بدنامی چه خواهی پارسا بودن

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

نظر بر حالِ زار مبتلا کن بتا کارِ من از بہرِ خدا کن
چو پیچ از کاکلِ مشکین کشادی گرہ از خاطرِ ما نیز وا کن
بنہ آئینہ پیش خود بخلوت تماشاے رُخِ خود بر ملا کن
چو نبود آشنا و غرقہ یکرنگ قیاسِ عنبرِ کم بر آشنا کن
بکن اول علاجِ چشمِ بیمار مریضِ عشق را آنگہ دوا کن
بپاسِ کاکلِ پُر پیچ و تابت اسیرِ محبسِ ہجران رہا کن
بریزاند دست رنگین خونِ مارا بپاے نازنین خود حنا کن
ترا بر دین و دنیا برگزیدند شہا بارے کرم بر این گدا کن

خداوند کرم بر حالِ نادر
بپاسِ حضرت خیر الورا کن

اے غمت را دلِ حزین مسکن ہان غمین را بود چنین مسکن
کے بجاے دگر روم زدرت کہ دلم را بود ہمین مسکن
گر نہ نور محمدی میتافت داشت آدم بما و طین مسکن
آن شہ عرشِ بہرِ امت زار کرد از لطف بر زمین مسکن
جگر و دل نشکافت آخر کار سینہ ام ساخت تیغ کین مسکن
عشق دندانِ او بدِل دارم بصدف یا دُرِ ثمین مسکن
غایب از دیدہ گشت و آخر کرد طفلِ اشکم با آستین مسکن
میگزم لب زغم کہ دارد خال بہ لب ہمچو انگبین مسکن

نادر از کوے او نخواہم رفت
کہ مرا نیست بس جز این مسکن

صبح است ساقیا قدحے پر شراب کن بر تشنہ گان بریز سلوکِ صواب کن
ہر نالۂ کہ از لبِ عاشق برون شود آغاز او بہ تَن تنِ تار رباب کن
ہر نکتۂ کہ بر ورق دل نوشتۂ مانند کُنج خالِ لبش انتخاب کن

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از زلف مشک سا گرہے وانمے کنی — کار بچہ مشکل است بعہد شباب کن
اے شہسوار ناز بیا سیر گل خوش است — چشمم ہنوز واست تو پا در رکاب کن
شاید میان باغ بہ بینی جمال یار — در زیر سرو بن بنشین قصد خواب کن

یارب دعاے نادر مسکین ہمین بود
دہ صحبتش بفضل خود و مستجاب کن

از رخ و زلف اے بت جانان من — صبر و طاقت بردہ از جان من
در چمن ہرگز نگرید عندلیب — گر بیاید آن گل خندان من
گفتمش آخر کہ برد از بر دلم — گفت بنگر کاکل پیچان من
از جمالت مشکلم آسان شود — بے رخت مشکل بود آسان من
زلف کافرکیش او جادو دمید — عاقبت چون دل ربود ایمان من
من گرفتار غمت اندر فراق — تو بفکر جان من ایمان من
من چو رنجورم مسیحائی منے — از لب شیرین نما درمان من
یک شب از راہ کرم اے ماہ رو — کن قدم رنجہ بشو مہمان من

نادر بے کس فشاند نقد جان
بر قدمت سرور سلطان من

اے بہ ہجرانت رسیدہ بر فلک غوغاے من — بے خبر تا کے ز حال یار بے پرواے من
اے گرفتار بلا جان و دل شیداے من — کے ترا رحمے بود بر حال غم پالاے من
در بیابان جنون آوارہ گشتن چیست سود — کاش زنجیر سر زلفت بود در پاے من
بے عشقت کے رود از دل اگر بر سنگ غم — ہمچو صندل خود بفرساید ہمہ اعضاے من
سوخت جان ناتوانم عاقبت مانند خس — بے اثر ہرگز نباشد سوزش شبہاے من
منکہ شبہا ہمدمم آہ و فغانم تا سحر — داغ دل سر بر زند مہر جہان آراے من
نے بلد از دشت دنیے واقف ز راہ گلشنم — نیست جز کوئے تو جانا مسکن و ماواے من
یا الہی در دل سنگین او فرما اثر — دل بدرد آورد آخر آہ جان فرساے من

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادرا روز قیامت کس نه پردازد بکس
امتحان را خواهد از حق حضرت مولای من

دوش کو شمع بزم من بود نگار پر فسون	عقل بجا و دل قرار جان خوش و بخت همایون
گفتمش ای نگار مست ساغرے منه ز دست	شاد بنوش و جرعۀ ده بمن ز غصه خون
گفت ز کیف چشم مست خود چو خراب گشته	پس ز چه میکنی طلب جرعۀ می تو ای زبون
حیف که کیف چشم من رنج خمارت آورد	سرخوش این مدام را دیده مدام لاله گون
گفتمش ای که از تو من جرعۀ می طلب کنم	بهر خمار کیف مینیست بلکه بود پی شگون
تا تو مدام می خوری در بر ِ بست حسن خویش	من ز وصال سرگران تو ز شراب سرنگون
گفت بتان بی وفا کی بکسی وفا کنند	این همه گفتگوی تو هست فسانه و فسون
جرعۀ می که خواستم بود غرض ز امتحان	نشئۀ چشم خوش بود پاک شراب همچو خون

نادر ازین سخن شگفت غنچۀ خاطر صنم
جرعۀ باده داد و شد جمله غم از دلم برون

سوی کسی مبین مبین سوی دل ِ نزار من	یار کسی مشو مشو مونس و غمگسار من
کار ِ کسی مکن مکن سوی شکسته ات نظر	نوش بکس مده مده نوش دل ِ نگار من
پیش کسی مرو بیا نزد من ِ ز غصه خون	کام کسی مده مده کام دل ِ نزار من
راز به کس مگو بگو قصۀ درد مبتلا	رحم بکس مکن مکن لطف بحال ِ زار من
جام ز کف منه بنه منت می کشی به من	جرعه بکس مده مده با دل ِ باده خوار من
خون کسی مریز و ریز باده به جام دلکشا	رنج ز کس مشو مشو همدم و هم کنار من

رام کسی مباش باش یار به نادر حزین
در بر ِ کس میا بیا در بر داغدار من

ای به غمت دلم روان کرده ز دیده جوی خون	رنگ تغیر و جان نزار حال خراب سرنگون
ای به فراق روی تو جان نزار بی سکون	صبر و قرار برده داده عوض غمم فزون
سوختم از غمت هنوز ابر صفت روان کند	آه دلم از دیدگان لحظه بلحظه جوی خون

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

جور و جفا مکن بکن راز محبت آشکار	پیش کسے بیان کنم کے بخدا غم درون
نیست سوائے عاشقے زارِ ترا اکنون بسر	بہر شکار مرغ دل دام منہ مدم فسون
لالہ زکوہ شد عیان بے خبر این مہر گمان	خون بہ وان کوہ کن جوش زند زبے ستون
تو بہ گمانِ اختری این ہمہ شب کہ بنگری	ساخت مشبک آہ من گنبد چرخ نیلگون
شمع رخا بکوے تو دوش مرا برون کشید	در شب تار دو وقت سرو غیر تو آن سیہ درون

نظم شہ شہید را خواند کسے برین طرح
نادر زار ہم نوشت گرچہ زغصہ بود خون

اسپوشان روے خوب از عشقبازان	چو بر حسنِ خودی اے ماہ نازان
ربودہ سرو را قدِ تو از ہوش	کہ قمری شد سوئے آئینہ سازان
بپایت سر نہم نازو کہ نبود	بتے محبوب تر در سر فرازان
بکوے عشق چون خود ماہ روے	چو من اسپ محبت را متازان
چو بلبل دردمند و بے قرارم	بہ دل خارم بود از گل طرازان

منہ سر پیش ہر کس نادر از عجز
مشو کمتر ز قوم بے نمازان

در غمِ ہجرِ تو اے شاہِ بتان	ناتوانم ناتوانم ناتوان
اے قضا رویش ندیدم یک زمان	دہ امانم دہ امانم دہ امان
تیر مژگان اے کمان ابرو زدی	نیم جانم نیم جانم نیم جان
ہم صفیران چون دلِ او خوش کنم	بے زبانم بے زبانم بے زبان
بر قدوم ناز لطف آمیز تو	جان فشانم جان فشانم جان فشان
یا خدا از پنجۂ دیو شریر	وارہانم وارہانم وارہان
چند روزے بر بساطِ روزگار	میہمانم میہمانم میہمان
با صبا ہر سوے بہ بوئے زلفِ او	ہم عنانم ہم عنانم ہم عنان
جوہر طبعِ تو نادر در سخن	شد عیانم شد عیانم شد عیان

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

غزل

باہمہ دانش نباید ہمچو نادان زیستن
چارہ ساز وصل شو تا کے بہ ہجران زیستن

پے رخت ممکن نباشد در گلستان زیستن
بدتر از مرگ است بلبل را بحرمان زیستن

دوری از ظلمات جہل آمد دلیل بخردی
چون سکندر تشنہ بہ از آب حیوان زیستن

گر زہم چشمان ترا چشمِ کرم باشد بچشم
ہمچو مردم بایدت از خویش پنہان زیستن

در گلستان جہان صد خار حرمان در جگر
حیف باشد بے گلِ رو تیو ایجان زیستن

چون ندارد تیغ طبیعت جوہر فضل کمال
از عیان بہتر بود صد گونہ پنہان زیستن

بہتر از جمعیتِ این دورِ پر شور و شعب
در خیال زلف پیچانی پریشان زیستن

زندگی در قربتِ لیلےٰ ست مشکل قیس را
با چنین دوری شد آسان در بیابان زیستن

سوختن آسان بود پروانہ را در پیش شمع
مشکل آمد در غمِ محبوب نالان زیستن

بہتر از صد سالہ عمر آمد دمے در پیش یار
بدتر از مرگ ست عاشق را بحرمان زیستن

در بر محبوب ناکامی بود بدتر ز مرگ
کام جان بخشید یوسف را بزندان زیستن

نادرا وصل عزیزان حاصل عمر ست بس
ہیچ بے سود ست در ہجران یاران زیستن

در فراق تو اگر نیست دلِ زار حزین
میکند آہ چرا نالہ چو بیمار حزین

گر بخندی بہ چمن ہمچو گل اے مستِ بہا
سوے کوئے تو رود بلبلِ ناچار حزین

ساقی حسن سلاے مے عشقت در داد
از چہ رو ہست چنین عاشق ہمخوار حزین

از سرِ زلف گرہ وا مکن اے غنچہ دہن
سر بجیب است بہ بین نافۂ تاتار حزین

نامِ پاک تو مفرح پے اُمّتِ کافیست
روزِ محشر نبود ہیچ گنہگار حزین

کیفِ چشمت بچشید است نمیشد زین سان
باز در فصلِ خزان نرگسِ سرشار حزین

مرغِ دل بسکہ پریدی بسرِ کوے تو شاد
شد بکام سرِ زلفِ تو گرفتار حزین

مست در کوئے تو میگرد دو از مار نجد
نیست کس ہمچو رقیب تو بہ گلزار حزین

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

سرخروئی ست زخوبان بزسرخ حصول — زرد رو گشت ازین عاشقِ نادارِ حزین

یک نگه سوے منِ عاشقِ محزون فرما
هست بے روئے تو این نادرِ غمخوار حزین

اے بهارِ عارضت داغِ دلِ هر گلبدن — در زمانت کس نباشد چون تو دیگر گلبدن
غنچه لب گل پیرهن نسرین عذار و سرو قد — زلف سنبل دیده نرگس لاله منظر گلبدن
گشته ام در چار باغِ دهر مانندِ صبا — کس ندیدم سرو قدے چون تو خوشتر گلبدن
بسکه من مستِ بهارم قطره هاے خون افشرده — بر سرِ شاخِ حجامت شد سراسر گلبدن
نامه ام از قطره هاے اشکِ خونین گشته تیر — شد ز حملِ نامه ام مرغِ کبوتر گلبدن
با هزاران عجز پرسیدم چو نامِ آن صنم — گفت با صد ناز نامِ خود صنوبر گلبدن

نادر از زار و نزارم چون هزار اندر چمن
زانکه نبود در بتان مانند دلبر گلبدن

غزل

در غمِ زلفِ بتان زیباست شید از بستن — بهتر بینی حکمت است اینجا بسودا زیستن
از جمالت تا کجا باید شکیبا زیستن — مردن او لاتر بود زینگونه بیجا زیستن
هر که شد از هستئ مطلق خبر و عاقلست — لفظ بے معنے است بے معنا بمعنا زیستن
نورِ وحدت جلوه گر در کثرت آید آشکار — لازمِ توحید با تنهاست تنها زیستن
کثرتِ آمیزش کثرت کند نامِ تو محو — همچو عنقا میسزد در گوشه یکتا زیستن
هست پیدا جلوهٔ ذاتِ احد در کائنات — با بصر زیبا نباشد همچو اعمے زیستن
فے الحقیقت آسمان دارد تفاوت تا زمین — طالبِ عقبے بهیچ باید دنیا زیستن

زندگی در هند بے سود است و سودا نادر
حاصلِ عمر ست خود در کوے مولے زیستن

نادر شوم ز کوے بتِ سیمتن برون — بلبل که دیده است که گشت از چمن برون

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

صیتِ کمالِ حسنِ تو نشنید و شد سفید — نتواند از صدف شده دُرِّ عدن برون
جانا مگو کہ مست بمیخانہ و بدمش — دل کے برآمدہ ست ز بیت الحزن برون
در انتظار وعدۂ اقدامت الصنم — شد رفتہ رفتہ ہر گل تر از چمن برون
حُبِ حسین در دلِ محزونِ من خوش است — یکدم نیم مدام ز یادِ حسن برون
دل در فراقِ کوئے تو نالان چو بلبل است — مانندِ آن غریب کہ شد از وطن برون

نادر غمِ فراق عجب درد جان گزا است
جانِ ضعیف میشود آخر ز تن برون

اے جان زار فکرِ منِ دل کباب کن — آہ از جگر برآور و چشمے پُر آب کن
بے آب و تاب شد ز لبت لعلِ بے بہا — آب حیات از سخنے لاجواب کن
کاریکہ میکنی بکن امروز پیش ازان — باشد اجل بعرصۂ جانت شتاب کن
اے مستِ بادۂ غمِ دنیاے دون بیا — خود را ز جامِ دیدۂ مستش خراب کن
چون دف اگر بروے منِ بینوا زنی — گوشے بآہ و نالۂ چنگ و رباب کن
یکدم نعیم جنتِ وصلش نشان بدہ — آنکہ بنار ہجر مدامش عذاب کن
دل را ز دورِ میکدۂ چشمِ خود مران — این مست را حوالہ جامِ شراب کن
رحمے بہ بینوائی مرغ دلم بنا — یکدم رہا ز کاکلِ پر پیچ و تاب کن
زین سا جفا و جور خدا را روا مدار — از روے اہلِ بیتِ محمد حجاب کن
زین گونہ ام بآتشِ دوری دگر مسوز — بارے نظر بحالتِ چشمِ پر آب کن
صد بار نامہ بہر تو تحریر مے کنم — بہرِ سوالِ من تو رقم یک جواب کن
با میکشان خویش بنا بادہ نوش شو — جامے بدہ ز بادہ کار صواب کن

نادر بیا بکنج خرابات شو مقیم
عمرِ روان درنگ ندارد شتاب کن

—

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ردیف - واو

چون نمائی ازلبانِ ہمچو شکر گفتگو
پس ندانم بے کلامت ہیچ بہتر گفتگو

چون نماید باعزیزان یاردلبر گفتگو
زاہدانِ خشک را سوزد چو اخگر گفتگو

گرچہ باشد ازلب و کام مسیحا جان من
ہیچ باشد پیشِ لعلِ روح پرور گفتگو

اے فدائے قسمتِ والائے آنہا جان من
مے نماید باصحابہ ہمچو سرور گفتگو

گفتگوئے درمیانِ عاشقان پیدا شود
میکشد لعلِ لب اورا چو دربر گفتگو

ہرکسے رائے بہجرت میزند جانا بیا
میشود فیصل زدیدارِ تو یکسر گفت گو

نافہ ازلافِ کمالِ خود دہن را بستہ کرد
باسرِ زلفت ندارد عود و عنبر گفتگو

از دہانت بوسۂ حاصل اگر گردد مرا
در عدم تقریر سازم نکتہ ہا در گفتگو

نادرا فیصل کند آن امتے گو درزمان
ہرچہ باشد درمیانِ بزمِ محشر گفتگو

اے روئے تو اعجاز دو گیسوے تو جادو
چشمانِ تو سحر اند دو ابروے تو جادو

دل شکوۂ آن زلفِ فسون ساز ندارد
زانرو کہ نمودست خود آنروے تو جادو

دل بردہ ز کونین بآن صورتِ زیبا
این سوئے تو اعجاز بآنسوے تو جادو

رو ہند سرِ تربتِ او سرو صنوبر
برہر کہ دمد آن قدِ دلجوئی تو جادو

آنکس کہ بسودائے تو سودے بکف آورد
بنمود برو کاکل ہندوے تو جادو

از بندِ غلامی تو آزاد نباشد
بر آنکہ کند گیسوے جادوے تو جادو

دیدم سخنِ نادر محزونِ تو جانا
کردست بوصفِ تو ثنا گوئی تو جادو

والہ دوست نگوید جز ہو
ہو بود باعثِ آرامشِ او

وصف آن چہرہ نیاید بزبان
طوطئی درخورِ آن آئینہ کو

وہ کہ آن نرگس جادو گیرد
در نظر بند غزالان آہو

(ذکرہو) (سبب در آئینہ) (بیان حسن) (لائق) (آفرین باد) (ساحرے) (آہو رہا) (عجب)

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

وردنامش شود انگاه نصاب	کاول از اشک کنی غسل و وضو
وصل باید که جز آن به نکند	درد هجران که ندارد دارو
ورطهٔ چاه زنخدان حبیب	میکشد دل بجو دم از همه سو
وطن دیگر که عاشق نیست	جز در حضرت یار و سر کو
واعظ از منع محبت مکدر	کمراهم به ملامت شده خو
وصلت ای دوست چو کام بلا	نام هجر آنکه برد اوست عدو
وعدهٔ خویش وفا کن که بود	خوی خوش حلیه گر روی نکو
وحشیان سر بکف امید اند	تا برآئی تو کمان بر بازو
وصف زلف و قد و رفتن از بلبل	سبق سرو و گل ست و شب بو
ورق وصف تو از گل گیرم	قلم از سرو مداد از آهو
وه که قند تو چو آلو بالوست	خواهم از سیب تو یک شفتالو
وارث هجر دل شه باباست	طبع من گشته در آمار زانرو

واه که جان و دل نادر گشته
فتنه بر جلوه حسنت هر دو

من آن نیم که کنم شکوهٔ جفا از تو	زمن تحمل و بهتر نصد بر صد بلا از تو
طبیب چارهٔ دردم مرا کجا داند	مرا بود مرضی کان شود دوا از تو
نه من گناه تو کردم چه را شدی بیزار	قصور وار منم یا که شد خطا از تو
چو عرض حال دل زار با تو کردم من	قبول کن که خدا بشود رضا از تو

انیس و مونس نادر بجز تو کیست بگو
مراد از تو غرض از تو مدعا از تو

تا دیده ام بخواب رخ دل ربای تو	ور چیر تم چو نقش قدم زیر پای تو
گر صد هزار گلبدنان جلوه گر شوند	مایل بسوی شان نشود مبتلای تو
ناید ز ما بغیر وفا در تمام عمر	هر چند دیده ایم مگر جفای تو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

رحمے ترا بحال اسیران مناسب است — یکسر فتادہ در خم زلف دوتاے تو
بارے بیا بپرسش بیمار خود ز لطف — جان میدہم بہ ہجر تو جانا براے تو
پہلو تہی کنند ز ہمراہیٔ اجل — عاشق قضا کنند مگر برادلبے تو
آبے بروے کار نماندسش ہر آئینہ — آئینہ دیدہ چہرۂ حیرت فزاے تو

اشعار نادرست عجب فرحت انتما
گویا مکیدہ است لب خوشنماے تو

یار زراہ دلبری جلوہ نمود روبرو — دولت وصل عام بود خلق فتادہ سوبسو
مرغ دلم کہ خانہ داشت در خم زلفِ مشکبار — رفت بباد بے خطا شانہ چو گشت موبمو
دوش بخواب دیدمت در برِ خویش مست مے — لب بلبت نہادہ خوش چشم بچشم دربدو
یار بہ بزم دوستان مستِ شراب ناز من — خون جگر روان کنم بحر بہ بحر جو بجو

روے نگار نادرا دہ چہ صفا بہم رساند
عیب بتان عیان کند آئینہ وار ہو بہو

اے عالمے چو زلف پریشان قفاے تو — جانہا بکف نہادہ تہ بہر فداے تو
اے مست بزم بادۂ اغیار رحمتے — جان میدہم باہ و فغان از براے تو
گر نیست کعبہ بہر چہ ہر وقت طایفند — لیل و نہار خلق بگرد سراے تو
من در فراق روے تو در بستہ از جہان — خلقے فتادہ مستِ تماشا بجاے تو
عشقِ رخِ تو کس بچہ صورت نہان کند — از زیر برقعہ ہست نمایان صفاے تو
اے جان عاشقان بہ امید تو برقرار — اوقات میبریم بسر در دعاے تو
اے مہر اوجِ حسن تماشاے دیدنت — رقصان چو ذرہ گشتہ دلم در ہواے تو

نادر بیک دلی چکند ناز روز و شب
اے عالمے اسیر بزلف دوتاے تو

تا شد رقیب روسیہ ہم نشین تو — روزے ندیدہ ام کہ شود وا جبین تو

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri
CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از صندل است قشقه صنم بر جبین تو — زین غم الف کشم به تن نازنین تو
مردم باین گمان که به آئینه مائلے — آئینه روشن است ز روے حسین تو
اے مرغ دل مناز که صیاد زلف یار — باشد ز بهر صید تو هر شب کمین تو
دیدیاد روے ہیچو گلت اے بہار حسن — مائل سوے چمن نشود دل حزین تو
باشد که داغ سینه من تیر یک شبے — چون شمع صبح گل شود از آستین تو
رفت عمر در فراق و کنون وقت آخر است — در کام من خوش است لب انگبین تو

نادر غم فراق تو بشنید و گرم شد
چون آفتاب روے بت مه جبین تو

آرزو دارم که بینم روے تو — دیده وا دارم چو چرباسوے تو
ہیچو قمری ہر طرف کو کو کنم — تا ببینم قامت دلجوے تو
میدہی آزار و مے رنجے بناز — عالمے شاکی بود از خوے تو
خالِ خوش حال است بر طرف رخت — شاهِ ملک حسن شد هندوے تو
ہیچو زنبورے به عشق نرگست — زنده ام اے نازنین بر بوے تو
میخورم زان روز ہردم پیچ و تاب — دیده ام با شانه لطف موے تو
خاکساران ہیچو من افتاده اند — ہر طرف صدها میانِ کوے تو
گر دہم تشبیه مژگانت به تیر — تیغ بر من میکشد ابروے تو
روز و شب پیچان و مویان سرنگون — ہر که بیند پیچ و تاب موے تو

نادر محزون ہمین دارد ہوس
یک نظر دیدن بسوے روے تو

باد سحر حدیثِ گلِ تازه تر بگو — با بلبلِ نزار ز وصلش خبر بگو
لیلے ادائے من نه نهد پا ز در برون — مجنون چرا روے بسوے دشت و بگو
زلفت چرا چو حالِ من زار درہم است — آہے منش نمود سراسر اثر بگو
طومار جور زلفِ درازش دلِ نزار — با من بگو لیک بسے مختصر بگو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

باری حدیث موی پریشان او صبا — با این دل حزین من چشم تر بگو
باد صبا کسی نکند عشق گل دگر — احوال پر ملال مرا در بدر بگو

پروانه وار سوختنم آرزو کمن
تا چند نادرا نکنم ناله سر بگو

درغم عشق بتان سینه فگارم یاهو — بی تو کس مونس و غمخوار ندارم یاهو
سخت حیران و پریشان و نزارم یاهو — کن مدد بحر جبیبت تو به کارم یاهو
دیده ام روی بتی از همه گشتم بیزار — نیست جز آه کنون همدم و یارم یاهو
بسکه امید کرم از در پاکت دارم — رخ دگر سوی بجز کوی تو نارم یاهو
میخلد در جگرم خار فراق صنمی — به خزان گشت بدل فصل بهارم یاهو
مرهمی لطف بنه بر همه ریشم یکبار — زانکه بس سوختهٔ عشق نگارم یاهو
تا بگیر دیده نگارم زهمه قول و قرار — هیچ ساعت نه بود صبر و قرارم یاهو
کشتی هستی من غرق بدریای بلاست — از رهٔ لطف برارش به کنارم یاهو

نادر زار ندارد چو معنی بی تو
باش در هر دو جهان یاور و یارم یاهو

نه خورم شب جدائی صنما شراب بی تو — چو بطی کباب باشد دل پر عذاب بی تو
تو به بزم غیر شبها ز شراب سرگرانی — منم آنکه اوفتاده بدرت خراب بی تو
شب ماه بر لب بام برقیب میکشی جام — چو ظلال مه به آبم در اضطراب بی تو
تو شراب ناب نوشی برقیب مست بی من — بخدا که من زحرمان شده ام کباب بی تو
بخیال زلف پیچان دل زار شد پریشان — نه بشب قرار دارم نه بروز تاب بی تو
به فراق چشم مستت چو بطی منم جگر خون — تو مبر گمان که نوشم صنما شراب بی تو
بکنار غیر تا کی تو چو چنگ سر بدوشی — همه ناله و فغانم چو دف و رباب بی تو
تو بیا به بین نگارا که زشام تا سحرگاه — به ایاغ هر دو چشمم می خون ناب بی تو
به هزار عجز نادر که بآن صنم بگوید — شده تلخ زندگانی بسن شباب بی تو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے فروغ آفرینش جبهۂ رخشان تو — آیتے عز و شرف نازل ز حق در شانِ تو
اے بهارِ دین و دنیا از گلِ خندانِ تو — دامنِ امیدواران پر گل از بستانِ تو
چون شبِ معراج در بستان سرائے حق شدی — تو شدی مهمانِ حق مرا مستانِ مهمانِ تو
روزِ محشر هیچ اعمالے ندارم غیر ازین — زار نالان در پیش دستِ من و دامانِ تو
اے ز ملک قدس زانسو رانده خنگِ معرفت — ساحتِ عرش برین حق ساخته جولانِ تو
بر جهم از خواب خوش بهر نثارِ مقدمت — کاشکے بینم شبے ماهِ رُخِ تابانِ تو
بحرِ غفران میزند موج صلائے امتان — شد روان در شش جهت تا چشمۂ احسانِ تو
جمله حاجاتم روا کن از درت پادشاهِ دین — مشکلاتِ امتان حق ساخته آسان تو

در فراقت نادرِ مسکین بحالِ نادرست
در حریمت بار یابد کاشکے مدحت خوان تو

جلوۂ حُسنِ تو دیدم تننه ناها یا هو — سنبلِ زلف شمیدم تننه ناها یا هو
چه شب است اینکه بوصلِ تو شدم شیرین کام — لبِ لعلِ تو مکیدم تننه نا ها یا هو
باغ و بستانِ جهان را چه تماشا سازم — وصف روئے تو شنیدم تننه ناها یا هو
یک جهانے به تمنائے تو دیدم حیران — چون به کوئے تو رسیدم تننه ناها یا هو
با تو پیوستم و پیوسته همیتم کاقبت — از همه خلق بریدم تننه ناها یا هو
قطعِ مردم کنم و رخت بصحرا افگنم — جامۂ عقل دریدم تننه ناها یا هو

نادرا کار جهان جمله چو دیدم هیچ است
از میان پائے کشیدم تننه ناها یا هو

اے همچو باده سرخ رُخِ رشکِ ماهِ تو — خونم سفید گشت ز چشمِ سیاهِ تو
سر بر ندارم از سرِ بالین بروز حشر — چندان ز هوش برده شرابِ نگاهِ تو
بارے بیا برائے خدا جان من براه — تا چند انتظار بمانم براهِ تو
زلف و رخے نمودی و روپوش گشتۂ — مدهوش من ز بادۂ شام و پگاهِ تو
جان بر یک از هزار نگردند عاشقان — شب خون اگر زند مژۂ چون سیاهِ تو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کس ز انبیا نرسد همسری بتو
امیدوارِ فیض ستاده براهِ تو

نادر ز دستِ برد حوادث چه غم خورد
ماوائے اوست درگہِ عالم پناہِ تو

وصلِ خوبان گر تو داری آرزو
در میان هرگز نیاری آرزو

کرده ام در راه عشقت سالها
پایمالِ خاک و خواری آرزو

خاک پاے یار را بر فرق نه
گر تو داری تاجدارے آرزو

کے دلم اکسیر کو بیت یافتی
گر نکردی خاکساری آرزو

همچو شمعم بر درت شب تا سحر
هست در دل اشکباری آرزو

چشم مخمورت چو بیند باده خوار
کے نماید مے گساری آرزو

گر تو مرد عاشقی نادر دگر
کام دل هرگز نداری آرزو

اے جانِ بنوالے مرا اشتیاق تو
افگنده در بلاے عظیم فراقِ تو

وصلت کر نوش بخش حریفان بسلسل است
تلخ است ناگوار چرا در مذاقِ تو

تب خالۀ ز جور رقیب کشید دل
افتاد ناگهان بسرش پیش طاق تو

کارے نکرد گرچه فلک را شگاف ساخت
میرفت گلشن ناله بسوے رواقِ تو

گر تلخی فراق نه شیرین شمردمے
میشد وصال تلخ چرا در مذاقِ تو

آمد ز اتفاقِ حسن کر نمے شمار
ایکاش با رقیب فزودی نفاقِ تو

هرگز نثارِ شمع نمیکرد خویش را
پروانه خود ندیده صنم شمعِ ساق تو

مارا چه فائده ز شکر رنجی رقیب
با عاشقان ندیده کسے اتفاقِ تو

انگار زالِ دهر و غمِ نوجوان یار
نادر ضعیف ساخت دلِ چست و چاق تو

اے فروغ نیرین از انجلاے روے تو
هر دو عالم شد منور از صفائی روے تو

شد یقینم دیدنِ آئینه حیران میکند
عالمے دیدم بحیرت از صفائی روے تو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

عود و لوبان و اگر مجمر فروز عشق او	زلف را دیدم پریشان در قفای روی تو
آهوان از چشمک چشمت بصحرا در گریز	مشک حیران و پریشان از قفای روی تو
عارضت بنما که جانِ رفته باز آید مرا	جان بلب دارم نگارا از برای روی تو
خنده های برق کردارِ تو گریاند مرا	اشک میریزم چو باران از جفای روی تو
غیر ترک رشتهٔ زلف درازت سر بسر	هیچ نکشود ست بر دل مدعای روی تو
اشتیاقت در فراقت خود در عرفان کشود	کرده ام راضی خدارا از رضای روی تو
در وفای خالِ مشکین جان مسکین باختم	چون هلالت یافتم گم در وفای روی تو

هیچ گه رحمی نیاوردی بحال زار او
جان محزون باخت نادر از هوای روی تو

لازم عشق است ماندن سنگِ عجز	همچو خالِ گوشهٔ ابروی تو
منتهای خاکساری های ما	زیر پا ماندن چو خاکِ کوی تو
عاشقی روی تو در عین نیاز	قطره زن چون اشک با شد سوی تو

یاد ایامی که بودم سال و ماه
همچو نادر بستهٔ گیسوی تو

بادهٔ وصلت چو دارم آرزو	چون ندارد در خمارم آرزو
ای که دیدارِ تو دارم آرزو	کی برآری ای نگارم آرزو
درمیان عاشقانم کن شماره	کی تو آری در شمارم آرزو
بادهٔ وصلت بکس حاصل نشد	چون ندارد در خمارم آرزو
آنچه میخواهند خدا عطا کنند	هیچ می ناید بکارم آرزو
تو نمی آیی بصد یاس و الم	نیست شبها هم کنارم آرزو
وعدهٔ حسرت براری کردهٔ	چون ندارد انتظارم آرزو
ناامیدان را نباشد هیچ غم	کرده زینسان بیقرارم آرزو
نادرا تدبیر کار از دست رفت	کی بود در اختیارم آرزو

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

غزل

اے پریشان حالِ من از موئے تو
ہمچو سنبل پیچم اندر کوئے تو

زار نالم ہمچو قمری در چمن
از غمِ سروِ قدِ دلجوئے تو

مار زلفت کردمے رام از فسون
نیش زن شد عقرب ابروئے تو

یاد گل خارم خلاند در جگر
از فراقِ نوبہار روئے تو

روز و شب یادِ رخ و زلفت بس است
میبریم گلبدن بر بوئے تو

از گلستان خاطرم بگرفتہ شد
دل کشائے من رخِ نیکوئے تو

ردیف ہ ہوز

حسرت وارمان وصالت ہمکنارم دیدۂ
بہر دیدار جمالت انتظارم دیدۂ

ہمچو سیماب از کنارِ پر شرارم میجہی
جان فدائے بادیت چون بیقرارم دیدۂ

جرعۂ دردِ نگاہِ آخرین با من بدہ
چون بدیدار اوّلینا در خمارم دیدۂ

در گلستان میخرامی ہمچو سروِ جوئبار
چون بخارستان غم رشکِ بہارم دیدۂ

چون سمندر مرغِ آتش خوار گشتم در فراق
از گمان جوشِ کبکِ کوہسارم دیدۂ

از پے بارم بدربات بدہ پروانگی
در شبِ ہجران چو شمعِ اشکبارم دیدۂ

نادرا از بیوفائی بتان نالان مشو
چون میانِ عاشقان زار و نزارم دیدۂ

من بلاگردان جانب از چہ جانا رنجۂ
بے سبب از دوستان نامہربانا رنجۂ

ترشروئی رقیبت و چین ابرویت کند
بادہ ہا را سرکہ تا شیرین دہانا رنجۂ

در عقب خندانی و شیرینی از جان تلخ شد
با ہلاہل نوش مے بخشی ہمانا رنجۂ

گر شکایت گل کند بلبل بایدش اندر جواب
مست مخموری است ناحق نوجوانا رنجۂ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بی مدار او مروت خار و گل را دید رفت — باری از بلبل چرا ای گل ستانا رنجه
باسرا پای دو زلفش کوته امیدی مکن — رشتهٔ طول امل پُر نکته دانا رنجه
یاد هم درسان مکتب عنفوان عاشقی — میکند مجنون تو ناصح را یگانا رنجه
آهوان در دام صیاد تنها قیس ماند — از کدامی تر زلفِ لیلی دل ستانا رنجه

از خم زلفش جدا افتادهٔ نادر بنال
بلبلا گم کرده راهِ آشیانا رنجه

ای سرو در چمن بچه رو سر کشیدهٔ — شاید بپای بوسِ نهالم خمیدهٔ
ای گل هزار حیف بگلشن دمیدهٔ — آری که کوی سرو روانم ندیدهٔ
دیدی نسیم زلف معنبر شمیم را — باد صبا بگوشهٔ گلشن خزیدهٔ
حیرانم از اسیری تو مرغ دل دگر — از شاخسار زلفِ بتان چون پریدهٔ
جانم فدای شفقتِ یعقوبی تو باد — خود یوسفی و ناز عزیزان خریدهٔ
ای پنجهٔ جنون زمنت رنجه کرده‌ام — دامانِ عقلِ هوشِ مرا چون دریدهٔ
زاهد هوای گلشن جنت بسر نماند — شاید بکوی آن گلِ رعنا رسیدهٔ
یادِ صبا نگاهِ تو روشن که بعد عمر — بوئی خوشی ز پیراهنی او شمیدهٔ
عمری بآه و ناله چو بلبل بسر بری — ای [illegible]ده از بهارِ رخش گل نه چیدهٔ

امروز باز خون بجگر گشته چرا
نادر مگر جمال نگارت ندیدهٔ

همراه یاد حرزِ تو لا حول ولا آله — عزمت بخیر باد و رجوعت بعز و جاه
همت قرین وجود و سخا پیشکار حکم — اقبال و دولت بسرا چون غلام و داه
هر دیده کافتاب ترا دیده خیره ماند — خال و خطت نمود مرا رفع اشتباه
هاروت دل بچاهِ زنخدان چسان فتاد — پیشانیت ز زهره فزون رونق بزماه
همسایگان قصر تو الحق بهشتی اند — مست تجلیات تو هر بیگه و پگاه
هجر تو بی صلاحی کارم چنان نکرد — کاید بقید خط و رقم حالت تباه

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

همواره بر مراد دلم چرخ زد فلک ‌‌ ‌ هنگام وصل دوست فتند ناگهان ز راه

هرکس که عشق باخت بود زرد روی بلی ‌ ‌ آب و هوای منزل عشق است اشک و آه

هرکسکه رو بدوست بود بخت او سفید ‌ ‌ و آنکو بدوست پشت کند روی او سیاه

هستی عاشقان ز عدم یکقدم تر است ‌ ‌ کاندر محیط عشق غریق اندر آب خواه

هرگه که بگذرم بضمیرت شگفت نیست ‌ ‌ می بگذرد گهی بدل بحر برگ کاه

هذی العریضه در حرم حرمت ساد ‌ ‌ از بنده نادر ابن جم ایوان شجاع شاه

همواره آب رحمت پروردگار باد
باران بخاک مرقد آن مغفرت پناه

ای راحت جان حزین از من چرا رنجیده ‌ ‌ ای دل نواز نازنین از من چرا رنجیده

من عاشق روی توام من واله خوی توام ‌ ‌ من بلبل بوی توام از من چرا رنجیده

بر خاک راهت میطپم جز وصل نبود مطلبم ‌ ‌ لیکن ازین غم در تبم از من چرا رنجیده

می سیخوری گل پیرهن خوش با رقیبان در چمن ‌ ‌ رحمی نما بر حال من از من چرا رنجیده

دارم تمنای کهن ای دلبر پیمان شکن ‌ ‌ گوید رقیبت همچو من از من چرا رنجیده

چون آمدی ای دلربا بر خاک عاشق مرحبا ‌ ‌ باری نکردی یک دعا از من چرا رنجیده

از من خطا گر دیده زان روی خود پوشیده ‌ ‌ اکثر گناه بخشیده از من چرا رنجیده

نادر ملال جان ما در عشق آن گلگون قبا
باد که گوید جز صبا از من چرا رنجیده

یار آمد بر سر من تیغ ابرو آخته ‌ ‌ از نگاه وحشت افزا هوش عالم باخته

ای خیال عارضت مهر سمای عقل و هوش ‌ ‌ مرغ جان از آشیان تن بخاک انداخته

خیل خون دل روان از راه چشم سر زبان ‌ ‌ طبل کوبان ناله و آه هم علم افراخته

ترک من کی ترک بیداد و جفا دارد بیاد ‌ ‌ از نگاه چشم فتان کار مردم ساخته

ده زکوة گنج حسنت بوسه محتاج را ‌ ‌ صیت حسنت حلقه در گوش جهان انداخته

یا الهی در کدامی باغ سرو می چمد ‌ ‌ میکند کو کو دل نالان من چون فاخته

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

شہسوار عرصہ بیداد نادر عاقبت
اشہب جور و جفا بر خاک عاشق تاختہ

دل زار انتظارت برہ وفا نشستہ
شب ہجر صبح کردم بکمال بیقراری
من زار بر در تو بصد آرزو ستادہ
بخیال زلف پرچین دل زار و جان مسکین
دل بیخبر نظر کن ز فریب او حذر کن
مژہ ہاے چشم دلکش ہمہ صف بصف ستادہ

تو بہ بزم غیر مست مے عمر ہوا نشستہ
تو بپہلوے رقیبان بت بیوفا نشستہ
تو بہ بام با حریفان مہ خوش لقا نشستہ
بصد آرزو ستادہ بصد التجا نشستہ
بکمین مرغ جانم بت دلربا نشستہ
برخ تو خال سرمہ ہمہ خوشنما نشستہ

دل زار من بیاد سر زلف یار نادر
چہ بلا زدش کہ زین سان بدم بلا نشستہ

کسیکہ شادی وصل نگار دیدہ بدیدہ
چہ خوش بود کہ بیایم جبیب پر گل وصل را
حظوظ وصل چہ داند کسیکہ سوز ندیدہ
شگوفہ ریختہ بادام در چمن تو مرو
غبار مقدم تو کے رسند بچشم ترم

کجا غم الم انتظار دیدہ بدیدہ
نشستہ بر سر زانو کنار دیدہ بدیدہ
مگر کسے دل داغدار دیدہ بدیدہ
مباد بر تو فتند بے شمار دیدہ بدیدہ
چو مے کشند ہزاران ہزار دیدہ بدیدہ

صبا ز لطف رسان عرض نادر آن شہ را
وزان تو نامۂ فرحت بیار دیدہ بدیدہ

از برقع تا عیان رخ پر نور کردۂ
تیر نظر چنان بجگر متصل زدی
در پہلویم نشستنی و برخاستی شتاب
دل بردۂ و حلقہ بگوشش نمودۂ

روشن دوبارہ شمع سر طور کردۂ
بنگر کہ رشک خانۂ زنبور کردۂ
روز وصال را شب دیجور کردۂ
اینہم ہزار شکر کہ منظور کردۂ

محسن برادری ز کجا دست میدہد
نادر بجا تو خدمت شہپور کردۂ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

از نسیم صبح بوئی زلف جانان آمده
این دل پژمرده را بار دگر جان آمده

از لب لعلت کلامی ای مسیحا مکتفی است
با صد ارمان دردمندی بهر درمان آمده

ای بپیش عارضت حسن بتان شمع سحر
عاشق است این آنکه چون پروانه سوزان آمده

تا برفتی از چمن شد لاله همرنگ سمن
چاک کرده پیرهن بلبل با فغان آمده

زرد گشته کشت امیدم زگرمیهای تو
رحم فرما ابر رحمت وقت باران آمده

از قضا در خواب بوسیدم لب جانبخش تو
چون شدم بیدار دیدم قوت جان آمده

کی توانم شعر گفتن همچو نظم شه شجاع
این غزل از طبع نادر شاه دران آمده

ای بهار عارضت دلسوز خوبان آمده
سیر این گلشن دلیل رنج هجران آمده

ای نهال قامتت رشک گلستان آمده
سرو گشته سرنگون شمشاد حیران آمده

بسکه دریاد رخت گریم چو گل اندر چمن
آشیان بلبلان در موج طوفان آمده

دل که در یاد سر زلف تو شبها جمع بود
عاقبت چون موی بی شانه پریشان آمده

دید رفتار تو و طرز قبایت یاد کرد
گل نه در پیش صبا بی وجه رقصان آمده

یک نظر فرما و خندان بگذر از طرف چمن
بلبل و گل در فراقت زار و نالان آمده

شادمان رو خود اگر گریند مردم در پیت
خنده زن بودند در وقتیکه گریان آمده

حیرت از گفتار و رفتار تو دارم جان من
چون کمر آخر دهانت نیز پنهان آمده

رحمی ای لیلی ادا بر حال مشتاقت نما
نادر مجنون بکویت بید لرزان آمده

این موی دلکشا برخ خود کشاده
یا دام بهر صید دل من نهاده

در انتقام دعوی همتائی قدش
ای سرو جوی بار بیک پا ستاده

با این تمام سختی خود ای کمان چرخ
در شصت نازنین نگارم کباده

هر گوشه صد هزار خراباتیان خراب
ای ترک چشم مست تو خود جام باده

گر نیستی تو کافر آتش پرست چون
ای زلف سر بپای نگارین نهاده

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر حنائے خونِ تو کے میکند نگار
ناحق چرا بپائے نگارم فتادهٔ

اے زرو بیت بہار شرمنده
شدز داغم بہار شرمنده
گل بہ بسترہ جسم نازک تو
مژہ ات میخلد بہ غنچۂ دل
دیدہ غلطان دُرِ سرشک مرا
مرغ دل نالہ کردو دل بشگفت
جام جم را بہ نیم گردش ساخت
چشم خون بارمن نمود بہ بین
دلم آزر دسر فرود آورد
ز اشک خونین دیدۂ فرہاد
از خرام تو در چمن شد صبح

سنبل از زلف تار شرمنده
لالہ در مرغزار شرمنده
میشود بار بار شرمنده
میشود نوک خار شرمنده
لولوے آبدار شرمنده
این عجب شد ہزار شرمنده
دیدۂ پر خمار شرمنده
ابر بر کوہسار شرمنده
شد مگر زلف یار شرمنده
لالہ داغدار شرمنده
سرو بر جو بیار شرمنده

ہر کہ نادر چنین نگوید نظم
چون نوید بیست زار شرمنده

اے خالق افلاک خداوند زمانہ
گہ عابد و زاہد شدہ خلوت بہ پسندی
گوئی مَتکلم لیک ندیدیم چو جُستیم
در کون و مکان جستم و دیدم صفتِ ذات
گہ مالکِ ملکی و گہے سایلِ ناچیز
گہ عیسےٰ اموات گہے عین مریضے

خود جلوہ گری در ہمہ مخلوق بہانہ
گہ رند خرابات مے و چنگ و چغانہ
با جلوۂ ہستی تو از ہیچ نشانہ
سر نیست پر از ذکر تو غایب ز میانہ
گہ خانہ بر انداز و گہے صاحب خانہ
گہ خود تو طبیبے و گہے ہوش بجانہ

در دیر و حرم نادر آشفتہ چہ جوئی
او در دلِ ویرانہ بود روز و شبانہ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هر نکتهٔ که از لبت اے جان بر آمده
روحیست کان ز چشمهٔ حیوان بر آمده

آن شیخ پارسا که به مسجد مقام داشت
در دور چشم مست غزل خوان بر آمده

احوال من مپرس که تنگم ز دستِ عشق
دل کے ز پیچ زلفِ پریشان بر آمده

یاران حذر کنید ازین کربلاے عشق
مشکل کسے ز کوچه جانان بر آمده

بنگر ز دست حسن که زندان مقام ساخت
یوسف اگرچه از چه کنعان بر آمده

امشب نزولِ رحمتِ حق جا بجا ببین
سوے فلک نگر شه شاهان بر آمده

پر طشت هاے لعل و جواهر ز باغ خلد
بهر نثار حوری و غلمان بر آمده

ملک و ملک به تهنیتِ شاه انبیاء
با صد نیاز با سر و سامان بر آمده

دادش خداے وعدهٔ تخلیص امتان
در دل هر آنچه داشت هم ارمان بر آمده

نادر بیا بوصف رخش نعت کن رقم
از دل غم زمانهٔ هجران بر آمده

در پیش تو اغیار بود یار یگانه
ما ئیم که بیگانه شماری بزمانه

پرواے کسے گرچه ترا نیست نباشد
باذکر تو داریم به دل روز و شبانه

یکبار بیائی بسوے کلبهٔ عاشق
هر چند که چون شمع شوی خانه بخانه

در فکر رخ و زلف تو محوم شب و روز
بیهوشی ما هست به هجر تو بهانه

در بلاے غمِ عشقِ تو بحریست که حاشا
در عمر خضر هم نتوان یافت کرانه

قاصد نه برد نامهٔ مشتاق که داند
با باد صبا آه دلِ ماست روانه

دلهاے عزیزان همه پیچیدهٔ او بند
مشاطه سر زلف میارا اے به شانه

نادر غزلے گفت بخوان مطرب خوش خوان
با دائره و ساز و مے و چنگ و چغانه

ز دستِ جور خوبان توبه توبه
هم از حرمان هجران توبه توبه

شها دستم بگیر دو ارهانم
ز مکر نفس و شیطان توبه توبه

به جمعیت سرو کارے نمانده
ازان زلفِ پریشان توبه توبه

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زعقل و ہوش و ننگ و نام و رفتم — ازیں صہبائے رہباں توبہ توبہ
جہانے را بیک غمزہ فنا کرد — زچشم مستِ فتال توبہ توبہ
زچشمت فتنہ و شر یاد کردہ — زگردش ہائے دوراں توبہ توبہ
نماید بے تو گل از خار بدتر — زسیر باغ و بستاں توبہ توبہ
بجز گریہ نہ بیند کس بدیدہ — ازیں گلہائے خنداں توبہ توبہ
بسوزد خرمن دل برق کردار — ازیں روئے درخشاں توبہ توبہ
زنوشِ وصلِ خود کے بہرہ بخشی — بتا از نیش ہجراں توبہ توبہ
مکن زیر و زبر ملکِ دلم را — ازیں صفہائے مژگاں توبہ توبہ

بنہ بر پائے سرو نادرا سر
مکن از عشق خوباں توبہ توبہ

اے آنکہ از بزم شب وصلت رمیدۂ — صد حیف در کنار رقیب آرمیدۂ
دعوائے حسن بہر تو زیبد کہ آشکار — خطے برائے حجتِ دعوائے کشیدۂ
عمرے بدوختیم قبائے وفا مگر — تیغِ جفا کشیدی و از ہم دریدۂ
بہر خدا درائے بکاشانہ ام دمے — چوں رہ غلط نمودہ بدینجا رسیدۂ
شاید گذر کنی مُردر ہجر پیش یار — اے سرو خوب شد کہ چو عاشق خمیدۂ
زاہد ترا لب است ہمین عذرِ منع عشق — آں روئے دلفریب نگارم ندیدۂ
روئے تو ہیچ گاہ ندیدیم ہزار حیف — گاہے بہ دل مقام کنی گہ بدیدۂ

نادر مرو بکوئے بتان جفا شعار
خیلے ستمگران تو حزین چشیدۂ

گردیکہ بگرد رخ مہتاب نشستہ — ایں مورچہ گانند سر آب نشستہ
دندانِ مسی دار ترا دید دلم گفت — گرد ست بگرد دُر خوش آب نشستہ
در بزم رقیباں تو بصد ناز بخوابی — من بہر تو و دیدۂ بے خواب نشستہ
خالِ لب او دید چنیں گفت مسیحا — زنگی بچہ مستِ مے ناب نشستہ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ایں پاسخ طلائی ست بدنداں تو پیدا
یا بر در تو کرک شبتاب نشسته
بر در چو مرا دید بگفتا نه تنجا هل
از بهر که ایں عاشق بیتاب نشسته

بنگر ز کرم نادر غم دیدهٔ خود را
در کوئے تو با دیدهٔ پر آب نشسته

شبم بزلف تو بخند سرور پرده بپرده
بر وز روئے تو در دیده نور پرده بپرده
به نغمه آمده در شوق تست بلبل معنی
بیا به گلشن دل کن عبور پرده بپرده
بخواں بساز و دف و چنگ ایں غزل که قراید
بعاشقان حزیں صد سرور پرده بپرده
به ضبط راز تو از بسکه احتیاط نمودم
عجب بسینهٔ من شد و فور پرده بپرده
یقیں شمار که رو نیست تند خیام بکوینت
رسد چو شهرت حسنت بحور پرده بپرده
ز سرمه ناوک مژگاں فسین زنگ نماید
دریده تیغ نگاهت صدور پرده بپرده

سیاه بختی من نادر ایں شب هجراں
ز دیده رفت صنم همچو نور پرده بپرده

بسکه از آتش هجراں دل من سوخته
ایں چه ظلم ست که از آه من افروخته
ناز و انداز و ادائے که نمائی چه کم است
ایں همه طرز جفا ها ز که آموخته
ایں چه سحر است که آں چشم سخن گو دارد
دل صد چاک مرا از نگهی دوخته
سرد مهری تو صد حیف مرا روشن شد
شمع بزمے مگر از گفتنم افروخته

در هم داغ بعشق بت سیمیں نادر
نقد وقت ست همه عمر چه اندوخته

ردیف ی

در غم عشق نه جاں ماند نه ایماں باقی
داغ حرماں بود اکنوں غم هجراں باقی
واصفان گل روئے تو که بودند هزار
خود بگو کیست کنوں مرغ غزل خواں باقی
مرحبا جوش جنوں قطع علایق کردی
نیست از دست تو یک تار گریباں باقی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

خوردہ ام زخمِ جگر دوز ز تیرِ مژگاں
از لبِ لعلِ توام حسرتِ درماں باقی

سالہا عشقِ بتاں کردم و در دست کنوں
ہیچ سودے نہ بجز حسرتِ ناداں باقی

منکہ فانی بغمِ عشق نمودم خود را
نیست از ہستیِ من جز غمِ جاناں باقی

مرغِ دلہاے عزیزاں بفغاں آمدہ اند
شانہ نگذاشت خمِ زلفِ پریشاں باقی

ارمِ کوے تو شد مسکنِ شداد رقیب
حیف باشد کہ مسلماں بر دارماں باقی

نامرادیدہ بکوے تو ز چمن شد بلبل
زاں رخ و زلف نماندہ گل و ریحاں باقی

نادرا عزمِ سوئے کعبہ کنوں میشاید
چوں نماند بتانم سر و ساماں باقی

غزل

دل را از کوے یار سلامت نمیبری
تا در جہاں ز عشق ملامت نمیبری

چوگانِ حبِّ غیر مزن بر سمندِ عشق
گوئے مراد تا بقیامت نمیبری

از نقشِ غیر آئینہ سینہ پاک دار
در پیشِ یار رنگِ غرامت نمیبری

بسمل بہ تیرِ غمزہ نمودی و میبری
دستے چرا بسوے حسامت نمیبری

واغم دلا ازیں کہ تو سرگرمِ غفلتے
داغ گنہ ز اشکِ ندامت نمیبری

یابی چو خویش را ز شہیدانِ کوئے یار
گاہے ز بزمِ اہلِ سلامت نمیبری

نادر چو دادہ اند ترا نقد فرحتے
فیضے چرا ز اہلِ کرامت نمیبری

بیا در وے تو گلزار را کنم سیرے
بجانِ پاکِ تو خواہم لطفِ حق خیرے

ز شوق نیستم جانِ تن و دین و دل
توئی بجاے من اکنوں بحرفِ لا غیرے

اسیرِ زلفِ تو بگرفتہ سبحہ و زنار
ز جستجوے تو نگذاشت مسجد و دیرے

پرد چنانکہ در ہواے کاکلِ تو
ندیدہ ام بجہاں ہیچ زیرِ طیرے

مگر ز شمعِ رخت پرتوے در خشد
گہے بہ کلبۂ تاریکِ من نما سیرے

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

جو جان ستان جهان ابروے چو پنبولت — بشوق صید چرا تو نمیکنی فیرے
نخیزم از سر کویت مگر تو رحم کنی — تبرسِ آنکه نباشد بجاے من غیرے
وجودِ غیر ندیدم بجز دجودِ تو من — گهے مقام بکعبه گهے بسرِ دیرے
سعید آنکه پرستد ترا بوحدتِ خاص — شقی کسیکه تا آلش بود سوے خیرے

کریم وصفِ رسول خداست اے نادر
بیا گداے درش شو که میبری خبرے

غزل

تا بروے همچو گل زلفت پریشاں ساختی — بلبلاں را در چمن نالان و گریاں ساختی
عالمے در گریه از دستِ جفا بت همچو ابر — برق خرمن سوز لب بے وجه خنداں ساختی
هر غلا طونے که دم از بابِ حکمت میزدی — از نگاهِ نیم مستِ خویش ناداں ساختی
تا برخ زنجیرِ زلفت را کشادی بر ملا — عندلیباں را فضاے باغ زنداں ساختی
محو این نقشم گذشتی از سرِ عشاق چوں — در دلِ اغیار جائے خود نمایاں ساختی
آتشے در میکده از عکسِ رویت شد بلند — خاطرِ مجموعِ مے خواراں پریشاں ساختی
تا کشیدی خطِ سبزے بر لبِ جاں بخشِ خویش — خضر را سیراب گویا ز آبِ حیواں ساختی
کس نمے پرسد از اں بیداد گر از بهرِ جاں — خاطرِ معمورِ ما بهر چه ویراں ساختی

ایں چه سحر است اے بتِ چابک که در هنگام شب
نادرِ دلگیر را مست و غزل خواں ساختی

یارب چه بود عاقبت عشق گدارا | با صاحب جاهی — هر معرض اظهار چه مقدار سهارا | در منزل ماهی
یاراں چه شود گر کند از راه تلطف | ترکِ خشونت — گاهے گهی غمخوری ما و شمارا | وز دیدِ نگاهی
یا حجِ غم آرامش ملکِ دل ما برد | کو آهن بسید نبد — یعنی دل آں همسر اسکندر و دارا | از بهر پناهی
یا آں بتِ سنگین دل من نیم نگردان | یا بهر نبایت — یا صبر و سکوں بخشش گرفتا ر بلا را | بی جرم و گناهی
یک جمله تبا نند چو انجم همه فوجت | بر جمله تو سلطان — هر چند ندارد چو تو خورشید و لالا | حاجت بسپاهی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

یوسف لقائی امروز بر اورنگ تجمل — سبزان خیل عزیز را
بشکن که گشته سر زلف تو بر آرد — سبزان قل مارا
یاقوت لبت میشکند قیمت گوهر — از منطق دُر ریز
یعنی چه دهندی خال تو نهیب — رخساره لب را
نیرداں طلب دل بگذر زهر من نقش — بگذاره دوئی هم
یارب چه کنم حال من از دور چه آید — آن لب نزدیک
یک جا بسماع دل تا در چه خمش آمد — در پرده ز مطرب

واخواست چه باشد که نپرسی امرا را — از حال تباهی
کاندر بهی قند تو دید آب نقارا — افتاد بچاهی
الماس نگاهت ببرد جوشن خارا — کن تجربه گاهی
دانم که شه حسن سمرقند و بخارا — بخشد بسیاهی
گز جان بپرستیم بتوحید خدارا — راهیست چه زاهی
نے جرأت فریاد من بے سر و پارا — نے طاقت آهی
آن کیست که تقریر کند حال گدارا — در حضرت شاهی

ینبوع دلم آب از بحر دل شهریافت — تا خواند ز دیوانش
دلبر وه از گلبدنان لاله عذارا — با طرفه ادائی

بت یوسف شعار من چه کردی — رمیدی از کنار من چه کردی
گلستان دلم وقف خزاں شد — بگو اے نوبهار من چه کردی
ز خونم دست و پا رنگین نمودی — سرت گردم نگار من چه کردی
چرا آرایش دیشب بجا نیست — دل آئینه دار من چه کردی
بگو اے مرهم زخم دروں ها — دل و جان فگار من چه کردی
خرامیدی ز چشم سوے اغیار — تو سرو جوے بار من چه کردی
شکستی خاطر بلبل بنا حق — گل خوشبوئے دار من چه کردی
بدست ناشکیبائی سپردی — زمام اختیار من چه کردی
صبا از کوے آں گل پاک رفتی — بگو آخر غبار من چه کردی
بلاگردان جان نازنینت — دل زار و نزار من چه کردی
پریشاں دیده میگوید صبا را — بزلف تابدار من چه کردی

ازاں بیداد گر تا در بپرسد
دل بسمل شکار من چه کردی

اے روے پر انوار تو مهر سماے دلبرے — وز حسن روز افزون تو ابر جمله خوباں سرورے

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے باکمالِ دلبرے بر دلبرانت افسری — خورشید و مه صبح و مسا بر منصب خدمتگری
دانم ترا در هر مکان خوانم ترا در هر زبان — لیکن ز چشم من نهان بودن نباشد داوری
اے غیرت حور و پری از جمله مردم بهتری — با شان و نازِ دلبری بر جمله خوبان افسری
از چهرهٔ بیضائے خود و ز زلف سحر آمائے خود — با خاک یکسان کردهٔ توقیر سحر سامری
از دیدهٔ گریان من و ز سینهٔ بریان من — دارد شکایت جان من با مردمان بد و پری
هردم بهجرت مے طپم لیلی وش شیرین لبم — بر قیس و فرهاد اے صنم کن یک نگاه سرسری

نادر بآن بیداد فن آخر که گوید این سخن
تا کے بر غم در چمن با غیر تنها میخوری

دی شب به بزم عاشقِ نالان نیامدی — آخر سبب چه بود که جانان نیامدی
آخر شهید ناوکِ بیداد کیستند — گاهے بسوے گور غریبان نیامدی
آمد بهار و سوختم از غم که هیچگاه — چون گل بباغ بالب خندان نیامدی
عمرم گذشت حیف دمے اے مسیحِ دم — بهر عیادت دل بیجان نیامدی
میخواستم بوصلِ شبی خوش بسر برم — در دل بماند حیف صد ارمان نیامدی
صد بار میروی بسوے باغ و جوے آب — گاهے بسیر دیدهٔ گریان نیامدی

صد حیف بسوے نادرِ پابند صد بلا
زلفت برخ نموده پریشان نیامدی

تا بهار عارضت را زیب بستان ساختی — بلبلان نیم جان را خانه ویران ساختی
اے عزیزا خاطر مصرِ محبت از چه بود — یوسف دل را غریقِ چاه هجران ساختی
دل که در بند غمش مجموع خاطر بود دوش — همچو زلفِ خویشتن آخر پریشان ساختی
شهسوار نازنین جولان نازے کردهٔ — آه همدوش صبا خاک شهیدان ساختی
اے گل تر در فراق روے خندانت چرا — بلبلِ ناشاد را بے وجه نالان ساختی
اے سرت گردم که بعد از قتلِ من بهر فا — قطره هائے خون عاشق زیب دامان ساختی
چشم بد دور از نظر اندازے چشمِ سیاه — مرغ دلها را شکارِ تیر مژگان ساختی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے نگار لطف پرور آفرین بر خوے تو — عالمے از زلف مشکین عنبر افشان ساختی

در شب هجر گلی از گریه هاے زار زار
دیده را نادر به مثل ابر نیسان ساختی

ز عاشق کینه اندر سینه داری — چه سنگ است اینکه با آئینه داری
سر زلفت که آراید بشانه — سر با غیر هر آئینه داری
دلا چشم کرم زان نوجوان چیست — چو حق صحبت دیرینه داری
طواف کوے او زاهد چه دانی — که میل مسجد آدینه داری
چو مے پوشی ز چشمان تو پیداست — خمار بادهٔ دوشینه داری
ز حال عاشق حیران خبر نیست — که هر دم روبرو آئینه داری

چرا نادر به عشق خوش لباسان
کلاه و خرقهٔ پشمینه داری

مست و مخمور ز میخانه بدر مے آئی — اے پری صورت دیوانه نظر مے آئی
چیں با برو زده از خانه بدر مے آئی — بهر قتل من دیوانه مگر مے آئی
کوچهٔ زلف بتان راه سراسر خطر است — اے دل زار چرا سوے خطر مے آئی
سایه از مهر پے چون من آواره چه سود — پس چه در پے من خجل و با شرمے آئی

حیف صد حیف سوے نادر آزاده بجور
تیغ در کف بصد انداز و هنر مے آئی

جان جهان بگو که تو جانان کیستی — با این کمال حسن بفرمان کیستی
لعل لب تو نوش دل ناتوان ماست — با این نیاز در پے درمان کیستی
صد حیف سوخت ز فراق تو جان من — یاری بگو که چشمهٔ حیوان کیستی
برداختم ز جمله خیالات و هر دل — با این هزار حیف تو مهمان کیستی
آتش مزاج و شمع رخ آن یار دلبر است — اے دل بسوز و ساز تو خواهان کیستی
نادر بگو به این دل صافی و جان زار — آئینه دار عاشق حیران کیستی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

دل زار من بکویش چو پسر دویده باشی
تو یقیں بداں که روزے بسر نش سید باشی

ز سرشک تنگی دل نم و غنچه را چه پرسی
تو قبائے ناز گل را باداد دریده باشی

بجریم پاک کویش نتواں ملک پریدن
بچه رو یقیں نمایم تو صبا دزیده باشی

تو نه باده مست بودے که من از نظر سحرگاه
ز رخ تو چیده ام گل که تو هم نچیده باشی

من و آرزوے دیدن به بهشت بجاں دویدن
تو ز پیش من چو آهو بد غار رمیده باشی

تو مرو نسیم نازاں که بآه سوز ناکم
ز نهال گل چو بلبل به چمن سپریده باشی

تو که سرو باغ جانی باداد نازه مانی
پے صید خاطر من تو چرا خمیده باشی

دل و جاں ربوده تو در غم کشوده تو
ستم است اگر زناور تو بدل کشیده باشی

اے غنچه بدل حسرت لبهائے که داری
با حسن و لطافت غم سودائے که داری

زنجیر بپا زاب بیک پاے متاده
اے سرو تمنائے سراپائے که داری

برخیز بصد عجز و نگهدار ادب را
اے رنگ حنا سر بکف پائے که داری

فرسوده غم گشته اے جان نزارم
در دل طلب لف سمن سائے که داری

از چیست که پیراهن خود کرده قبائے
اے گل غم عشق رخ زیبائے که داری

بے وجه ترا این همه سودا بسر افتاد
اے دل هوس زلف چلیپائے که داری

از رنج حوادث تو که آزاد چو سروے
نادر سر عشق قد رعنائے که داری

نگارم مهرباں بودی چه بودی
بکامم آسماں بودی چه بودی

ترا رحمے بحت بیداد گر حیف
بجان ناتواں بودی چه بودی

اماں از رنج و غمهاے نواے گل
مرا هم یکزماں بودی چه بودی

ندادی راز عشقت آه بیروں
غمت در دل نهاں بودی چه بودی

ترا بر حال مشتاقان روبیت
نگاهے جان جاں بودی چه بودی

رقیب از ناوک مژگان یارم
قدت شل کماں بودی چه بودی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

به دشمن مهربانست آه روزی
بکام دوستان بودی چه بودی

نکردی بسملم آن تیغ ابرو
دلت سنگِ فسان بودی چه بودی

بمیدان دلِ نادر بجولان
نگار ترکمان بودے چه بودے

باشم جدا از وصلِ تو ای جان جانان تا بکی
دل خسته در بیت الحزن با چشم گریان تا بکی

باشی رقیبت را بتا در زیر فرمان تا بکی
باشد بدستِ اهرمن مهر سلیمان تا بکی

آبی بزن از وصل خود این سوز هجران تا بکی
از آتشِ عشقت بود دل آتش افشان تا بکی

مجنون خود را ده نوا ای لیلی محمل نشین
دوزد ز خار بادیه چاک گریبان تا بکی

من روز و شب ای جا بجانِ گریان بکمال توان
باشی بروے مردمان هر وقت خندان تا بکی

دیوانه ات آواره شد بیمار ادا باید ترا
زنجیر در گردن کنی زلف پریشان تا بکی

بر سینه ام تیر جفا زد ترک چشمت از دغا
بر کافرے باشد روا خون مسلمان تا بکی

نادر شفیعم مصطفیٰ کافی بود روز جزا
باشم ز دست معصیت ترسان و لرزان تا بکی

لطفِ بحال زارم ای دلربا نداری
با این کمالِ خوبی حسن و وفا نداری

گر بردن دل از ما خود روا نداری
با غیر هم اشارت کردن روا نداری

رفتی ز دیده بیرون با طفل اشک اکنون
میلی بقلب محزون جانا چرا نداری

من مبتلای ربیت تو در خیال غیری
لطفیست گر بگوئی با او وفا نداری

دامن کشان گذر کن بر خاک کشته نگاهت
دستے بلند کردن گر خود روا نداری

من در وفا بنازم تا جان بقالبم هست
تو ناز کن که کارے غیر از جفا نداری

من بیدلی و صد غم تو در خیال جانم
جانِ تمام عالم زلفِ دوتا نداری

از یکطرف خریدی در باغ و پس پریدی
میلے بدیدن گل چون من صبا نداری

نادر چرا ملولی در هجر خوبرویان
برکس ز جیب دستے بر سر خدا نداری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ندیدم چون تو هرگز دلربائی	نداری باکسے مہر و وفائے
دلم بربود زلفش دوش از بر	نباشد ہیچو او زور آزمائے
بکس هرگز نداری اے ستمگر	نگاہے رحمتے لطفے عطائے
زخوبان میسزد باخیل عشاق	نگاہے عشوۂ نازو ادائے
بکن کارے کہ کار از دست نرود	بزن تیغے بشو مشکل کشائے
مریض عشق خود را اے مسیحا	نمے بخشی زلبهابیت دوائے
دلِ چون غنچہ ام نشگفت صد حیف	کہ با اغیار میداری ہوائے
پس از قتلم بیفشان آبے از کف	کہ باشد بہرِ خونم خون بہائے
شہا در جملہ خوبان نزدِ داور	برحمت نیست دیگر مصطفائے

بتان بیداد گر گشتند نادر
بُوَد ہر بندہ را آخر خدائے

حیف رسمِ جان نوازی دلربا بگذاشتی	بے رعایت منصبِ ناز و ادا بگذاشتی
یا خدا را زو نیازی داشتم لیک ای صنم	رفت در عشقِ تو آن پس تو چرا بگذاشتی
آرزوے شربتِ دیدار او ہرگز مکن	اے دل بیمار بر ناحق دوا بگذاشتی
فرق غیر از آشنا یارب کہ بنماید ترا	تو بحرف مدعی تیمار ما بگذاشتی
شانہ کردی زلف پیچان را دلم شد شادمان	اے قرار جان چرا پاس وفا بگذاشتی
درمیان آشنا و غیر فرقے ثابت است	شانہ کردن یک بیک زلفِ دوتا بگذاشتی

در غم عشق بتان این ماجرا نادرست
مدعی گوید یئے سنگے خدا بگذاشتی

چرا با عاشقان کارے نداری	مگر عہدے بکس یارے نداری
صنم گفتن ترا باشد سزاوار	کہ خود با ہیچ گفتارے نداری
دلم بردی و حالِ او نگوئی	بجز انکار اقرارے نداری
رقیبا ہمچو گل خندان از آنی	کہ از عشقش بدل خارے نداری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

چرا اے بوالہوس خورم نباشی　　چو من در سینہ آزارے نداری
چرا بستی کمر بر قتل عشاق　　چو با مردم سر و کارے نداری
بہر ناکس نگاہِ ناز مپسند　　مگر از مردمان عارے نداری
دلا عشقت بتار کاکلِ کیست　　بچاکِ جیبِ خود تارے نداری

چرا نادر حزین و بیقراری
مگر در عہد خود یارے نداری

ایدلِ شوریدہ سودا تا بکے　　حسرتِ زلفِ چلیپا تا بکے
در فراقت شور و غوغا تا بکے　　نالہاے بلبل آسا تا بکے
شکوہ ہا دارم ز بختِ نارسا　　در غمت باشم شکیبا تا بکے
بر رخم در بستۂ بہر رقیب　　منتظر تنہا بہ شبہا تا بکے
اے بہ قربانِ سرت جان عزیز　　ظلم بر یوسف زلیخا تا بکے
آب و رنگ حسن مے یابد زوال　　ناز بر رخسار زیبا تا بکے
یکزمان بنگر دلم را زندہ کن　　ہان کشم نازِ مسیحا تا بکے
داغ پنہان داشتم در دل ولے　　آہ سازد آشکارا تا بکے
جان من از من رخ رعنا مپوش　　پردہ داری ہاے بیجا تا بکے
بگذر ایدل از حرص ہوا　　رغبت سیر و تماشا تا بکے
اے پری رو خود فروشی خوب نیست　　گرمئ بازار مینا تا بکے

خوش بکن از وصل نادر را کنون
وعدۂ امروز فردا تا بکے

تو چرا با اہل رقیبانے　　قدرِ عشاق را نمیدانی
عقدۂ زلف مشک سا بکشا　　از دلم رفع کن پریشانی
بہر تفریح در چمن مخرام　　گل رخ بلبلِ سخن دانی
با رقیبان مرو بسوے چمن　　بلبلان را اگر نمے خوانی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

مشکلم حل کن اے خدائے کریم — حاجت بندہ خوب میدانی
من ندارم بجز درت ماوا — شکر للہ کہ خود تو مے خوانی
نام پاک تو حرز جان من است — آفرینندۂ و نگہبانی
گہنۂ من کہ بے حساب بود — ہم تو بخشی بلطف رحمانی
یا الٰہی گناہ من بخشاے — دہ سخاتم ز بند حیرانی
من نیاوردہ ام بجود چیزے — ہمہ چیزم ز تست میدانی
ہمہ از محض فضل مے بخشی — بندگان را خدائے سبحانی
ہیچکس را حقی بہ ذات تو نیست — کام ہر یک بفضل میرانی
بر درت سر بعجز مے مالم — رحم بر حال بندہ سلطانی
شاکر نعماے شامل و کامل — اول و آخر سخن رانی

نادرا فضل او بہر حال است
از گناہان چرا ہراسانی

ز روے لطف برخ زلف را رہا کردی — ہمین کہ شانہ نمودی بتا خطا کردی
بعرض حال خطاب بدل عطا کردی — علاج درد من بے نوا بجا کردی
بحرف غیر مرا از درت جدا کردی — تو خود بگو کہ جفا بود یا وفا کردی
ہزار شکر بہ ہجرش دلا فشاندی جان — نماز عشق ز دست قضا ادا کردی
ز ہیچ کس رخ روشن نمیکنی پنہان — چنین معاملہ با عاشقان چرا کردی
مریض عشق امید شفا نمیدارد — اشارتے بادا تا تو با قضا کردی
تو کز جنون دلم داشتی فراغ مدام — اسیر کاکل بہ پیچ و خم چرا کردی
گہے جفا و گہے ظلم گہ عتاب و ستم — تو خود بگو کہ با عاشقان چہا کردی

چو بہر جنون مرا کسے سرو کارے
بپاس غیر بہ نادرا چرا جفا کردی

اے بہ شوکت زمانہ شیدائی — ظاہر و باطنی و ہر جائی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

هیچ کس را مجال دیدن نیست — این چه سر است چون تو پیدائی
کنهِ ذاتت کسے نیافت بفکر — جمله هیچ است عقل و دانائی
مے توان دید روئے تابانت — گر توان دید نور بینائے
گفتهٔ من قریب تر بتو ام — پس چرا ریشے خویش ننمائی
دم بدم نعمتِ تو افزون است — هر نفس شکر را تو میشائی
هیچ خدمت زمانے آید — جرم بینی و عفو فرمائی
هر زمانے تو حافظ و ناصر — ما گریزان ز تو تو با مائی

نادرت بنده گهنه گار ست
عفو تقصیر او بفرمائی

بلبل اندر چمن چه مے نالی — خنده کن در وطن چه مے نالی
دل به نظم تو یار خندان است — بهرِ دادِ سخن چه مے نالی
عندلیبا به هجر گل به چمن — زار مانند من چه مے نالی
هکه دل کن کر رفت مرده بخاک — در غمِ جان و تن چه مے نالی
بعد چندی رسی به گلشن قدس — اے غریب الوطن چه مے نالی
اے جوانِ بهر پیرزال جهان — زیر چرخ کهن چه مے نالی
صبر کن کام جان بچنگ آید — دل برنج و محن چه مے نالی
گرہ نادرہ گفت غنچه دهن — زاره هرغ چمن چه مے نالی
یار از ما چرا گریزانی — من نه غیرم تو نیک میدانی
دل بیادِ رخش چه خندانی — ابر را ساخت برق گریانی
یاد حق کن ز غیرِ حق بگذر — حق بیادِ تو هم تو مے دانی
هوش کن گوش کن کلام حکیم — مے کنم بر تو عرضه تا دانی
چیست دنیا سرائے پر ز غریب — چند روزے تو نیز مهمانی
چیست مردن بسوئے حق رفتن — پس ز قربش چرا هراسانی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

او به تو هم ز تو بود نزدیک — نحنُ اَقرَب مگر نمیخوانی
نامهٔ پر گناه شسته شود — گر کند گریهٔ تو طغیانی

نادرا نادر است اگر پرسی
لاف یاری زدن بنادانی

صبا از زلف او آور شمیمے — که باشد آرزوے دل نسیمی
زمو باریک تر داری میانے — ز فتراک تو ما داریم بیمے
نگاہے مے کنی از ناز گاہے — عجب تر آنکه آنهم جمله نیمے
نگردی گرد این سیمین تنان دل — نباشد تا ید سنت زر و سیمے
صبا روزے نمے آری بسویم — ازان زلفین مشکینش نسیمے
شبِ هجرت ز دوزخ نیست کمتر — بود وصلت مگر فوزِ عظیمے

بیا نادر بتان را ترک فرمای
خدائے ما رحیم است و کریمے

سوزم به غمِ فراق تا کے — خون ریزمن اشتیاق تا کے
من از همه خویش و آشنا دور — با خار و خسن کن اتفاق تا کے
داری چو منے نزارِ غم را — در محنت و رنجِ شاق تا کے
طوطی سخنا رقیب چون زاغ — پیش تو بغاق غاق تا کے
روزے چو بخاک منزلِ تست — تعمیر رواق و طاق تا کے
درماندگیت به گورکن یاد — این جلوهٔ طم طراق تا کے

نادر شب و روز زار گرید
از دستِ غمِ فراق تا کے

اے گل به چمن چاک گریبان ز چه داری — سنبل صفت اوراق زرافشان ز چه داری
در بزم رقیبان چو ترا آمد و رفت است — پس بهر غریبان در و دربان ز چه داری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گر نیست ترا با دل شیدا سروکارے
بر بلبل گریان چو ترا نیست نگاہے
اے چرخ گرفتار غم ہجر بتانم

بر روے چو گل زلف پریشان زچہ داری
اے غنچہ دہن صورت خندان زچہ داری
پس جور و جفا بر من حیران زچہ داری

نادر بہ غم تست چنین بے سروسامان
کس نیست کہ پرسد دل بریان زچہ داری

اے کہ از شور فراقت جان مارا سوختی
زلف مشکین بر رخ چون آتشت دودے بو
در دل سنگین او ہرگز نمے سازی اثر
نالۂ گرمی کہ شبہا مے کنی اے دل مدام
نالہ اغیار بین چون ساعنے گشتی جدا
بادشاہان کے بہ مسکینان چنین گرمی کنند

ہمچو شمعم از غم رویت نگارا سوختی
ہان گرہ وا کن جہانے را خود آرا سوختی
آہ سوزانم چو گردون سنگ خارا سوختی
بس کن از بہر خدا بارے ہوا را سوختی
در فراقت ما نمیگوئیم مارا سوختی
پس زخوی آتشیں چون این گدا را سوختی

این چہ آتش زیر پاے خویش نادر داشتی
ہر کجا ماندی قدم یکبار جارا سوختی

غنچہ لبا سمن برا تازہ بہار کیستی
نشۂ عشق من فرو ہمچو رقیب کے شود
در غم غنچۂ لبت یک چو من از ہزار نیست
من بہ غمت فغان کنان بلبل زار و ناتوان
بہر خدا بیا شبے چشم مرا فروغ بخش
حیف بہ عشق گلرخان جان نزار شد روان

من بہ غم تو نیم جان تو بہ کنار کیستی
بادہ بنوش و ہوش کن تو بہ خمار کیستی
اے گل تازہ ام بہ بین بلبل زار کیستی
اے گل تر بکن بتان تازہ بہار کیستی
سوخت غم تو جان من شمع مزار کیستی
کیست کہ پرسد از دلم سینہ فگار کیستی

یار وفا نمیکند وعدۂ او غلط شمار
نادر ناتوان بگو تو بہ شمار کیستی

من وے دارم کہ باشد جان فداے مصطفےٰ
شد شب معراج سوے عرش رب کبریا

عین سرگرم طپیدن از براے مصطفےٰ
بخشش امت ازان مدعاے مصطفےٰ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در میان مسجد اقصیٰ بصد عز و شرف — انبیا کردند یکسر اقتدای مصطفیٰ
روز محشر چون لوای حمد را گیرد بکف — امتان گریان بوند اندر قفای مصطفیٰ
اولاً نور محمد آفریده کردگار — دین و دنیا آفریدند از برای مصطفیٰ
روز محشر کل امم را هم باذن ایزدی — عام باشد سوی جنت خود با صلای مصطفیٰ

نادر از ناراضی بخت این شکایت را چه سود
حق شود راضی چو باشی در رضای مصطفیٰ

کسی بسوی مدینه نمی برد خبری — بجز صبای هوا باز نیست نامه بری
چسان قرار دل مضطرم آید — نه قاصدی نه صبائی نه مرغ شانه سری
بران جناب امم پرور غریب نواز — کسی ز بیکسی ما نمی برد خبری
فتاده ام به در پاک روضهٔ سرسبز — ز نخل فیض تو شاید بمن رسد ثمری
ز دست هجر تو سوزی به سینه ام خوشتر — ز پای معجزه پیما بسنگ شد اثری
وظیفه خوار درت باشم و چنین حیران — نزار و زار و غریب و حزین و دربدری
چو شمع داغ غمت آتشین است در دل من — بگو چه چیست ز تاریکی لحد خطری
براه عشق تو پویان روم برین امید — مگر به لطف نگاهی کنی بره گذری

نشین به کنج محبت بیاد آن سرور
که نیست همچو تو نادر شکسته بال و پری

حسن ترا چه گونه تماشا کند کسی — چون دیده را مقابل بیضا کند کسی
وصف رخ چو مهر تو املا کند کسی — اول بصفحهٔ قمر انشا کند کسی
اول سلوک راه عدم وا کند کسی — پس بوسه از لب تو تمنا کند کسی
ما را که ترک چشم تو صاحب فراش ساخت — داریم چشم آنکه مداوا کند کسی
شاید بکام دل ز رخش یکدمی رسد — خود را فدای زلف چلیپا کند کسی
خود را گدای کوی تو باید شمار کرد — دعوای ملک عشق هما کند کسی
دستش رسد مگر بسر زلف آن نگار — گر دست و پای مار هویدا کند کسی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

روبت کہ آفتاب سپہر دل من است ۔ تا کے خیالِ لالۂ حمرا کند کسے

نادر تمنّئے زرخش کے توان گرفت
چون دیدہ سوے مہر نگو وا کند کسے

اے آنکہ ز من روے برافروختہ رفتی ۔ از برق رخت خرمن من سوختہ رفتی
تعلیم وفا داد معلم ہمہ لیکن ۔ این حرف جفا از کہ آموختہ رفتی
دل سوختۂ ہجر تو بودم کہ تو امروز ۔ با غیر زدی ساغر و جان سوختہ رفتی
آخر ہمہ اندوختہ ات رزق کسانست ۔ انبار چو موران بچہ اندوختہ رفتی
بر چاک گریبانِ من رحم نداری ۔ زخم دلِ اغیار چرا دوختہ رفتی

نادر چہ کند چارہ کہ در عرضِ غمِ دل
او عجز ہمیکرد تو افروختہ رفتی

برائے دیدنِ اہلِ وفا نمے آئی ۔ ہنوز باز زراہ جفا نمے آئی
بہ گلشن سرِ کوئے نگار غنچہ دہن ۔ مرو کہ باز دگر اے صبا نمے آئی
شہیدِ ناز نزار بہ خاک نیست قرار ۔ برائے فاتحہ بر قبر تا نمے آئی
چو با کمالِ مسیحائی وقت خویش تنی ۔ پئے علاجِ مریضت چرا نمے آئی
چو ما بکوے تو شام و سحر گذر داریم ۔ چرا بدیدنِ احوالِ ما نمے آئی
ز فکرِ شانہ و کاکل نزار ہائی نیست ۔ گہے بہ پرسش این مبتلا نمے آئی

چو کرد ترک بتان دل بناز گفت نگار
چرا بہ راہ وفا نادرا نمے آئی

اے آنکہ بہ گلزار وفا بار نداری ۔ صد حیف چو من جان گرفتار نداری
یوسف رخ من میل بہ بازار نداری ۔ پروا سے طالب گار و خریدار نداری
در کارِ تو صد عقدہ فتادی چو من افسوس ۔ با زلفِ گرہ گیر کسے کار نداری
صد خارِ جفا در جگر و دل زچہ بشکست ۔ گر رغبتِ وصلِ گلِ بیخار نداری
ابدل مزن این لاف بہ دیم کہ بر آیا ۔ احوالِ خودت طاقتِ اظہار نداری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj

با غیر چرا بر سرِ خاکم گذرت شد
گر بعد فنا ہم سرِ آزار نداری

خوبان دلِ خلقے بربایند و بپوشند
دل میبری و ہیچ گر انکار نداری

بر ہیچ کسے نرگس مستانہ نہ بخشد
چشمے ز کرم بر دلِ بیمار نداری

چشمِ تو کہ خود میکدۂ بادہ حسنت
زان میل سوے ساغرِ سرشار نداری

با اہلِ وفا جملہ جفا کار بتانست
این کار نمائی مگر انکار نداری

نادر ز غمے حشر چہ مجبور نشینی
چون کار بجز احمدِ مختار نداری

اے کہ با اغیار یک جا میروی
خود تو تنہائی کہ بے ما میروی

ہمچو قمری در بلا افتد ہزار
گر بہ گلشن سروِ بالا میروی

بعد مدت آمدی در جاے ما
گر روی از ناز بیجا میروی

زاہدا بے عشق مہر ور سود نیست
گر بر آتش در بدر یا میروی

گر ترا گویم مرو پنہان بناز
ہم ز پیشم آشکارا میروی

سوے من چون از رہِ مہر و وفا
باز مے آئی چو عنقا میروی

آن مہے یوسف لقا ناید بہ بر
گر بہ بازار ار بصحرا میروی

در خیالِ زلف و رخ اے مرغ عقل
گر بزیر و گہ بہ بالا میروی

من یقین دانم کہ از آشفتگی
تو سوئے صحرا بسودا میروی

بر رخت حیران شود چشمِ نجوم
بر زمین چون ماہ سیما میروی

نادرا در کوے آن بیدادگر
پر خطر باشد کہ تنہا میروی

تو چہ در بند حسن میمانے
سروِ آزاد گلشن جانے

دل کہ در مشکلاتِ عشق افتاد
تو چہان مے بری بآسانی

مے بری دل ز ہر کسے بادا
با قضا میدہی با ارزانی

عرش و تحت و ثری نمیدانم
جلوہ گر در دلم بہر آنی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

قربِ حبل الورید مے گوئی — باز ثمّ استوے چہ میخوانی
ظاہر و باطنی و اوّل و بعد — نیست کس بے تو باقی و فانی
گر با عیان کنے اشارت ہست — شیونات صاحب شانی
گاہ ہستی و گاہ نیست شوی — ہستیٔ مطلقی تو خود دانے
آسمان و جبال کرد ابا — قدرِ عشاق را نمیدانی
ہمہ جائی ولی بچشم کسے — مے نیائی ہمین ست حیرانی
کے ز شیطان نفس [illegible] سم — چون بہر حال خود نگہبانے

بند نادر حمیدِ حمد تو شد
شایق نعتِ احمدش مانی

بر رخِ گل نما کشا زلفِ دوتا جگی جگی — خاطرِ بستہ وا نما ہمچو صبا جگی جگی
ماہ نقابِ من یکے رخ بنما جگی جگی — زلفِ دوتا بصد ادا باز کشا جگی جگی
خونِ منت نگارِ من طرفہ نگار و نقش بست — زیب دہد کنون ترا ترکِ حنا جگی جگی
رخ ز حجاب چون بمن خود ننماے الصنم — ہم ز رقیبِ دیوسار دار حیا جگی جگی
آئینہ پیش رو بنہ یکسر زلف شانہ کن — یکسر او بدستِ من دہ بادا جگی جگی
زلفِ تو لیلۃ البرات تا کہ شبِ مبارک ست — مشکِ خطا اگر گفتہ ام بخش خطا جگی جگی
تا بہ امید بستہ ام خود بعبث رود بتا — بند قبا یکے دگر وا بنما جگی جگی
یار جواب نامہ ام مے ندہد یقین بود — نامۂ من ببر یکے نامہ برا جگی جگی
ناز و ادا مکن بتا با من دل حزین جگر — بہرِ خدا بمن بکن وعدہ وفا جگی جگی

عمر گذشت در وفا نادرِ مستمند را
باز مزن بسینہ اش تیرِ جفا جگی جگی

مخلوق گر ہزار بود خود خدا یکے — زین کثرت است وحدت او مدعا یکے
وافی یکے و اہلِ وفا و وفا یکے — داعی یکے دعا ست یکے مدعا یکے
زلف و رخ و کرشمہ و چشم و دہان و لب — دندان و کام حلق یکے دست و پا یکے

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

این نور و نار ملک و ملک ابیض و سیاه — سیّاره و ثوابت و ارض و سما یکے
صانع یکے و صنعت و مصنوع و کائنات — مطبوع و طبع و مطبِع دلربا یکے
مسبوق و مقتدی و امام و خلف یکے — مسجود سجده ساجد و خانه خدا یکے
انسان و دیو و جن و ملک حور و پری — مسکون قاف و وادی و خلد و سما یکے
خورد و کلان و پیر و جوان مرد و زن یکے — عالی و سافل اوسط و وسط و خلا یکے
زہد و زہد و زاہد و مزہد یکے شمار — مذکور و ذکر و ذاکر و تذکیر جا یکے
ہیچ است ہیچ مرئی چشم خیال ما — در ابتدا یکے بُد و در انتہا یکے

این جملہ کائنات بتعیین جدا جدا است
نادر ازین حقیقت شان مدعا یکے

بچشم جان اگر ای دل بکنہ این جہان بینی — زگم حبیبِ عدم خود گوہر سود و زیان بینی
توانائی تو روزی کشد بر ناتوانائی — مبین سوے کسے اے دل بچشمِ ناتوان بینی
بود روزے که در کنجِ لحد اے بندهٔ مسکین — نه سر بینی نه تن بینی نه دل بینی نه جان بینی
کنون زور و زرے داری چرا کارے نمی سازی — بود روزے ز زور و زر تہیدست اے جوان بینی
زمینے را که بر روے میخرامی از تبختر ہا — بود روزے که خود را زیر خاکش بے نشان بینی
فنا سازی اگر خود را العشق سرورِ عالم — بسر تاج و بزیر پا سر بر سروران بینی
بکوے خواجهٔ عالم اگر مثلِ صبا آئی — میانِ جنت الماوا براے خود مکان بینی
نسازی وقتِ خود را رایگان گر اندرین دنیا — برا بیت رایگان البته گنجِ شایگان بینی
سرِ خود بر در سردار عالم نه که خود روزے — بزیر پاے خود گردن کشانِ اہلِ شان بینی
دل و جان را نثارِ راه آن سرور اگر سازی — نشستِ خود چو مہرِ پُر ضیا بر آسمان بینی
فنا کن خویش را پیش از فنا باقی شوے روزے — بعینِ بے نشانیہا نشانِ خود عیان بینی
به گلگشتِ چمن اندر بہاران روز و شب آئی — چو بلبل تا گل و ریحان و سرو و ارغوان بینی
چو خود را بر رهِ شرع نبی ثابت قدم داری — وجودِ خویش را پے خوف و فکر امتحان بینی
نمیدانی که روزے سر ز کنج گور و نتوانے — که برداری و روے آشنا و دوستان بینی

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

گمان و وہم پنداری کہ داری گر تو بگذاری   جمالِ شاہدِ معنی بدیدہ بے گمان بینی

محلِ حادثات آمد جہانِ بے بقا نادر
دو صد غم در نہان دارد کسے گر شادمان بینی

شبِ تارِ فراقت را سحر بودے چہ خوش بودے   رخِ چون آفتابت جلوہ گر بودے چہ خوش بودے
نہالِ قامتِ آن گل ببر بودے چہ خوش بودے   اگر شاخِ امیدم را ثمر بودے چہ خوش بودے
شبِ تارِ فراقم کے چنین حایل شدے واقع   چراغِ کلبہ ام رشکِ قمر بودے چہ خوش بودے
جو اکسیرِ مسِ قلبِ جہانی شد نگاہ تو   ترا بر حالِ مسکینان نظر بودے چہ خوش بودے
بصد حیلت مرا از مسکنِ کویت کشید آخر   رقیبت نیز چون من دربدر بودے چہ خوش بودے
نمودی جمع خاطرہاے ما زلفِ پریشانت   اگر آہِ درونم را اثر بودے چہ خوش بودے
چو چشم از وضعِ عالم دوختم کردم کنار از وے   جمالِ روے او پیشِ نظر بودے چہ خوش بودے
چو شبہا کار با چشمِ تر و لبہاے خشک آمد   دماغِ من ز بوے زلف تر بودے چہ خوش بودے
جہانے نیز گر از گرمئے سوزِ درون دارم   زراہِ من رقیبت راضرر بودے چہ خوش بودے

چو شد عہدِ جوانی نادر از بہر تلافی ہا
جوانی در برت پیرانہ سر بودے چہ خوش بود

مرا بر خویشتن شیدا نمے دانی و میدانی   علاجِ دردِ من جانا نمیدانی و میدانی
ترا با عصمت و عفت ہمیدانم نمیدانم   شدم در عشقِ تو رسوا نمیدانی و میدانی
ترا من اینقدر دانم نداری ہیچ پروا ے   مداوا ے دلم حاشا نمیدانی و میدانی
نواے بینوائی خود شنیدی و نمے شنوے   مرا بلبل گلِ رعنا نمیدانی و میدانی
مرا بر معنے صورت چو معنی محو خود کردے   جمالِ صورتِ خود را نمیدانی و میدانی
باین خوبی و رعنائی تو خود را خود نیارائی   تو حسنِ خویش را زیبا نمیدانی و میدانی
بمحرابِ دو ابروئے تو خواہم سجدہ کردن   مرادِ من بتِ ترسا نمیدانی و میدانی

بوصفت گوہر آماید بسلکِ نظم چون پروین
کمالِ نادرِ یکتا نمیدانی و میدانے

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کجا مریض جنون همچو من بود بشرے — میان خاک نشینانِ یار دربدرے
چو آہِ من نبود هیچ چیز بے اثرے — چو عشقِ یار ندیدم تمام پُر ضررے
زخار خارِ فراق تو تلخ کام مستم — بگلرخان جهان نیست چون تو لب شکرے
دو چیز گرچه حرام ست گفته اند مباح — سرود خانه همایه حسنِ رہگذرے
بسوز و گریه کنم همچو شمع عمر بسر — شب فراق بود فراق مراہم مگر بود سحرے
چو از نگاهِ عنایاتِ تست زنده جهان — بحالِ زارِ منِ خسته هم بکن نظرے
کسے بحالِ دلِ بینوا ندارد رحم — مگر پیام رساند بزلف شانه سرے

ترا هزاره چو من گرچه مبتلا باشد
کسے چو نادر مسکین کجاست بے جگرے

مسدس

ایکه در جمله رسل رتبهٔ والا داری — جن و انسان و ملک واله و شیدا داری
در کمالات نبوت ید طولے داری — مرحبا حسن و جمالے که تو زیبا داری

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری

چون به معراج شدی سوے خداوند کریم — لطف و اعزاز فزودت به عنایاتِ قدیم
زانبیا ساخته ممتاز ترا با تکریم — خواند هنگام ملاقات تو خود ربّ رحیم

حسنِ یوسف دم عیسے یدِ بیضا داری
آنچه خوبان همه دارند تو تنها داری

جبرئیل از پے معراج براقے آورد — همه پیغام خدا پیش تو یک یک بشمرد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

رفتی آنجا کہ کسے وادی آنجا نہ سپرد
خواند این فرد چو اسرار خدایت بسپرد

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری

ذات یکتا چو بمقصود دولت ساختہ جفت
غنچۂ خاطر والاے تو گل گل بشگفت
راز و اسرار نہان را نہ براے تو نہفت
وانگہے گوہر وصف تو درین فرد بسفت

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ھمہ دارند تو تنہا داری

چون ز افلاک براق آن شہ ابرار براند
بسرا پردۂ وحدت شد و جز ذات نماند
روح اکبر ز رفاقت بسر سدرہ بماند
وانگہ این بیت باعزاز تو خود حق برخواند

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری

برکاب تو دوان موسے فرخندہ لقا
فرش خلت ہمہ گستردہ طلبت ہر جا
از طریقت رہ برلب عیسے بصد انداز و ادا
شد باین زمزمہ آدم مترنم بجدا

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری

حور و غلمان ملک جملہ ثنا خوان رسول
از گل عز و شرف پر شدہ دامان رسول
قدسیان شاد دوان ہمچو غلامان رسول
خواند رضوان بادب در صفت شان رسول

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری

پیش صدیق علی الصبح چو شاہ بطحا
کرد تصدیق و تصدق شدہ از مہر و ولا
گفت احوال شب عز و عروج خود را
خواند این فرد بصد ذوق میان رفقا

حسن یوسف دم عیسے ید بیضا داری
آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

صبح اقبالِ چو آراستہ شد دستِ نبی
فیضِ حق بود رواں دمبدم از دستِ نبی

ہمہ اصحاب بصد ذوقِ سخن مستِ نبی
خواند این بیت یکے عاشقِ سرمستِ نبی

حسنِ یوسف دمِ عیسےٰ یدِ بیضا داری
آنچہ خوباں ہمہ دارند تو تنہا داری

حالِ معراج شنیدند چو اصحابِ تمام
یکطرف امنت باقی وآبی قولِ کرام

ہمہ تصدیق نمودند بصد عزتِ تام
یک طرف غلغلۂ شعرِ عجم بود و سلام

حسنِ یوسف دمِ عیسےٰ یدِ بیضا داری
آنچہ خوباں ہمہ دارند تو تنہا داری

نادرا روزِ قیامت چو نمودار شود
ہیچکس از رُسل آنجا نہ مددگار شود

ہر کس از خاک برآید سوے دربار شود
عاقبت از دہن جملہ خود اظہار شود

حسنِ یوسف دمِ عیسےٰ یدِ بیضا داری
آنچہ خوباں ہمہ دارند تو تنہا داری

ترجیع بند

گفتم صنما چہ نام داری
از بہرِ چہ دام زلف چیدی
مگذار کہ تلخ کام باشم
یک جرعہ بدہ کہ تشنہ کامم
گر مے ندہی بہ بوسہ کُن شاد

در باغ چرا قیام داری
مرغِ دلِ من چو رام داری
عیشے کہ چنین بکام داری
زان بادہ کہ خود بجام داری
زین لب کہ لعلِ خام داری

زد بر دہن و بمن غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

اے دردِ تو راحتِ دلِ من
در عشقِ تو نیست غیر اندوہ
در فکرِ وصال تلخ گردید

مہرِ تو سرشتۂ گلِ من
واللہ کہ ہیچ حاصلِ من
آن عیش کہ بود عاجلِ من

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در یادِ تو نیست غیر کو بیت
بر کام رسید مے ز لعلت
اکنون چو نسیم منزل من
مے بودی اگر تو مایلِ من

زد بر دہن و بمن غضب کرد
آنگاہ اشارتے بلب کرد

اے آنکہ جہان بہ کام داری
صیدِ تو دل تمام عالم
بہرِ تو حرام ہم حلال ست
خوشوقت بغیر مے خوری مے
کُن خوف خدا و رحم بر من
شاہان جہان غلام داری
زاین زلف کہ ہیچو دام داری
چہ عیشِ مرا حرام داری
محروم مرا مدام دارے
یک بوسہ بدہ بنام داری

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

دردا کہ اسیرِ رنج و دردم
کس نیست کہ حالِ زار پرسد
ایکاش یکے بہ منزلِ من
در کوئے تو گہ ز بے قراری
تا از لبِ لعلِ شکر بیت
چون مہر بشام روے زردم
جز نالۂ گرم و آہِ سردم
مے آمدی اے نگار فردم
آیم مگہ از درِ تو گردم
یک بوسہ شدی نصیبِ دردم

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

اے آنکہ بہ حسن ناز داری
اے محو دو ابروے چو محراب
وقتیکہ فغان کنم بکو بت
بنواز غریب را بہ لطفے
دہ بوسہ پے زکاتِ حسنت
کے پیش کسے نیاز داری
در پاے سرِ نیاز داری
در بر رخِ من فراز داری
چون کارِ خودت بباز داری
گر جور و جفا جواز داری

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

اے زلفِ تو عین سنبلستان
در گلشنِ رویت اے سمن بر
گشتم بہ غم درت صبا وار
ہم شب و روز ابر کردار
ناگاہ ترا اگر بہ بینم

رویت گل و خط و خال ریحان
خود کاکلِ تست عشق پیچان
بے تاب و توان و زار و حیران
در گلشنِ کوچۂ تو گریان
یک بوسہ طلب کنم بدرمان

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

اے عشق تو سوختی درونم
لب خشک بہ آہ گرم ہمدم
صد خار بہ دل خلید لیکن
در کوئے تو آمدم کنون باز
از لعلِ تو کامیاب گردم

در ہجر بحالتِ زبونم
از دیدہ چکد مدام خونم
کم گشت نہ حالتِ جنونم
گر بخت نہ بردمد فسونم
امید ہمین بود کنونم

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

دیدم رخِ یار ماہ تابان
گفتم کہ نظیرِ خود نداری
ہر چند کہ خود وفا نداری
من زار و حقیر و ناتوانم
دردِ دلِ نادرِ حزین را

خوشنود شدم چو غنچہ خندان
در جملہ بتانِ ہند الآن
عشاق وفا کنند جانان
از جملۂ عاشقانِ حیران
یک بوسۂ لعلِ تست درمان

زد بر دہن و بہ من غضب کرد
آنگاہ اشارتے بہ لب کرد

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

نادر چه کنم فغان و ناله — کردم دل خود به غم حواله
اکنون به چمن چه کار دارم — داغم همه تن مثال لاله
آهم که چو ابر شد بگردون — بارم ز دو دیده اشک ژاله
دیروز شدم بسوے صحرا — دیدم بت خویش چون غزاله
گفتم چه شود اگر ز لب ها — کامے بدهی تو لا محاله

زد بر دهن و به من غضب کرد
آنگاه اشارتے به لب کرد

مرحبا صد مرحبا شان رسول — جن و انسان زار و نالان رسول
حوری و غلمان ثنا خوان رسول — هر ملک را سر بفرمان رسول

دست من باشد بدامان رسول

چون به محشر جمع گردد خاص و عام — هر یکے گریان و بریان لا کلام
از برائے چاره حیران صبح و شام — هر گروهے را بخوانند از امام

دست من باشد بدامان رسول

من گنه کار ضعیف و ناتوان — زار و گریان و پریشان دل طپان
کس چو من هرگز نباشد پر زیان — لیک ازین پایه مصرعم شد تر زبان

دست من باشد بدامان رسول

هر که آمد در جهان کارے گرفت — یا چو عاشق دامن یارے گرفت
یا چو بلبل راه گلزارے گرفت — یا کسے دامان سردارے گرفت

دست من باشد بدامان رسول

چون بچشم غور دیدم سوے خلق — بهر چیزے هست گفت و گوے خلق
میدود خلقے بجستجوے خلق — بندگان زار اندر کوے خلق

دست من باشد بدامان رسول

آسمان جور و جفا هر دم کند — بر کسے افراط و بر کس کم کند

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کے کسے را جانُ دل خورم کند
هر کسے خود را به شخصے ضم کند

دستِ من باشد بدامانِ رسول

خواستم از حق اگر گنج و غنا
در جهان دیدم بسے رنج و عنا
این جهان را نیست مستحکم بنا
عالم دنیا شود آخر فنا

دستِ من باشد بدامانِ رسول

اے شهٔ امی لقب قربان تو
هست قرآن بهرِ ما فرمانِ تو
روز و شب خلقے بود جویان تو
هر یکے از صدقِ دل گویانِ تو

دستِ من باشد بدامانِ رسول

اے شفیع روزِ محشر کن کرم
بر منِ زار و غریبِ پُر الم
از کمال عشق گویم دمبدم
کے نه آفاتِ دو عالم غم خورم

دستِ من باشد بدامانِ رسول

هر کسے راهے رود بے رنج و بیم
عقل خود کامل شناسد دل سلیم
همچنین رسمِ جهان است از قدیم
من بحالِ پُر ملال و دل سقیم

دستِ من باشد به دامانِ رسول

نادرا کے غم خورم از چرخ دون
حال من گوگشته از دستش زبون
سینه بریان دیده گریان جیسے خون
هیچ غم نبود در این عالم که چون

دستِ من باشد بدامانِ رسول

ترجیع بند

اے روے تو ماهِ کاملِ من
مهر تو سرشته در گلِ من
من مهر رخ چو ماه دارم
کوئی تو شد است منزلِ من
از دستِ غمِ تو تلخ گردید
صد حیف که عیشِ عاجلِ من
دارم دلِ زار و جانِ ناشاد
قربانِ سرِ تو قاتلِ من
ناچار بگوشهٔ نشینم
آسانِ تو گشت مشکلِ من

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

دردا کہ غمِ فراق دارم
بے ماہ رخت ہزار افسوس
مرہم طلب است از لبِ تو
بے کعبۂ کوئے تو دگر سو
لیکن تو بہ حسنِ خویش مغرور

بے نالہ و آہ نیست کارم
تاریست و سیاہ روزگارم
زخمِ دل و سینۂ فگارم
حاشا کہ بہ عمر رو نیارم
نائی بمراد دل بکارم

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

روزے بہ چمن شدم پریشان
در سایۂ سرو شاد مے نوشش
گفتم بہ کسے وفا داری
گفتم رخِ ہمچو مہر بے مہر
پروائے کسے ترا نباشد

دیدم گلِ موے سنبلستان
چون بلبلِ خوش نوا غزل خوان
گفتا کہ جفاست کارِ خوبان
باشی تو و من چو ذرہ حیران
من نیز چنان نیم کہ الآن

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

یک شب مہِ من بجلوۂ ناز
با عاشقِ زار مست و مدہوش
مے نوش و زجرعہ مست ترکن
از وصلِ خودش بدہ نصیبے
از دست تو گر چنین نیاید

بنشین سرِ بام خود سرافراز
یکبار بشنو ز لطف دمساز
آن رفتہ ز خویش را دگر باز
تا شاد شود بکام ہمراز
من نیز بگویمت بہ آواز

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

اے مستِ شراب ناز باری — رحمے سرِ حالِ بادہ خواری
آخر تو کمالِ جاہ داری — یاری بنما بسو گواری
من در دو جہان بسے بگشتم — لیکن چو تو ماہِ گل عذاری
ہرگز بنظر نیامد افسوس — رحمے نکنی تو بہ ہزاری
پس با تو کسے چہ عشق بازد — چون نیست ترا نظر بیاری

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

از حسنِ تو آفتاب عالم — داغ ست دلم دو چشم پُرنم
از نورِ رخِ تو گشت روشن — جان و دلِ عاشقان پر غم
یک بار بیا بہ کلبۂ من — اے شمعِ جمالُ شاد و خورم
پروانہ صفت بگردِ رویت — من جانِ نزار بر فشانم
لیکن نکنی ز وصل مارا — خوشنود ہزار حیف اینم

وصلِ تو چو نیست حاصل من
دست من و دامن دل من

یکبار شدم بسوے صحرا — تا لالہ و گل کنم تماشا
دیدم گلِ تازۂ چو شمشاد — از ناز و ادا خرام فرما
گفتم دل و جانِ من فدایت — یک گل بہ رُخِ تو نیست مانا
در حسن نظیرِ خود نداری — در ظلم و جفا و جور یکتا
ہستی ز وفا ہمیشہ بیزار — من نیز کنون شدم شکیبا

وصل تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

اے یار بیا بیا خدارا — بنواز بہ وصلِ خویش مارا
در راہِ غمِ تو زار گشتم — رحمے بکن از کرم نگارا

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

در سنگِ دل تو خود اثر نیست
افسون و عزیمت و دعا را

بنمار خ ہمچو گل بہ بلبل
اے لالہ عذارِ نوبہار را

لیکن تو برسم خوبرویان
مختارِ نمودۂ جفا را

چون وصلِ تو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

تا در غمِ عشق جانِ من سوخت
از آہِ شرر فشان بدن سوخت

در باغ شدم برائے تفریح
از نالۂ گرمِ من چمن سوخت

صحرا بگزیدہ ام بہ ہجرت
زان رو کہ ز آہِ من وطن سوخت

چون گرمِ سخن شدم بناچار
بنگر کہ دہانِ من سخن سوخت

چون شمع خموش گشتم آخر
از عشقِ تو بسکہ جان و تن سوخت

وصلِ تو چو نیست حاصلِ من
دستِ من و دامنِ دلِ من

بخت ہمراہی و اقبال غلام است امروز
بادۂ وصلِ دل افروز بجام است امروز
مرغِ مقصودِ دلِ زار بدام است امروز
روز عیش و طرب و عیدِ صیام است امروز
کامِ دل حاصل و ایام بکام است امروز

شد نمودار عجب نور و ضیا از مشرق
وعدۂ وصل بیاورد صبا از مشرق
مہر اقبال برآورد خدا از مشرق
گو عروسِ فلکی رخ منما از مشرق
کہ مرا دیدنِ آن ماہ تمام است امروز

نیست جز کوئی بتان بہرِ دلم ماوائی
رندِ میخوار ندارد ز کسے پروائی
ہم بجز وصل نباشد بہ دلِ من رائی
زاہدے را کہ نبودی چو صوامع جائی
بہ بین کہ در کنجِ خرابات مقام است امروز

دلِ دیوانہ بہ ہجرِ تو غضب مے نالد
کس نہ بینی کہ بہ ہنگام طرب مے نالد
ہمچو نے جانِ نزارم چہ عجب مے نالد
صبحدم بلبلِ مست از چہ سبب مے نالد
کار او چون ز بہاران بہ نظام است امروز

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

آفریدست پئے عشق خدا انسان را — بہر دل بردنِ عشاق پری رو یان را
از پے نشو و نمائے گل و مل بستان را — محتسب بے ہدہ گو پند مدہ زندان را

کانکہ بے شاہد و مے ہست کدام ست امروز

کرد عشقِ تو صنم خستہ درون حافظ را — ہمچو نادرہ بہ فراقِ تو زبون حافظ را
فضلِ حق داد بانجامِ سکون حافظ را — گو بگو یند خلایق کہ کنون حافظ را

چشم بر روئے نگار و لبِ جام است امروز

بکشائے دیدہ را بہ نرگس عتاب کن — وقت صبوح ساغرِ گل پر شراب کن
خندان بیا بہ بزم و بہ مستان عتاب کن — گل برگ را ز سنبلِ مشکین نقاب کن

یعنی کہ رخ بپوش و جہانے خراب کن

ساقی بیار بربط و جام شراب را — از کف مدہ زمام طریق ثواب را
محکم کمر بہ بند و بیفگن نقاب را — بکشا بعشوہ نرگسِ مستِ خراب را

از رشک چشم نرگسِ عنا بر آب کن

ہرچند سوختیم بفکرت دماغ را — تا از کفت بدست بگیرم ایاغ را
اکنون بیا تو سیرِ تماشائے راغ را — بفشان عرق ز چہرہ و اطرافِ باغ را

چون شیشہ ہائے دیدۂ ما پر گلاب کن

اے دل بیا و راہِ غم غمگسار گیر — بنشین و شغلِ عشق بہ خود چون ہزار گیر
آرام کامِ جان ز رخ گلعذار گیر — بوئے بنفشہ بشنو و زلفِ نگار گیر

بنگر برنگِ لالہ و عزم شراب کن

مہر تو از دلم چو نہال چمن برست — اشکم چو نم برخِ گل و گلزار و سبزہ شست
سر بر کفم بکوے تو پا ماندہ ام درست — زانجا کہ رسم و عادت عاشق کشی تست

شمشیرِ کین بخونِ دلِ ما خضاب کن

روے ترا مدام بخوبی ستودہ ایم — کوے از شناگرانِ تو صدرہ بودہ ایم
ہان مرحبا ز لعلِ تو کمتر شنودہ ایم — ما بختِ خویش و خوے ترا آزمودہ ایم

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

با دشمنان قدح کش و با ما عتاب کن

اے شمع رو بہ کلبۂ تاریک من بیا	تا جان و دل ز روئے تو گردند پرضیا
پروا سے عرض نادر شیدا ہست کے تُرا	حافظ وصال مے طلبد از رہے دعا

یارب دعائے خستہ دلان مستجاب کن

مخمس

ز کوئے عشق بتان کس بدر نمے آید	زمان حبس اسیران بسر نمے آید
فلاح خویش کسے را نظر نمے آید	نفس بر آمد و کام از تو بر نمے آید

فغان کہ بخت من از خواب در نمے آید

دلا بہ ہجر بتے بیوفا بساز و بسوز	ز شام نالہ بپا کن تمام شب تا روز
اسیر رنج و الم گشت جانِ غم اندوز	درین خیال بسر شد زمانِ عمر ہنوز

بلائے زلفِ سیاہش بسر نمے آید

چو در زمانہ بپا فتنہ و فسادے دید	متاع عشق بتان را عجب کسادے دید
بگردِ عالم حسنِ تو ہر بلادے دید	مقیم زلف تو شد دل کہ خوش سوادے دید

ازان غریبِ بلاکش خبر نمے آید

منم کہ سر ز درِ عشق بر نمے گیرم	رہ فلاحِ دلِ پُر حذر نمے گیرم
بہ کف چو نرگس و گل سیم و زر نمے گیرم	قدِ بلند ترا تا بہ بر نمے گیرم

درختِ بخت مرادم بہ بر نمے آید

بدورِ عشق تو افتادہ ام بدامِ بلا	توئی کہ نیست ز عشاق مر ترا پروا
ز شام تا بہ سحر مے کنم فغان و بکا	ز شستِ صدق کشادم ہزار تیر دعا

ازان میانہ یکے کارگر نمے آید

بہ کوے دوست ترا گر گزر بود حافظ	ز راہ و رسم محبت خبر بود حافظ
چو نادر آہ بلب چشم تر بود حافظ	کمینہ شرطِ وفا ترکِ سر بود حافظ

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

بروا اگر ز تو این کار بر نمے آید

دوش رفتم سوے تفرج گاہ
نزہت سبزہ دیدہ خاطر خواہ
جلوہ گر بر سریر حشمت وجاہ
بر جبینش کہ بود غیرت ماہ

تا کنم غم غلط بسیر میاہ
پیش رفتم کہ تو گلے ناگاہ
دیدم و بر فزود نور نگاہ
ثبت دیدیم بزیر بسم اللہ

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

چون بہ معراج رفت خواجۂ ما
رفت از آنجا بطرف عرش علا
بہ کمال سرور و خاطر وا
بنماید این حبیب مرا

دید آنجا عجائبات سما
گوشۂ دید یکطرف زیبا
خواست سیرش ز حق رسید ندا
بر درش ثبت دید زاب طلا

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

بر سریر خداے کون و مکان
پیش خلوت سراے خاص نہان
جام شیر و شراب بہر مہمان
کرد و بر خواست بہر سیر عیان

یعنی بر عرش آن شہ شاہان
رفت و بنشست با دل شادان
آمد و شیر خورد و خسر روان
دید گرد و بیان ہمین گویان

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

دی گذارم فتاد بر بستان
بہر تفریح خاطر پژمان
بہ نظر آمد و شدم فرحان
نفسے چند خوش گذشت چنان

سیر شوقش گرفت دامن جان
پیش رفتم کہ گلبنے خندان
یاد صانع بداد صنعت آن
بُد بہر شاخ بلبلے گویان

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

دوش بودم انیسِ نالہ و آہ — کہ فتادم نظر بہ بارِ گناہ
بادلِ زار و جانِ پوزش خواہ — خواستم عفوِ حق شود ہمراہ
چون نمودم بہ سوے چرخ نگاہ — عام دیدم بہ ہر جلوۂ ماہ
غور کردم بسوئے خطِ سیاہ — منکشف شد ہمین بہ دل ناگاہ

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

کُنہِ واحد نہ حدِّ امکان است — دل بہ امکان چرخ حیران است
آسمان دور خاک گردان است — خاک آباد خود ز انسان است
اصلِ انسان کہ مایۂ جان است — مایۂ جان کہ فضلِ یزدان است
فضلِ یزدان کہ نورِ جانان است — نورِ جانان کہ عینِ ایمان است

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

ہر کہ از آدمی و جن و پری ست — او مکلف بشرعِ پاک نبی ست
گر بجا آورد ز نار بری ست — ور نیارد بجا حرامش زیست
مزرعۂ عاقبت جہانِ دنی است — مہلتے ہم اگر تو خواہی نیست
پس بگویم ترا علاج کہ چیست — خوان پسے ہر نماز یکصد و بیست

کلمۂ لا الہ الا اللہ
بس محمد بود رسول اللہ

روزِ میثاق حق بگفت الست — ہمہ قالوا بلیٰ بصوتش مست
ہر کسے وقت خود بعالم ہست — آمد و ماند رخت آخر بست
از ہمہ دار و گیرِ عالم رست — بہ عمل یا بلند شد یا پست

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

عاقبت از مخاک خواہد جست — به مئے این ترانه گویان مست

کلمۂ لا اله الا الله
بس محمد بود رسول الله

نادر آورد خود نما تهلیل — کہ ازین خوبتر کجاست سبیل
بلکه باشد بهر دو دار دلیل — پیش حق میشود ضمان وکفیل
توبه عزت مدام خوش تخلیل — دشمنانت شوند خوار و ذلیل
این دعا کن که اے خدائے جلیل — از زبانم برار وقت رحیل

کلمۂ لا اله الا الله
بس محمد بود رسول الله

اے آنکه عشقبازی ما در حساب نیست — بر صد سوال ما زلبت یک جواب نیست
پے وجه همچو زلف تو این پیچتاب نیست — ما را ز آرزوئے تو در دیده خواب نیست

بے روئے دلفریب تو بودن صواب نیست

جز عاشقت به بستر خود خار کس ندید — در آرزوئے لعل تو آزار کس ندید
خون جگر بساغر میخوار کس ندید — در دور چشم مست تو ہشیار کس ندید

کو دیده کز تصور چشمت بخواب نیست

دارم دلیکه در غم عشق تو در بلاست — کوئیت بهشت عنبر و مرا عین کربلاست
من کیستم بعشق جهانے در ابتلاست — در هر که بنگری بغمے تو مبتلاست

یک دل که ندیده ام ز عشقت خراب نیست

سلطان من چو بنده کسے نیست چاکرت — چون ابر آذرے ز غمت دیده ام تراست
هر چند کس ز جور فراق رخت زرست — هر کو ز دست عشق تو شد کشته بر در است

اوراد ران جناب سوال وجواب نیست

دل در غم رخ تو دو چشم پر آب یافت — جان را ز سوز عشق سراسر کباب یافت
نادر هزار شکر طریق صواب یافت — حافظ چو زر بوته در افتاد و تاب یافت

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

Entered in Database
10/3/06
Signature with Date

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar